

International

ISSN NO: 2636-7637

ACADEMIC SOCIAL RESOURCES Journal

Vol: 7, Issue:41
SEPTEMBER 2022

Editor

Associate Prof. Dr. Cholpon TOKTOSUNOVA

Disciplines

Areas of Social Studies Sciences (Economics and Administration, Tourism and Tourism Management, History, Culture, Religion, Psychology, Sociology, Fine Arts, Engineering, Architecture, Language, Literature, Educational Sciences, Pedagogy & Other Disciplines in Social Sciences)

Communication

<http://www.asrjournal.org>
asrjournal.editor@gmail.com

ASR 2636 / 7637

A
S
R

Sosyal bilimler alanında hakemli, indeksli bir dergi olarak 2016 yılında yayın hayatına başlamış olan JOURNAL OF ACADEMIC SOCIAL RESOURCES (ASRJournal) Dergisi, ilk sayısını Mayıs 2016 yılında çıkartmış uluslararası e-dergi niteliğinde bir dergidir.

ASRJournal dergisi adına ilk günden itibaren bizlere emek veren yönetim kurulu, danışmanlık kurulu yayın kurulunda yer alarak bizlere destek olan hocalarımıza, çalışmalarını kendi uzmanlık alanlarına göre değerlendirip hızlı bir şekilde bizlere dönüş yapan hakemlik kurulumuzdaki bilim adamlarına vermiş oldukları destek ve katkılardan dolayı teşekkür ederim.

ASRJournal dergisi dünyanın çeşitli ülkelerinde görev yapan akademisyenleri ve araştırmaları kendi bünyesinde bir arada görmekten dolayı mutluluk duyacaktır. Bu nedenle de siz değerli bilim insanlarını yaygın, danışma, hakem veya yazar olarak aramızda görmekten de mutluluk duyacağımızı ifade etmek isterim.

Akademik çalışmalarınızda kolaylıklar dileyerek, ASRJournal dergisi olarak vereceğiniz her türlü destekten dolayı teşekkür eder, saygılar sunarım.

Doç. Dr. Cholpon TOKTOSUNOVA

JOURNAL ADMINISTRATION / DERGİ YÖNETİMİ

Editör/ Editor	
Associate Prof. Dr. Cholpon TOKTOSUNOVA	Rasulbekov Kyrgyz University of Economics / Kirghizistan
Disciplines Editor/Disiplin Editörleri	
Professor Mehdi TEHRANI	Psychiatry- Columbus State University
Professor Milind SATHYE	Finance- University of Canberra
Professor Ayslu B. SARSEKENOVA	Social Sciences- Orleu National Development Inst
Professor Mustafa TALAS	Sociology- Omer Halisdemir University
Prof.Dr. A.S. KİSTAUBAYEVA	Educational Sciences-AI - Farabi Kazak National University
Professor Fikret SOYER	Sport- Sakarya University
Professor Ali İhsan OZTURK	Chemistry-Korkutata University
Professor Dr. Fatos UKAJ	Econometrics- Prishtina University
Professor Hasan BERKANT	Educational Sciences-Yozgat University
Professor Unal OZDEMİR	Geography-Kastamonu University
Professor Anatoliy LOGİNOV	Ukraine Shevchenko Lugan National University
Professor Dr. Jean-Marc TROUILLE	Economics- Bradford University
Foreign Language Linguist/Yabancı Dil Uzmanı	
Dr. Gulsum VEZİR OĞUZ	İstanbul Gelişim University
Index Supervisor / İndeks Sorumlusu	
Natalia SEYJOWSKA	

ADVISORY BOARD / DANIŞMA KURULU

Prof.Dr. Abdulhamit ŞUAYB	El Ezher University
Prof. Dr. Abdimanap ZHOLDASBEKOV	M. Auezov South Kazakhstan State University
Prof.Dr. Afağ SADIKOVA	Baku State University
Prof. Dr. Altaiy ORAZBAYEVA	Kazakhstan Branch of the Moscow State University
Prof.Dr. A.S. KİSTAUBAYEVA	AI - Farabi Kazak National University
Prof.Dr. Abdikalık KUNIMJAN	Kazakh State Women's Teacher Training University
Prof.Dr. Alla A. TIMOFEVA	Vladivostok State University of Economics
Prof.Dr. Amanbay MOLDİBAEV	Taraz State Pedagogical University
Prof.Dr. Anatoliy LOGİNOV	Ukraine Shevchenko Lugan National University
Prof.Dr. A.S. KİDIRŞAYEV	Makhambet U. Batı kazakistan devlet üniversitesi
Prof.Dr. Ayslu B. SARSEKENOVA	Orleu National Development Institute
Prof. Dr. Babak QURBANOV	Gaziantep University
Prof.Dr. Bahit KULBAEVA	S.Baybeşev Aktobe University
Prof.Dr. Bakıt OSPANOVA	H. Ahmet Yesevi International Kazakh-Turk University
Prof.Dr. Cynthia CORREA	Sao Paulo University
Prof. Dr. Daniyal KİDİRNIYAZOV	Dagestan Russian Academy of Sciency
Prof.Dr. Dinarakhan TURSUNALİEVA	Rasulbekov Kyrgyz University of Economics
Assoc. Prof. Dr. Erbay T.	Taraz State University
Assoc. Prof. Dr. Esin YAĞMUR ŞAHİN	Çanakkale Onsekiz Mart University
Prof. Dr. Flera SAYFULİNA	Kazan (Privolzhsky) Federal University
Prof. Dr. Gulfira ABDULLİNA	Bashkir State University
Prof.Dr. Gulşat ŞUGAYEVA	Dosmukhamedov Atyrau State University
Prof.Dr. Jun NAGAYASU	Tohoku University
Prof. Dr. K. N. Zhailybay	Kazakh State Women's Teacher Training University
Prof.Dr. Latkin A. PAVLOVIC	Vladivostok Economic of State University
Prof.Dr. Mahabbat OSPANBAEVA	Taraz State Pedagogical University
Prof.Dr. Maha Hamdan ALANAZİ	King Abdulaziz Institute of Technology, Riyadh
Prof.Dr. Mahbub Ul ALAM	Bangladesh Islami University
Prof.Dr. Maira EŞİMBOLVA	Kazakhstan Narkhoz University
Prof.Dr. Maira MURZAHMEDOVA	AI - Farabi Kazak National University
Prof.Dr. Maryam ARPENTYEVA	Kaluga State University
Prof.Dr. Merina B. VLADİMIROVNA	Vladivostok State University of Economics
Prof.Dr. Mavlyanov ABDİGAPPAR	Kyrgyzstan Elaralık University
Prof. Dr. Maryash KADRALİNOVA	Kostanay College of Social Adaptation
Prof.Dr. Muhammed Asif YOLDAŞ	University of Eurasia
Prof.Dr. Muhammad Ismaeel RAMAY	Bahria University
Prof. Dr. Muhabbat KURBANOVA	Tashkent State University
Assoc. Prof. Murat BİLGİN	International Travnik University
Prof. Dr. Mustafa BİLALOV	Dagestan State University
Prof.Dr. Nadejda HAN	E.A. Buketov Karaganda State University
Prof. Dr. Nazim HÜSEYİNLİ	Baku Avrasia University
Prof.Dr. Nigar GOZALOVA	Azerbaijan National Science Academy
Prof. Dr. Nikolay KOZHEVNIKOV	North-Eastern Federal University
Prof.Dr. Nobuaki TAKEDA	Sapparo City University
Prof.Dr. N.N. KERMANOVA	Kazakh State Women's Teacher Training University
Assoc. Prof. Dr. Olga PAVLOVSKAYA	Kuban State Agrarian University
Prof.Dr. P.S. PANKOV	Kazakh State Women's Teacher Training University
Prof.Dr. Rövşen MEMMEDOV	Sumgayit State University
Prof.Dr. Ramazan KHALİFE	El Ezher University
Prof. Dr. Ramil VALEYEV	Kazak State University
Prof. Dr. Rinat GATAULLİN	Ufa State University
Prof.Dr. Rustem KOZBAGAROV	M. Tınışbayev Kazakh Vehicle and Communication Academy
Prof.Dr. Ryo YAMADA	Sapparo City University

Prof. Dr. Talgat DANIYAROV	Akhmed Yesevi University
Prof. Dr. Vera DANILOVA	North-Eastern Federal University
Prof.Dr. Yang ZITONG	Wuhan University
Assoc. Prof.Dr. Zaituna DUDAREVA	Bashkir State University
PUBLICATION BOARD / YAYIN KURULU	
Assoc.Prof.Dr. Ahmet KULAS	Al - Farabi Kazak National University
Assoc.Prof.Dr. Ahmed LID	El Ezher University
Prof. Dr. Abdimanap ZHOLDASBEKOV	M.Auezov South Kazakhstan State University
Prof.Dr. Alia R. MASALIMOVA	Al - Farabi Kazak National University
Prof. Dr. Altaiy ORAZBAYEVA	Kazakhstan Branch of the Moscow State University
Assoc. Prof. Dr. Akmarzhan AKYZHANOVA	International Information Technology University
Prof.Dr. Atif Muhammed El EKRET	El Ezher University
Assoc. Prof. Dr. Assem SAGATOVA	Karaganda State Technical University
Assoc.Prof.Dr. Bazarhan İMANGALIYEVA	K.Zhubanov Aktobe State Regional University
Assoc.Prof.Dr. Bekzhan B. MEYRBAEV	Al - Farabi Kazak National University
Prof.Dr. Botagul TURGUNBAEVA	Kazakh State Women's Teacher Training University
Assoc.Prof.Dr. B.K. ZAYADAN	Al - Farabi Kazak National University
Prof.Dr. Dzhakipbek A. ALTAEV	Al - Farabi Kazak National University
Prof.Dr. Elena Belik VENIAMINOVNA	Vladivostok State University of Economics
Prof.Dr. Fujimaki HARUYUKI	Tottori University
Prof.Dr. George RUDIC	Montreal Pedagogical Institute
Prof.Dr. G.I. ERNAZAROVA	Al - Farabi Kazak National University
Assist.Prof.Dr. Gülbahar ATASEVER	Muğla Sıtkı Koçman University
Prof.Dr. Gulmira ABDİRASULOVA	Kazakh State Women's Teacher Training University
Assoc. Prof. Dr. Güzeliye HAZIYEVA	G. İbrahimov Language, Literature and Art Institute
Assoc. Prof. Dr. G.BAİMUKHAMEDOVA	Kostanay Social-Technical University
Prof.Dr. Gulzar İBRAHİMOVA	Baku Eurasian University
Prof.Dr. Ghulam DASTGEER	Pakistan Air University
Prof.Dr. İsaevna URKİMBAEVA	Abilay Han International Relations University
Assoc. Prof. Dr. İlnur ZAKIYEV	Bashkir State University
Prof.Dr. K.A.TLEUBERGENOVA	Kazakh State Women's Teacher Training University
Prof.Dr. Kalemkas KALİBAEVA	Kazakh State Women's Teacher Training University
Prof.Dr. Karlıgash BAYTANASOVA	Al - Farabi Kazak National University
Prof.Dr. Keles Nurmaşılı JAYLIBAY	Kazakh State Women's Teacher Training University
Assoc.Prof.Dr. Kenes JUSUPOV	M. Tınışbayev Kazakh Vehicle and Communication Academy
Prof.Dr. Kenjehan MEDEUBAEVA	Kazakh State Women's Teacher Training University
Prof.Dr. Kulaş MAMIROVA	Kazakh State Women's Teacher Training University
Assoc. Prof. Dr. Nagbdu KAMAROVA	Yessenov University
Assoc. Prof. Dr. Rasul İMAMKULOV	Termez State University
Assoc. Prof. Dr. Rozaliya BAYAZİTOVA	Bashkir State Pedagogical University
Assoc. Prof. Dr. Ruzikul MUSTAFAKULOV	Termez State University
Prof.Dr. Susın Haseneyn El-HUDHUDİ	El Ezher University
Prof.Dr. Shıgeko KAMİSHİMA	Sapparo City University
Prof.Dr. Şara MAJİTAYEVA	E.A. Buketov Karaganda State University
Prof.Dr. Takashi HASUNI	Sapparo City University
Prof.Dr. Tsendiin BATTULGA	Moğolistan State University
Prof.Dr. T.O. ABİSEVA	Kazakh State Women's Teacher Training University
Prof.Dr. Tughral YAMIN	Pakistan National University Of Science
Prof.Dr. Ulbosın KIYAKBAEVA	Abay Kazak National Pedagogical University
Prof.Dr. Usam Faruk İMAM	El Ezher University
Prof.Dr. Vera ABRAMENKOVA	Institute of Family and Educational Studies in Russia
Prof.Dr. Vladimir VISLİVİY	National Technical University of Ukraine
Assoc.Prof.Dr. Yoshio KANAZAKI	Tohoku University
Prof.Dr. Wakako SADAHIRO	Sapparo City University
Prof.Dr. Wali RAHMAN	Sarhad University Of Science & Information
Assoc.Prof.Dr. A. Salih ABDULVEHHAB	El Ezher University
Assoc. Prof. Dr. Zhazira NURSULTANKYZY	Bolashak University
Assoc.Prof.Dr. Zia Ur REHMAN	A/P National Defence University
REFeree LIST / HAKEM LİSTESİ	
Prof.Dr. Arzu ÖZYÜREK	Karabük University
Prof.Dr. Adnan Bülent BALOĞLU	Ankara Hacı Bayram Veli University
Prof.Dr. Durmuş ARIK	Ankara University
Prof.Dr. İbrahim ARİSOY	Police Academy
Prof.Dr. Mehmet Ali KİRMAN	Çukurova University
Prof.Dr. Ömer KESKİNSOY	Ankara Hacı Bayram Veli University
Prof.Dr. Rüya YILMAZ	Tekirdag Namik Kemal University
Prof.Dr. Saide ÖZBEY	Gazi University
Associate Prof.Dr. Ezgi BABACAN	Necmettin Erbakan University
Associate Prof.Dr. Ceyhun Çağlar KILINÇ	Akdeniz University
Associate Prof.Dr. Mehmet SÜME	Bolu Abant İzzet Baysal University
Associate Prof.Dr. Muammer BEZİRGAN	Balıkesir University
Associate Prof.Dr. Gülce Coşkun ŞENTÜRK	Muğla Sıtkı Koçman University
Associate Prof.Dr. Ömer Okan FETTAHLIOĞLU	Kahramanmaraş Sütcü İmam University
Associate Prof.Dr. Ünsal DENİZ	İnönü University
Assistant Prof.Dr. Mebrure Ayça ÖNAL	Süleyman Demirel University
Assistant Prof.Dr. Oğuz ATEŞ	Kırklareli University
Assistant Prof.Dr. Safiye Çiğdem GÖREN	Amasya University
Assistant Prof.Dr. Saadet Köşreli Karadağ	Erzincan Binali Yıldırım University
Lect.Dr. Selin ENGİN	Adıyaman University

Res.Ast.Dr.Kamuran KARABALIK	Zonguldak Bülent Ecevit University
Dr. Nuran VARIŞLI	
Dr. Menderes KANDEMİR	
INDEXED / İNDEKSLER	
ICI Journals Index Copernicus	
SOBİAD Atf Dizini	
Directory of Research Journals Indexing	
International Institute Of Organized Research (I2OR)	
Directory of Open Access Scholarly Resources (ROAD Index)	
Eurasian Scientific Journal Index (ESJI)	
International ResearchBible (Academic Resource Index)	
Social Science Research Network (SSRN)	
Active Search Results Engineer (ASR)	

Nazife Koyutürk Koçer & Gülümser Gültekin Akduman

Validity and Reliability Study of the Early Childhood Peer Violence Children Observation Form
Okul Öncesi Dönemde Akran Şiddeti Çocuk Gözlem Formu Geçerlik ve Güvenirlik Çalışması
941-946

Saime Uyar

Examination of the Refugee Crisis Through Banksy's Works
947-954

Ahmet Üstün & Yasin Kurt

Sosyal Medyanın Öğrenci Davranışlarına Olumsuz Etkileri Üzerine Öğretmen Görüşleri
Teacher Opinions on the Negative Effects of Social Media on Student Behaviors
955-960

Okan Yılmaz & Remziye Duygu Solak

Subasar Ormanlarının Biyosfer Rezervi Olarak Planlanması Üzerine Araştırmalar; Acarlar Longozu Örneği
Research on Planning Floodplain Forests as a Biosphere Reserve; A Case Study on Acarlar Longozu
961-969

Oğuzhan Uzar

Türkiye ve Rusya'da Avukatlığın Oluşumu ve Hukuki Esasları
Formation and Legal Principles of Lawyer in Turkey and Russia
970-975

Dora Derin Engül & Yüksel Pirgon

Stephan Beneking'in 24 Nocturne For Young Pianists Adlı Kitabının İçerdiği Hedef Davranışlar Açısından İncelenmesi
Examination of Target Behaviors Contained in Stephan Beneking's Book 24 Nocturne For Young Pianists
976-983

Mehmet Seyda Ozan & Faruk Selahattin Yolcu

Kurumsal İletişim: Kavramsal Bir Değerlendirme
Corporate Communication: A Conceptual Evaluation
984-987

Barış Toptaş

Londra Müzik Koleji (LCM) Piyano Sınav Kitaplarındaki Teknik Çalışmaların İçerik Yönünden Değerlendirilmesi
Evaluation in Terms of Content the Technical Studies in London College of Music (LCM) the Piano Exam Books
988-1002

Aysun Bala

Okul Öncesi Eğitiminde Materyal Kullanımının Öğretim Sürecine Etkileri
The Effects of Material Usage on the Teaching Process in Pre-School Education
1003-1008

Sabit Genç

1897 Yılında Lord Warkworth'un Anadolu Seyahati
The Anatolian Travel of Lord Warkworth in 1897
1009-1034

Tolga Yüksel

Türkiye'deki Uluslararası Müzik Festivalleri: 2012-2022 Programlarında Klarnet Performanslarına Yönelik Bir İnceleme
International Music Festivals in Turkey: A Review of Clarinet Performances in 2012-2022 Programs
1035-1040

Hamza Karaoğlan

Kutsalın Taşıyıcısı Olarak Anadolu'da Türbe ve Yatır Sahibi Kadınlar
Women Saints in Anatolia Entombed and Enshrined as the Bearer of the Holy
1041-1052

Hüseyin Arslan

Radikalizmin Kadın Versiyonu: Fetullahçı Terör Örgütü (FETÖ) Ablaları Örneği

The Female Version of Radicalism: The Example of Fetullah Terrorist Organization (FETO) Elder Sisters
1053-1062

Betül Garda

Eğirdir Halkının Yavaş Şehir Modeline Yönelik Algısı ve Desteği

Perception and Support of the People of Eğirdir to the Slow City Model
1063-1071

Validity and Reliability Study of the Early Childhood Peer Violence Children Observation Form

Okul Öncesi Dönemde Akran Şiddeti Çocuk Gözlem Formu Geçerlik ve Güvenirlik Çalışması

Nazife Koyutürk Koçer Gülümser Gültekin Akduman

Dr., Ministry of Education, Istanbul, Turkey

Prof. Dr., Gazi University, Gazi Education Faculty, Fundamental Education Department, Ankara, Turkey

ABSTRACT

Developing a teacher observation based evaluation instrument so as to identify peer violence behaviors of children in early childhood educational institutions was aimed in this study. Development stages and validity and reliability studies of the Peer Violence Children Observation Form were included in the study. Stages concerning creating the item pool of the Peer Violence Children Observation Form, ensuring content validity based on expert opinions and carrying out tentative implementations were observed. Content validity was achieved according to the opinions of 7 field experts. The Cronbach's Alpha internal consistency coefficient was evaluated so as to determine reliability after the tentative implementation. According to the study results, it is evident that the form, consisting of physical violence, verbal violence and indirect violence sub-dimensions, is quite reliable at all sub-dimensions for the bully child, victim child and passive bully child.

Keywords: Preschool Education, Bullying, Peer Violence

ÖZET

Bu araştırmada okul öncesi eğitim kurumuna devam eden çocukların akran şiddetini belirlemek amacıyla öğretmen gözlemine dayalı bir ölçüm aracı geliştirmek amaçlanmıştır. Araştırmada Akran Şiddeti Çocuk Gözlem Formu'nun oluşturulması, geçerlik ve güvenilirlik çalışmalarına yer verilmiştir. Akran Şiddeti Çocuk Gözlem Formu için madde havuzunun oluşturulması, alan uzmanı görüşleriyle kapsam geçerliğinin sağlanması, denemelik uygulamanın yapılması aşamaları izlenmiştir. Toplam 7 alan uzmanının görüşleri doğrultusunda kapsam geçerliği sağlanmıştır. Denemelik uygulama sonrasında güvenilirliğinin belirlenmesi amacıyla Cronbach's Alpha iç tutarlılık katsayısı hesaplanmıştır. Araştırma sonucunda fiziksel şiddet, sözel şiddet, dolaylı şiddet alt boyutlarından oluşan formun, tüm alt boyutlarında zorba çocuk, kurban çocuk ve pasif zorba çocuk için oldukça güvenilir olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Okul Öncesi Eğitim, Zorbalık, Akran Şiddeti

1. INTRODUCTION

After starting school, children learn how to integrate their own interest and needs with other students' interests and needs. They need to learn how to follow rules and perform their duties decently when proceeding with their co-workers or trying to boost their imagination. Failure experienced at these stages can cause a feeling of insufficiency or incompetence in the child with peer relationships. It is important for the child to control negative emotions encountered during this stage and to display the behaviors expected by him or her (Koyutürk-Koçer & Gültekin-Akduman, 2021).

Types of peer relationships emerge as a result of experiences between peers. Peer violence is one type of these relationships (Gülay-Ogelman & Erten-Sarıkaya, 2016). Polanin, Espelage and Pigott (2012) define peer violence as a physical, psychological, social behavior resulting from inequality in strength; or, with respect to other factors, forceful and perpetual aggressive behaviors against a weaker victim. Being exposed to peer violence (being a victim), refers to a child encountering repetitive and long term negative behaviors displayed by one or more children. Children who carry out peer violence (bully) are those who systematically bully a group they chose among their peers (Pellegrini, 1998). "Supportive-passive bully" children are defined as those who tend to bullying but don't have an active role (Olweus, 2003).

It is evident that peer violence takes place under three titles physical violence, verbal violence and indirect violence (Sharp & Smith, 2003). Physical violence refers to hitting, slapping, punching, holding too tight, shaking and similar behaviors (Monks, 2000; Sharp & Smith, 2003; Craig & Pepler, 2003). Verbal violence refers to teasing, nicknaming, scolding, shouting, using bad words and similar behaviors (Monks, 2000; Sharp & Smith, 2003). Indirect violence refers to behaviors such as gossiping, intentionally excluded from the group or ignoring (Rivers & Smith, 1994).

Peer violence is connected with many problems that can touch many children's and other people's lives. When a child is victimized, he or she may get afraid to go to school. The child can get sick on Sunday evening and have a sick stomach even when thinking about going to school on Monday morning and facing with the bullies. Fear, anxiety and stress can cause children to fake being sick, to truant school or skip classes. These weakening emotions not only cause children to fall behind with school activities but also lead to despair, depression and even post-

traumatic stress. Aggression, despair and maybe even hopelessness emerge after fear, anxiety and stress. In addition, children can question whether or not they can rely on the assistance of the adults around them or can feel they deserve being peer bullied due to the feeling of being disadvantaged (Beane, 2008).

Physical symptoms such as feeling unwell, losing appetite or unwilling to do something, aggressiveness, anxiety, insomnia, fatigue, feeling ill and scared, depression, staying at home, vomiting, attempting to suicide are observed in children who are victimized (Rigby 1997). In addition, one other emotional reaction commonly reported in peer victimized children is chronic anxiety (Olweus, 1978). Observation studies on children who were exerted to peer violence during early childhood underline that effects of peer violence are prolonging (Olweus, 1993; Farrington, 1993). It is also evident that victimized children have low self-confidence and can undergo depression during adulthood (Rigby 2003). It is believed that peer violence begins during early childhood when peer interaction is quite high.

Ineffective peer relationships that emerge during early childhood lead to negative outcomes in all developmental stages including feeling of guilt, maladaptive behavior and low school performance (Szewczyk-Sokolowski, Bost, & Wainwright, 2005). As they progress in social and emotional skills, children also gain the confidence and efficiency required for interacting, problem solving and overcoming emotions (Parlakian, 2003). Based on this, it is considered important to bring in the child with skills such as social skills, emotion regulation and social problem solving to prevent encountering peer violence.

It is believed that it's important to identify peer violence, which leads to crucial outcomes, by developing relative measurement instruments. Measurement tools which allow observing children in their natural environments are crucial in getting information about children behaviors during early childhood. Detailed information can be obtained about such children behaviors through these measurement tools. Thus, studies can be carried out on identifying behaviors, gathering information about children's peer roles, interactions and problematic behaviors and preventing them.

According to studies conducted in Türkiye, it is evident that the number of studies on peer violence and bullying during early childhood are low and that the measurement instruments used in these studies are:

"*Peer Victimization Scale*", is the instrument developed by Kochenderfer and Ladd in 1997 for children aged 5-6. The linguistic equivalence, reliability and validity studies of the scale were carried out by Gülay (2008). It is filled in by teachers. The scale consists of four items concerning the four types of aggressiveness (physical, indirect, direct and general). Each item is scored through the "Never", "Sometimes" and "Always" expressions. The internal consistency coefficient was identified as .72 ($p < .01$) (Gülay, 2008).

The "*Peer Bullying Scale*" was developed based on the "*Peer Victimization Scale*". The level of peer bullying was determined through the four items that were created parallel with the four items in the Peer Victimization Scale. The extent of peer victimization was examined through the Peer Victimization Scale and the extent of peer bullying was examined through this scale (Gülay-Ogelman- Erten Sarıkaya, 2016).

The "*Bully and Victim Child Behaviors Evaluation Form*" was developed by Özyürek and Kurnaz (2019). The form consists of three sub-dimensions; bully child behaviors (14 items), victim child behaviors (13 items) and passive-bully child behaviors (5 items). The KR-20 internal consistency coefficient was observed as 0.86 for the Bully Child Behaviors sub-dimension, 0.88 for the Victim Child Behaviors sub-dimension and 0.71 for the Passive-Bully Child sub-dimension (Özyürek & Kurnaz, 2019).

It is believed that enhancing this form, which allows observing the types of peer violence (physical, verbal, indirect) displayed by children during early childhood according to the roles of children (bully, victim and passive-bully). The need for research stems from this.

1.1. Purpose

The purpose of this study is to carry out the validity and reliability studies of the Peer Violence Child Observation Form developed from the Education Program for Preventing Peer Violence so as to prevent peer violence behaviors of children during early childhood.

2. METHODOLOGY

This section consists of information about the study group, the form development process and data analysis. Before collecting data, the form to be used in the application was submitted to the "Istanbul Provincial Directorate of National Education"; Necessary permission has been obtained for the implementation.

2.1. Study Group

The study group consists of 60-72 months aged 50 students studying in İsa Yusuf Alptekin Primary School located in Bağcılar, İstanbul under the Ministry of National Education during the 2018-2019 academic years.

2.2. Developing the Data Collection Instrument

The data collection instrument was developed, as a requirement for the dissertation carried out by Koyutürk-Koçer (2020) so as to determine peer violence among early childhood children.

The stages for defining the features to be examined, creating the experiment items, seeking expert opinions, carrying out a pilot study, conducting validity and reliability analyses and achieving the final form (Tezbaşaran, 2008) were followed closely when developing the form.

Stages of the Peer Violence Child Observation Form are given below:

- ✓ *Conducting a relative literature review:* When defining the features to be examined, national and international researches were examined and a draft was created concerning the concepts of peer violence.
- ✓ *Determining the items and sub-dimensions of the observation form:* As a result of the examinations, it was observed that there are three groups concerning peer violence; one who initiates and displays violence (bully), one who supports the bully (passive bully) and one who is exposed to violence (victim). According to the literature review, it is evident that peer violence during early childhood is generally accepted as physical violence but it can also take place as verbal and indirect violence. With this respect, it was underlined to focus on bully, passive bully and victim states in the physical violence, verbal violence and indirect violence dimensions.
- ✓ *Getting expert opinions:* After determining the model of the Children Observation Form (three dimensions and three groups for each dimension), opinions of seven early childhood lecturers were resorted to.
- ✓ *Rearranging the form based on expert opinions:* Content validity of the Peer Violence Children Observation Form was ensured at this stage. Content validity is defined as the type of validity that determines to what extent the items of the evaluation instrument correctly reflect the feature that is to be evaluated (Büyüköztürk et al., 2020; Yeşilyurt & Çapraz, 2018). Getting the sufficient amount and effective expert opinions while determining the extent of content validity of the evaluation instrument items concerning the target feature is necessary to achieve high content validity of the evaluation instrument (Yeşilyurt & Çapraz, 2018).

The vertical table was changed to a horizontal table after gathering expert opinions for the Children Observation Form items. The statement “joins the behavior his/her peer started” was added to passive-bully items based on expert opinions. Items related to passive-bully children were reorganized. The making fun of and teasing items in the verbal violence dimension were found to be the same and the making fun of item was excluded from the form. Based on expert opinions, it was emphasized that “scolding and shouting” statements are difficult to be differentiated during the observation stage, thus the shouting statement was excluded from the form leaving only the scolding statement. After these corrections, a total of 16 items concerning the bully, passive bully and victim children were reorganized and the Children Observation Form obtained its final form with 7 items under physical violence, 4 items under verbal violence and 5 items under indirect violence.

- ✓ *Checking form items:* Scale items were read out loudly to three preschool teachers before the pre-implementation stage. Whether or not the teachers misunderstood or failed to understand a point was detected.

Information concerning the Peer Violence Children Observation Form is given on Table 1.

Table 1. Features of the peer violence children observation form

Dimensions	Groups	Number of items	Ranking
Physical violence	Bully child	7	3 point degree
	Passive bully child	7	
	Victim child	7	
Verbal violence	Bully child	4	
	Passive bully child	4	
	Victim child	4	
Indirect violence	Bully child	5	
	Passive bully child	5	
	Victim child	5	

It is evident on Table 1 that there are a total of 16 items; 7 items in the physical violence dimension, 4 items in the verbal violence dimension and 5 items in the indirect violence dimension of the Child Observation Form. Each item of the dimensions contains statements for “bully child”, “passive-bully child” and “victim child”. Form items were degreed under the 3 point (never-once-more than once) Likert method. There are no items in the form that need to be re-coded during the scoring stage.

2.3. Data Analysis

Consensus among the experts and the Cronbach Alpha reliability coefficient were used to ensure content validity during data analysis.

3. FINDINGS

Content validity and reliability analyses of the Peer Violence Children Observation Form are presented in this section.

Opinions of seven early childhood lecturers were resorted to so as to identify the content validity of Peer Violence Children Observation Form. The vertical table was changed to a horizontal table after gathering expert opinions for the form items. The statement “joins the behaviour his/her peer started” was added to passive-bully items based on expert opinions. Items related to passive-bully children were reorganized. The “making fun of” and “teasing” items in the verbal violence dimension were found to be the same and the “making fun of” item was excluded from the form. Based on expert opinions, it was found convenient to exclude the “shouting” item and leave only the “scolding” item in the form so as not to make it difficult to differentiate the “scolding and shouting” statements during the observation. After these corrections, a total of 16 items concerning the bully, passive bully and victim children were reorganized and the Children Observation Form obtained its final form with 7 items under physical violence, 4 items under verbal violence and 5 items under indirect violence.

Reliability of the Peer Violence Children Observation Form was determined with the Cronbach’s Alpha reliability coefficient.

The Cronbach alpha internal consistency coefficient was calculated so as to determine the reliability of the Peer Violence Child Observation Form at the end of the implementation. Calculation results are given on Table 2.

Table 2. Cronbach Alpha reliability values of the children observation form

Dimensions	Groups	Cronbach’s Alpha
Physical violence	Bully child	0.95
	Passive bully child	0.94
	Victim child	0.82
Verbal violence	Bully child	0.95
	Passive bully child	0.95
	Victim child	0.86
Indirect violence	Bully child	0.97
	Passive bully child	0.92
	Victim child	0.76

Kalaycı (2009) underlines that the Cronbach’s Alpha reliability coefficient can be interpreted as:

- ✓ unreliable if $0.00 \leq \alpha < 0.40$.
- ✓ low reliability if $0.40 \leq \alpha < 0.60$.
- ✓ quite reliable if $0.60 \leq \alpha < 0.80$.
- ✓ highly reliable if $0.80 \leq \alpha < 1.00$.

Thus, it is evident that the Child Observation Form has quite or highly reliable results for all measurements.

4. CONCLUSION AND SUGGESTIONS

The purpose of this study is to carry out the validity and reliability studies of the Peer Violence Children Observation Form, which aims at preventing peer violence behaviors of children during early childhood. A literature review was carried out initially, then the items of Peer Violence Children Observation Form were created. Form items were presented to 7 field experts and the items were determined. Among the 16 items, there are 7 items in the physical violence dimension, 4 items in the verbal violence dimension and 5 items in the indirect violence dimension of the Child Observation Form. Each item of the dimensions contains statements for “bully child”, “passive-bully child” and “victim child”. Form items were degreed with the 3 point Likert scale. The Cronbach’s Alpha reliability analysis was conducted concerning the reliability of the Peer Violence Children Observation Form. It was concluded that the Peer Violence Children Observation Form is highly reliable for bully, victim and passive-bully children at the physical violence, verbal violence and indirect violence dimensions. The Peer Violence Children Observation Form is considered convenient to be used by teachers in evaluating the students. A more accurate evaluation can be made concerning children behaviors through multiple observations. The Peer Violence Children Observation Form can help teachers evaluate children behaviors after they adapt to their school especially during free play time. Sparing at least 30 minutes for the observation is also found useful.

4.1. Suggestions

- ✓ When evaluating early childhood year’s children, survey-based information are gathered through adults due to their age groups, thus, observation-based evaluation is preferred when evaluating children. The child observation form concerning peer violence was developed in this study, validity and reliability studies were carried out. Observation forms that examine various features can be developed and can contribute to the field.

- ✓ The peer violence child observation form consists of items about bully, victim and passive-bully children. Items concerning audience children are not included in the form. Children in the audience seats can be included in the new forms of further studies.
- ✓ The Peer Violence Children Observation Form is limited to data that are based on teacher opinions concerning children who attend to an early childhood institution and have normal development. The reliability coefficient can be examined under a more comprehensive sample. Reliability can also be examined in studies conducted on children with special needs.

Acknowledgements

This paper is part of a doctoral dissertation of the corresponding author.

REFERENCES

1. Beane, A. L. (2008). *Protect your child from bullying: Expert advice to help you recognize, prevent, and stop bullying before your child gets hurt*. Jossey-Bass.
2. Büyüköztürk, Ş., Kılıç Çakmak, E., Akgün, Ö. E., Karadeniz, Ş. & Demirel, F. (2020). Bilimsel araştırma yöntemleri. PegemAkademi, Ankara.
3. Craig, W. M., & Pepler, D. J. (2003). Identifying and targeting risk for involvement in bullying and victimization. *The Canadian Journal of Psychiatry*, 48(9),577-582.
4. Farrington, D.P. (1993). Understanding and preventing bullying. In Tonny, M. and Morris, N. (eds). *Crime and Justice*, 17, University of Chicago Press, Chicago.
5. Gülay, H. (2008). 5-6 Yaş Çocuklarına yönelik akran ilişkileri ölçeklerinin geçerlik güvenirlik çalışmaları ve akran ilişkilerinin çeşitli değişkenler açısından incelenmesi, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Marmara Üniversitesi, İstanbul.
6. Gülay-Ogelman, H., & Erten-Sarıkaya, H. (2016). Beş Yaş Çocuklarının Akran Şiddetine Maruz Kalma ve Akran Şiddetini Uygulama Düzeylerinin İzlenmesi. *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*. 37(1), 187-203.
7. Koyutürk-Koçer, N. (2020). Okul öncesi dönemde akran şiddetini önleme eğitim programının etkililiğinin incelenmesi. Yayınlanmamış Doktora Tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
8. Koyutürk-Koçer, N. & Gültekin-Akduman, G. (2021). Sosyal duygusal gelişimle ilgili temel kavramlar. H. Gülay Ogelman (Ed.). *Sosyal-duygusal gelişim (ss. 1-23)*. Eğiten, Ankara.
9. Monks, C. (2000). *The nature of bullying in early childhood*. Doctoral Thesis. dissertation, Goldsmiths College, University of London, London.
10. Olweus, D. (1993). Victimization by peers: Antecedent and Long Term Outcomes. Social Withdrawal, Inhibition and Shyness in Childhood. *Social Development*, 6, 315-341.
11. Olweus, D. (2003). A profile of bullying. *Educational Leadership*, 60 (6), 12-17.
12. Özyürek, A., & Kurnaz, F.B. (2019). Zorba ve kurban çocuk davranışlarını değerlendirme formu: Güvenilirliği ve geçerliliği. *Mersin Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 15(1), 246-261.
13. Parlakian, R. (2003). *Before the ABCs: Promoting school readiness in infants and toddlers*. Zero to Three.
14. Pellegrini, A. D. (1998). Bullies and victims in school: a review and call for research. *Journal of Applied Developmental Psychology*, 19(2), 165-176.
15. Polanin, J. R., Espelage, D. L., & Pigott, T. D. (2012). A Meta-Analysis of School-Based Bullying Prevention Programs' Effects on Bystander Intervention Behavior. *School psychology review*, 41(1), 47-65.
16. Rigby, K. (1997). *Children and bullying: How parents and educators can reduce bullying at school*. Blackwell, Boston.
17. Rigby, K. (2003). Consequences of bullying in schools. *Canadian Journal Psychiatry*, 48 (9), 583-590.
18. Rivers, I., & Smith, P.K. (1994). Types of Bullying Behaviour and Their Correlates. *Aggressive Behavior*, 20 (5), 359-368.
19. Sharp, S., & Smith, P. K. (2003). Understanding bullying. S. Sharp and P. K. Smith (Ed.), *Tackling bullying in your school a practical handbook for teachers* (pp. 1-5). Routledge, London.
20. Szewczyk-Sokolowski, M., Bost, K. K., & Wainwright, A. B. (2005). Attachment, Temperament, and Preschool Children's Peer Acceptance. *Social Development*, 14 (3), 379-397

21. Tezbaşaran, A. (2008). Likert Tipi Ölçek Hazırlama Kılavuzu, Mersin, file:///C:/Users/nazife/Downloads/Likert_Tipi_Olcek_Hazirlama_Kilavuzu.pdf accessed from page.
22. Yeşilyurt, S. & Çapraz, C. (2018). Ölçek geliştirme çalışmalarında kullanılan kapsam geçerliği için bir yol haritası. *Erzincan Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 20(1), 251-264.

Examination of the Refugee Crisis Through Banksy's Works

Saime Uyar

Dr., Ministry of Education, Ankara, Turkey

ABSTRACT

This article researches the art of the British street artist Banksy in the face of the refugee crisis, one of the most important problems of today, regarding the effective power of art in the face of social problems. The refugee crisis, which dates back to ancient times, is growing day by day and has become a humanitarian problem whose solution is exhausted. The refugee crisis, which was experienced within certain borders in the past, has now become a compulsory common problem of all nations, with the effect of globalization, and has become an international issue that directly affects many countries. This crisis, which indirectly and directly concerns many areas such as political, geographical, economic and social, is frequently addressed. Of course, art could not remain indifferent to this problem, which deeply affects society in many areas. Art, which has dealt with social problems in every period throughout history, also fulfills its social responsibility in the refugee crisis, which is one of the most important problems of our time, and leaves important historical records that will transfer the problem and the effects of its solution to the next generation by visualizing it. In this context, the works of the artist Banksy are of great importance. It was aimed to prove through Banksy's critical, provocative, constructive, and sanctioning works that art should not only be seen as an area that has no sanctioning power within the framework of visual culture in community memory. There is a serious gap between the rights promised to refugees in the Convention on Human Rights and the rights realized by today's administrations.

As a result of factors such as the weak practices of the authorities like UN towards the refugee masses, the ignorance of the problem by the world states, and the racist attitudes of the societies, the refugee problem has turned into a major crisis, especially since the 2000s.

Banksy draws attention to the refugee crisis with his actional work on the international platform and sheds light on today's greatest humanitarian crisis with his work with his own satirical and political humor.

Keywords: Refugee Crisis, Banksy, Street Art, Social Memory

1. INTRODUCTION

Banksy is one of the most controversial street artists in the world for his street art. Very little is known about himself. Carefully preserving its mystery and anonymity, Banksy differs from other street artists with its unique unconventional art understanding. No claims made to reveal his identity could be confirmed.

Beginning his graffiti career by admiring the works of Blek Le Rat, Banksy worked with various graffiti bands such as DryBreadZ Crew in Bristol. In the process, he shaped his style with the new templates he created. Banksy, who moved from Bristol to London in the early 2000s, was now becoming famous not only in England but also internationally. During the years-long Israeli-Palestinian wars, Banksy went to Palestine and the West Bank to try to publicize the brutality experienced by Palestinian citizens by examining them closely, and painted 9 iconic walls on the West Bank Barrier built there (Street Art Bio).

The artist, who takes street art out of its place, refers to social events with satirical messages created in the triangle of art, politics, and philosophy.

Focusing mostly on global problems affecting all humanity such as war, violence, migration, refugee, climate problem, and poverty around the world, the artist has encouraged provocative perspectives with his political messages and destructive vision in modern history. It is possible to say that he brings alternative, questioning, thought-provoking, and analytical perspectives to the global graffiti scene with the global problems it carries (Street Art Bio).

A famous political theorist Hannah Arendt made impressive analyzes about the situation of stateless people with her academic studies between 1918-1945 (Wessel, 2016).

It's suggested that undocumented migrants are the new stateless refugees identified by Arendt. After the First World War and during the Second World War, it is possible to match the negativities experienced by minorities such as exclusion from all legal fields with the experiences of undocumented refugees today (Wessel, 2016).

When Hannah Arendt wrote about the situation of refugees in the 1940s on the total exclusion of refugees, she stated that human rights developed after the World Wars had nothing to do with stateless people. She argues that refugees have lost all their rights and are unlikely to take them back and that the gap created between state citizens and stateless people has been made unsurpassable (Wessel, 2016).

Every year, thousands of people fleeing their homes due to war, persecution, violence, and poverty die during their difficult journey. Especially Syrians who had to leave their countries due to the civil war in their country in recent years lost their lives in the cold waters of the Mediterranean in the hope of going to European countries for a better future.

However, thousands of people lost their lives during this dangerous journey. For people who reach Europe, besides physical difficulties, they face many factors that threaten also their mental health.

The fact that Europe strengthens its national borders against asylum seekers and even makes inhumane applications to prevent disasters in the Mediterranean Sea from reaching its borders is recorded in history as the most inhumane cases in recent years. Migrants who somehow reach Europe are exposed to a miserable life on the streets.

Susan M Akram, a professor of Clinical Law at Boston University Faculty of Law, stated that The Middle East States that host the majority of Palestinian refugees are persistent objectors to the Refugee and Statelessness Convention norms for historical reasons. She also stated that most Arab countries were not parties to the 1951 Refugee Convention. "Only nine of the 22 Arab States are parties to the Refugee Convention of 1951 or the Refugee Protocol of 1967. Of these nine States, eight are in North Africa: Algeria, Djibouti, Egypt, Mauritania, Morocco, Somalia, Sudan, and Tunisia, the ninth being Yemen, 'State Parties to the 1951 Convention relating to the Status of Refugees and the 1967 Protocol'." (Akram, 2018).

She stated that the inability to produce permanent solutions for stateless refugee communities caused the refugee problem to be transferred from generation to generation (Akram, 2018).

Banksy redesigned his iconic work "The Girl with Balloon" to commemorate the third anniversary of the Syrian civil war that began on March 15, 2011. In his work, which he designed by adapting to the religious and cultural values of the Syrian people, he depicts a Syrian refugee girl with a headscarf (Art Republic).

Image 1. Banksy, #WithSyria, 2011

Source: <https://artrepublic.com/blogs/blog/391-banksy-reworks-balloon-girl-image-to-mark-3rd-year-of-syrian-conflict.html>

In a statement on the website, Banksy realized a campaign together with actor Idris Elba and a group named Elbow to end the conflict in Syria with the #WithSyria hashtag, an online campaign to support 15 children arrested for writing pro-democracy graffiti articles that triggered protests against the Assad regime in March 2011.

In order to increase the effectiveness of the study, they applied for their works on various symbolized structures, including the Eiffel Tower and Nelson's Column in Trafalgar Square (Art Republic).

The aim of Banksy and his friends was to make their voices heard to the political authorities in order to get rid of the persecution of the Syrian people as soon as possible. He first emphasized the situation of refugees with his works on the West Bank barrier in Bethlehem in 2003. However, it is understood that political authorities did not impose any significant sanctions in the process from 2011 to the present day (Art Republic).

Banksy, who is intolerant of the concept of refugee and has important efforts to change the ideas hidden behind the concept of nationalism with racist prejudices, presents the concept of refugee to the audience from a completely different perspective. It presents through a real character that refugeeism can also have advantages if it can be approached positively.

Banksy created a work of art depicting Steve Jobs, the founder of Apple, on a concrete bridge at the Jungle refugee camp in Calais, France. He challenges racist attitudes towards Syrian refugees with the original Apple computer and a black garbage bag on his shoulder (Neuendorf, 2015).

In this mural, which includes Steve Jobs, whose family is also a Syrian immigrant, the artist points out that negative thoughts about the concept of a refugee should be questioned again.

Image 2. Banksy, Jungle, Calais, France, 2015. Photo: <https://news.artnet.com/art-world/banksy-calais-artwork-steve-jobs-392042>

In his statement through his spokesperson “We’re often led to believe migration is a drain on the country’s resources, but Steve Jobs was the son of a Syrian migrant. Apple is the world’s most profitable company, it pays over \$7 billion a year in taxes, and it only exists because they allowed in a young man from Homs” he proves that if immigrants are allowed, this can also have benefits (Neuendorf, 2015).

Image 3. Banksy, The Raft of the Medusa, Calais, France, 2018. Photo: Via Banksy.co.uk

He created a new version of Théodore Géricault's “The Raft of the Medusa” (1818-1819) in the city center of Calais.

In this work, which the artist presented on his website under the title of “We are not all on the same ship”, a raft full of miserable immigrants trying to attract the attention of a distant passenger ship is depicted (Rea, 2018).

The artist has not only made efforts to make the voice of refugees heard in the world. He also tried to contribute to better their life through his artistic works. The Dismaland boat, which costs about \$2.50, is one of the most concrete examples of this.

Although the refugee crisis in our recent history has emerged as an increasing problem with the Syrian war, the refugee dramas in the Mediterranean and Aegean islands have shaded the war in this process. Thousands of millions of people fleeing from war have quietly lost their lives in these black waters, where they went down to their death for the sake of a better life dream.

Image 4. Banksy, Dream Boat / Dismaland, 2015.

Source: <https://untitled-magazine.com/banksy-to-raffle-dismaland-sculpture-bid-starts-at-2>

Banksy exhibited this installation at the temporary amusement park named “Dismaland” in 2015, which parodies Disneyland in an unused swimming pool complex in the British seaside town of Weston-super-Mare to help refugee support services (Leon, 2018).

An anti-fascist and anti-racist group of activists led by Clomp Louise Michel set sail from the Spanish seaport of Burriana on August 18 to rescue 89 distressed migrants stranded on a rubber dinghy in the middle of the Mediterranean. Banksy provided financial support to this rescue operation they secretly attempted (Waddoups, 2020).

Image 5. Banksy's rescue ship allocated to the refugees.

Source: <https://www.surface.com/articles/banksy-migration-boat-louise-michel>

In a video posted on his Instagram account, Banksy stated that European authorities did not act when faced with emergency calls. Banksy commented that “Like most people who make it in the art world, I bought a yacht to cruise the Med. We converted into a lifeboat because EU authorities deliberately ignore distress calls from ‘non-Europeans.’” (Waddoups, 2020).

Likewise, Louise Michel’s crew echoed his concerns, urging EU member states to open their ports to migrants “The obligation to rescue at sea is an obligation under international maritime law. This obligation applies to every person in danger at sea, regardless of nationality, reason for flight, or legal status” (Waddoups, 2020).

Image 6. Banksy, Mural, Porte de la Chapelle, Paris, France, 2018. Photo: Philippe Lopez / AFP / Getty Images. Source: <https://news.artnet.com/art-world/banksy-paris-1308641>

The refugee problem is a case that occurs in many parts of the world. There is no difference in the lives of refugees in developed or developing countries. Banksy, who produces works regarding that civilization should not be limited to borders, offers a critical interpretation of anti-racist policies with this work (Image 6) he did in Paris on June 24, 2018. Even in the developed and civilized countries of the world, the fact that immigrants have to live on the streets is exhibited on the walls of France and refers to the French who are insensitive to this refugee crisis happening in civilization (Rea, 2018).

This is a development which should of course be seen in the context of a more general ongoing process in which street art is being integrated in the established art world (Bengtson, 2016).

In response to the illegal practices applied to refugees in the refugee camp in France (reports of the use of CS gas), the artist displayed his political stance with a striking work themed “Les Misérables” opposite the wall of the French embassy.

Image 7. Banksy, *The Miserables*, Paris, France, 2016.

Source: <https://www.theguardian.com/artanddesign/2016/jan/24/banksy-uses-new-artwork-to-criticise-use-of-teargas-in-calais-refugee-camp>

In this work criticizing the pepper gas used in the Calais refugee camp, he depicted a young girl's helplessness and misery in tears by spraying CS gas on her.

In this work, in which he interpreted the treatment of refugees, the worn-out French flag, which flaps behind the young girl, appears to be a political message that the French authorities are controlling the refugees illegally.

Another important detail in the study is the inclusion of the QR code. "For the first time in his art, Banksy accompanies the piece with a QR code. The code leads audiences to a YouTube video of a raid on 'The Jungle' camp after dark on January 5th, which seems to demonstrate that the authorities did, indeed, utilize tear gas. The video was posted by the activist group 'Calais Migrant Solidarity,' and Banksy shows his own solidarity with them through this link." (Aggarwal, 2017).

Although the past of the artist's reactionary work on inhuman practices towards refugees was in the early 2000s, the ongoing refugee problems have become a part of Banksy's art.

In this work (Image 8), which was created as a commentary on extreme right-wing policies towards immigrants, there is also an image of a small immigrant girl.

It is seen that the little immigrant girl sprays a pink wallpaper pattern over a swastika on a wall next to her sleeping bag and a teddy bear in an attempt to make her patch of pavement cozier. It is depicted as a real reflection of the drama people live in on the street (Hurriyet Daily News).

This wall work has not been done in a random place. It was painted on a wall in northern Paris next to an official refugee shelter which was controversially closed in March despite protests from the city's Socialist mayor Anne Hidalgo. Since then, around 2,000 migrants, including children and teenagers, have been sleeping rough along canals and under motorway bridges (Hurriyet Daily News).

Migrants were still sleeping next to the mural on June 24. Experts said the image echoes the artist's 2009 painting "Go Flock Yourself." (Hurriyet Daily News).

Image 8. Banksy, *Mural*, Paris, France. Photo: Philippe Lopez / AFP / Getty Images.

Source: <https://www.independent.co.uk/arts-entertainment/art/news/banksy-paris-new-art-nicolas-laugero-lasserre-france-migration-crisis-refugee-a8417086.html>

Mona Lisa, which has an important place in art history, has also inspired many artists. Like the feature that makes this work of Leonardo Da Vinci so important in every period, it is possible that it was drawn in the process of transition from the dark era of the Renaissance to civilization. The fact that the outdated cases experienced in today's

refugee crisis are emphasized through the work of the Mona Lisa, which is described as a symbol of a transition in the history of humanity, is a harsh criticism of today's modern humankind.

The artist, who depicts Mona Lisa, who represents civilization, with a rocket launcher on her shoulder with a smile, presents today's outdated events in a high-contrast way.

The soft but disturbing emphasis of today's people on their insensitivity to the refugee tragedy through the Mona Lisa, a timeless icon, has once again proved Banksy's strong art.

Image 9. Banksy, Refugee Mona Lisa, Source: <https://www.amsterdamstreetart.com/mona-refugee/>

Banksy, who contributed financially as well as his artistic actions in the face of the refugee crisis, donated a triple painting called "Mediterranean Sea View 2017", whose value ranged from £800,000 to £1.2 million, referring to the refugee crisis at a charity auction held in Sotheby's to raise aid to a hospital in Bethlehem (O'Connor, 2020).

Image 10. Banksy, Mediterranean Sea View 2017, Sotheby's.
Source: <https://www.bbc.com/news/entertainment-arts-53564953>

Image 11. Banksy, Mediterranean Sea View 2017, Sotheby's.
Source: <https://www.bbc.com/news/entertainment-arts-53564953>

Image 12. Banksy, Mediterranean Sea View 2017, Sotheby's. Source: <https://www.bbc.com/news/entertainment-arts-53564953>

Alex Branczik, Sotheby's head of contemporary art for Europe, said "In Rembrandt to Richter, this triptych hangs in Sotheby's galleries alongside works by some of history's greatest landscape painters, including Bellotto, Van Goyen, and Turner. Banksy's work, however, stands alone for its potent political message." (BBC, ty).

Referring to the political boundaries that Europeans reinforce against refugees, the artist has reworked romantic period-style oil paintings by using the tragedy in the Aegean and Mediterranean, which has been a grave for thousands of refugees in recent years, and life vests symbolized by refugee deaths. This study, which has been carried out as a reaction to the increasing immigrant crisis in recent years, is also a clear indicator of the transformation of art in the face of social problems (BBC, ty).

Recognizing that some states bear a disproportionate share of this burden for which other states have the responsibility to mitigate, burden sharing implies a state's obligation to support refugee protection beyond its territory (Field, 2010).

In conclusion, the Refugee Compact demonstrates a welcome recognition of the need to ensure that academic perspectives and research findings are effectively integrated into the international community's efforts on behalf of exiled and displaced populations. (Crisp, 2018).

Along with Banksy's art, we recall that it could not be concluded that only the aesthetic dimension of art could not be proved with stereotyped established art methods. From Duchamp, it is possible to see the intellectual and critical obligation that directs conceptual art in Banksy's works (Bullen, 2010).

2. CONCLUSION

The refugee crisis in our recent history is a global problem whose effects are increasing day by day. The fact that states cannot produce constructive and sincere solutions in the face of the refugee crisis, which affects societies socially, culturally, economically, geographically, and politically, contributes to the further growth of the problem. However, in such cases that affect the internal structure of the society, authorities that shed light on history such as art have had various sanctions every period.

The artist and activist Banksy examined the human drama experienced in the region as a result of the Israeli-Palestinian wars in the early 2000s on the issue of the refugee crisis, which deeply affected the society with his mysterious identity and extraordinary art, and tried to announce the seriousness of the situation to the whole world with his artistic projects in the region. The existence of the refugee crisis, which reached its peak with the Syrian civil war in addition to the wars in the Middle East, and the fact that the drama experienced is a humanitarian and common problem of the whole world have attracted great attention with its artistic works carried out on international platforms.

Created with simple, plain, satirical, critical and political message concern, Banksy's works can be considered as a one-man powerful movement that directs heavy criticism to countries that close their borders to the refugee crisis. Not only did he support refugee lives with his visual work, but he also provided various support to fund a rescue boat to save thousands of refugees stranded in the Mediterranean. We have once again witnessed the power of Banksy's questioning, critical, solution-producing, sanctioning and promising art in the face of global crises such as the refugee crisis, which correctly uses the influence of art against social problems.

REFERENCES

1. Aggarwal, R. (6 January 2017). Banksy's Latest Mural Critiques Calais' Treatment of Refugees. Culture Trip. Access date: 02.05.2021. <https://theculturetrip.com/europe/united-kingdom/articles/banksys-latest-mural-critiques-calais-treatment-of-refugees/>
2. Akram, S. M. (2018). The Search for Protection for Stateless Refugees in the Middle East: Palestinians and Kurds in Lebanon and Jordan. *International Journal of Refugee Law*, Volume 30, Issue 3, October 2018, Pages 407–443. DOI: 10.1093/ijrl/eev044
3. Art Republic. Banksy Reworks Balloon Girl Image to Mark 3rd Year of Syrian Conflict. Access date: 02.05.2021. <https://artrepublic.com/blogs/blog/391-banksy-reworks-balloon-girl-image-to-mark-3rd-year-of-syrian-conflict-html>
4. BBC. Banksy auctions refugee paintings for £2.2m to aid Bethlehem hospital. Access date: 06.05.2021. <https://www.bbc.com/news/entertainment-arts-53564953>
5. Bengtsen, P. (2016). Hijacking Banksy : using a contemporary art mystery to increase academic readership. *Street Art & Urban Creativity Scientific Journal*, 2(1). p.60-66.
6. Bullen, R. (2010). Refining the Past. *The British Journal of Aesthetics*, Volume 50, Issue 3, July 2010, Pages 243–254. DOI: 10.1093/aesthj/ayq019.
7. Crisp, J. (2018). A Global Academic Network on Refugees: Some Unanswered Questions. *International Journal of Refugee Law*, Volume 30, Issue 4, December 2018, Pages 640–642. DOI: 10.1093/ijrl/eev050
8. Field, J. R. C. (2010). Bridging the Gap Between Refugee Rights and Reality: A Proposal for Developing International Duties in the Refugee Context. *International Journal of Refugee Law*, Volume 22, Issue 4, Pages 512–557. DOI: 10.1093/ijrl/eeq035
9. Hurriyet Daily News. Banksy needles France with migrant mural blitz in Paris. Access date: 02.05.2021. <https://www.hurriyetaidailynews.com/banksy-needles-france-with-migrant-mural-blitz-in-paris-133774>
10. Leon, S. (12 December 2018). Banksy To Raffle Dismaland Sculpture Bid Starts at £2. *Untitled Magazine*. Access date: 02.05.2021. <https://untitled-magazine.com/banksy-to-raffle-dismaland-sculpture-bid-starts-at-2/>
11. Neuendorf, H. (14 December 2015). Banksy Paints Steve Jobs in Latest Work Addressing Refugee Crisis. *Artnet*. Access date: 02.05.2021. <https://news.artnet.com/art-world/banksy-calais-artwork-steve-jobs-392042>
12. O'Connor, R. (26 July 2020). Banksy donates refugee crisis paintings worth £1.2m to Bethlehem hospital charity auction. *Independent*. Access date: 02.05.2021. <https://www.independent.co.uk/arts-entertainment/art/news/banksy-refugee-crisis-paintings-donate-hospital-auction-a9638611.html>
13. Rea, N. (25 June 2018). Banksy Takes Aim at France's Callous Response to the Refugee Crisis With Poignant Murals in Paris. *Artnet*. Access date: 02.05.2021. <https://news.artnet.com/art-world/banksy-paris-1308641>
14. Street Art Bio. Banksy. Access date: 27.05.2021. <https://www.streetartbio.com/artists/banksy/>
15. Waddoups, R. (8 September 2020). The Story Behind Banksy's Pink Refugee Rescue Boat. *Surface*. Access date: 02.05.2021. <https://www.surfacemag.com/articles/banksy-migration-boat-louise-michel/>
16. Wessel, J. S. (2016). On Border Subjects: Rethinking the Figure of the Refugee and the Undocumented Migrant. *Constellations*, 23 (1):46-57. DOI: 10.1111/1467-8675.12182

Sosyal Medyanın Öğrenci Davranışlarına Olumsuz Etkileri Üzerine Öğretmen Görüşleri

Teacher Opinions on the Negative Effects of Social Media on Student Behaviors

Ahmet Üstün Yasin Kurt

Prof. Dr., Amasya Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Eğitim Bilimleri Bölümü, Amasya, Türkiye
Yüksek Lisans Öğrencisi., Amasya Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Eğitim Bilimleri ABD, Amasya, Türkiye

ÖZET

Son yıllarda iletişim araçlarının yaygınlaşmasına paralel olarak, sosyal medya kullanım oranları da oldukça artış göstermiştir. Özellikle lise ve üniversite çağındaki gençler arasında sosyal medya kullanım oranı oldukça yüksektir. Bu çalışmanın amacı, sosyal medyanın öğrenci davranışlarına etkileri üzerine öğretmen görüşleri sunmayı amaçlamaktadır. Çalışma kapsamında öğretmenlerin, sosyal medya kullanan öğrencilerin davranışlarında görmüş oldukları etkilerin nasıl olduğuna dair durum tespiti yapılmaya çalışılmıştır. Çalışmada nitel araştırma yöntemi kullanılmıştır. Araştırmanın çalışma grubu, 2021-2022 eğitim öğretim yılında Amasya İli Merkez İlçesinde Milli Eğitim Bakanlığı'na bağlı okullarda görev yapan 10 öğretmenden oluşmaktadır. Veriler yarı yapılandırılmış görüşme tekniği hazırlanarak toplanmıştır. Elde edilen veriler analiz edildiğinde, öğretmenlerin gözlemleri doğrultusunda, sosyal medyanın öğrenci davranışları üzerinde zorbalık, saygısız davranışlar, taklit etme, dersenin azalması, çevreye karşı duyarsızlaşma ve suça heveslenme gibi olumsuz etkileri olduğu belirtilmiştir. Ayrıca çalışmanın katılımcıları bu sorunların çözüm yollarını; kişiye gerçek dünyayı hatırlatma, kontrollü erişim sağlatma, başka etkinliklere yönlendirme, birebir iletişim ortamlarına teşvik olarak sıralamışlardır. Araştırmacılar bulgular çerçevesinde, sosyal medyanın öğrenci davranışları üzerindeki olumsuzlukların azaltılması için ebeveynlerin ve öğretmenlerin öğrenci gerçek sosyal ortamlara yönlendirmesi gerektiği, sosyal medyanın olumlu yönlerinin ön plana çıkarıldığı sağlıklı bir yönlendirmeye ihtiyaç duyulduğu, sosyal medyanın etkili ve işlevsel kullanılabilmesi için eğitimlere, rehberliklere ihtiyaç duyulduğu ve bu konu üzerinde daha geniş bir katılımın olduğu nicel bir araştırma yapılabilir sonucuna varmışlardır.

Anahtar Kelimeler: Sosyal Medya, Teknoloji, İletişim, Öğrenci Davranışı

ABSTRACT

In recent years, in parallel with the widespread use of communication tools, the use of social media has increased considerably. The rate of social media usage is quite high, especially among high school and university age youth. The aim of this study is to present teachers' views on the effects of social media on student behavior. Within the scope of the study, it was tried to determine the status of the effects that teachers saw on the behavior of students using social media. Qualitative research method was used in the study. The study group of the research consists of 10 teachers working in schools affiliated to the Ministry of National Education in the Central District of Amasya Province in the 2021-2022 academic year. The data were collected by preparing a semi-structured interview technique. When the obtained data were analyzed, in line with the observations of the teachers, they stated that social media had negative effects on student behavior such as bullying, disrespectful behaviors, imitation, decreased interest in the lesson, depersonalization towards the environment and enthusiasm for crime. In addition, the participants of the study found ways to solve these problems; They listed it as reminding the person of the real world, providing controlled access, directing to other activities, encouraging one-to-one communication environments. Within the framework of the findings of the researchers, parents and teachers should direct students to real social environments in order to reduce the negative effects of social media on student behaviors, a healthy direction is needed in which the positive aspects of social media are emphasized, trainings and guidance are needed for the effective and functional use of social media and this issue is discussed. They concluded that a quantitative study with a broader participation could be done.

Keywords: Social Media, Technology, Communication, Student Behavior

1. GİRİŞ

İletişim, insanların kendilerini ifade ederken kullandıkları sesler, bu sesleri uygun vücut hareketleri, zaman içerisinde duvarlara yazılanların daha anlaşılır bir hale gelmeye başlamasıdır (Güngör, 2011: 36). Steiner ve Berelson iletişimi şu şekilde tanımlamaktadır: "İletişim, duyguların, bilgilerin, fikirlerin, insanın zihnindeki birtakım simgelerle iletilmesidir" (Aktaran: Mutlu, 1999: 168). İnsanlık tarihinin gelişimiyle birlikte iletişim şekilleri farklı bir boyut kazanmıştır. Özellikle medya, kitle iletişim araçları arasında insanları etkileme konusunda önemli bir noktadadır. Medya da zamanla yeni medya araçlarıyla değişime devam etmektedir.

Yeni medya kavramı, 1970'lerde yıllarda bilgiye ve iletişime dayalı yapılmış olan araştırmalarda, genellikle sosyologlar, ekonomistlerin ortaya atmış olduğu bir kavramken; 1990'larda inanılmaz bir atakla internet ve bilgisayar teknolojisinin katkısıyla gelişmiş ve değişik boyutlara ulaşmıştır (Dilmen, 2007: 114). Sosyal medya ise, kullanıcıları tarafından içeriğinin oluşturulduğu sanal bir platformdur (Arslan, 2011).

Sosyal medya insanların ilgisini çekmeye artarak devam etmektedir. Özellikle Twitter, Facebook, MySpace, Instagram gibi sosyal medya iletişim ağlarına ilgi artmakta ve yeni yeni platformlar karşımıza çıkmaktadır (Body ve Ellison, 2007: 210-213). Sosyal medya sayesinde oluşturulan birçok içerik, geniş kitlelere ulaşmaktadır (Ryan, 2011:6). Gençler arasındaki internet kullanım oranlarında büyük payı sosyal medya kullanımı almaktadır (Obee, 2012:8).

Toplam dünya nüfusu üzerinde sosyal medya kullanım oranı %78 olarak bulunmuştur, buda yaklaşık 6 milyar insan demektir (Milliyet, 2022). Bu denli yaygınlaşmış olan, üzerinde tartışılan, insanları bu seviyede etkileyebileceği özelliği olan sosyal medya hakkında birçok araştırma yapılmış ve ihtiyaç doğmuştur. Bu araştırmalardan biri; Anadolu Üniversitesinde uzaktan eğitim gören öğrenciler üzerinde, öğrencilerin sosyal medyayı ve interneti nasıl kullandıkları

dair yapılmış olan araştırmada; %65 oranında katılımcı öğrenciler çevresiyle, arkadaşlarıyla iletişim kurmak için kullandıklarını belirtmişlerdir (Aydın, 2016).

Sosyal medyayı gençler kullanırken; eğitimlerine katkı olsun diye, arkadaş ilişkileri gelişsin diye, etraftaki iş imkanlarına ulaşabilsin diye, tüm dünya üzerindeki insanlarla iletişim halinde olabilelim diye özellikle tercih etmektedirler (Anderson ve Jiang, 2018). Google günümüzde her öğrencinin, gencin ve bilgi arayışı içerisindeki tüm zamanların öğretmenini durumuna gelmiş olması inkar edilemez bir gerçektir. Youtube ile eğlenceli videolar, whatsapp gruplarıyla dersler, aile ve arkadaş grupları arası materyal paylaşımları, tartışmalar hayatımızda ne kadar yer kapladığı görülmektedir (Jingjing ve Monica, 2018).

Sosyal medya bağımlılığı ise, ilgili literatür incelendiğinde diğer bağımlılık türlerinde olduğu gibi (alkol, madde, internet, alışveriş, oyun gibi bağımlılıklar) psikolojik bir sorun olarak önümüze gelmektedir (Tutgun-Ünal,2015). Sosyal medya bağımlılığı tanımlanırken; gereğinden fazla kullanım, durmadan sürekli kullanma isteği, çok vakit ayrılmasından dolayı diğer aktivitelere yetişememe, çok kullanımın ikili ilişkiler üzerinde olumsuz etkisinin olması, günlük yaşam rutininden bir kaçış eylemi gibi algılanması, kullanamayınca kişinin gergin ve saldırganlık eğiliminde olması şeklinde değerlendirilmektedir (Savcı, Aysan ,2017).

Sosyal medya hayatımızın içine fazlasıyla girmiş bulunmaktadır. Bilinçsiz kullanılan sosyal medya öğrencilerin davranışlarına olumsuz yönde etki etmektedir. Bu etkiyi nasıl tanımlayabiliriz, olumsuz davranışlar olarak neler karşımıza çıkmaktadır, karşımıza çıkan olumsuz etkileri nasıl azaltabiliriz, azaltılması için ne gibi çalışmalar yapabiliriz, şeklindeki sorulara katkı sağlaması için bu çalışma yapılmıştır.

Çalışmanın amacı sosyal medyanın öğrenci davranışlarına etkileri üzerine öğretmen görüşleri sunmayı amaçlamaktadır. Bu amaç doğrultusunda aşağıdaki sorulara çözüm aranmaktadır:

- ✓ Öğretmen görüşlerine göre sosyal medya nedir?
- ✓ Öğretmen görüşlerine göre sosyal medya kullanan öğrencilerde olumlu veya olumsuz nasıl davranışlar gözlemlenmektedir?
- ✓ Öğretmen görüşlerine göre sosyal medyanın öğrenciler üzerindeki olumsuzluklarını azaltmak için neler yapılabilir?

2. YÖNTEM

Bu bölümde; araştırmanın yöntemi, araştırma deseni, çalışma grupları, verilerin toplanma şekli ve verilerin analizi ile ilgili bilgilere yer verilmiştir.

2.1. Araştırmanın Yöntemi ve Araştırma Deseni

Sosyal medyanın öğrenci davranışlarına etkileri üzerine öğretmen görüşleri sunmayı amaçlayan bu çalışma, nitel bir çalışmadır. Nitel araştırmalar, sayısal verilerle açıklanamayan, daha çok durumu tanımlamaya uygun çalışmalardır. Veriler yarı yapılandırılmış görüşme tekniğiyle toplanmıştır. Yarı yapılandırılmış görüşme tekniğinde, araştırmacı sorulacak olan soruların hazırlığını önceden yapar, yalnız katılımcıya bir takım esneklik hakkı verilir. Eksik olduğu düşünülürse de yöneltilen sorular yeniden dizayn edilebilir. Bu şekilde katılımcılar da çalışmasının bir parçası oldukları hissi verilir (Ergun, 2020).

2.2. Çalışma Grubu

Araştırma, Amasya İli Merkez İlçesinde Milli Eğitim Bakanlığı'na bağlı okullarda görev yapan 10 öğretmenden oluşmaktadır. Çalışmaya katılan öğretmenler, Ö1, Ö2, Ö3, Ö4, Ö5, Ö6, Ö7, Ö8, Ö9, Ö10 şeklinde kodlanmıştır.

Çalışma grubu 5 ortaokul ve 5 lise de görev yapmakta olan 10 öğretmenden oluşmaktadır.

Tablo 1. Katılımcılara Ait Demografik Bilgiler

Katılımcı	Cinsiyet	Branş	Yaş Aralığı	Hizmet Yılı
Ö1	K	Türkçe	27	6
Ö2	E	Matematik	40	16
Ö3	E	Sosyal Bilgiler	30	7
Ö4	K	Teknoloji ve Tasarım	28	6
Ö5	K	Rehberlik	39	14
Ö6	K	Görsel Sanatlar	26	5
Ö7	E	Müzik	34	10
Ö8	K	Beden Eğitimi ve Spor	41	19
Ö9	E	İngilizce	38	13
Ö10	K	Coğrafya	42	20

Tablo 1'de görüldüğü gibi katılımcılar farklı branşlardan olup, en az 5 yıllık kıdeme sahip öğretmenlerden oluşmaktadır. Bunların 6'sı kadın, 4'ü erkek öğretmenlerdir.

2.3. Verilerin Toplanması ve Analizi

Veriler görüşme yolu ile yarı yapılandırılmış görüşme tekniğiyle toplanmıştır. Yarı yapılandırılmış görüşme tekniğinde, araştırmacı sorulacak olan soruların hazırlığını önceden yapar, yalnız katılımcıya bir takım esneklik hakkı verilir. Eksik olduğu düşünülürse de yöneltilen sorular yeniden dizayn edilebilir. Bu şekilde katılımcılar da çalışmasının bir parçası oldukları hissi verilir (Ergun, 2020). Bu teknikte kişiler kendilerini rahatlıkla ifade edebildiklerinden detaylı bilgilere ulaşmak mümkündür (Büyüköztürk, Kılıç Çakmak vd., 2016: 21). Çalışmada kullanılacak olan form gerekli planlamalar tamamlandıktan sonra, katılımcılara 3 soru açık uçlu olarak yöneltilmiştir. Görüşmede kullanılacak form iki bölümden oluşmakta olup birinci bölüm içerisinde çalışma grubunun demografik bilgileri, ikinci bölümde ise görüşmede kullanılacak sorular yer almaktadır. Her katılımcıyla görüşmeler yaklaşık 30 dakika süren görüşmeler gerçekleştirilmiştir.

Çalışma grubunun vermiş oldukları cevaplar doğrultusunda içerik analizi yapılmıştır. İçerik analizi, “yazılı, sözel ve diğer materyallerin verdiği mesajı, anlam ve/veya dilbilgisi açısından sistematik ve nesnel olarak ayırma, sayılarla ifade etme ve birtakım çıkarımlarda bulunmadır” (Tavşancıl ve Aslan, 2001, s. 22).

3. BULGULAR

Bu bölümde, yarı yapılandırılmış görüşme formu kullanılarak elde edilmiş olan bulgular ve bu bulguların yorumlarına yer verilmiştir.

3.1. Birinci Araştırma Sorusuna İlişkin Bulgular

Çalışma ile ilgili elde edilen veriler araştırma soruları kapsamında sırası ile analiz edilmiştir. Bu kontekste araştırmanın birinci sorusu “Sosyal medya nedir?” şeklindedir. Katılımcıların bu soruya verdikleri cevapların analizi yapıldığında katılımcılar sosyal medyayı; 1.Yeni nesil iletişim aracı, 2.Sosyalleşmenin sağlandığı dijital platform, 3.Arkadaşlık ortamı, 4.Dünyaya açılan pencere, 5.Eğlence ortamı, 6.Ticaret aracı ve 7.Örgütlenme şeklinde sıralamışlardır. Bu soruya ilişkin bulgular Tablo 2’de gösterilmiştir.

Tablo 2. Sosyal Medya Kavramının Anlamı

Sıra	Kod	f	%	Örnek Cümle
1	Yeni nesil iletişim aracı	9	23	Günümüz toplumunda herkes bu şekilde iletişim kuruyor” (Ö3).
2	Sosyalleşmenin sağlandığı dijital platform	8	21	Her akşam sosyal medya üzerinden sohbet ediyoruz” (Ö5).
3	Arkadaşlık ortamı	7	18	Eski tanıdıklarımızla iletişim sağlayabiliyoruz, yeni insanlarla da tanışabiliyoruz” (Ö8).
4	Dünyaya açılan pencere	5	13	Tüm dünya ile iletişim sağlayıp, muhabbet edebiliyoruz” (Ö1).
5	Eğlence ortamı	4	10	Eğlenceli videolar izliyoruz” (Ö7).
6	Ticaret aracı	4	10	Takip ettiğimiz birçok fenomen geçimini sağlıyor” (Ö2).
7	Örgütlenme	2	5	İstenmeyen bir duruma karşı kitlesel tepki oluşturabiliyoruz” (Ö4).
	Toplam	39	100	

Çalışmaya katılan öğretmenlerden biri sosyal medyanın ne olduğuna dair düşüncelerini aşağıdaki şekilde belirtmiştir:

Eskiden yapmış olduğumuz birebir görüşmelerin, bir yerlerde buluşmaların yerini sosyal medya iletişim araçlarının aldığını düşünüyorum. Aradığımız kişiye anında ulaşabiliyoruz ve hayatımda sosyal medyaya ayırdığım vakit gittikçe artarak devam etmekte (Ö3, bireysel görüşme, Mayıs 2022).

Yukarıdaki öğretmenin söylediklerine benzer olarak çalışmaya katılan diğer bir öğretmene ait düşünceler aşağıdaki gibidir:

Benim fikrime göre sosyal medya artık sosyalleşmenin sağlandığı muazzam bir güç haline geldi. Eski arkadaşlarımızı bulmamıza fırsat sağlaması da ayrıca oldukça önemli bir özellik. Arkadaşlarımızla gruplar oluşturarak, muhabbet ediyoruz, gündemi yorumluyoruz (Ö5, bireysel görüşme, Mayıs 2022).

Bir başka öğretmenin görüşü de yukarıdaki söylemleri destekler tarzdadır:

Dünyanın diğer ucundaki insanlarla dahi etkileşimde bulunabildiğimiz bir ortam. Eğer bilinçli kullanılabilirsek muazzam bir güç. Özellikle ticari anlamda çok kişiye kazanç sağlamakta. Sosyal medya aracılığıyla birçok konuda gündem de oluşturabildik, farkındalık oldu (Ö1, bireysel görüşme, Mayıs 2022).

Tüm öğretmenlerden farklı fikri olan öğretmenin görüşleri ise şu şekildedir:

Sosyal medya dipsiz kuyu gibidir bir yerde. İnsanlar örgütlenip olumsuz şeylerin propagandasını yapabiliyorlar ya da maddi kazanç sağlamak için insanların değerlerini hiçe sayabiliyorlar. Eğlence ortamı olması gerekirken insanları kendine bağımlı hale dönüştürdü (Ö2, bireysel görüşme, Mayıs 2022).

Tablo 2’de görüldüğü üzere araştırmaya katılan öğretmenler sosyal medyayı, %23 oranında yeni nesil iletişim aracı, %21 oranında sosyalleşmenin sağlandığı dijital platform, %18 oranında arkadaşlık ortamı, %13 oranında dünyaya

açılan pencere, %10 oranında eğlence ortamı, %10 oranında ticaret aracı ve %5 oranında ise örgütlenme ortamı olarak belirtmişlerdir.

3.2. İkinci Araştırma Sorusuna İlişkin Bulgular

Araştırmanın ikinci sorusu “Sosyal medya kullanan öğrencilerde olumlu veya olumsuz nasıl davranışlar gözlemlenmektedir?” şeklindedir. Katılımcıların bu soruya verdikleri cevaplar analiz edildiğinde, katılımcılar sosyal medya kullanan öğrencilerde gördükleri davranış değişikliklerini; 1. zorbalık, 2. saygısız davranışlar, 3. taklit etme, 4. derse ilginin azalması, 5. çevreye karşı duyarsızlaşma ve 6.suçta heveslenme şeklinde birtakım olumsuz durumlardan bahsetmişlerdir. Bu soruya ilişkin bulgular Tablo 3’te gösterilmiştir.

Tablo 3. Sosyal Medya Etkisinde Kalan Öğrencilerdeki Gözlemlenen Olumsuz Davranışlar

Sıra	Kod	f	%	Örnek Cümle
1	Zorbalık	8	25	Arkadaşlarına uyguladığı şiddetin videosunu çekiyor” (Ö3).
2	Saygısız Davranışlar	7	22	Bizlere karşı dahi argo kelimeler kullanıyor” (Ö5).
3	Taklit etme	5	16	Viral olmuş videolardaki davranış tiplerini çevresi üzerinde deneme ihtiyacı hissediyor” (Ö8).
4	Derse ilginin azalması	5	16	“Ders esnasında sosyal medyasında olup biteni merak ediyor, bakma ihtiyacı hissediyor” (Ö1).
5	Çevreye Duyarsızlaşma	4	12	“Çevrenin nasıl olduğu, ne tepki vereceği umurunda değil, yapay bir dünyada yaşıyor” (Ö7).
6	Suçta heveslenme	3	9	“Fenomen olma hevesiyle kural tanımaz şekilde tavırlar sergileyebiliyor” (Ö2).
	Toplam	32	100	

Çalışmaya katkıda bulunan öğretmenlerden bir tanesi sosyal medyanın öğrenci üzerinde oluşturmuş olduğu olumsuz davranışlara verdiği örnek aşağıdaki şekildedir:

Sınıf arkadaşları olsun, okuldan farklı öğrenciler olsun, zorbalık yapma oranları arttı. Sosyal medya üzerinde prim yapan davranışları gördükçe, olumsuz davranışların alıcısının daha çok olduğu fark ettikçe öğrenci buna meyil ediyor (Ö3, bireysel görüşme, Mayıs 2022).

Bir diğer öğretmenin düşüncesi de yukarıdaki öğretmenin düşüncelerini destekler niteliktedir:

Eskiden öğrenciler daha saygılıydı. Sosyal medyada ilgi çekme derdiyle öğrenciler kimseyi takmaz oldu. Sırf 3-5 etkileşim alma derdiyle saygısızca davranışlar sergilemekten kaçınmıyorlar bile. Derste olduklarını, karşılarında öğretmen olduğunu, yerlerini, sınırlarını tamamen kaybettiler (Ö5, bireysel görüşme, Mayıs 2022).

Bir başka öğretmenin düşüncesi de yukarıdaki söylemleri destekler şekildedir:

Bu yaş öğrencilerdeki birilerini taklit etme durumu oldukça yaygındır, eğer takip ettiği fenomense ve yaptığı hareketler saçma dahi olsa birileri tarafından ilgi çekiyorsa durum daha da zorlaşabiliyor. Saçma sapan hareketlerde bulunup birilerinin ilgisini çekmeye çalışıyor (Ö8, bireysel görüşme, Mayıs 2022).

Çalışmaya katılan bir diğer öğretmen de farklı olarak aşağıdaki şekilde fikir belirtmiştir:

Öğrenciler artık sosyal medya yüzünden yapay bir dünyada hayatlarını sürdürüyor. Çevresindeki olan bitenden bihaber şekilde yaşıyorlar. Yeri geliyor suç işlemeyi dahi sırf dikkat çekeceği düşüncesi ile yapmaya yelteniyorlar. Suç işlemenin ağırlığının farkında bile olmayabiliyorlar (Ö1, bireysel görüşme, Mayıs 2022).

Tablo 3’te görüldüğü üzere araştırmaya katılan öğretmenler, sosyal medyan etkisinde kalan öğrencilerde karşılaşılan olumsuz davranışları %25 oranında zorbalık, %22 oranında saygısız davranışlar, %16 oranında taklit etme, %16 oranında derse ilgisinin azalması, %12 oranında çevreye duyarsızlaşma ve %9 oranında suçta heveslenme olarak belirtmişlerdir.

3.3. Üçüncü Araştırma Sorusuna İlişkin Bulgular

Araştırmanın üçüncü sorusu “Sosyal medyanın öğrenciler üzerindeki olumsuzluklarını azaltmak için neler yapılabilir?” şeklindedir. Katılımcıların bu soruya verdikleri cevaplar analiz edildiğinde, katılımcılar sosyal medyanın öğrenciler üzerindeki olumsuz etkileri azaltmak için; 1. Kişiye gerçek dünyayı hatırlatma, 2. Kontrollü erişim sağlamak, 3. başka etkinliklere yönlendirme, 4. birebir iletişim ortamlarına teşvik şeklinde birtakım önerilerde bulunmuşlardır. Bu soruya ilişkin bulgular Tablo 3’te gösterilmiştir.

Tablo 4. Sosyal Medya Etkisinde Kalan Öğrencilerdeki Gözlemlenen Olumsuz Davranışlar

Sıra	Kod	f	%	Örnek Cümle
1	Gerçek dünyayı hatırlatma	8	32	“Sanal dünyadan ziyade aslında neler oluyor?” (Ö2).
2	Kontrollü erişim	7	28	“Tamamen yasaklamak yerine, kontrollü erişim sağlanmalı” (Ö6).
3	Yönlendirme	5	20	“Farklı etkinliklere öğrenci yönlendirilmeli” (Ö7).
4	Birebir iletişim ortamları	5	20	“Arkadaşlarıyla birebir iletişim kurulacak ortamlar hazırlanmalı, piknik filan gibi” (Ö4).
	Toplam	25	100	

Çalışmaya katılan öğretmenlerden bir tanesi sosyal medyanın öğrenciler üzerindeki olumsuz etkisini azaltmak için uyguladığı yöntemi aşağıdaki şekilde belirtmiştir:

Vaktinin çoğunu sanal ortamlarda, sosyal mecralarda yaşayan öğrencilerimiz gerçeklikten o kadar uzaklaşmış oluyorlar ki, normalde insanların nasıl yaşadığını, neler yaptığını unuttur hale geliyorlar. Sosyal medyanın bu olumsuz etkisini azaltmak için çevremizde olan biten durumların farkındalığı oluşturmak için çaba göstermemiz gerektiği düşüncesindeyim (Ö2, bireysel görüşme, Mayıs 2022).

Bir diğer öğretmenin düşüncesi de yukarıdaki öğretmenin düşüncelerini destekler niteliktedir:

Günümüzde bu kadar yaygın olan bir ortam varken ve bu ortam öğrencilerin ilgisini bu denli çekiyorken yasaklanmanın mantıklı olduğunu düşünmüyorum. Öğrenciler bu ortamdan tamamen koparılmadan, geçirdikleri sürelerin azaltılabileceği bir çözüm olması düşüncesindeyim (Ö6, bireysel görüşme, Mayıs 2022).

Bir başka öğretmenin düşüncesi de yukarıdaki söylemleri destekler şekildedir:

Öğrencilerin enerjilerini atabileceği organizasyonlara, etkinliklere yönlendirmenin sağlıklı olacağı düşüncesindeyim. Sorunun yasaklanarak değil de alternatif uygulamalar sunularak çözülebileceği kanaatindeyim (Ö7, bireysel görüşme, Mayıs 2022).

Çalışmaya katılan bir diğer öğretmen de farklı olarak aşağıdaki şekilde fikir belirtmiştir:

Öğrencilerin birebir vakit geçirebileceği, yaşayarak sosyalleşebileceği ortamların sayısının azalmasıyla da bu tarz sıkıntılar yaşadığımızı düşünüyorum. Öğrencilerin gerek ailesi ile gerek arkadaşlarıyla gerekse çevresiyle daha birebir vakit geçirmesinin yönlendirilmesiyle en azından sosyal medyanın olumsuzluklarından bir nebze kurtulabilirler (Ö4, bireysel görüşme, Mayıs 2022).

Tablo 4'te görüldüğü üzere araştırmaya katılan öğretmenler sosyal medyanın öğrenci davranışlarını üzerindeki olumsuz etkisinin azaltılması için %32 oranında gerçek dünyayı hatırlatma, %28 oranında kontrollü erişim, %20 oranında yönlendirme ve %20 oranında birebir iletişim ortamları oluşturma gibi çeşitli önerilerde bulunmuşlardır.

4. TARTIŞMA SONUÇ VE ÖNERİLER

Bu çalışma Milli Eğitim Bakanlığı'na bağlı okullarda çalışan öğretmenlerle yapılmıştır. Çalışmanın neticesinde öğretmenlerin sosyal medyanın öğrenci davranışları üzerindeki olumsuz etkileri olarak en çok karşılaştıkları durumlar; 1. zorbalık, 2. saygısız davranışlar, 3. taklit etme, 4. derse ilginin azalması, 5. çevreye karşı duyarsızlaşma ve 6. suça heveslenme olarak bulunmuştur. İlgili literatür incelendiğinde yukarıdaki bulgulara benzer sonuçların bulunduğu çalışmalarla karşılaşılmaktadır. Sosyal medya bağımlılığı, diğer bağımlılık türlerinde olduğu gibi (oyunlara bağımlılık, alışverişe bağımlılık, alkole bağımlılık, maddeye bağımlılık, internete bağımlılık) psikolojik bir sorun olarak karşımıza çıkmaktadır (Tutgun-Ünal,2015). İnsanların doğasında saldırganlık yoktur (Bandura, 1973). Sosyalleştikleri ortamda kime karşı, nasıl saldırgan olacaklarını sonradan öğrenirler. Bu öğrenme, gördüklerini taklit etme, pekiştirme şeklinde gerçekleşir (Çetinkaya, 1991, s. 11). Tarde'ye göre ise, insanlar tıpkı elbise modellerini taklit edercesine, davranışları da taklit ederler (Narmamatova, 2010, s. 42).

Araştırmaya katılan öğretmenler sosyal medyanın öğrenci davranışları üzerindeki olumsuz etkilerinin azaltılması üzerine bazı önerilerde bulunmuşlardır. Bunlar; 1. kişiye gerçek dünyayı hatırlatma, 2. kontrollü erişim sağlatma, 3. başka etkinliklere yönlendirme, 4. birebir iletişim ortamlarına teşviktir. İlgili literatür gözden geçirildiğinde bu çalışmadaki sonuçları destekler yönde birtakım çalışmalar olduğu karşımıza çıkmaktadır. Örneğin, hayatın içindeki gerçek sosyal hayatın, insanlar arası bağlılığın gelişiminde ve teknolojiye bağımlılığın önüne geçilmesinde ve bu bağımlılığın tedavi edilmesinde oldukça etkili olduğu değerlendirilmektedir (Savcı,2016).

Yukarıdaki bulguların yanında çalışmaya katılmış öğretmenler, sosyal medyanın öğrenci davranışları üzerindeki olumsuzlukların azaltılması için ebeveynlerin ve öğretmenlerin öğrencileri gerçek sosyal ortamlara yönlendirmesi büyük önem arz ettiğini dile getirmişlerdir. Ayrıca öğrencilerin bire bir kurmuş oldukları gerçek sosyal ilişkileri desteklenmelidir. Ayrıca okullardaki yapılmakta olan rehberlik etkinliklerinde bu konularla ilgili çalışmaların artırılması, öğrencilerin yaşamlarına olumlu etki sağlayacaktır.

Yukarıdaki bulgular doğrultusunda araştırmacılar birtakım sonuçlara ulaşmışlardır. Bunlar;

- ✓ Sosyal medya bağımlılığın günümüz gençleri üzerinde olumsuz bir faktör olabildiği görülmüştür.
- ✓ Öğrencilerin sosyal medyada çok takip edilen kişileri takip ve taklit ettikleri belirlenmiştir.
- ✓ Sosyal medyanın bağımlılığa dönüşme boyutunda, zarar verici bir aşamaya geçtiği saptanmıştır.
- ✓ Öğrenciler suç işleme pahasına dahi etkileşim alabilmek için gereksiz hareketlerde bulunma eğiliminde oldukları belirlenmiştir.

Sosyal medyanın öğrenci davranışları üzerindeki olumsuz etkilerinin azaltılması ile ilgili olarak elde edilen bulgular ışığında çeşitli öneriler getirilmiştir.

- ✓ Sosyal medyanın öğrenciler üzerindeki olumsuz etkilerini azaltmak için gerçek sosyal ilişkilerin yaşandığı ortamlara teşvik oldukça önemli olduğu belirlenmiştir.
- ✓ Sosyal medyanın olumlu yönlerinin ön plana çıkartıldığı, sağlıklı bir yönlendirmeye ihtiyaç duyulduğu görülmektedir.
- ✓ Sosyal medyanın etkili ve işlevsel kullanılabilmesi için eğitimlere, rehberliklere ihtiyaç duyulduğu gözlemlenmiştir.
- ✓ Bu konu üzerinde daha geniş bir katılımın olduğu nicel bir araştırma yapılabilir.

KAYNAKÇA

1. Anderson, M., ve Jiang, J. (2018). Teens, social media and technology 2018.
2. Arslan, B. (2011). Nedir bu Sosyal medya? <http://www.slideshare.net/brkarlan/nedirbu-sosyal-medya?related=2> Erişim tarihi: 15.09.2014.
3. Aydın, E.İ. (2016). “Üniversite Öğrencilerinin Sosyal Medya Kullanımları Üzerine Bir Araştırma: Anadolu Üniversitesi Örneği”, (35): 373-386.
4. Bandura, A. (1973). Aggression: a social learning analysis. New York: Prentice-Hall, Inc.
5. Boyd, D. (2007). Social Network Sites: Public, Private or What? Knowledge Tree, (13), p. 5.
6. Büyüköztürk, Ş., Kılıç Çakmak, E., Akgün, Ö. E., Karadeniz, Ş. ve Demirel, F. (2016). Bilimsel Araştırma Yöntemleri. (21. Baskı). Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık.
7. Çetinkaya, H. (1991). Video Oyunlarının Çocuklarda Saldırganlığa Etkisi. Yüksek Lisans Tezi. Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
8. Dilmen, N. (2007). Yeni Medya Kavramı Çerçevesinde İnternet Günlükleri, Bloglar ve Gazeteciliğe Yansımaları, Marmara İletişim Dergisi, Sayı:12 Şubat.
9. Ergün, O. (2020) Sosyal Bilimlerde Görüşme Teknikleri. Erişim 2 Nisan,2021
10. <https://medium.com/@oktayergun/görüşme-teknikleri-881f03b1cb66>
11. Güngör, N. (2011). İletişim Kuram ve Yaklaşımlar, Siyasal Kitabevi, Ankara.
12. Jingjing J., Monica A., (2018). How Social Media Has Changed Us: The Good and The Bad. Retrieved November,01,2018, from <http://www.pewinternet.org/2018/05/31/teens-social-media-technology2018/>
13. Milliyet, 2022. Erişim adresi: <https://www.milliyet.com.tr/egitim/sosyal-medya-nedir-ne-ise-yarar-sosyal-medya-ne-icin-kullanilir-6691501>
14. Mutlu, E. (1999). İletişim Sözlüğü, Ark Yayınları, Ankara.
15. Narmamatova, T., (2010). Görsel Medyanın Çocuklar Üzerindeki Etkisi: Şiddet İçerikli Bilgisayar Oyunları Örneği, Yüksek Lisans Tezi, Kırgızistan Türkiye Manas Üniversitesi, Kırgızistan
16. Obee, J. (2012). The Ultimate Teen Guide, Toronto: The Scarecrow Press.
17. Ryan, K. P. (2011). Social Networking, New York: Rosen Publishing.
18. Savcı M, Aysan F. The role of attachment styles, peer relations and affections in predicting Internet addiction. Addicta: The Turkish Journal on Addictions 2016; 3:401-432.
19. Tavşancıl, Ezel ve Aslan, A. (2001), İçerik Analizi ve Uygulama Örnekleri, Epsilon Yayınları, İstanbul, ISBN: 975331310-1.
20. Tutgun-Ünal, A. ve Deniz, L. (2015). Development of the Social Media Addiction Scale. Online Academic Journal of Information Technology (AJIT-e), 6(21), 51-70.

Subasar Ormanlarının Biyosfer Rezervi Olarak Planlanması Üzerine Araştırmalar; Acarlar Longozu Örneği

Research on Planning Floodplain Forests as a Biosphere Reserve; A Case Study on
Acarlar Longozu

Okan Yılmaz Remziye Duygu Solak

Doç. Dr., Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, Mimarlık ve Tasarım Fakültesi, Peyzaj Mimarlığı Bölümü, Çanakkale, Türkiye
Doktora Öğrencisi., Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Peyzaj Mimarlığı ABD, Çanakkale, Türkiye

ÖZET

Türkiye'nin kuzeybatısında Sakarya ili sınırları içinde yer alan Acarlar Longozu sahip olduğu ekolojik özellikleriyle çok önemli bir sulak alan durumundadır. Sulak alanları sahip oldukları ekolojik işlevleri ile ekosistem yaşam süreçlerini doğrudan etkileyen son derece önemli kritik hassas alanlardır. Ayrıca sahip oldukları doğal güzellikleri ve ekonomik avantajları nedeniyle çoğu zaman tahribata son derece açık alanlardır. Bu nedenle korunması zorunlu alanlardır. Bu bilincin dünya çapında giderek yayılması ile birlikte 1970 lerden beri UNESCO'nun İnsan ve Biyosfer programı ile uluslararası önem taşıyan alanlar 1970 yılından beri tescillenmektedir. Acarlar Longozu, 2019 yılında Ulusal Öneme Haiz Sulak Alan olarak belirlenmiş ve koruma önlemleri alınmaya başlamıştır. Ancak bu çalışma kapsamında gerçekleştirilen araştırmalar da göstermektedir ki alanın yeni bir biyosfer rezerv alan potansiyelinin olduğu düşünülmektedir. Bu çalışma kapsamında zengin biyoçeşitliliğin korunması amacıyla araştırma alanı üzerinde koruma alan sınırlarının oluşturulması amacıyla araştırmalarda bulunulmuştur. Bu amaçla arazinin mevcut durumuna göre doğal potansiyelin korunması ve kullanım kriterleri bağlamında puanlandırılmıştır. Alanda ekolojik birimlerin belirlenmesi ve doğa koruma alanı ölçütleri bünyesinde ortaya çıkan hedefler doğrultusunda Coğrafi Bilgi Sistemleri ve Uzaktan Algılamadan kullanılarak arazi örtüsü belirlenmeye çalışılmıştır. Ayrıca NDVI bitkisel yoğunluk analizleri yapılmıştır. Bu analizler sonucunda sulak alan durum tespiti yapılmıştır. Alanın çok kriterli olarak değerlendirilebilmesi için ihtiyaç duyulan çakıştırmalarda kullanılmak üzere altlık haritalar oluşturulmuştur. Bu haritalar kullanılarak doğa koruma alanı belirleme ölçütlerinden olan enderlik, çeşitlilik kriter sonuçlarına göre doğallık, hassaslık, nadirlik, büyüklük puanajlamaları sonucunda elde edilmiştir. Bu veriler haritalara işlenerek haritaların çakıştırılmasıyla bölgeleme sistemi (çekirdek, tampon ve geçiş bölgeleri) kullanım ilkeleri sonucunda öneri bölgeler meydana getirilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Sulak Alan, UNESCO, Biyosfer Rezervi, CBS ve Uzaktan Algılama

ABSTRACT

Acarlar Floodplain, located within the borders of Sakarya province in the northwest of Turkey, is a very important wetland with its ecological characteristics. Wetlands are extremely important critical sensitive areas that directly affect ecosystem life processes with their ecological functions. In addition, due to their natural beauties and economic advantages, they are often extremely vulnerable to destruction. Therefore, they are areas that must be protected. With the spread of this awareness around the world, areas of international importance have been registered since 1970 with UNESCO's Man and Biosphere program since the 1970s. Acarlar Floodplain was designated as a Wetland of National Importance in 2019 and protection measures have been taken. However, the researches carried out within the scope of this study also show that the area is thought to have a new biosphere reserve area potential. Within the scope of this study, researches were carried out in order to establish the boundaries of the protected area on the research area in order to protect the rich biodiversity. For this purpose, it has been scored according to the current situation of the land in the context of protection of natural potential and usage criteria. Land cover has been tried to be determined by using Geographical Information Systems and Remote Sensing in line with the objectives of determining ecological units in the area and nature protection area criteria. In addition, NDVI vegetative density analyzes were performed. As a result of these analyzes, wetland status determination was made. Base maps were created to be used in the overlapping needed for the multi-criteria evaluation of the area. By using these maps, naturalness, sensitivity, rarity and size scores were obtained according to the rarity, diversity criteria, which are among the nature protection area determination criteria. These data were processed into maps and suggested regions were created as a result of the use principles of the zoning system (core, buffer and transition zones) by overlapping the maps.

Keywords: Wetland, UNESCO, Biosphere Reserve, GIS and Remote Sensing

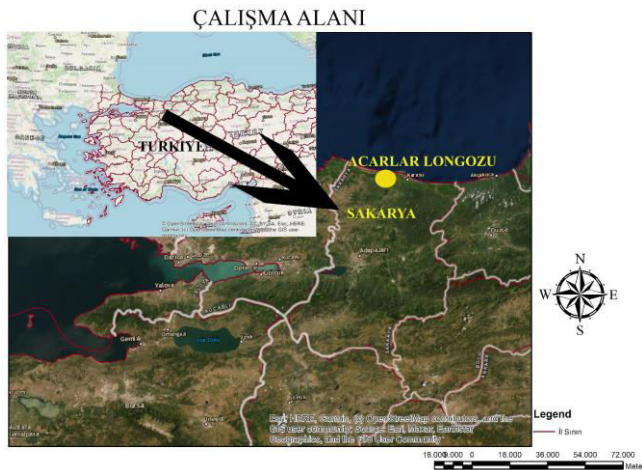
1. GİRİŞ

Türkiye, Avrupa ve Ortadoğu'nun sulak alanlar açısından en önemli ülkelerinden biri olmasının iki sebebi bulunmaktadır; birincisi ekolojik karakterleri farklı şekillenen zengin ve çeşitli sulak alanların yaşam alanlarına sahip olması, diğesinde ise batı paleartik bölgesindeki önemli iki kuş göç yolunun ülkemiz üzerinden geçmesidir. Bu öneme sahip alanlar en üretken ve ekolojik olarak değerli ekosistemlere örnek gösterilmektedir (Millennium Ecosystem Assessment, 2005). Sulak alan oldukça geniş kapsamlı bir kavramdır. Sulak alanlar, tropiklerden tundraya kadar tüm iklim bölgelerine dağılmıştır (Mitsch ve Gosselink, 1993). Türkiye'nin de içinde bulunduğu "Ramsar Sözleşmesi"nde sulak alanlar; "Doğal ya da yapay özellikle, sürekli ya da mevsimsel, acı, tatlı ya da tuzlu, durağan ya da akışkan su kütleleri, turbalıklar, bataklık ve gel-git meydana geldiğinde derinliği 6 m.yi aşmayan deniz suları" ifadeleri ile tanımlanır (Ramsar Convention Bureau, 1992). Bir yerin sulak alan olarak kabul edilmesi için en belirleyici ve önemli olan kriter, toprak ya da suyun alt tabakasının mevsimin belirli zamanlarında en az bir kere olacak şekilde suya doygun ya da toprak ve floranın sular altında kalmış olmasıdır (Cowardin, 1979). Değişen koşullara ve farklı ortam koşullarına uyum sağlayabilme yeteneği; canlı varlıkların tümünü kapsayan biyoçeşitlilik ve kuş göç yolu sulak alanlar için önemli unsurlardır. Bu kadar öneme sahip olan sulak alanlar ve çevresi tarih boyunca insanlar için yerleşim alanı olarak kabul görülmüştür. İnsanlar ve sulak alanlar arasındaki karşılıklı etkileşim, farklı sosyo-ekonomik ve çeşitli kültürleri oluşturan yaşam şekillerinin ortaya çıkmasına neden olmuştur.

Fakat zamansal olan değişimlerde sulak alanlarda barınan fauna 2 etkisi ile bataklıklar ve sazlıklarda hastalık oluşabileceği düşüncesi bu alanların koruma altına alınması yerine yok edilip kurutulması amaçlanmıştır. Ancak 1970'li yılların başlarına doğru sulak alanların birçok hayati önem barındıran işlevleri gerçekleştirdiği anlaşılırken o zamana kadar ki kurutulma çalışmaları yerine koruma kavramı ön plana çıkarılmıştır. Buna örnek olarak günümüzde dünyanın birçok bölgesinde atık suları amaçlanarak ekilmiş sulak alanlar inşa edilmiştir. Ülkemizde bulunan sulak alanlar da bu süreci bahsedildiği yaşamışlardır. 1984 yılında imzalan "Avrupa'nın Yaban Hayatı ve Yaşam Ortamlarının Korunması (BERN) Sözleşmesi"nde sulak alanlar için adımlar atılmıştır. Türkiye'nde taraf olduğu "Biyolojik Çeşitlilik Sözleşmesi" Rio'da imzalanmıştır. 1994 yılında, taraf olarak bulunduğu 1971'de imzaya açılan RAMSAR (Sulak Alanların Korunması Sözleşmesi) sözleşmesini imzalamıştır. Ülkemizdeki Ramsar ve ulusal öneme haiz alanlar aşağıdaki tablolarla verilmiştir. Ülkemizde ilan edilen Ramsar Alanlarına ek olarak içinde Longoz (subasar) ormanlarının da bulunduğu 59 adet Ulusal Öneme Haiz Sulak Alanı, 20 adette Mahalli Öneme Haiz Sulak Alan bulunmaktadır (Tarım ve Orman Bakanlığı,2022). Sulak alanların önemli bir bölümünü oluşturan subasar ormanlar, Antartika dışında her kıtada oldukça geniş bir yayılım göstermektedir. Ilıman kuşakta bulunan ülkemiz kuşağın en geniş longoz orman ekosistemine sahiptir. Mevsimsel olarak aşırı su varlığı ve suyun durağan olması longozların temel sorunu olup, aynı zamanda bu ekosistemlerde arazilerin tabak kısmında yer alan subasar ormanlar, yerleştiği toprağın zengin bir verimliliğe sahip olması nedeni ile kullanım açısından aşırı talebe maruz kalması ayrı bir tehdit oluşturmaktadır. Tüm dünyada ve özellikle ülkemizde tehdit altında bulunan sulak alanlar ve subasar ormanları insan ile doğa arasındaki tamiri mümkün olmayan tahribatlarla karşı karşıya olması, insanların bu alanları farklı statülerde koruma ile koruma altına alınması yaklaşımlarını ortaya çıkartmıştır. Yasal statü yaklaşımlarından biri olan biyosfer rezerv planlaması; zonlamalar ile insanlar ve etkilerini de içine alarak bir bütünlük halinde korunmasıdır. İnsanların ekonomik ve sosyal aktiviteleriyle doğal unsurların, bir bütün şeklinde varlığının bozulmadan sürdürülebilmesi için Biyosfer Rezervleri, 1970'te ilk defa UNESCO tarafından kabul edilerek İnsan ve Biyosfer programı uygulamaya konulmuştur. BR; İnsan ve Biyosfer Programı kapsamında uluslararası anlamda önemli ve kıyı veya karasal ekosistemlere sahip alanlardır. Anlam olarak Biyosfer Rezerv, çeşitli ekosistemlere ev sahipliği yapan yerler olarak ve biyoçeşitliliğin korunması, finansal kalkınma ve kültür değerlerinin sürekliliği arasındaki çatışmaların sürdürülebilir bir şekilde çözüm oluşturulmasını amaçlayan temel bir yaklaşımdır" olarak ifade edilmiştir (UNESCO, 2003). Biyosfer Rezervlerinin (BR'ler) temel amacı biyolojik çeşitlilik kaynaklarının korunmasıdır. Gelişim göstermesinde yöre halkının katılımı ile halkın kalkınması için bilimsel çalışmalar ve aktiviteler var olan biyolojik kaynakları tam anlamıyla korumaya yönelik faaliyetlerle entegre edilmiştir (Halfpter, 1981). Alandaki biyoçeşitliliğin korunması amacıyla dünyanın pek çok ülkesi tarafından mevduatlar oluşturulmaktadır. Evrensel boyutta biyolojik çeşitliliğin ve kaynak değerlerin korunmasını hedefleyen kuruluşlar bulunmaktadır. Buna göre kuruluşların hedefleri arasında biyosfer rezervlerinin içindeki ekosistemlerin flora ve fauna popülasyonunun ve genetik çeşitliliklerin koruma altında tutulması yer almaktadır. Uluslararası ölçekte önemli bir alan olan Acarlar Longozu alanındaki IUCN'de belirtilen endemik türler, tehdit altındaki alan kullanımları, alanın önemli iki kuş göç yolu koordinatlarında olması, tercih ettikleri habitatlar ve çarpık yapılaşma zonları temelinde longozun biyosfer rezerv olabilirliğinin irdelenmesi hedeflenmiştir.

2. MATERYAL VE YÖNTEM

Bu çalışma alanının ana materyali olan dünyada beşinci sırada, ülkemizde ise İğneada Longoz ormanlarından sonra ikinci büyüklükte bulunan subasar ormanı olan Acarlar Longozu, Marmara Bölgesinin kuzeydoğusunda yer alır. İdari sınır olarak Sakarya vilayeti il sınırı içinde yer alır. Doğusu Karasu ilçesi, batısında ise Kaynarca ilçesine bağlı olarak bulunmaktadır (Şekil 1).

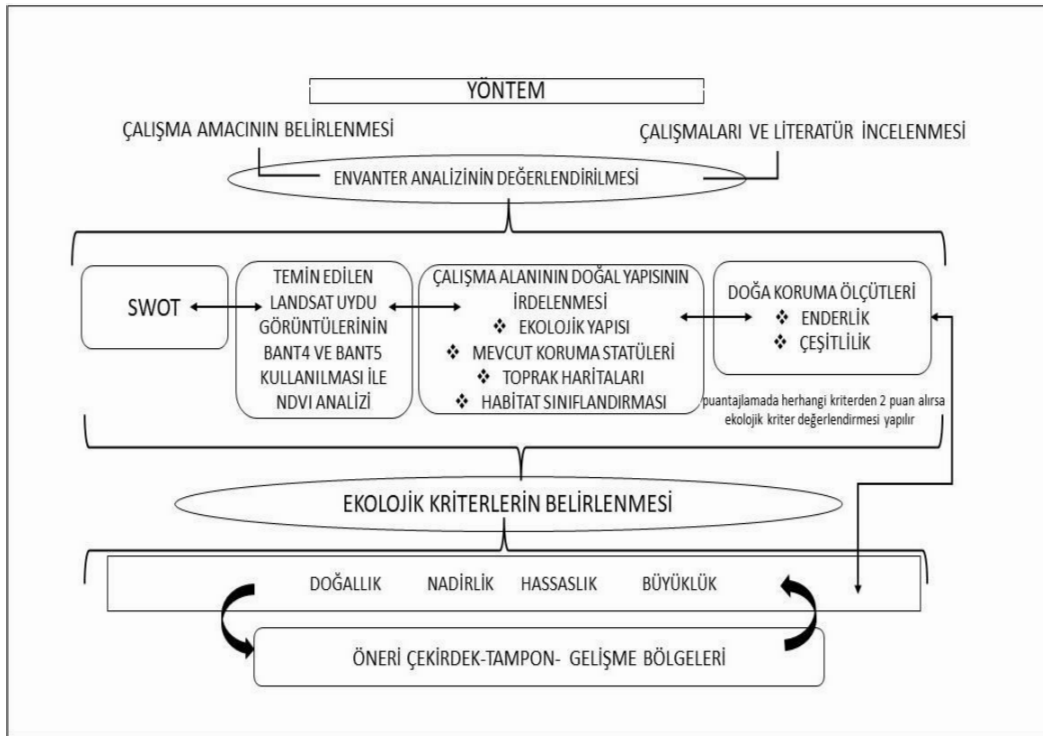
Şekil 1 Çalışma alanı yer bulduru haritası.

Çalışma alan sınırlarında bulunan bazı köylerden Büyükyanık, Üçyol, Taşlıgeçit köylerinin ve Acarlar ve Büyük Akgöl gölleri ile dereler ve akarsular tarafından beslenen bu gölleri kapsayan drenaj bölgeleri olarak ifade edilmiştir.

Longozu çevresindeki göller, sazlıklar, kumullar, karışık yaprak dökken ormanlar oluşturmaktadır. Günümüze kadarki gelen süreçte mevcut durumunun değerlendirildiği çalışma alanında ön etüdünün gerçekleştirilmesi ile kaynakların analizi için birçok materyalden faydalanılmıştır. Bu materyaller; • Tarım ve Orman Bakanlığı 1/25 000 ölçekli Çevre Düzeni Planı, • 1/25 000 ölçekli 2000, 2010,2021 yıllarına ait sayısal ve basılı topoğrafik haritaları, • Orman Genel Müdürlüğü Sakarya ili Karasu ilçesi Orman İşletme Şefliklerinden temin edilen sayısal haritalar • Türk İstatistik Enstitüsü şuan, son 10 ve 20 yıl önceki nüfus bilgileri • Tarım ve Orman Bakanlığı, Doğa Koruma ve Milli Parklar Genel Müdürlüğü, 2009,2016 ve 2022 Acarlar Longozu Sulak Alan Yönetim Planı Nihai Raporları • Araştırma konusu ve araştırma alanı ile ilgili yapılmış olan geniş çaplı literatür çalışmaları • 2000-2001, 2010-2011 ve 2020-2021 yıllarına ait Landsat TM uydu görüntüleri ve alanda nesli tükenmekte olan canlı olup olmadığı dair verilerin IUCN (International Union for Conservation of Nature and Natural Resources) tarafından yayınlanan kırmızı listeden yararlanarak durumla ilgili araştırmalar, Çevre ve Şehircilik İl Müdürlüğü, koruma statülerinin bulunduğu verilerin temini,Sakarya Büyükşehir Belediyesi İmar ve Şehircilik Daire Başkanlığı, Longozun tescil edilmesi ve veri temini amacı ile Sakarya il Tarım Orman Müdürlüğü kurumlarından temin edilen haritalar, Coğrafi Bilgi Sistemi (CBS) programı olarak ArcGIS 10.8.1 ve arazideki koordinat noktalarının belirlenmesinde Yüksek hassasiyetli GPS aleti kullanılarak ile alanda arazi çalışmasında alınan fotoğraflar materyali oluşturmaktadır (Solak 2022).

2.1. Yöntem

Araştırmanın yöntemi literatür araştırma, arazide gözlem ve veri toplama, analiz ve değerlendirme aşamalarından oluşmuştur (Şekil 2). Çalışmanın yöntem kısmında alanla ilgili sorunların belirlenmesinde yerel halkı temsilen Denizköy, Büyükyanık, Taşlıgeçit, Üçoluk, Karamüezzinler muhtarları ile görüşmeler yapılmıştır. Bu görüşmeler sonucunda alanla ilgili elde edilen veriler ayrıca uzman görüşleri alınarak SWOT analizi yöntemi ile değerlendirmelerde bulunulmuştur (Solak 2022).

Şekil 2 Çalışma yöntemi akış şeması (Solak 2022).

Araştırmada literatürde yapılan çalışmalar sonucunda Landsat uydusuna ait görüntüler seçilmiştir. Landsat uydu görüntülerinden Bant4 ve Bant5 kullanılarak oluşturulan bant aritmetik işlemlerinden NDVI indisi uygulaması gerçekleştirilmiştir. Bu uygulama bitki yoğunluk dağılımının belirlenmesi amacıyla sulak alanların yoğun bitki varlığı kullanarak alandaki dağılımı belirlenmiştir (Yılmaz ve Ayhan,2016).Arazi kullanım arazi örtüsü sınıflandırmasının türü ve sayısı, arazi gözlem çalışması sonuçlarından elde edilen bilgiler kullanılarak belirlenmiştir.

Biyosfer Rezerv planlanması konusunda yapılan benzer çalışmalarda (Yücel 2005, Çetinkaya 2002, Kısakürek 2006, Zal 2006, Özyavuz 2008, Özyavuz ve Yazgan 2010, Sarıçam 2007), tespit etme kriterleri göz önüne alınarak biyosfer rezerv planlaması üzerine incelemelerde bulunulmuştur.

Araştırma alanının ölçek olarak (uluslararası, ulusal, bölgesel ve yöresel) kriter türlerine göre kaynak değerleri tespit edilip hangi kritere sahip olduğu belirlenmesi hedeflenmiştir. Oluşturulan konusal haritaların değerlendirilmesi sonucu ekolojik birimlerin sınırları oluşturulması amaçlanmıştır. Ortaya çıkan bu birimlerin 4'lü puan sisteminde yöreselden uluslararası düzeyde olacak şekilde enderlik ve çeşitlilik yönünden değerlendirilmesi yapılmıştır (Tablo 1).

Tablo 1 Biyosfer rezervleri belirleme kriterleri değerlendiren ekolojik kriterler (Zal, 2006).

DEĞERLENDİRME KRİTERLERİ		
Ekolojik kriterler	Kaynak Değerleri	Puan
Doğallık	Doğal alanlar	1
	Doğala yakın alanlar	2
	Yarı doğal alanlar	3
	Kültürel alanlar	4
Hassaslık	Çok hassas	4
	Hassas	3
	Orta derecede hassas	2
	Hassaslık derecesi az	1
Nadirlik	Nadir türler	4
	Nadir olmayan türler	1

Enderlik ve çeşitlilikten elde edilen puan verilerine göre ekolojik kriterler olarak doğallık, hassaslık, nadirlik ve büyüklük başlıkları altında doğal özelliklerin incelemesi yapılmıştır. Değerlendirme sonucunda biyosfer rezervi bölgeleme sistemine bağlı olarak (çekirdek, tampon ve geçiş bölgeleri) kullanım ilkeleri sonucunda öneri bölgeler meydana getirilmiştir.

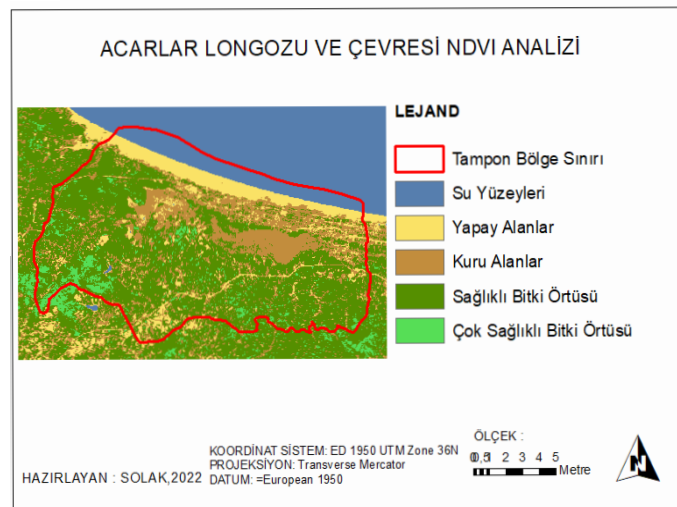
3. BULGULAR

Marmara Bölgesi Sakarya vilayeti, Karasu ve Kaynarca ilçe sınırları içinde bulunan Acarlar Longozu doğal ve kültürel yapısının nitelikli sınıflandırılması ile korunan alan statüsünün bu sınıflamaya göre alınacak kararlar doğrultusunda sınırlarının belirlenerek öncelik alanda bulunan ekosistem tipleri ortaya çıkarılmış, daha sonra SWOT'daki değerlendirmeler ile bu birimler temel olarak; 1. Kıyı kumulları 4. Göller 2. Sazlık ve bataklıklar 5. Longoz (subasar) ormanlar 3. Diğer yaprak döken orman alanları çalışmada yapılan analiz, değerlendirme ve planlama aşamalarında bu ekolojik birimler kullanılmıştır (Solak 2022).

Tablo 2. SWOT analiz sonuçları (Solak 2022).

Güçlü Yönler	Zayıf Yönler
✓ Zengin bir biyoçeşitlilik olması ✓ Alanın kuş göç yolu üzerinde bulunmasından kaynaklı ornitoturizm potansiyelindeki talebin yüksek olması ✓ Bilinçlendirme çalışmaları yapıldığında yöre halkının destekleyecek potansiyelde olması	✓ Korunan alanlara ve Doğa koruma ilişkin yönetim kararlarının eksikliği ✓ Su devir daim sisteminin oluşmamasından kaynaklı sıcak su meydana gelmesinden canlı tahribatı ✓ Tarım alanların göl suyu seviyesinden kaynaklı sular altında kalması
Fırsatlar	Tehditler
✓ Konumsal olarak Marmara bölgesinin iki ilçeyi birbirine bağlayan ikinci ve bütün halinde olan bir subasar ormanı olması ✓ Ekoturizm faaliyetlerine koruma kullanma statüleri göz önünde bulundurularak faaliyetlere yeni ortamlar oluşturulabilmesi	✓ Yakın konumlarda oluşan fabrika atıklarının göle karışması ✓ Yağış sularının yöre halkının tehdit altında bırakan göl su seviyesindeki drenaj problemi

NDVI analizleri ile tescil sınırı kapsamındaki sulak alan dağılımı incelenmiş ve dışındaki sulak alanı sınırı bitki varlığına dayanılarak genişletilmiştir (Şekil 3) (Solak 2022).

Şekil 3 Acarlar Longozu NDVI analizi (Solak 2022).

Tespit edilen sulak alan sınırı ve bitki yoğunluğuna göre halihazırda belirlenen bölgeleme sistemi ArcGIS programında birleştirilerek yeni çekirdek ve tampon bölge sınırları belirlenmesi için NDVI indeksi

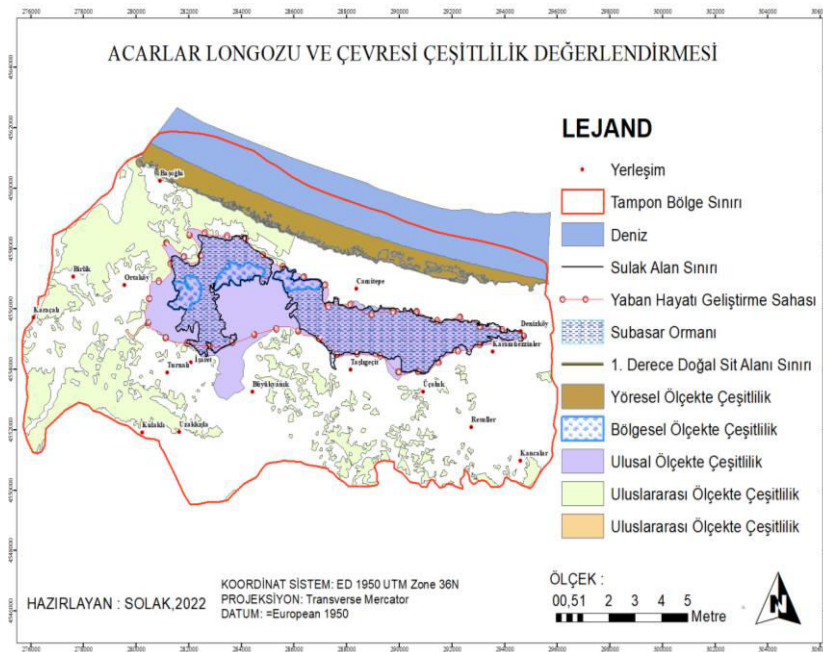
gerçekleştirilmiştir. Bu harita üzerinde noktasal incelemelerde bulunulmuş. Yeni bölge sınırları oluşturulmuştur. Oluşturulan sayısal haritalar üzerinde coğrafi ölçekte puanajlama yapılmıştır.

Bu aşamada alanın enderlik ve çeşitliliği değerlendirilmiştir. Tablo 3 te görüldüğü gibi ayrıca puanlama da yapılmıştır (Solak 2022).

Tablo 3. Doğal kaynakların enderlik değerlendirmesi (Solak 2022)

	KAYNAK	DEĞERLERİ	ENDERLİK
DOĞAL ÖZELLİKLER	EUNİS	KIYI KUMULLARI	1
	MEVCUT KORUMA STATÜLERİ	KORUMA BÖLGELERİ	3
	FLORA	LONGOZ ORMANLARI	4
	IUCN KATEGORİLENDİRMESİ	ENDEMİK BİTKİ TÜRLERİ	4
	HİDROGRAFİK	SAZLIK VE BATAKLIK	2
		ACARLAR GÖLÜ	3
AKGÖL		3	

Aynı zamanda çeşitliliğin durumu da ayrıca değerlendirilmiştir. Bu amaçla Şekil 4 ve Tablo 4 elde edilmiştir.

Şekil 4. Doğal kaynakların çeşitlilik değerlendirmesi haritası (Solak 2022).

Tablo 4 Doğal kaynakların çeşitlilik değerlendirmesi ve puanaj tablosu (Solak 2022).

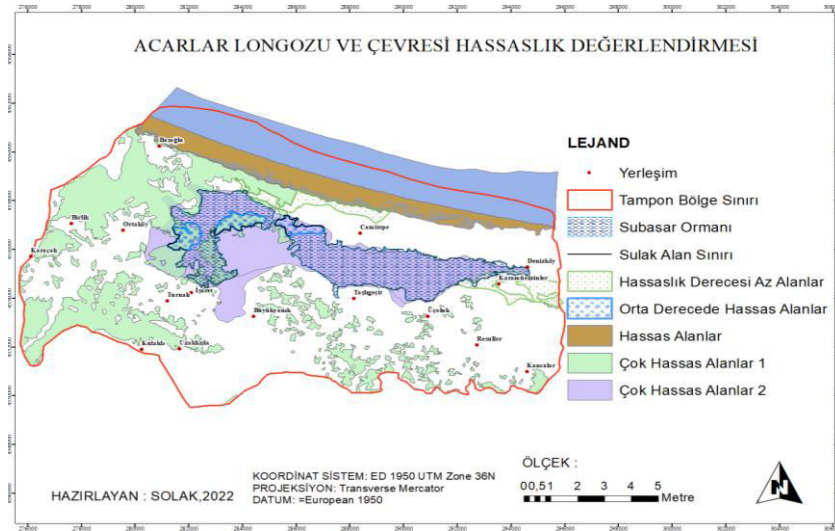
	KAYNAK	DEĞERLERİ	ÇEŞİTLİLİK
DOĞAL ÖZELLİKLER	EUNİS	KIYI KUMULLARI	1
	MEVCUT KORUMA STATÜLERİ	KORUMA BÖLGELERİ	3
	FLORA	LONGOZ ORMANLARI	4
	IUCN KATEGORİLENDİRMESİ	ENDEMİK BİTKİ TÜRLERİ	4
	HİDROGRAFİK	SAZLIK VE BATAKLIK	2
		ACARLAR GÖLÜ	3
AKGÖL		3	

Kurumlardan alınan veriler CBS ortamında sayısallaştırılarak kriterleri oluşturan haritalar meydana getirilmiştir. Oluşturulan haritalarda doğallık, hassaslık ve nadirlik puanajlaması sonucunda alanlarda puanlara karşılık gelen alanlar zonlarak bölgeleme haritaları oluşturulmuştur (Tablo 5) (Solak 2022).

Tablo 5 Planlamanın temelini oluşturacak ekolojik kriterler (Solak 2022).

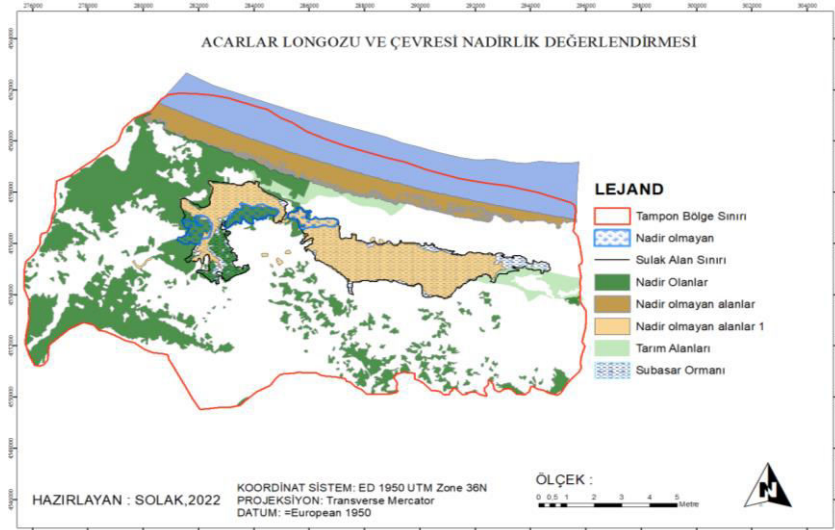
	KAYNAK DEĞERLER		DOĞALLIK	HASSASLIK	NADİRLİK
DOĞAL KÜLTÜREL ÖZELLİKLER	JEOLOJİ VE TOPOĞRAFİK	KIYI KUMULLARI	1	1	1
	MEVCUT KORUMA STATÜLERİ	KORUMA BÖLGELERİ	3	3	4
	FLORA	LONGOZ ORMANLARI	4	4	4
	IUCN KATEGORİLENDİRMESİ	ENDEMİK BİTKİ TÜRLERİ	4	4	4
		SAZLIK VE BATAKLIK	2	2	4
	DEMOGRAFİK YAPI	YERLEŞİM	3	3	1

Hassaslık: Çalışma alanı genel yapısı ile ülkemiz için nadir ekosistemler arasındadır. Bulunduğu karasal türlerin ve sulak alanlarda uyum içinde yaşam alanı oluşturan türlerin, bunlara ek olarak deniz kıyı şeridi konumuna yakın doğal yaşam alanlarının yer aldığı zengin biyolojik çeşitliliğe sahip ender alanlardan biridir (Şekil 5) (Solak 2022).

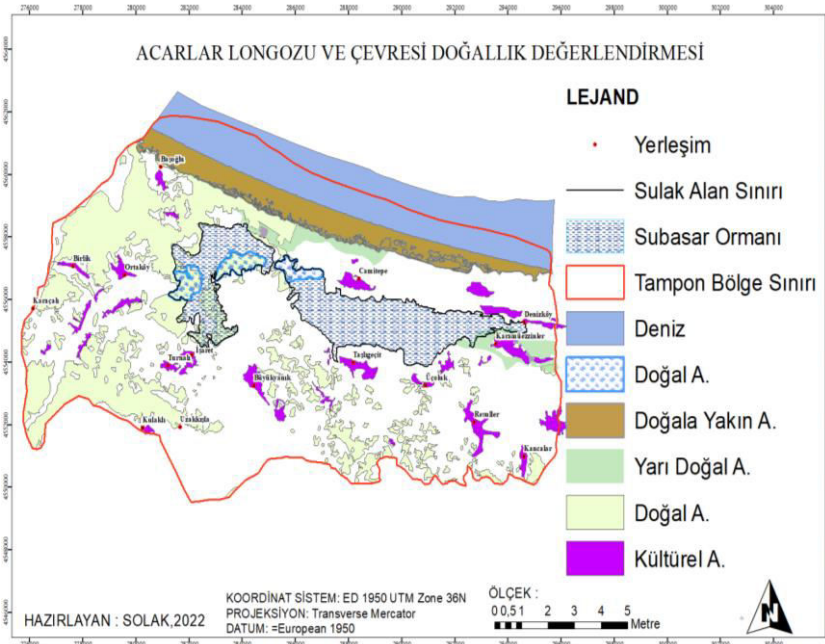
Şekil 5. Acarlar Longozu ve çevresi hassaslık değerlendirilmesi (Solak 2022).

Nadirlik: Türkiye’de nadir bulunan subasar ormanlarından biri olan Acarlar Longozu sahip olduğu bu özelliği ile Karadeniz kıyı şeridinin oluşturduğu kumul ekosistem ile sucul ve orman ekosistemini bir arada bulundurması açısından eşsiz bir yapıya sahiptir. Bu alanda yaşayan türlerinin bir arada yaşam sürmesi ve alanın sahip olduğu zengin biyolojik çeşitliliği ülkemiz için nadir görülen bir özelliktir (Şekil 6) (Solak 2022).

Şekil 6 Acarlar Longozu ve çevresi nadirlik değerlendirilmesi (Solak 2022).

Doğallık: Kuş göç yolları üzerinde yer alan Longoz ormanı sahip olduğu ekosistem yapısı, döküldüğü göllerin oluşturduğu yeryüzü şekilleri üzerine oluşmuş doğal bir ortama sahiptir. Fakat bu alanda kaynak suyunun çeşitli yönlere yönlendirilmesi, alanın kurutulma amacı doğrultusunda planlanan tarımsal faaliyetler, konumu ve üç ilçe sınırını birbirine bağlamasından kaynaklı ulaşım için yapılan yapılaşmaların etkileri doğallığı olumsuz etkileyen tehditlerdir (Şekil 7) (Solak 2022).

Şekil 7. Acarlar Longozu ve çevresi doğallık değerlendirmesi (Solak 2022).

Büyüklik: Islak çayırlar ve sucul doğal yaşam alanı için alandaki fauna türlerine yetecek yeterli büyüklüğe Acarlar Longozu ve çevresi sahip olmasına rağmen kontrolsüz yerleşim ve tarım etkinliklerinden dolayı alan sınırında oluşan tahribatlardan kaynaklı bünyesinde barındırdığı flora ve fauna yapısının doğal ortamını bozarak alanın büyüklüğü azaltmaktadır (Solak 2022).

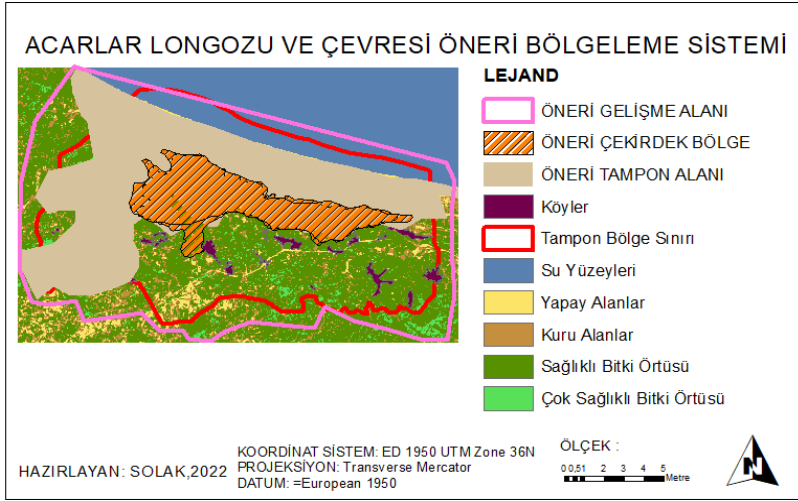
Çeşitlilik: Sulak alanda yapılan çalışmalar ve literatür verileri irdelendiğinde alanda yaşadığı belirlenen 22 sürüngen, 10 amfibi, 215 kuş türü, 36 memeli ve 6 balık türü ile birlikte toplam 292 omurgalı varlığı kaydedilmiştir (Solak 2022).

4. SONUÇ

Acarlar longozu ekolojik bölge içerisinde son derece ulusal öneme sahip sulak bir alandır. Sahip olduğu ekolojik değerlerin belirlenmesi ve incelenmesi yapılacak akademik çalışmalarla alanın biyolojik ve biyoçeşitliliği üzerine incelenmiştir. Bu alanda yapılacak çalışmalarda çalışma alanının ekolojik tespiti ile ilgili araştırma yapılması gerektiği ortadadır (Solak 2022).

Temel parametreler olan enderlik ve çeşitlilik parametreleri, aday alanı olan Acarlar Longozu bu parametrelerin en az birisinden 2 puan alması zorunlu tutulmuştur (Özyavuz,2008). Eğer Longoz alanı biyosfer rezerv uygunluğunun temel parametrelerince en az 2 puan almışsa, diğer değerlendirmelere geçilmesi gerekmektedir. Yapılan araştırma inceleme sonucundan alandan toplanan her türlü veri incelenmiştir. Uzman görüş ve literatür detaylı bir şekilde irdelenmiştir. Sonuç olarak puantajlama da en az 2 puan olan iki unsur belirlenmiştir (Solak 2022).

Tüm bu sebepler değerlendirildiğinde bu alanla ilgili daha kapsamlı çalışmalar olarak öneri mevcut alan statülerinin alanın sahip olduğu ekolojik değerler açısından irdelendiğinde nokta (1 ile 3 arasındaki) alanlar halihazırda bulunan bölgeleme sistemi ile karşılaştırılmıştır. Bu noktada öneri zonlama (çekirdek, tampon, gelişme bölgeleri) alan uygulamaları yapılmıştır (Şekil 8). Koruma, kullanım olan ana başlıklarla birlikte ortaya çıkan bölge sınıflandırmasında belirlenen kriterlere göre incelenerek yasal düzenlemeler ivedilik düzenlemesine gerek duyulmuştur. Bu düzenlemeler bilimsel çalışmalarda gerçekleştirilen bu tez bağlamında uygulamanın son derece önemli olduğu düşünülmektedir. Biyosfer rezervi bölgeleme sistemine ulaşılması için gerekli kriterlerin var olduğu bu çalışma kapsamında belirlenmiştir (Solak 2022).

Şekil 8. Acarlar Longozu ve çevresi öneri bölgelendirilmesi (Solak 2022).

İlk nokta belirtilen tampon bölge sınırı tespit edilen bitkisel yoğunluk analizleri doğrultusunda sınırın genişletilmesine sınır dışında çok sağlıklı bitki yapısı tespit edilmiştir. Arazi çalışması ile bu alanlar kontrol edilerek sulak alan varlığı içine dahil edilmiştir (Solak 2022).

İkinci noktada ise Sürdürülebilir Kullanım Bölgesi ve Hassas Koruma Bölgesi olarak nihai raporlarda tespit edilen alan sınırları sazlık, endemik türler göz önünde bulundurulduğunda çekirdek bölge sınırı içerisine alınmıştır (Solak 2022).

Yöre halkının bulunduğu yerleşim yerlerine tehdit oluşturmaması üzerine kıyı peyzaj değerleri bakımından ve longozun tehdit altına alınacağı tatlı ve tuzlu su dengesini sağlamada hayati öneme sahip kumullar, herhangi bir sebeple oluşacak olan kumul kaybının ekosistem tahribatına yol açabileceğinden dolayı tampon bölge kapsamına alınmıştır (Solak 2022).

Diğer bir noktada ise gelişme bölgeleri kullanımlarını tespit ettiğimiz yerel halk tarafından yoğun bir şekilde kullanılan tarım alanları ve yerleşim yerlerini de içine alan bir sınır içerisinde genişletilmelidir. Koruma statüleri içerisinde halkın bilinçlendirilmesi ve uygun alanlar için tarıma teşvik bölgeleri belirlenmesi öneriler arasındadır (Solak 2022).

Biyosfer rezervlerinin bir kriteri olan büyüklük bölgeleme sisteminin üç başlığı olan çekirdek, tampon ve gelişme bölgeleri için hektar olarak yeterli sınırlar içinde olmasını öngörmüştür. Bu tez çalışması ile birlikte sınır değişiklikleri ile birlikte hektar alanların biyosfer rezerv olabilirliğinin artırılması öngörülmüştür (Solak 2022).

Tüm bu araştırma ve saha çalışmaları sonucunda kavramsal farklar doğrultusunda koruma statüleri dışına çıkarılan sulak alan sınırı, bölge ile birlikte yapılan bu özgün çalışmada ekolojik kapsamda en ayrıntılı koruma planı yapılmaya çalışılmıştır. Böylelikle alanın önemi vurgulanarak gelecekte planlamalara bir temel oluşturulmaya çalışılmıştır.

TEŞEKKÜR

Bu çalışma Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Peyzaj Mimarlığı Anabilim Dalında tamamlanan ve Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Bilimsel Araştırma Projeleri Koordinasyon Birimince. Proje Numarası:FYL-2020-3195 nolu proje olarak desteklenen Yüksek Lisans tezinden üretilmiştir. Destek sağlayan kurumlara teşekkür ederiz.

KAYNAKÇA

1. Cowardin, L.M., Carter, V., Golet, F.C., Laroe, E.T., (1979). Classification of Wetlands and Deepwater Habitats of the United States, U.S. Department of Interior Fish and Wildlife Service, Washington, U.S.A.
2. Halffter G. (1981). The Mapimí Biosphere Reserve: Local participation in conservation and development. *Ambio* 10: 93–96.
3. Kısakürek, Ş. (2006). Kahramanmaraş Çimen Dağı Örneğinde Dağlık Alan Yönetim Planlaması, A. Ü. Peyzaj Mimarlığı Anabilim Dalı, Doktora Tezi, Ankara.
4. Millennium Ecosystem Assessment (2005), <https://www.millenniumassessment.org/en/index.html>
5. Mitsch W.J., Gosselink J.G., (1993) Wetlands, Second edn. Van Nostrand Reinhold, New York
6. Özyavuz, M. (2008). Yıldız Dağları'nın İğneada - Demirköy Arasında Yer Alan Bölümünün Biyosfer Rezervi Olarak Planlanması. Ankara: Ankara Üniversitesi.

7. Özyavuz, M. ve Yazgan, M. (2010). İğneada Longos (Su altındaki) Ormanlarının Biyosfer Rezervi Olarak Planlanması. Kıyı Araştırmaları Dergisi: Cilt 26, Sayı 6: sf. 1104 – 1111
8. Ramsar Convention Bureau, (1992). Ramsar Convention, Slimbridge, England.
9. Sarıçam, S. Y., (2007), İzmir İl bütününde Biyosfer Rezerv Alanları ve Saptanması Üzerine Araştırmalar‘Karaburun Yarımadası Örneği’ Ege Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Doktora Tezi, 203, İzmir.
10. Solak R. D., (2022). Acarlar Longozu’nun Biyosfer Rezervi Olarak Planlanması Üzerine Araştırmalar, Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Peyzaj Mimarlığı Anabilim Dalı, Yüksek Lisans Tesi, 79, Çanakkale.
11. Tarım ve Orman Bakanlığı, (2022). Acarlar Gölü Longoz Ormanı Sulak Alan Yönetim Planı Projesi (Nihai Plan)(2022 - 2026), Tarım ve Orman Bakanlığı Doğa Koruma Ve Milli Parklar Genel Müdürlüğü,2022.
12. Unesco Mab. (2003). United Nations List of Protected Areas <https://portals.iucn.org/library/sites/library/files/documents/UNLNP-2003.pdf> Erişim Tarihi: 9.11.2021
13. Yılmaz, O. ve Ayhan K. Ç., (2016). Identifying The Regeneration Of Forests Post-Fire With Remote Sensing Techniques And Examining The Impact Of Forest Regeneration On The Natural Landscape Character: A Case Study Of Erenkoy/Canakkale. Oxidation Communications 39, No 1-II, 511–520
14. Yücel, M ve Babuş, D., (2005). Doğa Korumanın Tarihçesi ve Türkiye’deki Gelişmeler, Doğu Akdeniz Ormancılık Araştırma müdürlüğü, DOA Dergisi, Sayı 11, Sf. 15- 175, Adana.
15. Zal, N. (2006). Aşağı Meriç Taşkın Ovası’nın Biyosfer Rezervi Olarak Belirlenmesi Üzerine Bir Araştırma, A.Ü. Fen Bilimleri Enstitüsü, Doktora Tezi, Ankara.

Türkiye ve Rusya'da Avukatlığın Oluşumu ve Hukuki Esasları

Formation and Legal Principles of Lawyer in Turkey and Russia

Oğuzhan Uzar

Doktora Öğrencisi., Nahçıvan Devlet Üniversitesi, Uluslararası İlişkiler ve Hukuk Fakültesi, Hukuk Bölümü, Nahçıvan, Azerbaycan

ÖZET

Avukat hukuki sorunlarda görüş bildirmek, hukuki belgeleri düzenlemek, resmi dairelerde ihtilaflı işleri izlemek, mahkemeler ve hakem kurulları önünde gerçek ve tüzel kişilere ait hakları savunmak, yasaların ve hukuk kurallarının yargı mercileri ve öteki resmimercilerce tam olarak uygulanmasına yardımcı olmak üzere hukukçuluk mesleğini yerine getiren" kimsedir. Avrupa ve Türkiye olarak iki farklı yanıt vermek gereklidir. Avukatlığın bugünkü haline gelmesine etken olan hususlar, Avrupa kaynaklıdır. Avrupa'nın siyasal-sosyal kültürel hayatına baktığımızda avukatlığın meslek haline gelene kadar pek çok aşamadan geçtiğini görürüz. Savunma – hak arama mesleği olan avukatlık kimi yazarlara göre Roma İmparatorluğu dönemiyle ortaya çıkmıştır. Bu çalışma ile farklı devletlerin ve medeniyetlerin huku ve avukatlık oluşumu ortaya çıkmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Avukatlık, Hukuk, Sistem, Kavram, Anlayış, Tarih, Görüşler

ABSTRACT

A lawyer is a person who practices the profession of law in order to express opinions on legal issues, to prepare legal documents, to monitor disputed matters in official offices, to defend the rights of real and legal persons before courts and arbitral tribunals, to assist in the full implementation of laws and legal rules by judicial authorities and other official authorities. It is necessary to give two different answers as Europe and Turkey. The factors that have contributed to the current state of being a lawyer are of European origin. When we look at the political-social cultural life of Europe, we see that advocacy goes through many stages until it becomes a profession. With this study, the law and the formation of advocacy of different states and civilizations are revealed.

Keywords: Advocacy, Law, System, Concept, Understanding, History, Opinion

1. GİRİŞ

Hukuksal yardım isteyen kişiye yazılı veya sözlü olarak yardımcı bulunan, özel eğitim almış hukukçunun yaptığı iştir. Meslek olarak kamuyararına çalışma olgusu ağır basmaktadır. Ana Britannica Ansiklopedisitarafından benimsenen tanıma göre, "Avukat hukuki sorunlarda görüş bildirmek, hukuki belgeleri düzenlemek, resmi dairelerde ihtilaflı işleri izlemek, mahkemeler ve hakem kurulları önünde gerçek ve tüzel kişilere ait hakları savunmak, yasaların ve hukuk kurallarının yargı mercileri ve öteki resmimercilerce tam olarak uygulanmasına yardımcı olmak üzere hukukçuluk mesleğini yerine getiren" kimsedir. Bu mesleğin tarihsel kökleri nerelere dayanmaktadır, dersiniz, Avrupa ve Türkiye olarak iki farklı yanıt vermek gereklidir. Avukatlığın bugünkü haline gelmesine etken olan hususlar Avrupa kaynaklıdır. Avrupa'nın siyasal-sosyal kültürel hayatına baktığımızda avukatlığın meslek haline gelene kadar pek çok aşamadan geçtiğini görürüz. Savunma – hak arama mesleği olan avukatlık kimi yazarlara göre Roma İmparatorluğu dönemiyle ortaya çıkmıştır. Ancak kanımca bunu Antik Yunan'a, Mezopotamya'ya, Mısır'a kadar geri götürmek mümkündür. Çünkü Demosthenes ve ismi meçhul birçok Sümer, Asur ve Mısırlı siyaset ve hukuk adamları avukatlık mesleğini o devirlerde (M.Ö. 4000-5000) hayata geçirmişlerdir.

2. Türk Barosu Tarihi

1874 yılında Türkiye, genel hukuk mahkemelerinde avukatlık yapmak isteyen yabancılar hakkında bir yönetmelik yayınladı. Avukatlar, hukuk alanında bir sınava tabi tutulmuş, eğitim diploması olmayan kişiler olabilir. Hukuk davalarında yabancıların çıkarlarının bir temsilcisi olarak savunuculuk yapmak isteyenler, onursuz cezalara maruz kalmadıklarına dair kanıt sunmak zorundaydılar. Avukat, sadece hukuk sürecine katıldı ve ceza davasında bir savunucu olarak değil, bir temsilci olarak hareket etti. Böylece, Osmanlı İmparatorluğu'ndaki Baro, 13 Ocak 1876'da yabancılar yardım etmek için kurulmuştu, Türk Ulusal Barosu'nun doğum günü olarak kabul edilir. Bu tarih hukuk mesleğine ilişkin ayrı bir yönetmeliğin kabul edilmesiyle bağlantılı. İmparatorluğun vatandaşları için bir avukat da tanıtıldı.¹

3. Rusya Barosu

Rusya'da ulusal hukuk mesleğinin doğum günü 20 Kasım 1864 olarak kabul edilir ve 17-19'uncu "Yargı Düzenleme Kurumu" ile ilişkilendirilir. Türkiye'de hukuk mesleği Avrupa tarzında tanıtıldı. Avukatlar üç kategoriye ayrıldı: bazıları tüm mahkemelerde, diğerleri – birinci ve ikinci derece mahkemelerinde ve üçüncüsü - yalnızca ilk derece

¹ ADAY, Nejat; Avukatlık Hukukunun Genel Esasları, 2. Baskı, İstanbul 1997.

mahkemelerinde görünebilirdi. Burada, daha yüksek dereceli İngiliz avukatlar ile benzerlik var. Her adaydan, Konstantinopolis'te değil, yurtdışında verilen kişilere doğrulama testi uygulandı.

Avukatlar her yıl dava açma hakkı için özel bir komisyondan sertifika almak zorunda kalıyordu. Disiplin yetkisi bir başkan, başkan yardımcısı ve dört üyeden oluşan bir meclise verildi. Hepsini kendi aralarından avukatlar tarafından seçildi ve her yıl yarısı görevden emekli oldu. Adalet Bakanlığı tarafından verilen bir avukat diploması. Hukuk mesleği "özgür meslek" olmaktan çıktı.²

1887'de eski sisteme, yani avukatlık mesleğinin serbest uygulamasına bir geri dönüş yapıldı. Jeridei Mohekim'de yayınlanan kararda şöyle yazıyordu: "Mahkemede herkese özgürlük ve menfaatlerini savunma hakkı verildiği gibi, bu kişilerin diplomaları olsun ya da olmasın bu menfaatleri korumak için vekil seçiminde de bu özgürlük sağlanıyor. istihdam için. savunuculuk ". Vladimir Pappafava mevcut sistemi eleştiriyor: "Hukuk mesleği özgür bir meslek haline geldiği andan itibaren, Konstantinopolis ve büyük alışveriş merkezleri dışında hiçbir yerde kelimenin tam anlamıyla sertifikalı avukat sınıfı yok. Sonuç olarak, belirli kişileri hukukun tercümanı ve belirli kişilerin haklarının savunucusu olarak kabul eden bir devlet, dolayısıyla eylemlerinin ahlaki sorumluluğunu üstlenen bir devlet için, hükümet sorumluluğunu kendi haklarını savunan nüfusa bırakmıştır.³

Türkiye'nin genel aşırı istikrarsız konumu göz önüne alındığında, hükümet bu tür garantileri üstlenemeyeceği için, hukuk mesleği özgürlüğü, daha az insan tarafından arzulanacak gibi görünecektir. Bu organizasyonun pozitifliğini kayıtsız şartsız red ediyoruz; Özgürlüğün kısıtlanması, kuşkusuz, şiddetle protesto ettiğimiz bir dizi madde biçiminde olmamalı, ancak hukukçulardan iyi bilinen bir eğitim niteliği talep etme konusunda hukukun gelecekteki tercümanlarının eğitimi üzerinde hükümetin denetimini içermelidir.⁴ "Yirminci yüzyılın başlarında, Osmanlı mahkemelerinin yanı sıra, Türkiye'de yabancılar arasında davaları gören konsolosluk mahkemeleri vardı.,ve üç Türk yargıç ve iki yabancı değerlendirmenden (değerlendirici) oluşan ve Osmanlı İmparatorluğu vatandaşları ile yabancılar arasındaki davalardan sorumlu olan karma. Her iki mahkemede de görevliler ticaret mahkemelerinde iş yapma hakkına sahiptir. Hukuk sistemi, herkesin haklarını kullanmasını mümkün kıldı. İsrail'in ilk başbakanı David Ben-Gurion, Filistinli Yahudilerin kendi çıkarları için imparatorluğun devlet yasal kurumları aracılığıyla savaşmaları gerektiğini ve savaşabileceklerini ... 1920-1923 Kemalist devriminden sonra. İsviçre'nin yeni Türk devleti, İtalya, Almanya. 1926 Türk Medeni Kanunu, 1911 İsviçre Medeni Kanununu yeniden üretmiş. Ceza Kanunu, 1889 tarihli İtalyan Ceza Kanununu yeniden üretmiştir.

Ceza Muhakemeleri Usulü Kanunu Almanya'dan ödünç alınmıştır⁵. Böylece 1926'da Türkiye, Romano-Germen hukuk ailesine girdi.⁶

Romano-Germen ailesine katılan Türkiye, Osmanlı İmparatorluğu'nda var olan İslam hukukunun kısmen bir hukuk kaynağı olarak emsali kullandığı için daha karmaşık bir hukuk edinme yolunu seçti. Bu, kıyas yoluyla bir yargı olan Kiyas'tı. Ayrıca, Avukatların derecelendirilmesi ile İngiltere'nin geleneksel sistemi arasında bir benzerlik vardı. Ortak hukuk, İngiliz toplumunun herkese aşlamaya çalıştığı önemli bir özelliktir. İngiliz merkezli dünyadaki mevcut durum, yirminci yüzyılın başında İslami ve Türkiye'de laik yasalar gayri resmi olarak hala bir arada varlığını sürdürmektedir. Romano-Germen hukuku, İslam hukukunun yerini hiçbir zaman tam olarak alamadı.

İstanbul Barosu Başkanı, Kosova Vilayeti Valisi'nin oğlu, Paris Üniversitesi mezunu ve Özgürlük ve Özgürlük Derneği üyesi Lütfi Fikri Bey (1872–1934) Türk hukuk mesleğine önemli bir iz bıraktı. Uyum Partisi. Devlet suçlamasıyla ilk Milli Mahkemede Türk devrimiyle ilgili aşağılayıcı yazılar yazan gazetecilere avukatlık yaptı.

8 Aralık 1923 tarihinde vatana ihanet davası. Gazeteciler beraat etti ve pek çok kişi bunu beğenmedi. 27 Haziran 1938'de vefatından sonra Türkiye'nin ilk 3499 sayılı "Baro Hakkında" yasası kabul edildi, belki de anlaşmazlığa düşenler için daha fazla mazeret kalmasını diye denetim sıkılaştırıldı. referans noktası olarak) ülkenin SSCB tarafına geçişine zemin hazırladı. Türk Gladio Kontr gerilla. Ergenekon adına göre "derin devlet" formu. 27 Mayıs 1960'da silahlı kuvvetler bir darbe düzenledi. Cumhurbaşkanı Celal Bayar,askeri mahkeme huzuruna çıktı. Dört başkanlık kurulu bugün hala aktif.⁷

Türkiye'de hukuk mesleği tarihindeki önemli bir aşama, 10 Mayıs 2001 tarihinde 4667 sayılı kanun değişikliğinin kabul edilmesidir. Bu değişiklik, avukatların 13 bölümden oluşan "hukukun üstünlüğü ve geri kalmışlığı" sürdürme görevini pekiştirmiştir. Bir avukatın ve bir avukatlık bürosunun esas niteliği 1136 sayılı Kanunun birinci bölümünde (1–2. Aynı zamanda, Baro için devletin statüsünü, avukatın mahkemelere ve yetkililere devlet hukukunu ve yasallığı korumaya yardım etmesi için çağrıldığı ima eder.

² Vaskovsky E.V. Hukuk mesleğinin organizasyonu. Bölüm 1. Hukuk mesleğinin genel tarihi üzerine makale. SPb., 1893 S. 65.

³ Mesleğim bir avukat [Elektronik kaynak]. URL: <http://www.vestiturkey.com/mo-professi-advokat-2315h.htm>.

⁴ Voloshin V. Türkiye Cumhuriyeti Ziyareti. Yargı sistemleri diyalogu // Moskova Bölgesi Yargı Bülteni. 2009. No. 4 (Ekim - Aralık). S. 5.

⁵ Aydın M. Tarih ve Coğrafyanın Güvenlikleştirilmesi: Türkiye'de Güvenlik Anlayışı // Güneydoğu Avrupa ve Karadeniz Araştırmaları Dergisi. 2003. Cilt. 3. Sayı. 2. S. 163.

⁶ Vaskovsky E.V. Hukuk mesleğinin organizasyonu. Bölüm 1. Hukuk mesleğinin genel tarihi üzerine makale. SPb., 1893 S. 65.

⁷ Sazak Derya. 'Özel Harp', TSK'nın otoritesini de sarstı (Türkçe), Milliyet (9 Ocak 2006) (9 Ocak 2006).

Bir avukatın hukuka hizmet ettiğini anlatan Karabchevsky: "Hukuka ve ahlaka hizmet etmeyi Rusya'daki anavatan için büyük bir hizmet olarak görüyordum". Öte yandan, Türkiye'nin tutumu, bugün birincil derecede önemli olan Rusya'daki hukuk camiasında hakim olan tavırla çelişiyor der.⁸

Türk Meclisi, Rusya ile karşılaştırıldığında Türkiye'de avukat statüsü için başvuran bir kişinin hizmet süresi konusunda daha az katı şartlar getirmektedir. Avukat olmak isteyen bir kişi, karşılaştırma için bir yıllık (Türkiye Barolar Birliği Kanununun 15. Maddesi) hukuki deneyime sahip olmalıdır: Rusya'da - iki yıl. Hizmet süresinin belirlenmesi meselesi, Rus hukukunda staj yapma prosedürü daha az standartlaştırılmıştır: bir Türk avukatı daha katı koşullara yer alır - 1136 sayılı Kanunun dördüncü bölümünde (15-27. bir stajı geçme şartları ve kuralları belirtilen ofis ve staj ödeme konularıdır. Avukat adaylarının Türk vatandaşı, Türk hukuk fakültesi mezunları olması gerekmektedir (Avukatlık eğitimi yurtdışında gerçekleşmişse konu farkının Türk müfredatına göre geçilmesi gerekmektedir). Baro Kanununda belirtilen avukatlık mesleğine başka engellerin olmaması (3.Madde). Türk Barosu). Üniversite bir ay içinde cevap vermelidir. Avukatın talebinde karar verilmişse reddedilmiş sayılmaz (örtük eylemler). Bir ay içinde yanıt alınmaması, talebin yönetim kurulu tarafından reddedildiği anlamına gelir. Olumlu ya da olumsuz olsun, avukatların çalışmaları arasındaki fark budur). Bir avukat, karara bir ay sonra 15 gün içinde Türkiye Barolar Birliği'ne itiraz etme hakkına sahiptir (Türkiye Barolar Kanunu Madde 7 8). Bir kimsenin avukat olmasının yasak olduğu koşullar (Yasak Haller) 1136 sayılı Kanunun üçüncü bölümünde (11-14. Maddeler) belirtilmiştir.⁹

Barolar'ın sekizinci bölümü iki bölüme ayrılmıştır: birincisi hukuk bürosunun genel hükümlerini açıklar (76-78. Maddeler), ikincisi (79-108. Maddeler) hukuk bürosunun yönetim organlarıyla ilgilidir. Büro kurulurken, ilde en az 30 avukatın birleştirilmesi şartı getirildi.

Türkiye Barolar Birliği'nin faaliyetleri Türkiye 1136 sayılı Türkiye Barolar Birliği Kanununun dokuzuncu bölümü ile düzenlenmiştir. Genel Hükümler (109-112. Maddeler) ve Ana Organlar (113-133. Maddeler) olmak üzere iki kısımdan oluşur. Türkiye Barolar Birliği, tüm bölge barolarının katılımıyla oluşturulmuş bir kuruluştur (Türkiye Cumhuriyeti Barolar Kanununun 109. Maddesi). Mevcut 1136 sayılı Baro Kanununun kabulü ile 1969 yılında oluşturulmuştur. Kurulduğu günden bu yana, Türkiye Barolar Birliği'nin (TBB) resmi kayıtlarına göre Türkiye'de barolara kayıtlı avukat sayısı 22 yılda (1998-2020) 106 bin 399 kişi arttı. Avukat sayısında son bir yıldaki artış ise 15 bin 639- 2020 sonu itibari ile Türkiye'de 82 baroya kayıtlı toplam Avukat sayısı 143. bin 330.a yükseldi ve günden güne bu artış yükselmektedir.

Avukatlara yönelik disiplin cezaları ve yaptırımları, 1136 sayılı Disiplin İşlem ve Cezaları'nın onuncu bölümünde (134-162. Maddeler) düzenlenmiştir. Mesleki davranış etiğine uygun olmayan davranışlarda bulunan avukatlar, çeşitli yaptırımlara tabidir. Bu bir uyarı, kınama, para cezası, bir avukatın görevinden uzaklaştırma (üç yıldan fazla olmamak üzere), avukat listesinden çıkarılma ve avukat sıfatından mahrum bırakma (Avukatlar Kanununun 135. Maddesi) Türk avukatların savunma hakkı, komisyonun suistimali değerlendirmesinden en az on gün önce (Baro Kanunu'nun 137. maddesi) isnat edilen suistimalin avukata yazılı olarak bildirilmesi ile gerçekleşir

Avukatlık Sözleşmesinin on birinci bölümü (163-175. Maddeler) adli yardım sözleşmelerini düzenler.¹⁰

"Savunuculuk konusunda"

Avukatın parası her zaman parasal bir ödüldür ve adli yardım sözleşmesinde düzenlenir.

Adli Müzaharet'in on ikinci bölümü (Madde 176-181), hukuki destek (Adli yardım), avukatlık ücretleri (avukatlık ücretlerini) ve bir avukatın masraflarını karşılayan diğer masrafları düzenler. Türkiye'de, bir avukatın hizmetleri için asgari bir tarife vardır - ücretin miktarını belirleyen talep tutarının asgari yüzdesi Avukat, müvekkil ile daha düşük bir ücret için pazarlık etme hakkına sahip değildir. Genel bir kural olarak, talep edilen miktar ne kadar yüksekse, asgari ücreti belirleyen yüzde o kadar düşük olur.¹¹ Asgari ücret, sürecin başarıyla tamamlanmasına bağlı değildir. ve avukatın işinin sonunda ödenir. Maksimum ücret, talep edilen miktarın% 25'ine kadar olabilir.

Müdürle yapılan anlaşma ücretin miktarını hiç göstermiyorsa, mahkeme, iş miktarını ve süreçteki avukatın başarısını değerlendirerek ücreti kendisi tayin eder.

Kanun, avukatlara bir pactum de quota litis hakkı sağlar, yani müvekkil ile sözde başarı ücreti hakkında müzakere etme fırsatı sağlar. Aynı zamanda, aşağıdaki ücret gereksinimleri karşılanmalıdır: avukat hizmetleri için yasal asgari tarifeden daha az olmamalıdır; hasar tutarının yüzde 25'ini geçmez ve nakit olarak ödenir.

Çeşitli Hükümler'in on üçüncü bölümü (182-198. Maddeler), 1-12. Bölümler tarafından kapsanmayan diğer konuları ve hükümleri (Çeşitli Hükümler) düzenlemektedir. Bunlar, bir avukatın sigorta primi, avukatların toplu sigortası, bir avukatın emeklilik maaşı ve diğerleri gibi konulardır.

⁸ Sazak Derya. 'Özel Harp', TSK'nın otoritesini de sarstı (Türkçe), Milliyet (9 janvarja 2006 goda).

⁹ Uluslararası Hukukçular Komisyonu dışarıdan Rus Barosuna [Elektronik kaynak] baktı. URL: <http://pravo.ru/review/view/124293/>.

¹⁰ SAKAOĞLU, Necdet; Düden Bugüne İstanbul Ansiklopedisi, Kültür Bakanlığı ve Tarih Vakfı Ortak Yayını, İstanbul 1993, C. I, s. 335-337.

¹¹ Smolensky M.B. Rusya Federasyonu'nun savunuculuğu ve savunuculuğu. Rostov n / D: Feniks, 2004. S. 144.

4. Türkiye Barosunun Yargı İle İlişkisi

Türkiye Barolar Birliği, anayasal inceleme mercii ile ilişkilidir. Anayasal denetimin özel organı Anayasa Mahkemesidir. 11 asıl ve 4 yedek üyeden oluşur. Yargıtay (iki asıl ve iki yedek), Danıştay (iki asıl ve bir yedek), Askeri Yargıtay, Askeri Yüksek İdare Mahkemesi, Mahkeme tarafından gösterilen adaylar arasından Cumhurbaşkanı tarafından seçilirler. Hesaplar, Eğitim Yüksek Kurulu (bir temel), savunuculuk (üç temel ve bir yedek) Mahkemelerde 15 yıllık veya hukuk mesleğinde tecrübeli ve en az 40 yaşında olan avukatlar mahkeme üyesi olarak atanabilir.

Rusya'da, Rusya Federasyonu Anayasa Mahkemesine yargıçların atanması, ülke Cumhurbaşkanının aday göstermesi üzerine Federasyon Konseyi'nin yetkisindedir. Rusya Federal Avukatlar Odası'nın bununla hiçbir ilgisi yok, bu da tabii ki Türkiye Barolar Birliği'ne kıyasla toplumdaki etkisini azaltıyor.

imparator Justinianus tarafından mevzuatın kodlanması için komisyonların tüm kompozisyonlarına katılmaya davet edilmesiyle, yetkililer tarafından ilk kez yüksek tanınırlık kazandılar; Roma İmparatorluğu'nun doğu kısmı olan Bizans hükümdarları, daha önce özgür bir meslek olan baronun, savunuculuk uygulamasına ve bir organizasyon yapısına erişim için şartlar kazandırdığı yasama eylemlerini kabul etmeye başladılar.

Türkiye'de hukuk mesleğini etkileyen yargı sisteminin diğer yönleri. Bugün Türk mahkemelerindeki davaların değerlendirilmesi (küçük olanlar hariç) meslektaşlara bağlıdır. Türkiye'de jüri yoktur. Türkiye'de jüri olmaması olumsuz bir durumdur.. Avukat Henry Reznik'e göre jüri, ülkeyi Rusya'da ünlü yaptı. 1956'da Sir Patrick Devlin, zorbanın mutlak iktidara ilk adımının parlamentoya boyun eğdirmek olacağını ve ikincisinin jüri davasını kaldırmak olacağını, çünkü "halkın özgürlüğünün canlı kanıtı" olduğunu ilan etti.

Türk ve Rus mahkemeleri arasındaki bir diğer fark, Rusya'da birçok davanın soruşturma aşamasında kapatılmış olmasıdır. Avukatlar buna "davayı mahvetmek" diyor. Bir avukat davaya ilk günden başlarsa ve delil olmadığını görürse, o zaman belki yapabilir.¹²

Türkiye'de bu yapılamaz, dava ancak mahkemede sonuçlandırılabilir.

Türkiye'de 100.000 kişi başına mahpus sayısı Rusya'dakinden iki kat daha az ve 212 kişiye denk geliyor Türk hapisanelerinin aşırı kalabalık olduğu göz önüne alındığında, şu sonuçlardan biri çıkarılabilir: ya Türk mahkemelerinde daha az suçlayıcı önyargı vardır ya da avukatlar müvekkillerini savunmada daha iyidir ya da Türkiye'deki nüfus daha çok yasalara uymaktadır ve daha az suç işlemektedir. veya suçlar kayıtlı değil. Rusya'da 100.000 kişi başına mahpus sayısı 463'tür, bu da 2006'dakinden daha azdır (611 kişi). Türkiye'de ise tersi bir eğilim gözleniyor: 2006'da 100.000 kişi başına 91 mahkum düşmekteydi; 2015 yılında sayıları neredeyse 2,5 kat artarak 212 kişiye ulaştı.

Avukatların eğitiminin Rusya ve Türkiye'deki uluslararası kuruluşlarda temsilinden bahsederken, ortak bir "görmezden gelme" sorunu olduğunu belirtmekte fayda var. 2016'nın başında Amerika Birleşik Devletleri, çoğunluğunun avukat olduğu en yetkili Uluslararası Barolar Birliği'nde sekiz kuruluş, Birleşik Krallık - 11 (Man Adası'nın kraliyet alanı dahil), Avustralya - sekiz, Belçika - dört ... Türkiye, Uluslararası Barolar Birliği'nde üç kuruluş tarafından temsil edilmektedir: Türk Avukatlar Birliği, Ankara (Türkiye Barolar Birliği), Ankara Barosu, İstanbul Barosu. Rusya ayrıca üç kuruluş tarafından temsil edilmektedir: Uluslararası Avukatlar Birliği (Milletler Topluluğu), Moskova; Moskova Avukatlar Odası; Federal Avukatlar Odası, Moskova. Rusya'daki merkezleşme seviyesinin Türkiye'den biraz daha yüksek olduğu ve bunun hukuk camiasının çalışmalarına yansıdığı sonucuna varılabilir. St. Petersburg baroları ve diğer bölgeler (Moskova hariç) Uluslararası Barolar Birliği'nde temsil edilmemektedir.

Türkiye Cumhuriyeti ilklerden biriydi

İnsan Hakları ve Temel Özgürlüklerin Korunmasına İlişkin Avrupa Sözleşmesini onaylayan ülkeler. Türk Meclisi sözleşmeyi onayladı

18 Mayıs 1954. Onay tarihi itibarıyla Türkiye Büyük Britanya (08.03.1951), Almanya (05.12.1952), Danimarka (13.04.1953), İrlanda (25.02.1953), İzlanda (29.06.1953), Lüksemburg (03.09.2009) tarafından devralındı. 1953), Norveç (15.01.1952) ve İsveç (04.02.1952) [20]. Sırbistan, Karadağ, Hırvatistan ve Moldova 2013 yılında kişi başına yargıya iletilen şikayet sayısında ilk sırada yer aldı. Estonya 12. sırada, Ukrayna - 5. sırada, Letonya - 15. sırada, Rusya (1000 kişiye 8.6 başvuru) - 21. sırada. Türkiye'de her (1000 kişiye 7 başvuru) düşmektedir. Son yerler İspanya, Danimarka, İngiltere, İrlanda tarafından işgal edildi.¹³ Bu nedenle, bir avukat-temsilcinin Türkiye'deki Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi'nde ve Rusya'da uzmanlaşmasının çok önemli olduğu sonucuna varılabilir.

Türkiye'deki avukat oluşumlarının biçimleri. Türk Barolar Kanunu'nun 44. Maddesi, avukatlara, Rus barosunun (Aynı büroda) bir benzeri olan tek bir ofiste birlikte çalışma fırsatı ve avukatlık ortaklığı (avukatlık ortaklığı)

¹² Uluslararası Hukukçular Komisyonu dışarıdan Rus Barosuna [Elektronik kaynak] baktı. URL: <http://pravo.ru/review/view/124293/>.

¹³ . Reshetnikov F.M. Dünya ülkelerinin hukuk sistemleri: Ansiklopedik referans kitabı. 3. baskı M .: Norma, 2001, S. 780-790.

şeklinde çalışma fırsatı sağlamaktadır. Kanımızca, bu avukat oluşum biçimleri, Fransa'da 20. yüzyılın 50-80'li yıllarındaki avukat oluşumlarını anımsatıyor. Fransız avukatlar kendi ofislerinde (bürolarında) veya bir avukatların ortaklığının bir parçası olarak çalışabilir, bir işbirliği anlaşması temelinde hareket edebilir ve bunun bir kopyası avukatların emri konseyine teslim edilir .

Yabancı vatandaşları savunuculuğa kabul etme sorunu. Tarihsel olarak, 1874 yılında "Ahkiam adlie'ye ait genel hukuk mahkemelerinde avukatlık yapmak isteyen yabancılar ile ilgili tüzüğün" yayınlanmasıyla, Türkiye'deki hukuk bürosu aslen yabancılar için kurulmuştur. Bugün, genel bir kural olarak Türkiye'deki yatırım ortamının iyileştirilmesi için Türk avukatlarla işbirliği durumları dışında yabancı avukatların Türkiye'de görev yapmasına izin verilmemektedir.

Yabancı uyruklu vatandaşların yasal uygulamaya kabul edilmesi sorunu, güvenlik politikası ile olan ilişkiden kaynaklanmaktadır. Jeopolitik konumun kırılabilirliği, dış politika kararları alma sürecini etkiledi. On yıllardır Türkiye'ye hakim olan bölgesel çevreye ilişkin geleneksel algı, tehlike, güvensizlik, korku, şüphe, düşmanlık ve düşmanlık duygularına dayanmaktadır. Bu, bir güvenlik paradoksunun oluşmasına yol açtı: "Türkiye, NATO'nun en büyük ikinci ordusuna sahip olmasına rağmen, sürekli bir tehlike atmosferinde yaşıyor. Güvenliğin diğer tüm hususların önüne geçtiği ve ülkenin siyasi ve sosyal yaşamını büyük ölçüde belirlediği, son derece güvenli bir ülkedir. Bir anlamda hem Türkiye Cumhuriyeti hem de Türk halkı, ülkenin tarihi geçmişinden yola çıkarak ortaya çıkan ve etkisi altında olmaya devam eden güvenlik kavramının tarihsel somutlaşmış halidir "

Yasama meclisinde "avukatın tekeli"

Rusya ve Türkiye'de. Türkiye'de bir avukat, yargı sisteminin bir unsurudur ve bağımsız bir savunmayı temsil eder (Barolar Kanunu'nun 1. maddesi). 2001 yılında 4667 sayılı Kanunla getirilen bu formülasyon, avukatın tekeli oluşturmuştur.¹⁴

Bazı yabancı ülkelerde (Avusturya, Belçika, İngiltere, İsrail, İtalya, Hollanda, Portekiz, Finlandiya) ve Türkiye'de mahkemelerde yalnızca profesyonel temsilcilerin temsil edilmesine izin verilmektedir. Hukuki ve hukuki konularla mahkemede açıklığa kavuşturulmasını ancak Baro üyesi bir avukat yapabilir (Türkiye Cumhuriyeti Barolar Kanunu'nun 35. maddesi).

2015 sonunda 79 barodaki 78 bin avukat Türkiye'deki avukat sayısını açıklayan avukatın tekeli.

Türkiye'de önce avukat sayısı artırılmış, ardından avukat tekeli getirilmiştir. Bu senaryoya dayanarak, avukatın tekelinin Rusya'da uygulamaya hazırlandığı sonucuna varabiliriz. "Adalet" programına göre 2020 yılına kadar geçerli statüye sahip avukatların Rusya Federasyonu nüfusuna oranının% 0,05'ten% 0,1'e çıkması planlanıyor.¹⁵ Rusya Federasyonu'nda çoğu durumda hukuki yardım ve temsilin avukat olarak kabul edilmeyen veya en azından belirtilen kapasitede kayıtlı olmayan kişiler tarafından sağlandığı gerçeği, Rus hukuk sisteminin benzersiz bir özelliğidir. Hukuk mesleğinin dışında, resmi olarak tanınan paralel bir hukuk mesleğinin oluşumu, Rusya'da istikrarsızlığa yol açmıştır ve çoğu durumda hukuki yardım düzenleyici bir boşlukta sağlanmaktadır.

KAYNAKÇA

1. ADAY, Nejat; Avukatlık Hukukunun Genel Esasları, 2. Baskı, İstanbul 1997.
2. Vaskovsky E.V. Hukuk mesleğinin organizasyonu. Bölüm 1. Hukuk mesleğinin genel tarihi üzerine makale. SPb., 1893 S. 65.
3. Mesleğim bir avukat [Elektronik kaynak]. URL: <http://www.vestiturkey.com/mo-professi-advokat-2315h.htm>.
4. Voloshin V. Türkiye Cumhuriyeti Ziyareti. Yargı sistemleri diyalogu // Moskova Bölgesi Yargı Bülteni. 2009. No. 4 (Ekim - Aralık). S. 5.
5. Aydın M. Tarih ve Coğrafyanın Güvenikleştirilmesi: Türkiye'de Güvenlik Anlayışı // Güneydoğu Avrupa ve Karadeniz Araştırmaları Dergisi. 2003. Cilt. 3. Sayı. 2. S. 163.
6. Vaskovsky E.V. Hukuk mesleğinin organizasyonu. Bölüm 1. Hukuk mesleğinin genel tarihi üzerine makale. SPb., 1893 S. 65.
7. Sazak Derya. 'Özel Harp', TSK'nın otoritesini de sarstı (Türkçe), Milliyet (9 Ocak 2006 gıda).
8. Sazak Derya. 'Özel Harp', TSK'nın otoritesini de sarstı (Türkçe), Milliyet (9 Ocak 2006 gıda).
9. Uluslararası Hukukçular Komisyonu dışarıdan Rus Barosuna [Elektronik kaynak] baktı. URL: <http://pravo.ru/review/view/124293/>.

¹⁴ Türkiye'de Mahkeme ve Baro / Dr Wladimir Pappa fava; başına. HAKKINDA. Fuchs. Kharkiv: Rus. Tipo-lit., 1909.S 48.

¹⁵ Türkiye'de Mahkeme ve Baro / Dr Wladimir Pappa fava; başına. HAKKINDA. Fuchs. Kharkiv: Rus. Tipo-lit., 1909.S 48.

10. SAKAOĞLU, Necdet; Dünden Bugüne İstanbul Ansiklopedisi, Kültür Bakanlığı ve Tarih Vakfı Ortak Yayını, İstanbul 1993, C. I, s. 335–337.
11. Smolensky M.B. Rusya Federasyonu'nun savunuculuğu ve savunuculuğu. Rostov n / D: Feniks, 2004. S. 144.
12. Uluslararası Hukukçular Komisyonu dışarıdan Rus Barosuna [Elektronik kaynak] baktı. URL: <http://pravo.ru/review/view/124293/>.
13. Reshetnikov F.M. Dünya ülkelerinin hukuk sistemleri: Ansiklopedik referans kitabı. 3. baskı M .: Norma, 2001, S. 780-790.
14. Türkiye'de Mahkeme ve Baro / Dr Wladimir Pappa fava; başına. HAKKINDA. Fuchs. Kharkiv: Rus. Tipo-lit., 1909.S 48.
15. Türkiye'de Mahkeme ve Baro / Dr Wladimir Pappa fava; başına. HAKKINDA. Fuchs.Kharkiv: Rus. Tipo-lit., 1909.S 48.

Stephan Beneking'in 24 Nocturne For Young Pianists Adlı Kitabının İçerdiği Hedef Davranışlar Açısından İncelenmesi

Examination of Target Behaviors Contained in Stephan Beneking's Book 24 Nocturne For Young Pianists

Dora Derin Engül Yüksel Pirgon

Sanat ve Tasarım Öğrencisi., Süleyman Demirel Üniversitesi, Güzel Sanatlar Enstitüsü, Isparta, Türkiye
Doç. Dr., Süleyman Demirel Üniversitesi, Güzel Sanatlar Fakültesi, Müzikoloji Bölümü, Isparta, Türkiye

ÖZET

Bu çalışmada Stephan Beneking'in 24 Nocturne For Young Pianists kitabının içerdiği hedef ve hedef davranışların analiz edilmesi amaçlanmıştır. Başlangıç düzeyi piyano öğrencilerine romantik dönemi ve romantik piyano literatürünün en temel yapı taşlarından biri olan noktürn formunu tanıtmak çalışmanın en temel çıkış noktalarından biri olmuştur. Bu doğrultuda Stephan Beneking'in 24 Nocturne For Young Pianists kitabının içerdiği hedef davranışlar belirlenerek nitel araştırma yöntemlerinden biri olan doküman analizi yöntemi ile derinlemesine incelenip 5 kategoriye ayrılmıştır. Bu kategoriler; eserlerin tonalitesi, ölçü birimleri, armonik yapısı, süslemeleri, sağ ve sol el çalış teknikleri şeklinde oluşturulup, elde edilen veriler tablolaştırılarak sunulmuştur.

Araştırmada ulaşılan sonuçlar şunlardır: Kitapta yer alan eserlerin başlangıç düzeyi çerçevesinde bütün tonaliteler örnek teşkil edecek şekilde olduğu ve ölçü birimlerinin de yine başlangıç düzeyi için temel teşkil edecek ritmik dokuyu barındıran ölçü sayılarını içerdiği görülmüştür. Eserlerde temel armonik yürüyüşleri içeren akor dizimlerinin kullanıldığı görülmüştür. Kitapta yer alan süslemelerin romantik dönem piyano müziğinin en temel unsurlarından biri olan süslemelere giriş niteliği taşıyacak düzeyde, karmaşık olmayan temel süslemeler olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Kitapta ki sağ ve sol el çalış tekniklerinin ise başlangıç düzeyini kapsayan teknikler ile çoğunlukla örtüştüğü sonucuna ulaşılmıştır.

Tüm bu sonuçlar ışığında ortaya çıkan en temel sonuç, Stephan Beneking'in 24 Nocturne For Young Pianists kitabının başlangıç düzeyi piyano eğitiminin romantik dönem ayağında rahatlıkla kullanılabilir noktürn formlarını içerdiği şeklindedir.

Anahtar Kelimeler: Noktürn, Piyano, Stephan Beneking, Başlangıç Düzeyi, Hedef Davranışlar

ABSTRACT

In this study, it is aimed to analyze the targets and target behaviors involved in Stephan Beneking's 24 Nocturne For Young Pianists book. Introducing the romantic period and the nocturnal form which are one of the most basic building blocks of romantic piano literature, to beginner piano students has been one of the main starting points of the study. The target behaviors included in Stephan Beneking's 24 Nocturne For Young Pianists book were determined and analyzed in dept by the documents analysis method which is one of the qualitative and divided into five categories. These categories, tonality of the works, measurement units, harmonic structure, ornaments, right and left-hand playing techniques were analyzed and presented in tables.

The conclusions in the study are as follows: the beginner level within the framework of the tonality of the works in the book is to set an example to all, and measurements will be the basis for rhythmic texture that hosts again the beginner level was found to contain measure numbers. It has been observed that chord sequences containing basic harmonic marches are used in the works. It has been concluded that the decorations contained in the book are uncomplicated basic decorations at a level that will serve as an introduction to the decorations, which are one of the most basic elements of piano music of the romantic period. It has been concluded that the right and left hand working techniques in the book mostly coincide with the techniques covering the beginner level. It has been observed that chord sequences involving basic chord progression are used in the works.

It has been concluded that the presence of different ornaments in the works in the book is an introduction to ornament, one of the most basic elements of romantic period piano music. In terms of right and left-hand playing techniques, it was concluded that the works in the book have a sufficiently rich content within the scope of the beginner level.

Keywords: Nocturne, Piano, Stephan Beneking, Beginner Level, Target Behavior

1. GİRİŞ

Nocturne teriminin kökeninde 18. Yüzyıl italyan çalgı toplulukları için yazılan notturno adlı eserler vardır. Romantik dönemde bu başlığı taşıyan ilk parçalar, yazdığı 18 noktürn ile John Field'a aittir. John Field solo piyano için bestelenen ilk noktürnlerin bestecisi olarak bilinen İrlandalı konser piyanisti ve 19. yüzyıl başlarında Avrupa'da en önde gelenlerden biri olarak görülmekteydi. Şarkı söyler gibi ifadelili tonu ile pek çok besteci ve piyanisti derinden etkilediği söylenebilir (Kasap, 2005:24). Noktürn formu Romantik Dönem piyano müziğinin başlıca bestecilerinden Chopin ile zirveye ulaşmıştır. Eski manası "serenad, eğlendirici müzik" olan bu çeşit bilhassa Chopin ile hissi, hayali ve irticalı bir eser halini almıştır. Çok zaman "lied" formunda bestelenir(Fenmen, 1947:100).

Chopin'in bestelediği 21 noktürn ise derin duyarlılıkla işlenen melodilerin, kırılarak verilen akorlarla bütünleşen inceliğini sergiler. Bu yönüyle noktürn, adındaki "gece müziği" olgusunu aşarak piyano edebiyatının değerli parçalarını sergileyen bir biçime dönüşmüştür. Debussy'nin orkestra için bestelediği noktürnlerin tamamı, 20. Yüzyılın ilk yıllarında seslendirilmiş ve yayımlanmıştır(Say, 2012:377). Lirik anlatımı, yoğun müzikal öğeleri ve belirgin melodik unsurları nedeniyle piyano eğitimi almakta olan öğrencilerin her zaman dikkatini çeken bir form olduğu bilinmektedir.

Bastien'e göre (1988) başlangıç düzeyi piyano eğitiminde her öğretmenin aklındaki temel soru şu olmalıdır; öğrencilere piyano eğitimi, heveslerini kırmadan, beklentilerini karşılayarak ve yeteneklerini keşfetmelerini sağlayarak nasıl verilebilir? Bastien'in bahsettiği bu noktada noktürn formunun, öğrencilerin piyano eğitimi süreçlerinde beklentilerinin karşılanması, müzik yapmaktan zevk almaları açısından önemli bir eleman olarak kullanılabilir. Romantik döneme ait olan bu form, sadece icra yönünden değil, dinleyici açısından da dönem özelliklerinin kolay bir biçimde fark edilebileceği bir formdur. Noktürnler dönem özelliklerini tam anlamı ile yansıtmaları ve piyano eğitiminde ulaşılması beklenen çalış tekniklerinin bir kısmını, müzikal unsurların ise birçoğunu içermesi bakımından önemli bir formdur.

Pamir (T.y.) çalışmasında, 11. basamağa kadar seviyelendirme yapılmıştır. Gökbudak'ın (2013) çalışmasında ise bu basamaklandırma sisteminin 8'e kadar olduğu görülmektedir. Tüm bu yaklaşımlar incelendiğinde hepsinin başlangıç düzeyi olarak kabul edilebilecek birinci ve ikinci basamaklarında, noktürn formunun örneklerinin olmadığı görülmüştür. Buradan hareketle bu çalışmada, başlangıç piyano eğitiminde kullanılacak noktürn formu açısından güncel bir kaynak olduğu düşünülen, 2015 yılında yayımlanan Stephan Beneking'in "24 Nocturne For Young" kitabının piyano eğitimcileri ve öğrencilerine içerdiği hedef davranışları analiz ederek tanıtmak amaçlanmıştır.

Bu doğrultuda aşağıdaki araştırma sorularına cevap aranmıştır:

Stephan Beneking'in For Young Pianists kitabı;

- ✓ Tonalite açısından,
- ✓ Ölçü sayısı açısından,
- ✓ Armonik yapısı açısından,
- ✓ Sağ ve sol el çalış teknikleri açısından,
- ✓ Süslemeler açısından içeriği nelerdir?

2. KAVRAMSAL ÇERÇEVE

2.1. Piyano Eğitiminin Teknik Boyutu

Bazı kaynaklarda tuşlu çalgılar bazı kaynaklarda ise vurmali çalgılar kategorisinde değerlendirilen piyano; kullanımı aşamasında entonasyon problemi yaşanmaması ve seslerin doğru algılanması nedeniyle en etkili çalgılardan birisidir. Geniş bir ses aralığına sahip olması tüm seslerin daha iyi tanınmasına olanak sağlar. Mesleki müzik eğitimi alan öğrencilerde piyano eğitimi, diğer derslerin (Şan, solfej, işitme, armoni, kontrpuan, eşlik, koro, v.b.) işlenmesi, anlaşılması ve çalışılması aşamasında da oldukça etkili bir çalgıdır.

Fink'e göre (1992), Piyano eğitiminde teknik becerilerin geliştirilmesi, öğrencilerin duyarlı, etkili çalmalarını sağlayacak yaklaşım olarak görülebilir. Piyanonun uygun teknik ve doğru bir ifade ile çalınması piyano eğitiminin amaçları dâhilinde olmalıdır (Akt.: Gün ve Yıldız, 2013:106).

Ekinci'ye (2004:185) göre piyano çalma tekniğini geliştirici çalışmalar eserlerin çalınmasında etkili bir araç olarak kabul edilmektedir. Eserlerdeki en karmaşık pasajların kolay bir şekilde seslendirilmesinde iyi yorumlanabilmesine olanak sağlayan doğru kazandırılmış teknik alışkanlıklar olarak görülmektedir. Eserleri yorumlaması ve onları etkili bir şekilde seslendirmesi piyanistin teknik yeterliliğine bağlı olarak görülmektedir.

Babacan'a (2010:46) göre ise, piyano eğitimi süreci, piyano çalmaya yönelik temel teknik ve müzikal davranışların öğrenilmesini kapsamaktadır. Bu süreçte başlangıç aşamasından itibaren doğru oturuş, el pozisyonu, klavye üzerindeki notaların yerlerini tanıma, nota okuma, ritim, tempo gibi temel unsurlarla, melodi, armoni, dinamikler, parmak, kol ve bedensel hareketlere bağlı çalış teknikleri ve müzikalite gibi pek çok temel teknik ve müzikal davranışları içermektedir.

Piyano eğitimine, öğrencinin oturuş ve duruş pozisyonunun yanı sıra; elin, bileğin, üst ve ön kolun doğru konumlandırılması ile başlanması öncelik olmalıdır. Özyazıcı'ya (2019:63) göre, öğrencinin oturması kolların klavye doğrultusunda olacak ve rahat bir biçimde hareket edebileceği uzaklıkta ayarlanmalı, geriye verilmeyen sırt kısmı sertleşmemekle birlikte vücut tamamen rahat ve hafif bir şekilde öne eğilimli olmalıdır.

Temel teknik davranışlardan sonra bir diğer önemli boyut ise çalış tekniklerinin doğru ve etkili bir şekilde oturtulmasıdır. Çalış tekniklerinin doğru bir şekilde oturtulması, etkili ve müzikal bir çalış stiline ulaşmanın en önemli aşamalarındandır. Çalış tekniklerinin geliştirilmesi için düzenli bir şekilde gam, arpej, etüt ve egzersiz çalışılması çok önemlidir. Eser, egzersiz ve etütlerde kullanılan teknik davranışlar ne kadar doğru olursa, bu çalışmaların piyano eğitiminde ileriye dönük piyanistlik becerilerin edinilmesine olan katkılarının da o kadar fazla olduğu bilinmektedir.

Özyazıcı'ya (2019:66) göre enstrüman eğitiminde ilk yıllardan itibaren gam ve arpejlerin çalışılmaya başlandığı görülür. Bu egzersizler çok temel egzersizlerdir. Parmakları güçlendiren ve geliştiren teknikler etütleri içinde

barındıran metotlardır. Müzikal ifadede etkili olabilmek için önce teknik yeterliliğe sahip olmak gerekmektedir. Bu nedenle gam ve arpejler düzenli olarak çalışılmalıdır.

Ercan'a (1994:35) göre, etütlerin, deşifre becerisi kazandırma, müzik duygusunu arttırma ve hızı geliştirme gibi işlevleri ile birlikte teknik beceriyi de geliştirdiği söylenebilir.

Etütleri iki gruba ayırmak mümkündür:

Öğrencilere daha çok tonlar, ölçüler, deşifre, temel teknikler, süsleme türleri ve teknik öğeler (çalışmalar) gibi temel piyano çalma davranışlarını kazandırmak amacıyla yazılmış etütler,

Öğrencilere yüksek seviyede teknik ve müzikalite kazandırmak amacıyla yazılmış etütler(Karahan, 2004:42)

Eğitim amaçlı etütlerin, müzik edebiyatında rastlanan bütün güçlükleri, sistemli bir şekilde işledikleri ve bunları bir bütün içinde elde etmenin çalıncıya yeni bir deney kazandırdığı için çalışılmalarının yararlı olduğu görülmüştür(Pamir, T.y.:130). Bu nedenle etütleri çalışırken kazandırmak istediği davranışı iyi tespit edip en ince detayına kadar sistemli bir şekilde irdeleyip çalışmak en doğrusu olacaktır.

Pirgon'a (2009:16-17) göre, Teknik çalışma denildiğinde sadece etütlerin düşünülmesi yanlıştır. Teknik çalışmaların bir diğer kolu ise şüphesiz egzersizlerdir. Eğer, doğru ve yerinde bir egzersiz seçimi yapılmış ise öğrencinin bu egzersizi çalışma ve olgunlaştırma aşamasının etütlere nispeten daha kısa sürede olduğu bilinmektedir. Buna ek olarak egzersiz doğru ve bilinçli bir şekilde çalışılmış ise öğrenciye dönütü de son derece olumlu olmaktadır.

Teknik çalışmalar piyano eğitiminin en önemli boyutlarından biridir. Teknik çalışmalarla çalgıya hâkimiyet, çalgıyı doğru ve etkili bir şekilde çalabilme becerisi elde edilir. Bu becerinin en temel amacı çalışılan eserin doğru tempo ile temiz, akıcı, müzikal, dönem ve besteci stil özelliklerini yansıtır bir biçimde çalınmasıdır.

2.2. Piyano Eğitiminin Repertuar Boyutu

Piyano eğitiminin en temel amacı, kusursuz bir teknikle desteklenen müzikal gelişiminin sağlanmasıdır. Eserlerin temiz, doğru tempoda, ifadeli ve akıcı bir şekilde çalınabilmesi için öğrencinin teknikle ilgili birçok problemini aşmış olması gerekmektedir. Ulaşılan her teknik seviyeyi içeren birçok eser piyano literatüründe mevcuttur. Önemli olan hangi teknik düzeye hangi eserlerin denk düştüğünü tespit etmektir.

“Uygun repertuar seçimi, becerinin, fiziksel yeterliliğin, müziksel ilginin, pedagojik değerin ve öğrencinin duygusal olgunluğunun dikkatli bir şekilde dengelenmesi ile ilgilidir”(Ertem, 2011:645). Hangi eserin nasıl bir sıra ile çalıştırılacağı alanda bilgili olmayı gerektiren geniş kapsamlı bir konu olarak görülmektedir. Agay'a (1981) göre, “Repertuar Seçimi” şeklinde ifade edilen ve piyano öğretmeninin de yararlanabileceği çok sayıda kaynak bulunmaktadır(Akt.: Tufan, 2000:181).

Ertem'e (2011:647-648) göre ise, “Piyano eğitiminin başlangıç düzeyinden ileri düzeyine kadar her basamağında öğrencinin seviyesine uygun repertuar seçimleri titizlikle yapılması gerekmektedir”.

Santos ve Gerling'e (2011:341-342) göre, doğru repertuar seçimi ile birlikte belirlenen becerilerin öğrenciye kazandırılması gerekmektedir. Belirlenen metotların doğru bir şekilde analiz edilerek kullanılması, iyi ve kolay bir şekilde öğrencinin gelişimini sağlayacaktır.

Görüldüğü gibi, piyano eğitiminde repertuarın gerek dönem özellikleri, gerekse bestecilerin stil özelliklerini tanıtmak ve kavratmak adına doğru ve dengeli bir biçimde seçilmesi oldukça önemlidir. Zaman zaman sadece teknik gelişime odaklanmadan, öğrencileri motive edecek, keyif alacakları eserleri de repertuvara eklemek sürecin daha ivmeli ve verimli gelişmesi açısından önem kazanmaktadır.

Başlangıç piyano eğitimi basamaklarında mevcut eserlere bakıldığında romantik dönem piyano müziğinin en temel formlarından biri olan noktürn formuna ait eser örneklerinin bulunmadığı bilinmektedir. Bu temel formu başlangıç düzeyi öğrencilerine tanıtmak açısından bu metodun incelenmesi, bu formun erken tanınması açısından önemli olacaktır.

3. YÖNTEM

3.1. Araştırmanın Modeli

Başlangıç düzeyi piyano eğitimi basamaklarında kullanılan romantik dönem eser formları içerisinde noktürn formunun neredeyse hiç kullanılmaması fakat güncel kompozisyonlar içerisinde bu basamaklara uygun noktürn örneklerinin olduğu görülmektedir. Bu noktürlerin başlangıç piyano eğitimi basamaklarında kullanılabilirliğinin incelendiği bu araştırma, sistematik olarak incelenen derleme bir çalışmadır. Araştırmada noktürlerin başlangıç piyano eğitimi basamaklarında kullanılabilirliğine yönelik yaklaşımlar, sistematik olarak döküman incelemesi yöntemiyle ele alınmış ve sınıflandırılarak betimsel yaklaşımla açıklanmıştır. Sistematik derlemeler, genel olarak belli bir araştırma sorusuna cevap verebilmek amacıyla, araştırma sorusu ile ilgili yayınların önceden belirlenmiş ölçütler çerçevesinde bir araya getirilerek sentezlenmesi olarak tanımlanmaktadır(Yılmaz, 2021:1461).

Doküman analizi, belgelerin içeriklerini belli sistemler içinde analiz ederek, konu hakkında bir görüş oluşturmak ve dokümanlardan anlam çıkarmak için kullanılır (Kıral, 2020: 173). Creswell (2002)'e göre, araştırmada “incelenen olgu veya olaylarla ilintili bilgiler içeren yazılı belgelerin ayrıntılı olarak taranması ve bu bilgilerden yeni bir bütünlük oluşturulması, doküman/metin analizi olarak adlandırılır” (Akt.: Baltacı, 2019:376).

Bu çalışmada doküman olarak ele alınan “Stephan Beneking 24 Nocturne For Young Pianists” kitabının hedef ve hedef davranışlarının belirlenmesi amacıyla sağ el ve sol el davranışları, ölçü birimleri, tonalite, armonik yapı ve süslemeler incelenmiş, başlangıç düzeyi piyano eğitimi kriterleri içerisinde değerlendirilmiştir.

3.2. Araştırmanın Sınırlıkları

Piyano eğitiminin basamakları içerisinde kullanılan romantik dönem eser formlarından noktürnler basamakların düzeyine göre farklılıklar göstermektedir. Noktürn formlarının hangi basamaktan itibaren kullanılmaya başladığı eserlerin zorluk düzeyine göre değişmekte ve başlangıç düzeyi basamaklarında kullanılmadığı çalışmada belirtilmiştir.

Bu nedenle bu çalışmayı yaparken, başlangıç düzeyi piyano eğitimi basamakları göz önünde bulundurarak, bu düzeyin gerektirdiği teknik ve müzikal alanlar dahilinde olduğu değerlendirilen “Stephan Beneking 24 Nocturne For Young Pianists” kitabı içerisindeki noktürnler ele alınmış ve incelenmiştir.

3.3. Verilerin Toplanması ve Analizi

Yapılan araştırmada veriler “Stephan Beneking 24 Nocturne For Young Pianists” kitabı içerisindeki 24 adet noktürnden elde edilmiştir. Öncelikle noktürnler, doküman analizi ile analiz edilip içerdiği hedef davranışlar; tonalite, ölçü sayısı, armonik yapı, sağ ve sol el çalış teknikleri ve süslemeler olmak üzere kategorilere ayrılmıştır. Veriler bu kategoriler üzerinden yüzde frekans hesaplama yoluyla tablolaştırılıp sunulmuştur.

4. BULGULAR VE YORUMLAR

Bu bölümde “Stephan Beneking 24 Nocturne For Young Pianists” kitabının içerisinde yer alan 24 eser ile ilgili belirlenen araştırma sorularına ilişkin bulgular ve yorumlara yer verilmiştir.

1. “Stephan Beneking’in 24 Nocturne For Young Pianists” kitabı tonalite açısından içeriği nelerdir? Alt problemi çerçevesinde elde edilen bulgular ve yorumları:

Tablo 1. “Stephan Beneking 24 Nocturne for Young Pianists” Kitabının “Tonalite” Kategorisi% (yüzde) Frekans Dağılımı

Tonalite		
Hedef Davranışlar	İlgili Eserler	(%)
Do M	1	4,16
Do m	2	4,16
Do # M	3	4,16
Do # m	4	4,16
Re M	5	4,16
Re m	6	4,16
Mi bM	7	4,16
Mi b m	8	4,16
Mi M	9	4,16
Mi m	10	4,16
Fa M	11	4,16
Fa m	12	4,16
Fa # M	13	4,16
Fa # m	14	4,16
Sol M	15	4,16
Sol m	16	4,16
La b M	17	4,16
Sol # m	18	4,16
La M	19	4,16
La m	20	4,16
Si b M	21	4,16
Si b m	2	4,16
Si M	23	4,16
Si m	24	4,16

Elde edilen verilere göre her tonalitenin Noktürnlerde bulunma oranının %4,16 olduğu görülmüştür. Bu durum Stephan Beneking’in Noktürnlerini, içerdiği tonaliteler açısından her tona birer örnek teşkil edecek şekilde oluşturduğu şeklinde yorumlanabilir.

2. “Stephan Beneking’in 24 Nocturne For Young Pianist” kitabı ölçü sayısı açısından içeriği nelerdir? Alt problemi çerçevesinde elde edilen bulgular ve yorumları:

Tablo 2. “Stephan Beneking 24 Nocturne for Young Pianists” Kitabının “Ölçü Sayısı” Kategorisi% (yüzde) Frekans Dağılımı

Ölçü Sayısı		
Hedef Davranışlar	İlgili Eserler	(%)
2/4	2,5,6,8,10,12,15,18	33,3
3/4	3,4,9,11,13,14,16,17,20,21,22	45,83
4/4	1,7,19,23,24	20,83

Elde edilen verilere göre ölçü sayılarının; 3/4'lük %45,83, 2/4'lük %33,3, 4/4'lük %20,83 oranında olduğu görülmüştür. Bu durum, Stephan Beneking'in noktürnlerinin ölçü sayılarının, noktürn formunda bestelenmiş diğer eserlerde de görüldüğü üzere 2/4'lük, 3/4'lük ve 4/4'lük ölçü birimleri ile örtüştüğü ve aynı zamanda başlangıç düzeyinde verilmesi gereken en temel ölçü birimlerini, yine başlangıç düzeyi ile örtüşen uygun ritmik dokular içerisinde oluşturduğu şeklinde yorumlanabilir.

3. “Stephan Beneking 24 Nocturne For Young Pianist” kitabı armonik yapı açısından içeriği nelerdir? Alt problemi çerçevesinde elde edilen bulgular ve yorumları:

Tablo 3. “Stephan Beneking 24 Nocturne for Young Pianists” Kitabının “Armonik Yapı” Kategorisi % (yüzde) Frekans Dağılımı

Armonik Yapı		
Hedef Davranışlar	İlgili Eserler	(%)
I. Majör	1,3,5,7,9,11,13,15,17,19,21,23,24	54,16
I. Majör 7	9, 19	8,33
I. minör	2,4,6,8,10,12,14,16,17,18,19,20,22,24	58,33
I. Sus 4	22, 24	8,33
I. minör 7	4, 8, 19	12,5
I. Majör 6	5, 19, 23	12,5
I. diminish	9, 19	8,33
I. Majör 9	11, 15	8,33
I. Maj 7	11	4,16
I. minör 6	16	4,16
I. minör 7/9	17	4,16
I. minör 9	22	4,16
II. Majör	21	4,16
II. minör	1, 5, 11, 14, 17	20,83
II. Majör 7	2,19	8,33
IV. diminish	8, 13, 20	12,5
IV. maj 7	11, 23	8,33
IV. minör 7/9	22	4,16
V. Majör	1,2,4,5,7,8,10,11,12,16,17,23,24	54,16
V. Majör 7	1,2,6,7,10,11,12,14,15,16,17,19,20,22	58,33
V. minör	2, 6, 15, 22	16,66
V. minör 7	6, 14, 19	12,5
V. Majör 7	3	4,16
V. maj 7	4	4,16
V. # diminish	5	4,16
V. Majör 9	16	4,16
VI. Majör	2,4,9,12,16,19,,21,22,24	37,5
VI. minör	1,5,9,11,13,15,17,19,21	37,5
VI. maj 7	4, 24	8,33
VI. Majör 6	4, 6, 24	12,5
VI. minör 7	11, 17, 21, 22, 23	20,83
VI. minör 7/9	13	4,16
VI. diminish	14, 22	8,33
VI. minör 6	15	4,16
VI. 7/9 diminish	23	4,16
VII. Majör	2, 4	8,33
VII. Majör 7	6, 7, 15, 22	16,66
VII. diminish	8, 9, 13, 19, 22	20,83
VII. # diminish	14, 20	8,33
VII. Majör 9	2	4,16
VII. minör	9	4,16
VII. Sus 4	15	4,16
VII. diminish 7	19	4,16
VII. maj 7	22	4,16

Elde edilen verilere göre, en sık kullanılan akorların I. minör %58,33, V. Majör 7 %58,33, I. Majör %54,16, V. Majör %54,16, IV. minör %41,66 oranında olduğunu görülmüştür.

Bu durum, Stephan Beneking'in noktürnlerinde başlangıç düzeyinde verilmesi gereken temel armonik yürüyüşleri barındıran akor dizilimlerini kullanıldığı şeklinde yorumlanabilir.

4. “Stephan Beneking 24 Nocturne For Young Pianist” kitabı sağ ve sol el çalış teknikleri açısından içeriği nelerdir? Alt problemi çerçevesinde elde edilen bulgular ve yorumları:

Tablo 4. “Stephan Beneking 24 Nocturne for Young Pianists” Kitabının “Sağ ve Sol El Çalış Teknikleri” Kategorisi % (yüzde) Frekans Dağılımı

Sağ El Çalış Teknikleri		
Hedef Davranışlar	İlgili Eserler	(%)
Staccato	1, 10	8,33
Akor	2, 8, 9, 16, 18, 22	25
Çift Ses	2, 3, 8, 10, 12, 13, 15, 16, 18, 20, 22	45,83
Kırık Akor	8	4,16
Arpej	1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 9, 10, 11, 12, 13, 14, 16, 17, 18, 19, 20,21, 22, 23, 24	91,66
Oktav	2, 5, 10, 12, 16, 17, 20, 21, 23	37,5
Tutan Sesler	3, 9	8,33
Uzatma Bağı	3, 6, 8, 10, 13, 18, 19, 20, 23	37,5
Sol El Çalış Teknikleri		
Çift Ses	1, 2, 6, 9, 8, 11, 12, 16, 19, 20, 22, 18, 23	54,16
Staccato	10	4,16
Akor	2, 3, 4, 5, 6, 8, 9, 10, 12, 13, 14, 16, 17, 18, 19, 22, 23	70,83
Oktav	2, 3, 4, 6, 7, 10, 17, 19, 21, 22, 23	45,83
Arpej	2, 4, 5, 6, 7, 11, 14, 15, 17, 19, 20, 21, 22, 23, 24	62,5
Tutan Sesler	3, 9, 12, 13, 17, 23	25
Uzatma Bağı	10, 13, 19, 20	16,66

Elde edilen veriler doğrultusunda, sağ elde en sık %91,66 oranında arpej, %45,83 oranında çift ses, %37,5 oranında oktav, %37,5 oranında ise uzatma bağına içeren çalış tekniklerinin kullanıldığı görülmüştür.

Sol elde ise en sık %70,83 oranında akor, %62,5 oranında arpej, %54,16 oranında çift ses, %45,83 oranında ise oktavları içeren çalış tekniklerinin kullanıldığı görülmüştür. Bu durum, başlangıç piyano eğitimi sürecinde öğretilmesi gereken en temel çalış tekniklerinin Stephan Beneking’in noktürnlerinin içerisinde her iki elde de çoğunlukla verilmeye çalışıldığı şeklinde yorumlanabilir.

5. “Stephan Beneking 24 Nocturne For Young Pianists” kitabı süslemeler açısından içeriği nelerdir? Alt problemi çerçevesinde elde edilen bulgular ve yorumları:

Tablo 5. “Stephan Beneking 24 Nocturne for Young Pianists” Kitabının “Süslemeler” Kategorisi % (yüzde) Frekans Dağılımı

Süslemeler		
Hedef Davranışlar	İlgili Eserler	(%)
	2, 3, 4, 5, 6, 8, 9, 10, 11, 12, 13, 14,15, 16, 17, 18, 19, 20, 21, 22, 23, 24	91,66
	10, 21	8,33
	2, 3, 6, 10, 13, 17, 19, 21	33,3
	2, 5, 6, 9, 11, 17, 20	29,16
	4, 5, 6, 8, 14, 15, 17, 19, 20, 21, 22,23, 24	54,16
	8, 11, 12, 15, 19, 22	25
	6, 14, 17, 19, 24	20,83
	7, 8, 11, 12, 17	20,83
	12, 14	8,33
	12	4,16
	11	4,16
	14, 17, 19	12,5
	21	4,16
	21	4,16
	19	4,16
	19	4,16
	3, 6, 8, 10, 13, 14, 16, 18, 19, 22	41,66
	10, 14, 19	12,5

Elde edilen veriler doğrultusunda, en fazla %91,66 oranında kısa tril, %54,16 oranında uzun tril, %41,66 oranında ise uzun apojiyatür kullanıldığı görülmüştür.

Bu durum, Stephan Beneking’in noktürnlerinde romantik dönem piyano edebiyatı çerçevesi içerisinde başlangıç düzeyinde öğretilmesi gereken temel süslemelerin sıklıkla örneklendirildiği şeklinde yorumlanır.

5. DEĞERLENDİRME VE SONUÇ

Piyano eğitimi basamakları üzerine yapılan literatür taraması sonucunda noktürn formunun başlangıç piyano eğitiminin basamakları içerisinde kullanılmadığı ortaya çıkmıştır. “Stephan Beneking 24 Nocturne For Young Pianists” kitabının içerdiği teknik davranışların başlangıç piyano eğitimi basamaklarının içerdiği teknik davranışlar ile örtüştüğü görülmüş ve bu basamaklarda noktürn formunun kullanılmaması, bu kitabın incelenip tanıtılması ve de kullanılmasının önerilmesi aşamasında temel bir gerekçe olmuştur.

Bu doğrultuda, “Stephan Beneking’in 24 Nocturne For Young Pianists” adlı piyano kitabında yer alan toplam 24 eserin hedef ve hedef davranış yönünden 5 farklı kategoride incelendiği ve analiz edildiği bu çalışmada şu sonuçlara ulaşılmıştır:

İncelenen noktürnler, do majör tonundan başlayarak si minöre kadar belirlenen bir sıra dâhilinde bestelenmiştir. 24 farklı tonda bestelenen eserlerin, her bir tona örnek teşkil edecek ve başlangıç düzeyi öğrencilerine farklı tonaliteleri anlayabilme ve çalabilme açısından katkı sağlayacak şekilde yapılandırıldığı önemli sonuçlardan birisidir.

İncelenen noktürnlerin ölçü sayılarında bu formda sıklıkla tercih edilen basit ölçü sayılarının tercih edildiği sonuçlardan birisidir. Bu durumun öğrencilerin Romantik Piyano Literatürü’ne giriş yapan öğrencilerin müziği doğru sayma ve ritmik döngüyü hissetme becerilerini geliştirmesinde oldukça faydası olacağı sonucuna ulaşılmıştır.

İncelenen noktürnlerde farklı akorların kullanıldığı, bunların arasında I. minör, V. Majör 7, I. Majör, V. Majör ve IV. minör akorlarının çoğunlukta olduğu temel sonuçlardan biridir. Bu durum analiz edilen noktürnlerde sıklıkla kullanılan ve başlangıç düzeyi öğrencilerinin temel armonik yürüyüşleri kavraması noktasında oldukça önemli olan I. IV. ve V. derece kadansları ile çok sesli duyusun, armonik yürüyüşün algılanması ve geliştirmesi noktasında önemli bir sonuçtur.

İncelenen noktürnlerde sağ ve sol el çalış teknikleri kapsamında, sağ elde en sık görülen çalış tekniklerinin arpej, çift ses, oktav ve uzatma bağı olduğu, sol elde ise akor kullanımı, arpej, çift ses ve oktav çalış biçimi olduğu sonuçlarına ulaşılmıştır. Başlangıç düzeyi ile örtüşür bir şekilde sağ ve sol el çalış teknikleri içerisinde temel sayılan çalış tekniklerinin verildiği ve bunun daha üst düzeyde geliştirilmesi planlanan ileri teknik davranışlara temel oluşturması açısından oldukça önemli olacağı sonucuna ulaşılmıştır.

İncelenen noktürnlerin çoğunda tril ve apojyatür süslemelerine yer verildiği, trillerin süre değerlerinin bağlı olduğu ana notanın süresine göre farklılaştığı sonucuna ulaşılmıştır. Kullanılan süslemelerin başlangıç düzeyiyle örtüşür bir şekilde farklı süslemeleri barındırmasının öğrenciyi müzikal anlamda geliştirmesinin yanı sıra, romantik dönem müziğinin en önemli unsurlarından biri olan süslemeler olgusuna giriş yapılmasına önemli katkılar sağlayacağı sonucuna ulaşılmıştır.

Yapılan tüm analizlerin sonucunda, başlangıç düzeyinde olan öğrencilerin kolaylıkla bu eserleri çalabileceği, bu eserlerin romantik dönem üslubunun ve noktürn formunun tanınmasına önemli katkılar sunacağı sonucuna ulaşılmıştır. Ortaya çıkan bu sonuçlar doğrultusunda; Stephan Beneking’in 24 Nocturne For Young Pianists adlı kitabın içerdiği hedef davranışlar açısından, piyano eğitimi sürecinde kullanılmakta olan başlangıç düzeyi eserlerin hedef davranışları ile büyük ölçüde örtüştüğü görülmektedir. Bu doğrultuda bu noktürnlerin başlangıç düzeyinde verilen piyano eğitiminin romantik dönem boyutunda, alternatif bir repertuar olarak kullanılması dönemin üslubunu ve noktürn formunu öğrencilere tanıtılmasında önemli katkılar sağlayacağı, romantik dönemin ve noktürn formunun duygusal, şiirsel üslubu düşünüldüğünde başlangıç düzeyindeki öğrencileri motive edeceği ve bu yolla piyano eğitimi sürecine katkılarının olumlu yönde olacağı sonucuna ulaşılmıştır.

KAYNAKÇA

1. Babacan, E. (2010). “Başlangıç Piyano Eğitiminde Algısal Öğrenme Stillerinin Uygulanabilirliği”, Doktora Tezi, Selçuk Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Konya.
2. Baltacı, A. (2019). “Nitel Araştırma Süreci: Nitel Bir Araştırma Nasıl Yapılır?”, Ahi Evran Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi (AEÜSBED), 5(2), 368- 388.
3. Bastien, James W. (1988). How To Teach Piano Successfully, Third Edition, San Diego, California.
4. Ekinci, H. (2004). “Müzik Öğretmeni Adaylarının Piyano Eğitimine İlişkin Düzeye Uygun Teknik Alıştırma Metodu Sorunu”, Musiki Muallim Mektebinden Günümüze Müzik Öğretmeni Yetiştirme Sempozyumu Bildirisi, 7-10 Nisan 2004, Süleyman Demirel Üniversitesi, 185-198, Isparta,
5. Ercan, N. (1994). “Piyano Eğitiminde Etüt Çalışmaları ve Alıştırmalar”, Orkestra Dergisi, 34-39.
6. Ertem, Ş. (2011). “Orta Düzey Piyano Eğitimi İçin Repertuar Seçme İlkeleri”, Kastamonu Eğitim Dergisi, 19(2), 645-652.

7. Fenmen, M. (1947). *Piyanistin Kitabı*, 1. Baskı, Doğu Matbaası Yayınevi, Ankara.
8. Gökbudak, Z. Seçkin. (2013). “Piyano Öğretiminde Pedagojik Yaklaşımlar” (Sibel Karakelle). *Piyano Eğitiminde Öğretim Eserleri ve Basamakları*, ss. 1-43. 1. Baskı, Pegem Akademi, Ankara.
9. Gün, E. & Yıldız, G. (2013). “Piyano Eğitiminde Başarıyı Etkileyen Faktörler”, *E- Journal of New World Sciences Academy Dergisi*, 8(1), 103-114.
10. Karahan, A. (2004). “Türkiye’de Müzik Öğretmeni Yetiştiren Kurumların Piyano Öğretimi Sürecinde Kullanılan Klasik Batı Müziği Piyano Etütlerinin Öğrencileri Çağdaş Türk Müziği Piyano Eserlerini Çalmaya Hazırlama Durumu”, *Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi*, Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
11. Kasap Tecimer, B. (2005). “John Field’dan, Frederic Chopin’e Kalan Bir Miras: Noktürnler”, *Burdur Eğitim Fakültesi Dergisi*, 10, 23-36.
12. Kırıl, B. (2020). “Nitel Bir Veri Analizi Yöntemi Olarak Döküman Analizi”, *Siirt Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 8(15), 170-189.
13. Özyazıcı, F. (2019). “Piyano Eğitiminin İlk Beş Yılı İçin; Seçilmiş Repertuar ve Metotlar Işığında Uygulanabilecek Pedagojik Yöntemler”, *Sanatta Yeterlik Tezi*, İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
14. Pamir, L. (T.y.). *Çağdaş Piyano Eğitimi*, 1. Baskı, Beyaz Köşk (Müzik Sarayı) Yayınları, İstanbul.
15. Pirgon, Y. (2009). “Piyano Eğitiminde Karşılaşılan Teknik Güçlüklerin Aşılmasına Yönelik Bir Uygulama”, *Doktora Tezi*, Selçuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.
16. Say, A. (2012). *Müzik Tarihi*. *Müzik Ansiklopedisi Yayınları*, Ankara.
17. Santos, R.A.T. & Gerling, C.C., (2011). “Piano Repertoire Preparation from a Praxial Perspective”, *International Symposium on Performance Science*, 342-346.
18. Tufan, S. (2000). “Piyano Eğitiminde Repertuar Seçimi ve Sergilenmesi”, *Uludağ Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 13(1), 181-184.
19. Yılmaz, K. (2021). “Sosyal Bilimlerde ve Eğitim Bilimlerinde Sistemik Derleme, Meta Değerlendirme ve Bibliyometrik Analizler”, *MANAS Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 10(2), 1457-1490.

Kurumsal İletişim: Kavramsal Bir Değerlendirme

Corporate Communication: A Conceptual Evaluation

Mehmet Seyda Ozan Faruk Selahattin Yolcu

Öğr., Gör. Erciyes Üniversitesi, İnönü Üniversitesi, SBE, Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi ABD, Kayseri, Türkiye
Öğr. Gör., Kocaeli Üniversitesi, İnönü Üniversitesi, SBE, Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi, Kocaeli, Türkiye

ÖZET

Günümüzde kurumların sürdürülebilirliklerini sağlayabilmeleri dinamik çevreye ayak uydurabilmesiyle alakalıdır. Bu çerçevede kurumların birer canlı organizma gibi hayatta kalabilmeleri ve sürdürülebilirliklerini sağlayabilmeleri proaktif bir anlayışı gerekli kılmaktadır. Diğer yandan bu dinamik yapı potansiyel problemleri beraberinde getirebilmektedir. Bu kapsamda kurumsal işleyişte iletişim süreçlerinin etkin kullanımı konusunda sorunlar yaşanabilmektedir. Bu doğrultuda gündeme gelen önemli kavramlardan biri kurumsal iletişimdir. Kurumsal iletişim kavramı; bir kurumun amaçlarına-hedeflerine ulaşabilmesi ve nihai olarak sürdürülebilirliğini sağlamasına adına gerçekleştirmiş olduğu iletişim süreçlerinin bütünüdür. Bu süreç; kurum içi/dışı bilgi akışını, motivasyonel unsurları, eş güdümü, organizasyonel becerileri, eğitsel ve denetsel hususları içermektedir. Kurumsal iletişim aynı zamanda bir kurumun paydaşlarına ve hedeflemiş olduğu kitleye karşı tüm iletişim kanallarını etkin bir şekilde açık tutması ile de tanımlanmaktadır. Tüm bu ifade edilenler kapsamında çalışmanın amacı temel bir bakış açısıyla kurumsal iletişim literatürünü incelemek ve bazı önerilerde bulunmaktır.

Anahtar Kelimeler: Kurumsal İletişim, Kurumsal Sürdürülebilirlik, Kurumsal Kimlik, Kurumsal İtibar

ABSTRACT

Today, the sustainability of institutions is related to keeping up with the dynamic environment. In this context, the survival and sustainability of institutions like living organisms requires a proactive approach. On the other hand, this dynamic structure can bring potential problems. In this context, there may be problems in the effective use of communication processes in corporate functioning. One of the important concepts that come to the agenda in this direction is corporate communication. Corporate communication concept; it is the whole of the communication processes that an institution has carried out in order to achieve its goals and ultimately ensure its sustainability. This process; it includes internal/external information flow, motivational elements, coordination, organizational skills, educational and supervisory issues. Corporate communication is also defined as keeping all communication channels open to its stakeholders and targeted group. Within the scope of all these mentioned, the aim of the study is to examine the corporate communication literature from a basic point of view and to make some suggestions.

Keywords: Corporate Communication, Corporate Sustainability, Corporate Identity, Corporate Reputation

1. GİRİŞ

Günümüz kurumları canlı bir organizma gibi hayatta kalabilme ve sürdürülebilirliklerini sağlayabilme adına çevresine ayak uydurmalıdır (Engin ve Önen, 2019: 527). Diğer yandan çevrenin dinamikliği potansiyel problemlere yol açabilmektedir. Bu kapsamda ilgili problemleri aşmaya katkı sağlayan ve kurumsal işleyişin önemli bir parçası olan kurumsal iletişim; bir kurumun amaçlarına-hedeflerine ulaşabilmesi ve nihai olarak sürdürülebilirliğini sağlamasına adına gerçekleştirmiş olduğu iletişim süreçlerinin bütünüdür. Bu süreç; kurum içi/dışı bilgi akışını, motivasyonel unsurları, eş güdümü, organizasyonel becerileri, eğitsel ve denetsel hususları içermektedir. Kurumsal iletişim aynı zamanda bir kurumun paydaşlarına ve hedeflemiş olduğu kitleye karşı tüm iletişim kanallarını etkin bir şekilde açık tutması ile de tanımlanmaktadır. Bu çalışmanın amacı temel bir bakış açısıyla kurumsal iletişim literatürünü incelemektir. Çalışmada kurumsal iletişim kavramı ve kurumsal iletişim ile ilişkilendirilebilecek kavramlar ele alınmıştır.

2. KURUMSAL İLETİŞİM KAVRAMININ ORTAYA ÇIKIŞI VE ÖZELLİKLERİ

Kurumsal iletişim en genel ifadeyle; bir kurumun amaçlarına-hedeflerine ulaşabilmesi ve nihai olarak sürdürülebilirliğini sağlamasına adına gerçekleştirmiş olduğu iletişim süreçlerinin bütünüdür. Bu süreç; kurum içi/dışı bilgi akışını, motivasyonel unsurları, eş güdümü, organizasyonel becerileri, eğitsel ve denetsel hususları içermektedir. Kurumsal iletişim aynı zamanda bir kurumun paydaşlarına ve hedeflemiş olduğu kitleye karşı tüm iletişim kanallarını etkin bir şekilde açık tutması ile de tanımlanabilmektedir. Özellikle 1990'lı yılların başından itibaren Amerika Birleşik Devletleri (ABD) ve Avrupa'da Kurumsal İletişim başlıklı birçok kitap yayınlanmıştır. Argenti (1994) ve Goodman (1994)'in yayınlamış olduğu kitaplar bu ivmenin önemli örneklerindedir. Bu kitapların yazarlarından bazıları kurumsal iletişime yönelik genel bir perspektif benimsemiştir. Örneğin Heath (1992) kurumsal iletişimi bir mecaz ekseninde metafora dayalı olarak almıştır. Diğer yandan Van Riel (1995) kurumsal iletişimi herhangi bir mecaz veya retoriğe bağlı olmadan yalnızca pazarlama ve örgütsel davranış üzerinden daha spesifik bir şekilde incelemiştir. Bu kapsamda ilgili dönemde kurumlar, paydaşları içinde olumlu bir itibar veya imaj oluşturmak için basit mesaj iletimlerinden kurumsal düzeye kadar iç-dış iletişim faaliyetlerini nasıl entegre edebileceklerine odaklanmıştır. Bu odaklanma ve ivmelenme ise adeta yeni bir disiplinin ana hatlarını oluşturarak sürdürülebilirlik ve itibarla ilişkilendirilen kurumsal iletişim kavramını daha belirgin hale getirmiştir (Frandsen ve Johansen, 2018: 1).

Kurumsal iletişime yönelik literatürün oluşmasının ilk örnekleri işletme yönetimi kapsamında gerçekleşmiştir. Bu disiplindeki yazarlar kurumsal iletişimi ilk olarak kurumsal marka ile ilişkilendirerek ürün markalaşmasını kurumsal markalaşmaya dönüştüren bir araç olarak görmüşlerdir. Burada kurumsal iletişime yüklenen anlam organizasyonel gelişimi sağlama adına bilginin yayılma sürecidir (Van Riel ve Fombrun, 2007).

Joep Cornelissen, 1990’larda kurumsal iletişimin ortaya çıkışı üç sınıflandırma üzerinden değerlendirmiştir (Frandsen ve Johansen, 2018: 2):

- ✓ Piyasa ve çevre temelli itici güçler
- ✓ İletişime dayalı itici güçler
- ✓ Organizasyonel faktörler

Piyasa ve çevre temelli itici güçler; farklı beklentileri/talepleri olan yeni bireyleri ve paydaşları kuruma çekebilmeyle alakalıdır. Bunun yanında bir kurum çalışanı aynı zamanda kurumun müşterisi de olabilmektedir. Bu kapsamda kurumlar iç ve dış paydaşlarıyla güçlü bir iletişim kurmak istediğinde yüksek düzeyde koordinasyon gerekli ve önemlidir.

İletişime dayalı itici güçler; toplum içindeki bireylerin isteyerek veya istemeyerek maruz kaldıkları çok sayıdaki mesaj ve medya iletimi kapsamında ele alınmaktadır. Benzer şekilde kurumların mesajlarını iletmeleri ve çeşitli medya türlerinde açık ve tutarlı bir şekilde görünmeleri de yüksek düzeyde koordinasyonu gerekli kılmaktadır.

Organizasyonel faktörler; kurumsal etkinliği ve güçlü bir konumlandırmayı sağlamak adına gerek üst yönetimin gerekse iletişim departmanlarının çabasıyla ilişkilidir. Bu kapsamda iletişim departmanı, iletişim stratejisinin genel kurumsal stratejilerle uyumlu ve bağlı olduğu bir anlayış benimsemelidir.

İzleyen yıllarda kurumsal iletişim kavramı derinleştikçe kamu kurumları ve özel sektördeki üst düzey yöneticiler kurumsal iletişim kavramını stratejik boyutlarda ele alarak bu kavrama ayrı bir işlev ve itibar kazanım aracı olarak ilgi göstermişlerdir. Bu kapsamda Frandsen ve Johansen, literatürden ve bu ifade edilenlerden yola çıkarak kurumsal iletişimin tüm kilit unsurlarını içeren özellikler/tanımlamalar geliştirerek aşağıdaki gibi sentezlemiştir (Frandsen ve Johansen, 2014):

- ✓ Kurumsal iletişim, *stratejik bir yönetim işlevidir*. Bu yönüyle bir kurumun iletişim faaliyetlerine stratejik bir perspektif getirmekle birlikte aynı zamanda bu yaklaşımı kurumun genel stratejisine bağlayan bir köprü olarak tanımlanabilir. Haliyle kurumsal iletişim; misyon, vizyon, hedefler ve kurumsal stratejilerle yakından ilişkilidir.
- ✓ Kurumsal iletişim, iç ve dış iletişim faaliyetlerini birbiriyle entegre eden *bütüncül bir sistemattir*. Bu sistematik kurumdan kuruma bazı değişiklikler içerebilmektedir.
- ✓ Kurumsal iletişimde iç ve dış iletişim faaliyetlerini entegre etmenin amacı *olumlu bir imaj ve/veya itibar oluşturmak*; bunu sürdürmek, değiştirmek ve/veya onarmaktır. Bunun yanında kurumsal iletişim diğer iletişim disiplinlerini de içerdiği için yalnızca kurumsal markalaşmayla sınırlı değildir.
- ✓ Kurumsal iletişim yoluyla olumlu imajın ve/veya itibarın oluşturulması, sürdürülmesi, değiştirilmesi ve/veya onarımı, kurumların iç ve dış paydaşlarıyla gerçekleştirdiği *etkileşimin bir sonucudur*.

Kurumsal iletişimin ortaya çıkışını ve gelişiminde büyük katkıları olan bu hususlar günümüzde de önemini korurken kurumsal iletişimin örgütsel/organizasyonel bir işleve dönüşme süreci hala devam etmektedir. Bu dönüşüm süreci ilk olarak özel sektörde başlamasına karşın kısa sürede belediyeler, hastaneler ve üniversiteler gibi kamu sektörü kuruluşlarını da kapsamına almıştır.

Kurumsal iletişimle sıklıkla ilişkilendirilen kavramlardan biri de halkla ilişkilerdir. Bu kavramlar arasındaki temel farklılıklar Tablo 1.’de ifade edilmiştir.

Tablo 1. Kurumsal İletişim ve Halkla İlişkiler Kavramları Arasındaki Ayrımlar

	Kurumsal İletişim	Halkla İlişkiler
Konulandırma	Paydaş Kuramı	Halk/Vatandaş/Müşteri
Vurgu	İmaj ve İtibar	Davranış ve İlişki

Kurumsal iletişim, Freeman (1984: 168-169) tarafından ortaya atılan “paydaş” kavramını güçlü bir şekilde konulandırırken, halkla ilişkiler “vatandaş/halk/müşteri” üzerinden bir konulandırma yapmaktadır. Bu kapsamda kurumsal iletişimin paydaş konulandırması imaj ve itibara odaklanırken, halkla ilişkiler kurum ile vatandaş/halk/müşteri arasındaki ilişkilere ve davranışlara odaklanmaktadır. Bu yönüyle kurumsal iletişim halkla ilişkiler ile kıyaslandığında daha stratejik unsurlar içermektedir.

3. KURUMSAL İLETİŞİM İLE İLGİLİ TEMEL KAVRAMLAR

Bu başlıkta kurumsal iletişim ile ilgili temel kavramlar; paydaş ilişkileri, entegrasyon, kimlik, imaj ve itibar olarak ele alınmıştır.

3.1. Paydaş İlişkileri

Bir kurumun paydaşları; müşteriler, çalışanlar, yatırımcılar, ilgili kamu, özel ve üçüncü sektör kuruluşları vb. olarak tanımlanabilir. Bunlar kendi aralarında iç paydaş ve dış paydaş şeklinde kategorize edilmektedir. Paydaş ilişkileri ise ifade edilenler arasındaki iletişim sürecidir. Bu kapsamda paydaş konusu kurumsal iletişimin en temel ve başat kavramları arasında yer almaktadır (Cornelissen, 2017: 64-77). Kurumsal iletişim için paydaş ilişkilerine atfedilen bu önem kurumsal sürdürülebilirlik ile de ilişkilidir.

3.2. Entegrasyon

Entegrasyon en temel tanımıyla örgütsel faaliyetlerin ve iletişim süreçlerinin stratejik koordinasyonu olarak tanımlanabilir. Bu açıdan koordinasyon derecesi kurumların hacmiyle ilişkili olarak kurumdan kuruma farklılık gösterebilmektedir. Entegrasyon genel bir eğilim olarak asgari/temel bir düzeye indirilirse de soyut terimlerle formüle edilen ifadelerin mevcudiyeti güçlü bir entegrasyonun değerini/zorluğunu ortaya koymaktadır. Belirli bir iletişim süreci için uygun koordinasyon derecesi:

- ✓ Koordinasyonun amacına ve durumuna
- ✓ Kurumun ya da birimin strateji, yönetim ve organizasyon anlayışına bağlıdır.

Şayet hedef iç-dış paydaşlar arasında olumlu bir itibar oluşturmak için orta vadede açık ve tutarlı bir iletişim altyapısı kurmak ise daha sıkı ve güçlü bir koordinasyon gerekmektedir. Aynı durum kriz durumlarında kriz iletişimi için de geçerlidir. Bununla birlikte daha gevşek bir koordinasyonun en uygun çözüm olacağı durumlar da söz konusu olabilmektedir (Cornelissen, 2000). Son olarak kurumsal iletişim, koordinasyon derecesinin yanında eş güdümün oluşturulması ve güvence altına alınmasına yönelik kararlar/prosedürler açısından da kilit bir rol üstlenmektedir.

3.3. Kimlik

Kurumsal iletişim alanında üç farklı kimlik türünden bahsetmek mümkündür. Bunlar; kurumsal kimlik, örgütsel kimlik ve sosyal kimlik olarak ifade edilebilir (Frandsen ve Johansen, 2018: 6):

- ✓ Kurumsal kimlik marka/itibar yönetimi ile ilişkilidir ve en genel tanımıyla; bir kurumun diğer kurumlardan farklı görünmek adına kendini dış paydaşlara sunuş şeklidir. Kurumsal kimlik genellikle üst yönetim tarafından planlanmakta ve kontrol edilmektedir.
- ✓ Örgütsel kimlik kurumsal kimlikten farklı olarak kurum çalışanlarının kurumun temel değerlerini/stratejilerini nasıl anladıklarını ve bu kapsamda nasıl davrandıklarını ifade eder.
- ✓ Hem kurumsal kimlik hem de örgütsel kimlik, salt bir şekilde tüm organizasyonun kimliği ile ilgiliyken sosyal kimlik kavramında birey-grup ilişkisi baskındır. Bu kimlik çalışanların bireysel olarak gruplara katılımı veya bu gruplarla (grup içi veya dış gruplar) nasıl özdeşleştiğiyle şekillenir.

İfade edilen bu üç kimlik türü de kurumlarda iç içe konumlanmıştır ve birbirlerine bağımlı değişkenler olabilmektedir.

3.4. İmaj ve İtibar

İmaj ve itibar kavramları paydaşların bir kurumu nasıl algıladığı ve değerlendirdiği ile ilişkilidir. Literatürde kurumsal imaj kavramı özellikle 1950'lerde bir inceleme konusu haline gelirken kurumsal itibarın literatürde yer alışı 1990'lı yıllara dayanmaktadır.

Kurumsal imaj en genel tanımıyla bir kurumun hedeflemiş olduğu kitlede ortaya çıkan resmidir. Bu yönüyle kurumsal imaj kurumsal kimliğe yöneltilen tasvirler hakkındaki kanıların bütünüdür. İtibar kavramı ise ilk olarak Fombrun tarafından tanımlanmıştır. Fombrun itibar kavramını tanımlarken süreç ve rekabet kavramlarına odaklanarak aşağıdaki tanımı yapmıştır (Fombrun, 1996):

- ✓ “Kurumsal itibar, bir kurumun diğer önde gelen emsal kurumlarla karşılaştırıldığında tüm kilit bileşenlerine yönelik genel çekiciliğini tanımlayan, kurumun geçmiş eylemlerinin ve gelecekteki beklentilerinin algısal bir temsidir.”

Son yıllarda kurumsal itibar araştırmaları literatürdeki temel anlayışından daha karmaşık bir anlayışına doğru eğilim göstermiştir. Bu gelişmede önemli bir kilometre taşı olan Oxford Kurumsal İtibar El Kitabı; statü, etiket ve şöhret gibi bazı yeni kavramlara güncel bir genel bakış sağlamıştır (Barnett ve Pollock, 2012). Gerek imaj gerekse itibar kavramlarının kurumsal bir boyut kazanabilmesi ise kurumsal iletişim ile mümkündür.

4. SONUÇ VE ÖNERİLER

Toplumsal yaşamın önemli parçaları haline gelmiş kurumların gerek kurum içi gerekse kurum dışı iletişim süreçlerini bir sistematik olarak ele alıp efektif bir iletişim politikası izlemesi kaçınılmazdır. Bu kapsamda ortaya çıkan kurumsal iletişim, kurumların sürdürülebilirliğini, etkinliği ve verimliliği sağlayan önemli yapı taşlarından biri olmakla birlikte itibar kazanımına katkı sağlayan bir iletişim disiplini. Bir süreci işaret eden bu sistematik, kurum yöneticilerinden çalışanlara ve diğer tüm paydaşlara kadar doğru kurgulanmış bir düzlemde ele alınmalıdır. Bu kapsamda kurumsal iletişim sürecinde dikkat edilmesi gereken hususları aşağıdaki gibi özetlemek mümkündür:

- ✓ Kurumsal iletişim stratejik ve yönetsel bir araç olarak kullanılmalıdır,
- ✓ Hedef kitle açık bir şekilde tanımlanmalı ve faaliyetler bu kitlelere yönlendirilmelidir,
- ✓ Kurumun kimliği ve değerleri açık bir şekilde tanımlanmalı ve görünür kılınmalıdır,
- ✓ Süreç içinde gerekli görüldüğü durumlarda iletişim profesyonellerinden destek alınmalıdır,
- ✓ Kurumsal iletişim süreci her adımıyla takip edilmeli ve dönüşüm süreçleri için geri bildirim toplanmalıdır.

Her kurum için en önemli kaynak insan kaynağı en önemli sermaye ise fikri sermayedir. Bu doğrultuda kurumsal iletişim sürecine pozitif ivmelenme katabilecek her türlü bilgi, teknik ve stratejik araç kurumlara katma değer kazandırmaktadır. Bu potansiyel kazanımlar ise kurumsal iletişimin stratejik bir temelde ve üst yönetimin yüksek farkındalığı ile ele alınmasıyla ilişkilidir.

KAYNAKÇA

1. Argenti, P. A. (1994). *Corporate Communication*. Boston, MA: Irwin McGraw-Hill. Balmer, J. M. T., & Greyser, S. A. (2002). *Managing the multiple identities of the corporation*.
2. Barnett, M. L., & Pollock, T. G. (Eds.). (2012). *The Oxford Handbook of Corporate Reputation*. Oxford, UK: Oxford University Press.
3. Cornelissen, J. (2000). 'Integration'in Communication Management: Conceptual and Methodological Considerations. *Journal of Marketing Management*, 16(6), 597-606.
4. Cornelissen, J. (2017). *Corporate Communication: A Guide to Theory & Practice* (5th ed.). London, UK: Sage.
5. Engin, S., & Önen, S. M. (2019). Türkiye'nin Güneydoğu Anadolu Bölgesindeki Devlet Üniversitelerinin SWOT Analizleri. *Adıyaman Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, (32), 526-550.
6. Fombrun, C. J. (1996). *Reputation: Realizing Value from the Corporate Image*. Cambridge, MA: Harvard Business School Press.
7. Frandsen, F., & Johansen, W. (2018). *Corporate Communication*. *The International Encyclopedia of Strategic Communication*, 1-10.
8. Frandsen, F., & Johansen, W. (2014). *Corporate Communication*. In V. Bhatia & S. Bremner (Eds.), *The Routledge Handbook of Language and Professional Communication* (pp. 220–236). London, UK: Routledge.
9. Freeman, R. E. (1984). *Strategic Management: A Stakeholder Approach*. Boston, MA: Pitman.
10. Goodman, M. B. (1994). *Corporate Communication: Theory and Practice*. Albany, NY: State University of New York Press.
11. Heath, R. L. (1992). *Management of Corporate Communication: From Interpersonal Contacts to External Affairs*. Mahwah, NJ: Routledge.
12. Van Riel, C. (1995). *Principles of Corporate Communication*. London, UK: Prentice Hall.

Londra Müzik Koleji (LCM) Piyano Sınav Kitaplarındaki Teknik Çalışmaların İçerik Yönünden Değerlendirilmesi

Evaluation in Terms of Content The Technical Studies in London College of Music (LCM) the Piano Exam Books

Barış Toptaş

Doç. Dr., Adıyaman Üniversitesi, Devlet Konservatuvarı, Müzikoloji Bölümü, Adıyaman, Türkiye

ÖZET

Teknik çalışmalar çalgı eğitiminin önemli basamaklarından biridir. Çalgı eğitiminde günlük çalışmalar içerisinde teknik çalışmaların mutlaka yer alması gereklidir. Her çalgının özelinde o çalgı için yazılmış bir çok teknik çalışma türleri vardır. Bu teknik çalışmalar genel olarak isimlendirildiğinde; dizi, arpej, akor, çift ses, parmak egzersizleri ve bunların farklı kullanım biçimleri şeklinde literatürde bulunmaktadır. Piyano eğitiminin başlangıç aşamasından itibaren her seviyede teknik çalışmaların kullanımı gerekli ve kaçınılmazdır. Piyano eğitiminde sıklıkla yararlanılan teknik çalışmalar kendi içlerinde öğrencinin bulunduğu teknik seviyedeki ihtiyacına göre çeşitlilikler göstermektedir. Teknik çalışmaların bir sıra düzeni içinde sistemli bir şekilde çalışılması gerektiği gibi bazı durumlarda ise ihtiyaca yönelik olarak çalışmalar yapılabilmektedir. Bu çalışmada uluslararası kapsamda gerçekleştirilen Londra Müzik Koleji piyano sınavlarının farklı sınıf seviyelerindeki 8 farklı kitabında bulunan teknik çalışmalar üzerine bir inceleme yapılmıştır. Her kitapta çalışma parçaları ve sınav repertuarı haricinde dizi (paralel, zıt, kromatik, staccato), kırık akor, arpej (temel, dominant 7'li, diminished 7'li) başlıkları altında teknik çalışmaların yer aldığı ayrıca ilerleyen seviyeye uygun olarak teknik çalışmaların da zorluk düzeylerinin giderek ilerlediği ve farklı değişikliklerle sergilenişlerinin daha üst seviyelere çıktığı görülmüştür. Birinci kitaptan sekizinci kitaba kadar her kitapta bulunan teknik çalışmalar ayrı ayrı değerlendirilmeye alınmış ve kitaplar arasındaki yeni gelen teknik çalışma farklılıkları tespit edilmiştir. Aşamalı olarak ilerleyen bir seviye düzenine odaklı olarak tasarlanmış bu sınav kitaplarında bulunan teknik çalışmaların piyano eğitimi için yeterli ve uygun olduğu sonuçlarına ulaşılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Çalgı Eğitimi, Teknik Çalışma, Piyano Eğitimi, Piyano Kitapları, Londra Müzik Koleji

ABSTRACT

Technical studies are one of the important steps of instrument training. In instrument training, it is necessary to include technical studies in daily studies. There are many types of technical works written specifically for each instrument for that instrument. When these technical studies are generally named; series, arpeggios, chords, double voice, finger exercises and their different forms of use are available in the literature in the form of. From the initial stage of piano education, the use of technical studies at all levels is necessary and inevitable. The technical studies that are often used in piano education vary according to the needs of the student at the technical level in which they are located. Technical studies should be studied systematically in a sequential order, and in some cases, studies can be carried out according to the needs. In this study, a review was made on the technical studies found in 8 different books at different grade levels of the London College of Music piano pins performed internationally. In each book and the exam in the repertoire of working parts external array (parallel, antonyms, chromatic, staccato), broken chord, arpeggio (basic, dominate 7, diminished 7) progressive technical studies under the headings in the book and every level takes place in accordance with the technical work and the level of difficulty gradually progressing to the upper levels of the display with different changes have been seen coming and going. The technical studies in each book from the first to the eighth book were evaluated separately and the new differences between the books were Deciphered. It has been concluded that the technical studies contained in these exam books, which are designed with a focus on a progressively progressive level order, are sufficient and suitable for piano education.

Keywords: Instrument Education, Technical Work, Piano Education, Piano Books, London College of Music

1. GİRİŞ

Müzik denilince akla ilk gelen en temel olgu sestir. Bu olgudan sonra en önemli kavramlardan birisi çalgıdır. Çalgılar müziğin her türlü sergilenilmesi esnasında kullanılan en önemli unsurların başında yer almaktadır. “Çalgı, müziksel sesler üreten alet olarak tanımlanabilir. Ama bu alet sesi kendiliğinden değil, onu icat eden ve kullanan insanın fiziksel/ruhsal edinimi sayesinde üretmektedir” (Say, 2002:181). Fenmen’e göre (1997) bir müzik aletini başarılı bir şekilde çalabilmek ve o alet üzerinde duygularımızı ifade edebilmek için, ruhsal yetenek ve bedensel yeteneğin gelişmesi gerekir.

Çalgı eğitiminde bedensel yeteneğin gelişimi için öğrenilen çalgıya yönelik olarak uygulanan yoğun bir çalışma temposunun olması gerekliliği kaçınılmaz bir gerçektir ancak teknik ve teorik kazanım hedeflerinin belirlenmediği, edinilecek yeni bilginin (bedensel/ruhsal) bir sonraki çalışmalara ışık olmadığı ve sistemli bir tasarımı olmayan çalışma düzeninin faydalarının olması beklenmemelidir.

Çimen’e göre (1994) bir çalgıyı en iyi ve en etkili bir şekilde çalmanın yolu gerekli teknik becerileri edinmiş olmaktan geçer. Teknik çalışmalarla sinir yolları temizlenir; böylece motor merkezden (beyin hücreleri) çalma organlarına istemli dürtülerin geçişi çabucak ve kesintisiz gerçekleşir. Bedensel duyarlılıkları keskinleştirilmeli ve

güçlendirilmelidir. Bunlar kas, bağ, kemik gibi iç bağlantı organlarının duyarlılığı olarak adlandırılır, bu organlar vasıtasıyla uyarıcılar oluşur ve bu uyarıcılar da motor merkezini çalıştırır (Akt. Pirgon, 2009:11).

Çalgı eğitiminde bir çalışma düzeni oluşturma aşamasında ilk önce teknik çalışmalar daha sonra etütler ve son olarak da eserler gelir. Bu üç aşamanın programlı bir şekilde sürdürülmesi çalgı eğitiminin istenilen şekilde ilerlemesi için önemlidir. “Her düzeyde doğru tekniği ve gelişimi destekleyecek ve aynı zamanda müzikal donanıma da yardımcı olacak etütler, istenen hedefe ulaşmayı kolaylaştıracaktır” (Ömür, 2022:571).

Piyano, geniş ses alanı itibariyle içinde bütün enstrümanların ses alanlarını barındırmasından dolayı birçok alanda kullanılmaya elverişli bir çalgıdır (Sözmen, 2021). Kullanım olanakları düşünüldüğünde çalgılar arasında piyanonun önemi oldukça büyüktür. Hem bir solo çalgısı hem de bir eşlik çalgısı olması bakımından müziğin tüm alanlarında (eğitim/seslendirme) aktif olarak kullanılmaktadır.

Piyano popüler müzik türlerinde de sıklıkla kullanılmaktadır. Gündelik hayatta sürekli karşılaşılan ve kulağa hoş gelen melodilerin olduğu bir çok duygusal piyano müziği vardır. Sosyal medyanın istemli/istemli daima hayatımızın içinde olduğu düşünüldüğünde piyano müziğinin her an karşımıza çıkması kaçınılmazdır. YouTube olarak bilinen sosyal medya platformunda dinlendirici/rahatlatıcı müzikler şeklinde bir başlıkla arama yapıldığında karşımıza gelen ilk sayfadaki müziklerin çoğunluğunun kuş, su, rüzgar, dalga gibi sesler eşliğinde oluşturulmuş piyano müziği olduğu görülecektir. Elbette piyanonun armonik zenginliği ve ses aralığının genişliği sayesinde sayısızca hoş melodilerin olduğu parçaları sıklıkla farklı mecalarda duymaktayız, ancak böylesi geniş yelpazesi olan piyano çalgısının birde profesyonelleşme sürecinde “*teknik çalışma boyutu*” vardır.

Piyano eğitimi boyunca kullanılan birçok farklı teknik çalışma tasarımları vardır. Bunlar, her iki el için ayrı ya da birlikte tasarlanmış parmak egzersizleri, dizi çalışmaları, arpej çalışmaları ve bunların farklı aralıklarda oluşturulmuş biçimleri vb. şeklinde sıralandırılabılır. Çalgı eğitiminde her çalgı özelinde teknik çalışmalar için yazılmış birçok kaynak kitap bulunmaktadır. Piyano için de tasarlanmış birçok teknik çalışma kitabı literatürde mevcuttur. Bu metotların en önemlilerinden birisi C.L. Hanon’un tasarlamış olduğu *Hanon* (The Virtuoso Pianist – İn Sixty Exercises For The Piano) kitabıdır. “Teknik düzeyin geliştirilmesine ilişkin mevcut olan egzersiz metotları piyano tekniğinin en ince ayrıntılarını içeren beceriler kazandırmaya yönelik alıştırmalardan oluşturulmuştur” (Ekici, 2004)

Teknik çalışmalar bazen çalan kişiler için bile sıkıcı olma durumuna gelebiliyorken dinleyicinin böylesi teknik çalışmalara bakış açısını tahmin etmek zor olmasa gerekir. Şartlar ne olursa olsun piyano çalgısını öğrenmenin bir sistemi, hedefi ve sürekliliği olmalıdır. “Piyano eğitimi açısından belirlenen amaçlara yönelik yöntemlerin seçilmesi ve bu yöntemlerin tespit edilen hedefler doğrultusunda uygulanması, bu süreçte ön plana çıkan önemli hususlardan biridir. Piyano eğitiminin gereklerine uygun becerilerin kazandırılmasında ve hedefe ulaşılmasında tercih edilecek yöntemler, en az diğer unsurlar kadar önemlidir” (Kurtuldu, 2007:12).

“Tekniğin bu denli önemli olduğu düşünülecek olursa, tekniği geliştirmek ve iyileştirmek için yapılacak olan çalışmaların da ne denli detaylı, zorlu ve uzun bir süreç olduğu anlaşılabilir. Bu süreç içerisinde yapılan çalışmalar piyano eğitiminin her anında farklı şekillerde kendisini gösterir” (Pirgon, 2009:11).

Tüm çalgıların eğitiminde olduğu gibi piyano eğitiminde de teknik çalışmalar iki gruba ayrılır. Birincisi günlük çalışma programına başlamadan önce düzenli olarak yapılan ısınma çalışmaları ikincisi ise ihtiyaca yönelik olarak belirlenip uygulanan teknik çalışmalardır. Günlük olarak yapılacak teknik çalışmalar genel olarak değerlendirildiğinde, farklı tonlarda yapılacak dizi çalışmaları, arpej çalışmaları ve parmak egzersizleri şeklinde çeşitli değişkenlerle (staccato, paralel, zıt, ritim farklılıkları) sıralanabilir. İhtiyaca yönelik çalışmalar ise şu şekilde değerlendirilebilir; çalışılan bir etüt veya eserin bir bölümü yada bir pasajında aksayan yönleri düzeltmek veya iyileştirmek için gerek farklı teknik çalışma kitaplarından edinilen egzersizler gerekse eser yada parçanın aksayan yönlerinin özel olarak (farklı tonlarda veya ritimlerde) çalışılması ile olabilir. Piyano eğitiminde teknik çalışmaların her biri birer eksiği gidermekte ve ileride seslendirilecek etüt ve eserlere ön hazırlık sağlamaktadır.

Alan yazın incelendiğinde piyano eğitimi alanında yazılmış kitaplarla yönelik birçok araştırma yapılmıştır. Bu araştırmalar ile piyano kitaplarının piyano eğitime yönelik katkıları ve kullanım kapsamı tartışılmıştır. Bu çalışmalar; Carl Czerny’nin piyano etüt kitaplarının incelenmesi genel başlığında, Op.299 (Ahmetoğlu, 2020), Op.849 (Sezen, 2021), Op.824 (Elik, 2021), Op.718 (Kalkanoğlu, 2020), Op.599 (Korkmaz, 2021; Poyrazoğlu, 2007; Toptaş & Çeşit, 2014) şeklinde sıralanabilir. Farklı bestecilerin piyano kitaplarının incelendiği araştırmalar ise; Duvernoy Op.176 piyano kitabı (Ömür, 2022), Bertini Op.137 piyano kitabı (Ömür, 2021) şeklinde sıralanabilir.

Çalgı eğitiminde teknik çalışmaların kazanım amaçları genel olarak benzerlik gösterse de farklı çalgılarda başka hedefler doğrultusunda kullanılma olasılıkları da vardır. Müzik alanında farklı çalgılar üzerinde teknik çalışmaların önemine yönelik yapılan bir çalışmada; Aşık (2015), Keman eğitiminde dizi çalışmalarının öğrencilerin intonasyon ve pozisyon değiştirme becerileri üzerine etkisi başlıklı çalışmada; deney grubu üzerinde uygulanan dizi çalışmalarının öğrencilerin intonasyon ve pozisyon değiştirme becerilerini geliştirdiği, sonuçlarına ulaşmıştır.

2. YÖNTEM

Bu bölümde çalışma kapsamında ele alınan konunun çalışmanın modeli, evren ve örnekleme, veri toplama araçları, verilerin toplanması ve analizi, problem ve alt problemlere ilişkin bilgiler ele alınmıştır.

2.1. Araştırma Modeli

Londra Müzik Koleji (LCM) piyano sınav kitaplarındaki teknik çalışmaların içerik yönünden değerlendirilmesini konu alan bu araştırma, tarama modeli kullanılarak verilerine ulaşmış, doküman incelemesi ile oluşturulmuş betimsel bir çalışmadır. “Tarama modelleri, geçmişte ya da halen var olan bir durumu var olduğu şekliyle betimlemeyi amaçlayan araştırma yaklaşımlarıdır.” (Karasar, 2009:77). Doküman incelemesi veya analizi, araştırılması hedeflenen olgu veya olgular hakkında bilgi içeren yazılı materyallerin analizini kapsar (Yıldırım ve Şimşek, 2008:187).

2.2. Evren ve Örneklem

Bu çalışmanın evrenini Londra Müzik Koleji (LCM) çalgı sınavı kitapları içerisinde yer alan sekiz piyano sınav kitabı, örneklemini ise sekiz piyano sınav kitabı içerisinde yer alan tüm teknik çalışmalar oluşturmaktadır.

2.3. Veri Toplama Araçları ve Analizi

Çalışma başlığı ve kapsamı altındaki verilere erişebilmek için öncelikle Londra Müzik Koleji (LCM) Piyano sınav kitaplarına erişim sağlanmıştır. Bu piyano sınav kitapları belirli yıl aralıkları ile güncellenip yeni repertuar ile kullanılmaktadır. Bu çalışma kapsamında incelenen piyano sınav kitapları 2021-2024 yılları arasında yürürlükte olan piyano sınav kitaplarıdır. Çalışma başlığı altında tüm kitaplardaki teknik çalışmalar her kitap özelinde kategorize edilerek veriler elde edilmiştir. Veriler gruplandırılırken her seviyedeki kitapta bulunan teknik çalışmaların kapsamı ayrıntılı olarak analiz edilip en uygun başlık altında toplanması sağlanmıştır. Ayrıca sırayla gelen her kitap seviyesinde ilk kez yer alan teknik çalışma verileri bir önceki kitaba gönderme yapılarak açıklanmış, kitaplar arasındaki teknik çalışma farklılıkları seviye ilerleyişi kapsamında değerlendirilmiş ve sunulmuştur.

2.4. Problem

Londra Müzik Koleji (LCM) Piyano Sınav Kitaplarındaki Teknik Çalışmaların İçerikleri nasıldır?

2.5. Alt Problemler

- ✓ Tüm Sınıf Düzeylerinin Genel Teknik Çalışma İçerikleri Nasıldır?
- ✓ LCM 1. Sınıf Piyano El Kitabında Teknik Çalışmalar Nasıldır?
- ✓ LCM 2. Sınıf Piyano El Kitabında Teknik Çalışmalar Nasıldır?
- ✓ LCM 3. Sınıf Piyano El Kitabında Teknik Çalışmalar Nasıldır?
- ✓ LCM 4. Sınıf Piyano El Kitabında Teknik Çalışmalar Nasıldır?
- ✓ LCM 5. Sınıf Piyano El Kitabında Teknik Çalışmalar Nasıldır?
- ✓ LCM 6. Sınıf Piyano El Kitabında Teknik Çalışmalar Nasıldır?
- ✓ LCM 7. Sınıf Piyano El Kitabında Teknik Çalışmalar Nasıldır?
- ✓ LCM 8. Sınıf Piyano El Kitabında Teknik Çalışmalar Nasıldır?

3. BULGULAR ve YORUM

Londra Müzik Koleji (LCM) piyano sınav kitaplarındaki teknik çalışmaların içerikleri kitap sırasına göre analiz edilen veriler ışığında yorumlanmıştır. Her kitapta yeni gelen teknik çalışma biçimleri için gerek duyulduğunda tablolara yeni maddeler eklenip, ilgili kitapta olmayan teknik çalışma başlıkları çıkartılmış ve gerekli açıklama yorumlar üzerinde yapılmıştır. Bazı önemli noktalarda ise kitap içerisindeki teknik çalışma biçimleri şekiller yardımıyla bulgular içerisinde değerlendirilmiştir.

3.1. LCM Piyano El Kitaplarının Genel Görünümü

Tablo 1. LCM Piyano El Kitaplarındaki Teknik Çalışmaların Dağılımı

Sınıf Seviyesi	Teknik Çalışma Türleri								
	Dizi	Kırık Akor	Arpej	Kromatik Dizi	Staccato Dizi	Dominant 7'li Arpej	Üçlü Aralık Dizi	Üçlü Aralık Kromatik Dizi	Diminish 7'li Arpej
Grade 1	*	*	*						
Grade 2	*	*	*	*					
Grade 3	*	*	*	*					
Grade 4	*		*	*					
Grade 5	*		*	*	*				
Grade 6	*		*	*	*	*			
Grade 7	*		*			*	*	*	*
Grade 8	*		*			*	*	*	*
Toplam									

Tablo 1’de LCM piyano sınav kitaplarında sergilenen teknik çalışma türlerinin genel dağılımı görülmektedir. Sekiz kitabın tamamında bulunan teknik çalışma başlıkları, dizi, kırık akor, arpej, kromatik dizi, staccato dizi, dominant 7’li arpej, üçlü aralık dizi, üçlü aralık kromatik dizi, diminish 7’li arpej şeklinde dağılım göstermiştir. Genel görünüm dikkatle incelendiğinde özellikle dizi çalışmalarının tüm kitaplarda yer aldığı, kromatik dizilerin grade 1 kitabı hariç diğer tüm kitaplarda yer aldığı görülmektedir.

3.2. LCM 1. Sınıf Piyano El Kitabında Yer Alan Teknik Çalışmalar

Tablo 2. LCM 1. Sınıf Piyano El Kitabında Yer Alan Teknik Çalışmaların Durumu

Tonlar	Teknik Çalışmaların Sergileniş Biçimleri								
	Dizi 1 Oktav İki El	Dizi 2 Oktav Sağ El	Dizi 2 Oktav Sol El	Zıt Hareket 1 Oktav Dizi İki El	Kırık Akor Sağ El	Kırık Akor Sol El	Arpej 1 Oktav Sağ El	Arpej 1 Oktav Sol El	
Do majör	*	*	*	*	*	*	*	*	
Sol Majör	*	*	*		*	*			
Re Majör	*	*	*						
Fa Majör		*	*				*	*	
La Minör		**	**		*	*			
Re Minör		**	**				*	*	

Not: Minör tonlardaki dizilerde tek * işareti olan sütunlarda sadece armonik diziler, çift ** işareti olan sütunlarda hem armonik hem melodik diziler, üç adet *** işareti olan sütunlarda sadece melodik minör dizilerin kullanıldığı belirtilmektedir. Diğer tablolarında da aynı şekil kullanım sağlanmıştır.

Tablo 2’ LCM 1. sınıf piyano kitabında yer alan teknik çalışmaların ayrıntılı biçimde dağılımı görülmektedir. Kitapta dizi çalışmaları, kırık akor ve arpej çalışmaları 6 farklı tonda (4 majör, 2 minör) farklı kullanım şekilleri ile yer almaktadır. Bir oktavlık paralel dizi çalışmalarına do, sol ve re majör tonunda yer verilmiş ve bu diziler iki elin aynı anda kullanımı ile sergilenmiştir. İki oktav aralığında dizi çalışmalarına geçildiğinde ise iki elin ayrı ayrı çalıştırıldığı görülmektedir. Tek diyez ve tek bemole kadar olan tonlardaki diziler ve bir adet iki diyezli ton (re majör) dizisi yer almıştır. Ayrıca bir oktavlık kullanımla zıt hareket do majör dizisine yer verilmiştir. Kırık akorlar bölümünde ise do majör, sol majör ve la minör tonlarının kullanıldığı görülmektedir. Arpej çalışma bölümünde ise do majör, fa majör ve re minör tonlarındaki çalışmaların yer aldığı ve bu çalışmaların sağ ve sol el ile ayrı ayrı çalışıldığı bulgularına erişilmiştir. Kırık akor çalışmalarına yönelik örnek aşağıda verilmiştir.

C major

Şekil 1. LCM 2. Kitap Kırık Akor Çalışmaları

Şekil 1’de LCM 2. sınıf piyano kitabındaki do majör kırık akor çalışmaları görülmektedir. Kitabın seviyesine uygun olarak bu teknik çalışma iki elde ayrı ayrı sergilenerek verilmiştir. Her teknik çalışmada olduğu gibi kırık akor çalışmaları da piyano tekniğini geliştirme noktasında önemli çalışmalardır.

3.3. LCM 2. Sınıf Piyano El Kitabında Yer Alan Teknik Çalışmalar

Tablo 3. LCM 2. Sınıf Piyano El Kitabında Yer Alan Teknik Çalışmaların Durumu

Tonlar	Teknik Çalışmaların Sergileniş Biçimleri					
	Dizi 2 Oktav İki El	Zıt Hareket 2 Oktav Dizi İki El	Kırık Akor 1,5 Oktav Sağ & Sol Ayrı	Arpej 2 Oktav Sağ El	Arpej 2 Oktav Sol El	Kromatik Dizi 1 Oktav Sağ & Sol Ayrı
Do majör		*		*	*	
Sol Majör	*	*	*			
Re Majör	*					
Fa Majör	*		*			
La Minör	**			*	*	
Re Minör	**		*			
La Majör	*					
Mi Majör	*					
Mi Minör	**		*			
Re Karar						*

Tablo 3'te LCM 2. sınıf piyano kitabında yer alan teknik çalışmaların içeriği görülmektedir. Tablo 3'deki teknik çalışmaların kapsamı ile tablo 2'deki teknik çalışmaların kapsamı karşılaştırıldığında ikinci kitaptaki teknik çalışmaların teknik düzeyinin biraz daha ilerleme gösterdiği görülmektedir. Bu kitapta 9 farklı tonda (6 adet majör, 3 adet minör) iki oktav aralığında dizilere yer verilmiştir. İki oktav aralığında do majör ve sol majör tonlarındaki zıt yönlü dizi çalışmaları ile teknik gelişim düzeyinin ilerleyişine devam edilmiştir. Kırık akor çalışmalarının bir buçuk oktav ses aralığına, arpej çalışmalarının iki oktav ses aralığına çıktığı görülmektedir. Piyano eğitimde önemli bir yere sahip olan kromatik dizilerin kullanımına ilişkin ilk örneğe ikinci kitapta yer almıştır. Bir oktav aralığında sergilenen kromatik dizi re karar sesi ile başlayıp tekrar re karar sesi ile tamamlanmıştır. Aşağıda re karar sesi ile tasarlanan bir oktav kromatik dizi bulunmaktadır.

Beginning on D

Şekil 2. LCM 3. Kitap Kromatik Dizi Çalışmaları

Şekil 2'de LCM 2. sınıf piyano kitabındaki kromatik dizi çalışmaları görülmektedir. Kromatik dizi çalışmaları 2. kitap ile ilk kez yer almış ve karar ses olarak re sesi belirlenmiştir. Sınav kitaplarının ilerleyen aşamalarında kromatik dizilerin farklı karar sesler ile sistematik bir şekilde sergilendiği görülecektir.

3.4. LCM 3. Sınıf Piyano El Kitabında Yer Alan Teknik Çalışmalar

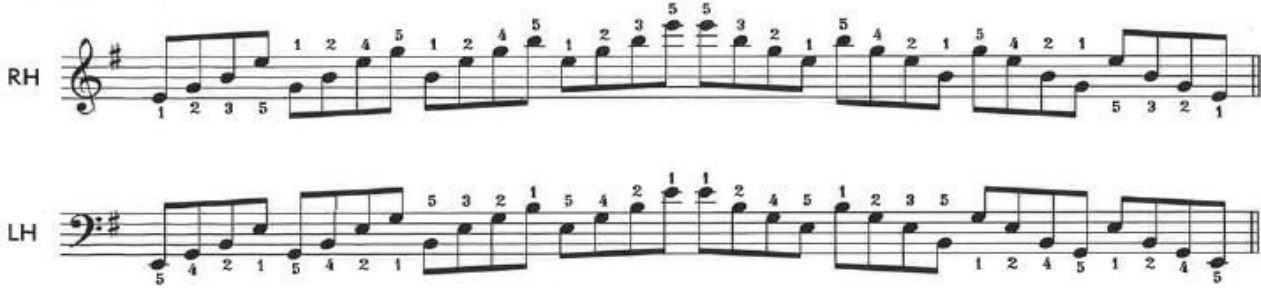
Tablo 4. LCM 3. Sınıf Piyano El Kitabında Yer Alan Teknik Çalışmaların Durumu

Tonlar	Teknik Çalışmaların Sergileniş Biçimleri					
	2 Oktav Dizi İki El	Zıt Hareket 2 Oktav Dizi İki El	Kırık Akor 2 Oktav Sağ & Sol Ayrı	Arpej 2 Oktav Sağ El	Arpej 2 Oktav Sol El	Kromatik Dizi 2 Oktav Sağ & Sol Ayrı
Sol Majör			*			
Re Majör	*			*	*	
Fa Majör	*					
Re Minör			*			
La Majör	*			*	*	
Mi Majör		*				
Mi Minör	**		*			
Sib Majör	*					
Mib Majör	*	*				
C Minör	**			*	*	
Sol Minör	**			*	*	
La Karar						*
Fa# Karar						*

Tablo 4'te LCM 3. Sınıf piyano kitabında yer alan teknik çalışmaların içeriği görülmektedir. Tablo 4'de ki teknik çalışmaların kapsamı ile tablo 3'te ki teknik çalışmaların içeriği karşılaştırıldığında üçüncü kitaptaki teknik

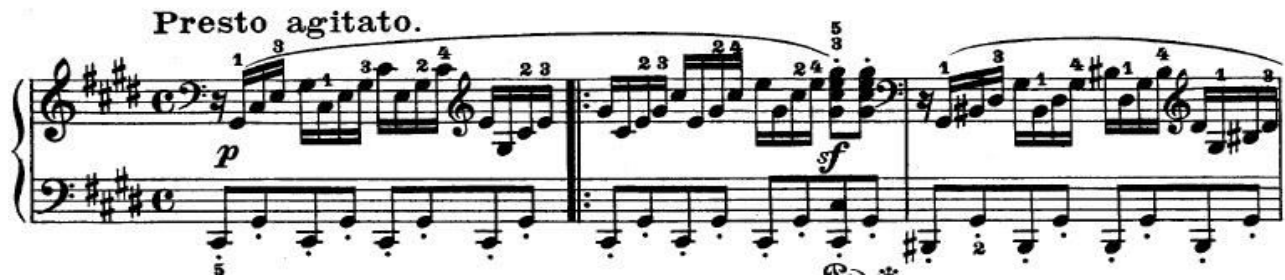
çalışmaların teknik seviyesinin biraz daha ilerleme gösterdiği görülmektedir. Bu kitapta onbir farklı tonda (7 adet majör, 4 adet minör) teknik çalışmaya yer verilmiştir. İki oktav ses aralığındaki dizilerin yeni tonlar (Sib Majör, mi Majör, C Minör ve Sol minör) ile kullanıldığı görülmektedir. Kırık akor çalışmalarının üç farklı tonda (sol majör, re minör, mi minör) iki oktav ses aralığında çıktığı, komatik dizi çalışmalarının ise farklı karar seslerde (la-Fa#) iki oktav ses aralığına çıktığı ve böylelikle teknik seviye ilerleyişinin sistematik olarak devam ettiği kitap içerisinde görülmektedir. Kitap içerisinde yer alan eserler incelendiğinde teknik çalışmalarda bu ilerleyişin sistematik bir seviye düzeni içerisinde eserlerde yansıdığı gözlenmektedir.

E minor

Şekil 3. LCM 3. Kitap Kırık Akor Çalışmaları

Şekil 3'te LCM 3. sınıf piyano kitabındaki kırık akor çalışmaları görülmektedir. Kırık akor çalışmaları iki oktav ses aralığında ilk kez bu kitap ile sergilenmiştir. Diğer teknik çalışmalarda olduğu gibi bu teknik çalışmada piyano eğitiminde oldukça önemlidir. Yukarıdaki kırık akor yapısının biraz farklı kümeleme düzeni ile sergilenişini çok ünlü bir eserde görmek mümkündür. Bu esere aşağıda örnek verilmiştir.

Şekil 4. Beethoven Op.27 No.2 Sonata 3. Movement

Şekil 4'te Beethoven'ın Op.27 No.2 (moonlight) piyano sonatının üçüncü bölümünün ilk üç ölçüsü görülmektedir. Özellikle sağ eldeki pasaja dikkat edildiğinde şekil 3'teki kırık akorların farklı kümeleme biçimi ve farklı ton ile şekil 4'te sergilenişi görülmektedir. Bu yüzdendir ki piyano edebiyatı düşünüldüğünde teknik çalışmaların her türlü olduğu oldukça gerekli ve önemlidir.

3.5. LCM 4. Sınıf Piyano El Kitabında Yer Alan Teknik Çalışmalar

Tablo 5. LCM 4. Sınıf Piyano El Kitabında Yer Alan Teknik Çalışmaların Durumu

Tonlar	Teknik Çalışmaların Sergileniş Biçimleri									
	Dizi 2 Oktav İki El	Zıt Hareket 2 Oktav Dizi İki El	Arpej 2 Oktav Sağ & Sol Ayrı	Arpej 2 Oktav İki El	Kromatik Dizi 1 Oktav Sağ & Sol Ayrı	Kromatik Dizi 2 Oktav Zıt Hareket				
Do majör				*						
Sol Majör		*								
Re Majör		*								
Fa Majör										
La Minör		*								
Mi Majör	*			*						
Mi Minör										
Sib Majör	*									
Mib Majör	*		*							
C Minör	**									
Sol Minör	*									
Si Majör	*			*						
Lab Majör	*		*							
Reb Majör	*									
Si Minör	**		*							
Fa Minör	**									
Fa# Minör			*							
C# Minör			*							
Re Karar								*		*
Lab Karar										*

Tablo 5'te LCM 4. sınıf piyano kitabında yer alan teknik çalışmaların içeriği görülmektedir. Tablo 5'teki teknik çalışmaların kapsamı ile tablo 4'te ki teknik çalışmaların içeriği karşılaştırıldığında dördüncü kitaptaki teknik çalışmaların teknik seviyesinin belirli bir düzen içerisinde ilerleme gösterdiği görülmektedir. Bu kitapta 18 farklı tonda (11 adet majör, 7 adet minör) teknik çalışmalara yer verilmiştir. 4 numaralı kitapta 10 farklı tonda (7 majör, 3 minör) 2 oktav ses aralığında paralel dizi çalışmaları yer alırken, 3 farklı tonda ise (sol majör, re majör, la minör) 2 oktav aralığında zıt hareketli dizilerin yer aldığı görülmektedir. Dördüncü kitapta ilk kez arpej çalışmalarına bir yenilik getirilmiştir. Bu yenilik üç farklı tonda (do majör, mi majör, si majör) arpejlerin iki el eş zamanlı ve iki oktav ses aralığında sergilenmesidir. Dördüncü kitap ile birlikte sonraki aşamadaki kitaplarda kırık akorların kullanımına ilişkin bir veriye rsatlanılmamıştır. Komatik dizi çalışmalarının devam ettiği ve farklı karar seslerde (re - la bemol) iki oktav ses aralığına çıktığı ve böylelikle teknik seviye ilerleyişinin sistematik olarak devam ettiği görülmektedir.

Beginning on A \flat

Şekil 5. LCM 4. Kitap Zıt Hareket kromatik Dizi Çalışması

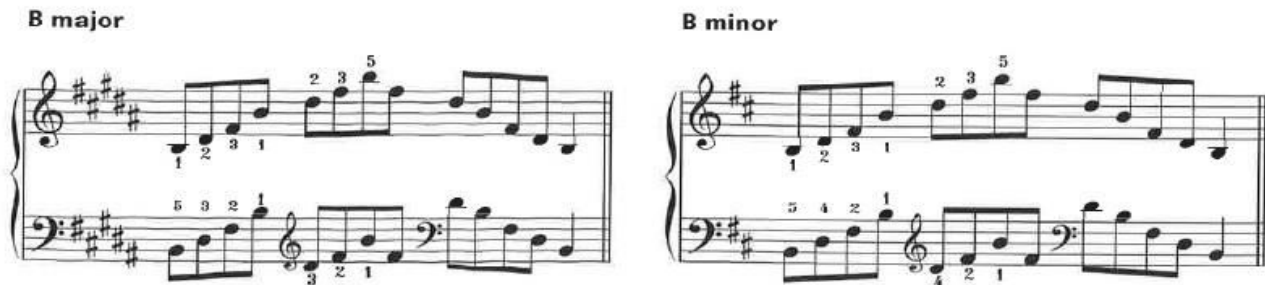
Şekil 5'te LCM 4. kitapta bulunan zıt hareket kromatik dizi çalışması görülmektedir. İki elin zıt olarak çalıştırıldığı bu kromatik dizi çalışması iki elde de aynı tuş (la bemol) kullanarak başlamıştır. Özellikle bu farklı karar sesler ile seslendirilen kromatik diziler hem de piyano klavyesine hakimiyeti sağlamak açısından oldukça önemlidir. Piyano eserleri ve etütleri düşünüldüğünde sağ veya sol elde kromatik diziler her tuştan başlayabilmektedir. Bu düşünceyle kromatik dizileri de tüm karar seslerden (bütün tuşlar) çalışmak teknik gelişim açısından son derece önem arz etmektedir.

3.6. LCM 5. Sınıf Piyano El Kitabında Yer Alan Teknik Çalışmalar

Tablo 6. LCM 5. Sınıf Piyano El Kitabında Yer Alan Teknik Çalışmaların Durumu

Tonlar	Teknik Çalışmaların Sergileniş Biçimleri							
	Dizi 3 Oktav İki El	Zıt Hareket 2 Oktav Dizi İki El	Staccato Dizi 3 Oktav Sağ & Sol Ayrı	Arpej 2 Oktav İki El	Kromatik Dizi 3 Oktav İki El	Kromatik Dizi 2 Oktav Zıt Hareket		
Do majör	*							
Sol Majör				*				
Fa Majör	*	*			*			
La Minör	***							
Re Minör	***	*						
La Majör		*						
Mi Majör				*				
Mi Minör		*						
Sib Majör	*				*			
Sib Minör	*				*			
C Minör	***	*						
Si Majör	*	*			*			
Lab Majör				*	*			
Sol# Minör					*			
Reb Majör					*			
Si Minör					*			
Fa Minör					*			
Fa# Minör	*							
Fa# Majör	*							
C# Minör	*				*			
Do Karar						*		
Do-Mi Karar								*
Fa#-La# Karar								*

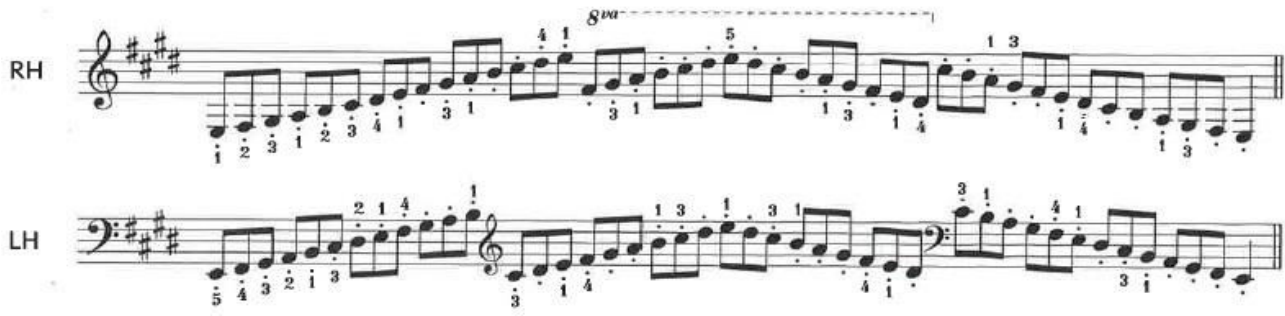
Tablo 6’da LCM 5. sınıf piyano kitabında yer alan teknik çalışmaların içeriği görülmektedir. Tablo 6’da ki teknik çalışmaların kapsamı ile tablo 5’teki teknik çalışmaların içeriği karşılaştırıldığında beşinci kitaptaki teknik çalışmaların teknik seviyesinin belirli bir düzen içerisinde ilerleme gösterdiği görülmektedir. Bu kitapta 20 farklı tonda (10 adet majör, 10 adet minör) teknik çalışmalara yer verilmiştir. 5. sınıf piyano kitabında 11 farklı tonda (5 majör, 6 minör) 3 oktav ses aralığında paralel dizi çalışmaları yer alırken, 6 farklı tonda ise (fa-la-si majör, re-mi-do minör) 2 oktav aralığında zıt hareketli dizilerin yer aldığı görülmektedir. 5. kitapta ilk kez staccato dizi çalışmalarına yer verilmiştir. Staccato diziler üç farklı tonda (sol-mi-la bemol majör) ve 3 oktav aralığına yer almıştır. Şuana kadar teknik çalışmaların her kitapta yeni farklılıklarla bir üst seviyeye çıktığı gözlemlendiğinde bu kitapta da dikkat çeken teknik çalışma 3 oktav aralığında sergilenen kromatik dizi çalışmaları olmuştur. Ayrıca kromatik dizi çalışmalarına farklı biçimde yenileri eklenerek kitaptaki teknik çalışmalar çeşitlenmeye başlamıştır. Yeni gelen zıt hareket kromatik diziler 2 oktav ses aralığında olup sağ ve sol elde farklı karar sesleri ile başlamıştır. Tablo 6’da açıkça görüldüğü üzere 2 oktav zıt hareket kromatik dizi çalışmasının birincisinde sol elde mi sağ elde do karar sesi ile tasarlanmış kromatik dizi, ikincisinde ise sol elde fa diyez sağ elde la diyez karar sesleri ile tasarlanmış kromatik dizilere yer verilmiştir. Arpej çalışmalarına örnek aşağıda şekil 6’da sergilenmiştir.

Şekil 6. LCM 5. Kitap Arpej Çalışmaları

Şekil 6’da LCM piyano sınav kitaplarından 5. sınıf kitabı görülmektedir. Şekil 6’da görüldüğü üzere si majör ve si minör arpejler yan yana aynı karar ses de majör-minör olarak yer almıştır. Bu kullanım özellikle ton kavramının arpej çalışmalarında uygulanmasına ve anlaşılmasına yönelik olarak oldukça kolaylık getiren bir durumdur. Si majör arpejin üçüncü derecesindeki sesin (re diyez) yarım ses indirgenmesiyle aynı karar seste arpej çalışması si minöre dönüşmüştür. Bu kitap ve sonraki kitaplardaki arpej çalışmalarının bu düzende bir bakış açısıyla yer alması arpej çalışmalarının daha anlaşılır ve kolaylıkla çalınmasına olanak tanımıştır.

E major

Şekil 7. LCM 5. Staccato Dizi Çalışmaları

Şekil 7’de LCM 5. sınıf piyano kitabında yer alan “staccato dizi” teknik çalışması bulunmaktadır. Şekil 7’de görüldüğü üzere staccato dizi çalışması mi majör tonu ile sergilenmiştir. Genel olarak 24 ton içinde bulunan 12 majör ve 12 minör ton dizilerinin tamamını bu şekilde staccato olarak çalışmak mümkündür. LCM piyano sınav kitaplarında bütün tonlardaki dizilere bu şekilde bir staccato çalışma biçimi yerleştirilmemiştir ancak teknik gelişim düzeyinin daha iyi ilerleme kaydetmek adına bu tarz çalışmaları zihinden tasarlayarak yapmak mümkündür. Ayrıca staccato çalışmalarını diğer teknik çalışmalara da uyarlamak gereklidir. Örneğin iki oktav aralığında bir arpej çalışmasını çıkıcı harekette bağlı olarak çalıp inici harekette staccato olarak çalmak mümkündür. Teknik çalışmaların her türünde birçok farklı yapı ile çalışmak piyano eğitiminde daha iyi gelişim kaydetmek ve teknik seviyeyi düzeyini daha ileriye taşımak için önemlidir.

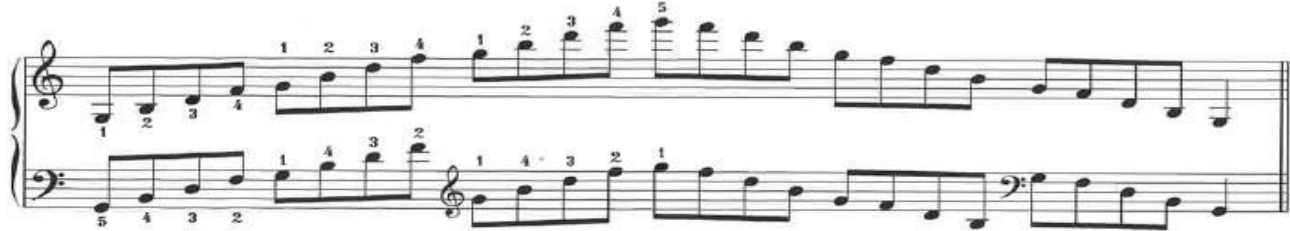
3.7. LCM 6. Sınıf Piyano El Kitabında Yer Alan Teknik Çalışmalar

Tablo 7. LCM 6. Sınıf Piyano El Kitabında Yer Alan Teknik Çalışmaların Durumu

Tonlar	Teknik Çalışmaların Sergileniş Biçimleri									
	Dizi 4 Oktav İki El	Zıt Hareket Dizi 2 Oktav İki El	Staccato Dizi 4 Oktav Sağ & Sol Ayrı	Dominant 7’ li Arpej 3 Oktav İki El	Arpej 4 Oktav İki El	Kromatik Dizi 4 Oktav İki El	Kromatik Dizi 2 Oktav Zıt Hareket	Diminished 7’ li Arpej 3 Oktav İki El		
Do Majör				*						
Sol Majör			*		*					
Re Majör			*							
Fa Majör	*									
La Minör			*		*					
La Majör			*		*					
Mi Majör	*									
Mi Minör	**									
Sib Majör	*	*			*					
Mib Majör	*				*					
C Minör			*							
Sol Minör		*			*					
Si Majör	*				*					
Lab Majör	*	*								
Sol# minör	**									
Reb Majör	*	*			*					
Reb Minör					*					
Si Minör	**	*			*					
Fa Minör	**	*								
Fa# Minör	**				*					
Fa# Majör					*					
C# Minör	**									
Fa# Majör	*									
Sib Minör	**				*					
Mib Minör	**				*					
Do Karar						*				*
Mi Karar							*			
Sib Karar							*			

Tablo 7’de LCM 6. sınıf piyano kitabında yer alan teknik çalışmaların içeriği görülmektedir. Tablo 7’de ki teknik çalışmaların kapsamı ile tablo 6’da ki teknik çalışmaların içeriği karşılaştırıldığında altıncı kitaptaki teknik çalışmaların teknik seviye düzeylerinin aşamalı olarak ilerleme gösterdiği görülmektedir. Bir önceki kitaplar ile altıncı kitap arasında en belirgin özellikler dizi ve arpej çalışmalarının dört oktav ses sınırına ulaşmasıdır. Bu kitapta 24 farklı tonun kullanıldığı teknik çalışmalara yer verilmiştir. Özellikle aynı tuşun iki farklı adı olan do diyez minör

ve re bemol minör tonları bu kitapta farklı amaçlar ile kullanılmıştır. 5. sınıf kitabında 16 farklı tonda (8 majör, 8 minör) 4 oktav ses aralığında paralel dizi çalışmaları yer alırken, 6 farklı tonda ise (3 majör, 3 minör) 2 oktav aralığında zıt hareketli dizilerin yer de aldığı görülmektedir. Tıpkı 5. kitapta olduğu gibi 6. kitapta da staccato dizi çalışmalarına yer verilmiş ve staccato diziler beş farklı tonda ve 4 oktav ses aralığında yer almıştır. Şuana kadar teknik çalışmaların her kitapta yeni farklılıklarla bir üst seviyeye çıktığı gözlemlendiğinde bu kitaptaki dikkat çeken yeni teknik çalışmalar dominant 7'li ve diminished 7'li arpej çalışmaları olmuştur. 3 oktav ses aralığından oluşan dominant 7'li arpej çalışması do majör tonun beşinci derece yedili akoru (sol-si-re-fa) olarak planlanırken (şekil 8) yine 3 oktav ses aralığından oluşan diminished 7'li arpej ise re bemol majör tonu esas alınıp do karar sesi ile oluşturulmuştur. Genel arpej çalışmalarının ve kromatik dizilerin bu kitapta dört oktav ses aralığına çıktığı görülmektedir. Son olarak kromatik dizi çalışmalarına yönelik olarak si bemol sesinden başlayan yeni bir karar ses ile çalışma egzersizi oluşturulmuştur. Aşağıda dominant 7'li arpej çalışmasını ilişkin bir örnek verilmiştir.

Şekil 8. LCM 6. Dominant 7'li Arpej Çalışması

Şekil 5'te LCM 6. kitapta bulunan dominant 7'li arpej çalışması görülmektedir. Bu kitapla birlikte ilk kez gelen dominant 7'li arpej çalışmasının üç oktav aralığında sergilendiği şekil 7'de açıkça görülmektedir. Altıncı kitaptan önceki kitaplarda yer alan temel arpej çalışmalarında edinilen teknik kazanım bu çalışmada farklı bir dizilimle kendini göstermiştir. Yedi ve sekizinci kitaplarda da dominant 7'li arpejlere önem verilmiş ve ayrıca tüm beyaz tuşlarda (la, si, do, re, mi, fa, sol) bu yapının sergilenmesi sağlanmıştır.

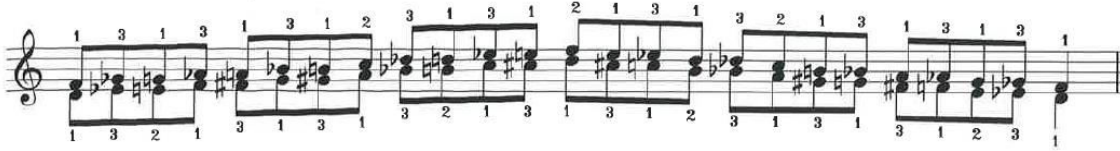
3.8. LCM 7. Sınıf Piyano El Kitabında Yer Alan Teknik Çalışmalar

Tablo 8. LCM 7. Sınıf Piyano El Kitabında Yer Alan Teknik Çalışmaların Durumu

Tonlar	Teknik Çalışmaların Sergileniş Biçimleri									
	4 Oktav Dizi İki El	Zıt Hareket 2 Oktav Dizi İki El	Diminished 7' li Arpej 3 Oktav İki El	Üçlü Aralık Dizi Sağ-Sol El Ayrı	Arpej 4 Oktav İki El	Dominant 7' li Arpej 3 Oktav İki El	Kromatik Dizi 2 Oktav Zıt Hareket	Kromatik Minör Üçlü Dizi İki El		
Do Majör	*	*			*					
Sol Majör				*		*				
Re Majör	*	*		*	*	*				
Fa Majör	*	*			*	*				
La Minör	**	*			*	*				
Re Minör	**	*			*	*				
La Majör	*	*			*	*				
Mi Majör	*	*			*	*				
Mi Minör	**	*			*	*				
C Minör	**	*			*	*				
Si Majör	*	*			*	*				
Reb Majör	*	*			*	*				
Si Minör	**	*			*	*				
Fa Minör	**	*			*	*				
Fa# Minör	**	*			*	*				
C# Minör	**	*			*	*				
Fa# Majör	*	*			*	*				
C# Karar			*							
Re Karar			*							*
Mib Karar			*							
F# Karar							*			
Do Karar							*			

Tablo 8'de LCM 7. sınıf piyano kitabında yer alan teknik çalışmaların içeriği görülmektedir. Tablo 8'de ki teknik çalışmaların kapsamı ile tablo 7'de ki teknik çalışmaların içeriği karşılaştırıldığında yedinci kitaptaki teknik çalışmaların teknik seviyesinin belirli bir düzen içerisinde ilerleme gösterdiği ve yeni teknik çalışmaların eklendiği görülmektedir. Bir önceki altıncı kitap ile yedinci kitap arasındaki en belirgin özellikler ton içerisinde seyreden sağ ve sol elde üçlü aralık dizi çalışmaları ve yine her iki elin ayrı olarak kullanıldığı kromatik minör üçlü dizi çalışmalarıdır. Yedinci kitapta 17 farklı tonun (9 majör, 8 minör) kullanıldığı teknik çalışmalara yer verilmiştir. Dominant 7'li arpej çalışmasının ilk olarak 6. kitapta do majör tonu kapsamında verildiği Tablo 7'de belirtilmiştir.

yedinci kitapta ise dominant 7'li arpej çalışmasının kullanımına daha yoğun bir şekilde devam edilmiştir. Dominant 7'li arpej teknik çalışması bu kitapta 6 farklı ton ekseninde yer almış ve bir önceki kitapta kullanılan do majör tonundaki kullanım ile yedi farklı tonda (yedi beyaz tuş) sergilenişi gerçekleştirilmiştir. Yedinci sınıf piyano sınav kitabında 16 farklı tonda (8 majör, 8 minör) 4 oktav ses aralığında paralel dizi çalışmaları yer alırken, yine 16 farklı tonda ise (8 majör, 8 minör) 2 oktav aralığında zıt hareketli dizilerin yer de aldığı görülmektedir. Zıt hareketteki minör dizilerin sadece armonik şekilde sergilendiği tablo 8'de açıkça görülmektedir. yedinci kitapta yer alan staccato dizi çalışmaları bu kitapta yer almamış ve diminished 7'li arpej çalışmalarına yeni karar sesleri ile (do diyez, re, mi bemol) devam edilmiştir. Aşağıda minör üçlü kromatik dizi çalışmalarına ilişkin örnek verilmiştir.

Şekil 9. LCM 7. Kitap Minör Üçlü Kromatik Dizi

Şekil 9'da LCM 7. kitapta bulunan minör üçlü kromatik dizi çalışması görülmektedir. Kromatik diziler farklı şekillerde seslendirilebilirler. Bir oktav aralığında paralel şekilde olabildiği gibi aynı karar sestene başlayarak (şekil 5) zıt yönlü de olabilmektedir. Daha farklı çalınma şekilleri düşünüldüğünde minör üçlü ve altılı, majör üçlü ve altılı paralel hareket ile de seslendirilebilirler. Piyano edebiyatında bu tarz kullanımları özellikle büyük ölçekli eserlerde görmek mümkündür. İşte bu noktada kromatik dizileri genel anlamda temel biçimde değil aynı zamanda çok farklı çeşitlemeler kullanarak da çalışmak gereklidir.

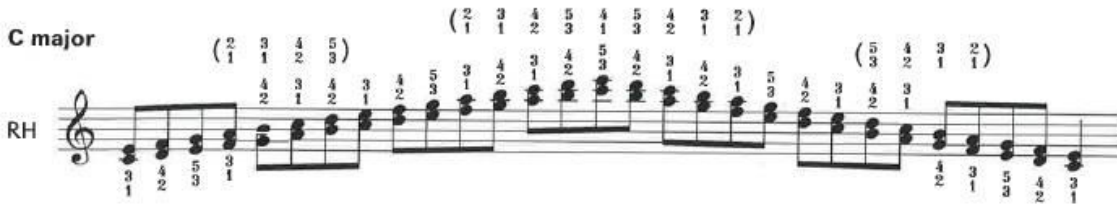
3.9. LCM 8. Sınıf Piyano El Kitabında Yer Alan Teknik Çalışmalar

Tablo 9. LCM 8. Sınıf Piyano El Kitabında Yer Alan Teknik Çalışmaların Durumu

Tonlar	Teknik Çalışmaların Sergileniş Biçimleri								
	Dizi 4 Oktav İki El	Zıt Hareket Dizi 2 Oktav İki El	Diminished 7' li Arpej 4 Oktav İki El	Üçlü Aralık 2 Oktav Dizi Sağ-Sol El Ayrı	Arpej 4 Oktav İki El	Dominant 7' li Arpej 4 Oktav İki El	Kromatik Dizi 4 Oktav Majör 6' lı	Kromatik Minör Üçlü Dizi 2 oktav Sağ-Sol El Ayrı	
Do Majör	*	*		*	*	*			
Sol Majör	*	*			*				
Fa Majör	*	*			*				
Re Minör				*					
La Majör				*					
Mi Majör	*	*			*				
Mi Minör	**	*							
C Minör	**	*			*				
Sol Minör	**	*			*				
Si Majör	*	*			*				
Sib Majör	*	*			*		*		
Mib Majör	*	*		*	*		*		
Lab Majör	*	*			*		*		
Reb Majör							*		
Si Minör	**	*			*				
Fa Minör	**	*			*				
Sib Minör	**	*			*				
Mib Minör	**	*			*				
Sol# Minör	**	*			*				
Fa# Majör							*		
Re Karar									*
F# Karar			*						
Fa-Re Karar							*		
Sol Karar			*						
Lab Karar			*						
La Karar			*						
Sib Karar			*						
Si Karar			*						

Tablo 9'da LCM 8. sınıf piyano kitabında yer alan teknik çalışmaların içeriği görülmektedir. Tablo 9'de ki teknik çalışmaların kapsamı ile tablo 8'de ki teknik çalışmaların içeriği karşılaştırıldığında sekizinci kitaptaki teknik çalışmaların benzer başlıklarla fakat bir kaç farklı yaklaşımla sergilendiği görülmektedir. Diminished 7'li arpej çalışmalarına yeni karar sesleri ile (fa diyez, re, la bemol, la, si bemol, si) devam edildiği, 4 oktav aralığındaki kromatik dizinin majör 6'lı aralık (fa-re) ile sergilendiği ve kromatik minör üçlü dizinin re karar ses ile 2 oktav aralığında bulunduğu görülmektedir. Ayrıca bir önceki kitaplarda beyaz tuşların (do, re, mi, fa, sol, la, si)

tamamında sergilenen dominant 7'li arpej kullanımı sekizinci kitap ile birlikte diğer beş siyah tuşun karar seslerindeki (si bemol, mi bemol, la bemol, re bemol, fa diyez) kullanımı ile 12 karar seste sergilenmesi sağlanarak bu başlık altındaki çalışmalar sistematik bir seviye ilerleyiş düzeni içerisinde tamamlanmıştır.

Şekil 10. LCM 8. Kitap Üçlü Aralık Çift Ses Dizi (Do Majör)

Şekil 10'da LCM 8. kitapta bulunan üçlü aralık dizi çalışması görülmektedir. Üçlü aralık dizi çalışmasının tonu do majördür ve iki oktav ses aralığı ile şekillendirilmiştir. Bu üçlü aralık çalım biçimleri piyano eserlerinde de çoğunlukla karşılaşılan bir yapıdır. Besteciler eserler içerisinde bazı melodilerin duyum rengini zenginleştirmek için üçlü aralık biçiminden yararlanmaktadır. Bu tasarım şekli çalınan melodide duyum rengini daha güzel hale getirmektedir. Şekil 10'da bulunan üçlü aralık dizi çalışmasına dikkatle bakıldığında bütün üçlü aralıklardaki parmak numaraları yazılmıştır. Yazılı parmak numaralarına uyararak bu çalışmayı yapmak önemlidir. Ayrıca yazılı parmak numaralarının üstünde parentez içerisinde de farklı parmak numaralarının yazıldığı görülmektedir. Parantez içindeki parmak numaraları da bu üçlü aralık dizi çalışmasının ikinci çalışma biçimidir. Piyano eğitiminde doğru bir teknik gelişim için çalışılan eser, etüt ve teknik çalışmalarda parmak numaralarına uyararak çalışmak en doğru yoldur. Bazen bir piyano eserinde yukarıda şekil 10'da görülen teknik çalışmaya benzer bir şekilde iki seçenekli parmak numaraları görülebilmektedir. Böyle bir durumda eseri çalan kişinin teknik seviye düzeyi ve parmaklarının yapısına uygun olarak en uygun parmak numaralarını kullanması gereklidir.

4. SONUÇ, TARTIŞMA, ÖNERİLER

LCM piyano sınav kitaplarının tamamındaki teknik çalışmaların her kitapta seviye ve içerik yönünden ilerleme göstererek sergilendiği tespit edilmiştir. Araştırma kapsamında sunulan bulgulara yönelik olarak elde edilen sonuçlara göre;

Kitapların genel değerlendirmesinde dizi, kırık akor, arpej, kromatik dizi, staccato dizi başlıkları ve bu başlıktaki çalışmaların farklı biçimleri olduğu tespit edilmiştir. Birinci kitapta temel seviyede bir oktav iki el dizi çalışmalarına yer verilirken aynı zamanda farklı tonlarda iki elin ayrı ayrı çalıştırıldığı iki oktav ses aralığına sahip dizi çalışmalarına yer almış, arpej ve kırık akor çalışmalarına her iki elin ayrı ayrı çalıştırılması şeklinde yer verilmiştir. İkinci kitapta dizi çalışmaları iki el beraber olarak hem zıt hem de paralel düzende sergilenmiş, kırık akor çalışmalarında bir buçuk oktav ses aralığına ulaşılmış, arpej çalışmaları da yine iki el ayrı olarak farklı tonlarda sergilenmiştir. Kromatik dizi çalışması ikinci kitapta yeni bir teknik çalışma olarak yer almıştır. Üçüncü kitapta iki el birlikte dizi çalışmalarına farklı tonlarda devam edilirken zıt hareket dizi çalışmaları iki el aynı anda seslendirilmeye başlanmıştır. Kırık akor çalışmaları iki oktav ses aralığına ulaşmış ve arpej çalışmalarına yine iki el ayrı olarak farklı tonlarda yer verilmiştir. Ayrıca kromatik dizi çalışmalarında ise iki el ayrı olarak farklı karar seslerde iki oktav ses aralığına yer almıştır. Dördüncü kitapta dizi çalışmalarının iki oktav ses aralığında yeni eklenen tonlar ile iki el beraber olarak zıt ve paralel düzende şekillendiği, arpej çalışmalarına yeni eklenen tonların iki el ayrı olarak çalıştırıldığı ve kromatik dizilerde zıt hareket iki oktav aralığında çalışmalara yer verildiği tespit edilmiştir. Beşinci kitapta paralel dizi çalışmalarının üç oktav ses aralığına ulaştığı, zıt yönlü iki oktav ses aralığındaki dizilerin yeni tonlarda sergilendiği, arpej çalışmalarına yeni tonlar ile devam edildiği, kromatik dizilerin üç oktav ses aralığına ulaştığı ve son olarak da bu kitapla birlikte ilk kez staccato dizi çalışmalarının yer aldığı görülmüştür. Altıncı kitapta paralel dizi, arpej, staccato dizi ve kromatik dizi çalışmalarının dört oktav ses aralığına ulaştığı, arpej çalışmalarının dominant 7'li ve diminished 7'li biçimleriyle yeni bir görünüm kazandığı tespit edilmiştir. Yedinci kitapta dizi ve arpej çalışmalarına dört oktav ses aralığıyla devam edildiği, dominant 7'li ve diminished 7'li biçimindeki arpej çalışmalarının üç oktav ses aralığında kaldığı, ayrıca yeni bir teknik çalışma biçimi olarak kromatik minör üçlü dizinin yer aldığı görülmüştür. Sekizinci kitapta dizi, arpej kromatik çalışmalarının dört oktav ses aralığında yer aldığı, kromatik majör altılı dizi çalışmasının dört oktav ses aralığında sergilendiği, kromatik minör üçlü dizi çalışmalarının her iki elde ayrı ayrı olmak üzere iki oktav aralığında bulunduğu sonuçlarına ulaşılmıştır.

Alan yazında hem çalgılar genelinde hem de piyano alanında teknik çalışmaların kullanımı ve önemine yönelik birçok sonuç elde edilmiştir. Kaleli & Barışeri (2018) çalışmasında piyano derslerinde, dersin başında veya uygun görülen kısmında gam ve arpej çalışmalarına ya da en azından öğrencinin çalacağı eserin tonunda olan gam ve arpej çalışmalarına yer verilmesini gerekliliğini belirtmiştir. Sözmen'e göre (2021). gam ve arpej çalışmalarının günlük olarak düzenli bir şekilde yapılması öğrencilerin parmak tekniklerini geliştirerek, daha esnek ve kıvrak parmaklara sahip olmalarına olanak sağlayacaktır.

Genel olarak çalgı eğitiminde çalışma kapsamında düşünüldüğünde ise piyano eğitiminde tüm teknik çalışma türlerinin önemli olduğu ve kromatik dizilerin de bu kapsamda çok değerli olduğu bilinmelidir. LCM piyano sınav kitapların inceleme aşamasında elde edilen önemli bulgulardan birisi ise kromatik dizilerin çalışılma biçimleridir. Tüm kitaplar genelinde kromatik diziler farklı karar seslerde (re, la, fa diyez, la bemol, do, mi) sergilenmiştir. Bilindiği üzere piyano eser ve etütlerinde kromatik diziler gerek melodik yapı düzeninde gerekse armonik veya teknik bir bağlantı oluşturmak için kullanılmaktadır. Arpejler ve dizileri her tonda (majör ve minör) seslendirmek ne kadar önemliyse aynı şekilde kromatik dizileri de farklı karar seslerde çalışmak o kadar önemlidir. Hanon egzersiz kitabında da kromatik dizilere yönelik bu şekilde farklı çalışmalar (büyük ve küçük üçlü aralık, majör ve minör altılı aralık, oktav aralık vb.) bulunmaktadır.

Piyano ve diğer çalgılarda uygulanan teknik çalışmaları sadece ısınma çalışmaları veya çalgıyı çalma kabiliyetini bedensel olarak geliştirici öğeler olarak düşünmemek gereklidir. Teknik çalışmaların çok yönlü faydalarını bilmek ve bu doğrultuda teknik çalışmaları etkin bir biçimde kullanmak gereklidir.

Doğru ve sistemli bir şekilde yapılacak teknik çalışmaların çalgıda kaliteli ses üretme noktasında da önemi büyüktür. “Kaliteli bir ses üretimi için piyano eğitiminin başlangıcından itibaren öğrencinin doğru teknik alışkanlıklar edinmesi ve tüm piyanistik organlarının arasındaki iş birliği bir ön koşul olarak kabul edilmelidir” (Sezen, 2022:325). “Piyano eğitimi derslerinde çalışılacak etütler ve eserler, ders öğretim elemanı tarafından öğrencinin çalgıdaki teknik ve müzikal gelişimine paralel olarak belirlenmektedir. Başka bir deyişle; öğrenci piyanoda teknik ve müzikal bakımdan gelişim gösterdikçe, çaldığı etütlerin ve eserlerin düzeyleri de yükselmektedir” (Aydiner Uygun, 2013:35). “Kısacası teknik çalışmalar, çalgı çalışıldığı sürece öğrencinin o dönemdeki ihtiyaçlarına göre günlük çalışma sürecinin zorunlu bir parçası olmak durumundadır. Bu nedenle yapılan teknik çalışmaların hedefine ulaşabilmesi için aceleci olunmamalı, iyice sindirilip, amaca ulaşmadan arkadan gelecek diğer aşamalara geçme konusunda sabırsız davranılmamalıdır” (Pirgon, 2009:11-12)

Çalışma kapsamında elde edilen veriler ve sonuçlar ışığında öneriler;

Genel olarak teknik çalışmaların doğru bir şekilde kavranması ve sergilenmesi açısından öncelikle iki elin ayrı ayrı çalıştırılması daha sonrada edinilen beceri kazanımına göre iki elin birlikte hareket ettiği çalışmalarının yapılması,

Teknik çalışmaların ses aralıklarının teknik çalışma türüne göre aşamalı olarak genişletilerek çalışılması,

Dizi, arpej, kromatik dizilerin hem bağlı hem staccato olarak seslendirilmesi ve ayrıca çeşitli zamanlara vurgu (aksan) uygulanarak çalışılması,

Dizi, arpej, kromatik dizilerin paralel olarak seslendirildiği gibi zıt yönlü hareketlerle de seslendirilmesi ve bazı noktalarda zıt ve paralel çalışmaların iç içe geçirililerek yapılması,

Kromatik dizilerin klavyenin her karar sesinden (her tuşdan) başlayacak şekilde paralel-zıt olarak ve ayrıca minör üçlü-altılı, majör üçlü-altılı aralıklarla çalışılması,

Benzer şekilde tonal dizilerinde minör üçlü-altılı, majör üçlü-altılı aralıklarla çalışılması,

Teknik çalışmalara çalgı çalışmaya başlamadan önce gerek ısınma gerekse problem çözme odaklı olarak yer verilmesi,

Teknik çalışmaları içeren metot kitapların yanında parmak egzersizi içeren teknik metot kitaplarının da kullanılması,

Çalışılan eserlerde üstesinden gelinemeyen zor pasajları ayrı bir şekilde belirleyip bu zorlukları aşmaya yönelik teknik çalışmaların yapılması,

Günlük ısınma amaçlı teknik çalışmalara ek olarak çalışılan eserlerin tonları ile aynı olan teknik çalışmalara yer verilmesi,

Çalışılan eserlerin genel teknik görünümü iyi analiz edilip bu doğrultuda teknik çalışmalara yoğunlaşılması (örneğin çalışılan eserde sol elde yoğun bir şekilde arpej çalışmaları varsa, teknik çalışmalarda bu doğrultuda belirlenip uygulanmalı),

Teknik çalışmaların uygulanma esnasında el, kol ve vücudun duruşuna dikkat edilmesi ve zorlanılan noktalarda (çeşitli kas ağrıları) problemin ne olduğu çözümlenerek çalışmaya bu şekilde yön verilmesi,

Çalgı eğitiminde en temel seviyeden itibaren öğrencilere teknik çalışmaların ödev olarak verilmesi,

Teknik çalışmaların öğrencilere zorunluluk değil de çalgı eğitiminin bir gerekliliği olarak aşılması,

Teknik çalışmaların eserleri çalma üzerindeki olumlu yansımalarının uygulamalı olarak örneklendirilerek öğrencilere öneminin belirtilmesi,

Çalışılan eserlerdeki zor bölümlerin (zorluk hangi elde ise) ayrılıp teknik çalışma şeklinde düzenli olarak tekrar edilmesi,

Teknik çalışmaların sistemli bir şekilde ilerleyişi ve teknik gelişimin doğru şekilde sonuçlanması için metronom kullanılması,

Metronom kullanımında ritim hızının teknik çalışmanın içeriği ve öğrencinin bulunduğu teknik seviyeye uygun olarak ayarlanması ve aşamalı olarak (ör: 60-62-64 şeklinde) artırılması,

Teknik çalışma hızının günlük olarak not edilerek teknik gelişimin farkındalığının bilinmesi,

Teknik çalışmaların sadece parmak ısıtma çalışmaları olmadığı ve doğru yöntemle yapılmayan çalışmaların faydadan daha çok olumsuz sonuçlar doğuracağına bilinmesi,

Teknik çalışmaları yaparken vücudun (el, kol, parmak) ihtiyaçlarına göre seçimler yapılması ve çalışmaların bu doğrultuda planlanması gereklidir.

KAYNAKÇA

1. Ahmetoğlu, F. (2020). Carl Czerny Op. 299 Pişano Etütlerinin Analizi. *Yüksek Lisans Tezi, Anadolu Üniversitesi, Güzel Sanatlar Enstitüsü, Eskişehir.*
2. Aşık, A. (2015). Keman Eğitiminde Dizi Çalışmalarının Öğrencilerin İntonasyon ve Pozisyon Değişirme Becerileri Üzerine Etkisi. *Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Burdur.*
3. Aydıner Uygun, M. (2013). Pişano Dersinde Çalışılan Etüt ve Eser Düzeyleriyle Bazı Değişkenler Arasındaki İlişkilerin İncelenmesi. *The Journal of Academic Social Science Studies, Volume 6 I (6), 33–55.* https://doi.org/10.9761/jasss_748
4. Ekici, H. (2004). Müzik Öğretmeni Adaylarının Pişano Eğitime İlişkin Düzeye Uygun Teknik Alıştırma Metodu Sorunu. *1924-2004 Musiki Muallim Mektebinden Günümüze Müzik Öğretmeni Yetiştirme Sempozyumu Bildiriler Kitabı. 7-10 Nisan, Isparta.*
5. Elik, T. (2021). Carl Czerny Op.824 Dört El Pişano Etütlerinin Çeşitli Değişkenlere Göre İncelenmesi. *Yüksek Lisans Tezi, Ordu Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ordu.*
6. Fenmen, M. (1997). Müzikçinin El Kitabı, Müzik Ansiklopedisi Yayınları. Ankara.
7. Kaleli, Y. S., & Barışeri, N. (2018). Müzik Öğretmeni Adaylarının Pişano Eğitimi Sürecinde Kazandıkları Teknik Davranışların İncelenmesi. *Sakarya Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 35, 23–48.* <https://dergipark.org.tr/tr/pub/sakaefd/issue/38142/303536>
8. Kalkanoğlu, B. (2020). Pişano Eğitiminde Sol El: C. Czerny Op.718 Sol El Etütlerinin Analizi. *Turkish Studies-Educational Sciences, 15(3), 1039–1950.* <https://doi.org/10.29228/TurkishStudies.42789>
9. Karasar, N. (2009). Bilimsel Araştırma Yöntemi. Ankara: Nobel Yay. 20. Baskı.
10. Korkmaz, O. (2021). Pişano Eğitime Başlangıçta Kullanılan Etütlerin Teknik Düzeyi Açısından İncelenmesi. *Idil Journal of Art and Language, 10(78), 220–231.* <https://doi.org/10.7816/idil-10-78-05>
11. Kurtuldu, M. K. (2007). Bilgiyi İşleme Modeline Dayalı Pişano Eğitiminde Genel Öğrenme Stratejilerinin Yeri ve Görsel İmajlar Oluşturma Yönteminin Kullanılabilirlik Düzeyi. *Yayımlanmamış Doktora Tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü. Ankara.*
12. Ömür, Ö. (2021). Pişano Eğitiminde Kullanılan Bertini'nin 25 Etudes Elementaires Op.137 Kitabının Teknik ve Müzikal Kazanımlar Açısından İncelenmesi. *E-Kafkas Eğitim Araştırmaları Dergisi, 8, 627–641.* <https://doi.org/10.30900/kafkasegt>.
13. Ömür, Ö. (2022). Pişano Eğitiminde Başlangıç Etütleri İçinde Yer Alan Duvernoy Op.176 Etüt Kitabının Analizi. *Turkish Studies, 17(3), 569–582.* <https://doi.org/http://dx.doi.org/10.7827/TurkishStudies.58032>
14. Pirgon, Y. (2009). Pişano Eğitiminde Karşılaşılan Teknik Güçlüklerin Aşılmasına Yönelik Bir Uygulama. *Doktora Tezi, Selçuk Üniversitesi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Konya.*
15. Poyrazoğlu, E. (2007). Carl Czerny'nin Yaşamı ve “il primo maestro di pianoforte” Etütlerinin İncelenmesi. *Yüksek Lisans Tezi, Anadolu Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Eskişehir.*
16. Say, A. (2002). Müzik Sözlüğü, Ahmet Say, Müzik Ansiklopedisi Yayınları, 1. Basım, Ankara
17. Sezen, H. (2021). Czerny'nin Op.849, 30 Études De Mécanisme Kitabının Çalım Teknikleri ve Kazanımları Açısından İncelenmesi. *Idil Journal of Art and Language, 77(2021 Ocak), 18–29.* <https://doi.org/10.7816/idil-10-77-02>

18. Sezen, H. (2022). Piyano Eğitiminde Kaliteli Ses Üretiminin Önemi. *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 62, 311–331. <https://doi.org/10.21764/maeuefd.989521>
19. Sözmen, N. (2021). İlk Piyano Eğitimi ve Güzel Sanatlar Lisesi Müzik Bölümü Öğrencilerine Metod, Teknik Çalışma ve Repertuvar Bağlamında Öneriler. *Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Okan Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, İstanbul*.
20. Toptaş, B., & Çeşit, C. (2014). Carl Czerny Op.599 Etüt Kitabında Sol Eşlik Yapılarının İncelenmesi. *NWSA Academic Journals*, 9(2), 66–83. <https://doi.org/10.12739/NWSA.2014.9.2.D0149>
21. Yıldırım, A.& Şimşek, H. (2008). Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri (6. Baskı). Seçkin Yayıncılık.

Okul Öncesi Eğitiminde Materyal Kullanımının Öğretim Sürecine Etkileri

The Effects of Material Usage on the Teaching Process in Pre-School Education

Aysun Bala

Yüksek Lisans Öğrencisi., İstanbul Gelişim Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Çocuk Gelişimi ABD, İstanbul, Türkiye

ÖZET

Gerek yapılan çalışmalar gerekse eğitim sistemine yönelik düzenlemelerde okul öncesi eğitimin eğitim hayatının en önemli süreçleri arasında yer aldığı kabul görmüştür. Okul öncesi eğitimi çağındaki çocukların öğrenmeye açık ve istekli oldukları ve öğrenme yeteneklerinin üst seviyede olduğu söylenebilir. Bu bağlamda, okul öncesi eğitiminde yeteneklerin geliştirilmesi ve çocuğun eğitim hayatına önemli bir temel atmasını sağlamak adına yeni öğrenme tekniklerinin geliştirilmesi zorunlu hale gelmiştir. Bu yöntemler arasında yer alan materyal kullanımı, çocukların öğretiminde öğretmenlere önemli katkılar sağlamaktadır. Millî Eğitim Bakanlığı'na göre, öğretmen adaylarının belirli yeterliliklere sahip olmaları beklenmektedir. Bu kapsamda öğretmenlik mesleği eğitiminde yeni ders içerikleri oluşturulmaktadır. Materyal kullanımı da bu ders içeriklerine dahil edilen öğretim teknikleri arasında yerini almıştır. Öğretmenlik mesleği, kişisel ve mesleki değerleri kapsayan üç ana başlık altında belirli yetkinlikleri gerektirir. Bunlar: öğrencileri tanıma; öğretme ve öğrenme süreci ve mesleki bilgi, mesleki beceri, tutum ve değerlerdir. Öğretme ve öğrenme sürecinde öğretmenlerden öğrencilerinin ihtiyaçlarına yönelik materyaller geliştirmeleri beklenmektedir. Ayrıca, okul öncesi öğretmenlerinin özel alan yeterlikleri için gelişim alanları olarak şu başlıklar tanımlanmıştır; aile ile iletişim, aile katılımı ve aile eğitimi; değerlendirme, iletişim, yaratıcılık ve estetik, okul ve toplumla iş birliği ve profesyonel geliştirme şeklindedir.

"Gelişim alanları" yeterlik alanı incelendiğinde, okul öncesi öğretmenlerinin materyal seçebilmeleri, kullanabilmeleri ve hazırlayabilmeleri gerektiği ifade edilebilir. Bu bağlamda okul öncesi öğretmenleri bu yeterlikleri kazanma, özellikle materyal geliştirmede ve kullanmada kendini geliştirme yönünde üzerine düşeni yapmalıdır. Okul öncesi eğitimde öğretmenlerin materyal kullanımının önemi, öğretim sürecine etkileri ve ortaya çıkan sorunların belirlenmesine yönelik bu çalışmada, ikincil kaynaklardan yararlanılarak yapılan SWOT analizi yoluyla, materyal kullanımının güçlü ve zayıf yönleri ile fırsatları ve tehditleri ortaya konmuştur.

Anahtar Kelimeler: Eğitim, Öğretim, Okul Öncesi, Eğitim Materyalleri

ABSTRACT

It has been accepted that pre-school education is one of the most important processes of education life, both in studies and regulations regarding the education system. It can be said that preschool children are open and willing to learn and their learning abilities are at a high level. In this context, it has become imperative to develop new learning techniques in order to develop skills in preschool education and to lay an important foundation for the child's education life. The use of materials, which is among these methods, provides important contributions to teachers in the teaching of children. According to the Ministry of National Education, prospective teachers are expected to have certain qualifications. In this context, new course contents are created in teaching profession education. The use of materials has also taken its place among the teaching techniques included in these course contents. The teaching profession requires certain competencies under three main headings covering personal and professional values. These include: getting to know students; teaching and learning process and professional knowledge, professional skills, attitudes and values. In the teaching and learning process, teachers are expected to develop materials that meet the needs of their students. In addition, the following titles have been defined as development areas for the special field competencies of preschool teachers; communication with family, family involvement and family education; assessment, communication, creativity and aesthetics, collaboration with school and society, and professional development.

When the "development areas" competence area is examined, it can be stated that preschool teachers should be able to select, use and prepare materials. In this context, preschool teachers should do their part in gaining these competencies, especially in developing and using materials. In this study, which aims to determine the importance of teachers' use of materials in preschool education, their effects on the teaching process and the problems that arise, the strengths and weaknesses, opportunities and threats of the use of materials are revealed through the SWOT analysis made using secondary sources.

Keywords: Education, Teaching, Preschool, Educational Materials

1. GİRİŞ

Okul öncesi eğitimin önemsenmesinin, Türkiye'de yaygınlaşmasının bir sonucu olarak okul öncesi eğitim kurumlarının fizikî yapıları, ellerindeki olanakları, öğrenci sayıları, öğretmenlerin nitelikleri, okul öncesi eğitime dair programları, kurumun öğrencilere kazandırmak istediği bilgi ve becerileri, veli davranışlarının uygulamalara yansımaları ve toplumda okul öncesi eğitime bakış konuları ön plana çıkmıştır. Bu kapsamda çocuklara okul öncesi eğitiminden beklenen verimin sağlanabilmesi için öğretmenlere yönelik hizmet içi eğitimlerin uygulanması, öğretmen ile öğrenci etkileşimi, zengin dil içeren ortam, düşük mevcuda sahip sınıflar, öğretmen başına düşen öğrenci oranlarının düşmesi, güvenli bir ortam, çeşitlilik yönünden zengin öğretim materyallerinin yaş gruplarına uyumlu ve eğitsel programlara uygun olması gerekmektedir. Eğitim kalitesindeki yetersizlik eğitimde sorunların artmasına ve eğitim kapsamındaki çocukların gelişiminde de olumsuzluklara yol açmaktadır.

Türkiye'de okul öncesi eğitim alanında hem nitel hem de nicel sorunlar yaşandığı görülmektedir. Erken yaşlardan itibaren uygulanmaya başlandığı için ülkeler erken çocukluk eğitiminde müfredat reformları yapmaya başlamıştır. Türkiye de 2006 yılında 36-72 aylık çocuklar için erken çocukluk eğitiminde müfredat değişikliğine gitmiştir. Ancak müfredat değişikliği tek başına yüksek kaliteli eğitim sağlamak için yeterli olmayıp geliştirilen bu müfredatları iyi uygulayan eğitimcilere ihtiyaç duyulmaktadır. Bu anlamda öğretmenler, tüm bu teorik bilgileri gerçek sınıf ortamına aktaran baş aktörler olduklarından, yeni bir müfredat uygulamaları ortaya konduğunda, okul öncesi öğretmenlerinin

uygulama sürecinde sorun yaşayıp yaşamadıkları konusuna önem verilmesi ve bu sorunların giderilmesine yönelik çözümler üretilmesi gerekmektedir.

2. OKUL ÖNCESİ EĞİTİM

Okul öncesi eğitimi teriminin tanımı, konuya nereden bakıldığına bağlıdır. Grotewell ve Burton (2008), çocuğun yaşamı açısından doğumdan sekiz yaşına kadar olan döneme okul öncesi dönem olarak tanımlamış ve bu dönemi sıfır ile sekiz yaş arasındaki zaman olarak detaylandırmıştır. Ancak, okul dönemlerine göre, okul öncesi eğitimi, ilköğretim üçüncü sınıfa kadar olan grup ortamlarını içerir. Diğer bir deyişle, okul öncesi eğitimi, bebeklikten ilköğretim üçüncü sınıf düzeyine kadar çocuklara hizmet veren özel bir eğitim dalıdır (Rasmuson, 2019).

2.1. Okul Öncesi Eğitiminin Önemi

Okul öncesi eğitimi, son on yılda gelişim psikolojisi, kültürel psikoloji, çocukluk çalışmaları, kültürel antropoloji, tarih ve felsefe gibi farklı alanlardan ilgi görmüştür. İnsanlar anlama kapasitesiyle doğarlar. Yani dünyaya geldiklerinde ve bu süreçte beyinleri öğrenmeye hazırdır. Hem çevre hem de genler beyin oluşmasında önemli bir rol oynar (Okobia, 2011: 300). İlköğretim hayatına daha hazırlıklı çocuklar yetiştirilmesinin temelini okul öncesi eğitim sürecinde nitelikli çalışmalar yapılarak öğrencilerin becerilerinin geliştirilmesi oluşturmaktadır (Erkan, 2011: 194). Çocuklara yönelik bu bakış açısı, yetkinlik ve öğrendiklerini algılamak, disiplinlerin, çocukların okul öncesi eğitimi başta olmak üzere eğitim hayatına bakışını değiştirmelerine yol açmıştır. Çocukların yeni doğduklarında bile öğrenmeye hazır olmaları, okul öncesi eğitiminin hem bireysel olarak çocuk için hem de daha geniş anlamda toplum için gerekli olduğu fikrini tetiklemiştir. Çocuklar açısından sosyal, duygusal ve akademik faydaların yanı sıra erken eğitim, onları okula hazırlamak ve lise mezuniyet oranlarını artırmak gibi uzun vadede onlara daha iyi bir gelecek sağlamaktadır. Erken eğitimin kısa ve uzun vadede bireylere sağladığı faydaların bilinmesi kaçınılmaz olarak toplumda okul öncesi eğitimin gerekliliği tartışmasını da beraberinde getirmektedir (Rasmuson, 2019).

2.2. Okul Öncesi Müfredatı ve Öğretmenler

Okul öncesi, çocuk gelişimi, sosyal hizmet, aile ilişkileri, antropoloji, sağlık, gelişimsel olarak uygun uygulama ve özel eğitime dayanan birçok bilgi tabanına sahiptir. Bu nedenle öğretmenlerin birçok konuda yetenekli olmaları gerekmektedir ve bu da okul öncesi eğitimcilerinin omuzlarında büyük bir sorumluluk oluşturmaktadır. Başka bir deyişle, okul öncesi öğretmenlerinin rolleri sınıfta farklılık göstermektedir. Okul öncesi öğretmenlerinin rolünü tanımlayan on üç alan bilgisi bulunmaktadır. Bunlar (Rasmuson, 2019);

- ✓ Çocuk gelişimi ve büyümesi,
- ✓ Müfredat,
- ✓ Sağlık,
- ✓ Güvenlik ve beslenme,
- ✓ Çocuk gözlemi,
- ✓ Kayıt tutma ve değerlendirme,
- ✓ Küçük çocuklar için ortamlar oluşturma,
- ✓ Çocuk rehberliği ve disiplinleri,
- ✓ Kültürel çeşitlilik,
- ✓ Özel ihtiyaçlar,
- ✓ Aile ve toplum ilişkileri,
- ✓ Profesyonellik ve mesleki gelişim,
- ✓ Yönetim ve denetimdir.

Öte yandan, Ulusal Küçük Çocukların Eğitimi Derneği, okul öncesi eğitimcisinin rolünü beş alanda tanımlamaktadır (Achola, vd., 2016: 25):

- ✓ Şefkatli bir öğrenenler topluluğu yaratmak,
- ✓ Gelişimi ve öğrenmeyi geliştirmek için öğretmek,
- ✓ Uygun müfredat oluşturmak,
- ✓ Çocukların gelişimini ve öğrenmesini değerlendirmek
- ✓ Ailelerle karşılıklı ilişkiler kurmak.

Ayrıca dernek, okul öncesi eğitimcisinin rolünü de 6 bileşende ayırmıştır (Dereobalı ve Bilir-Seyhan, 2020: 148):

- ✓ Çocukların ihtiyaç ve yeteneklerini anlama,
- ✓ Sosyal ve duygusal öğrenme için bir ortam yaratma,
- ✓ Geniş bir yetenek yelpazesini barındırma,
- ✓ Öğretmen tarafından başlatılan ve çocuk tarafından başlatılan faaliyetleri dengelemek,
- ✓ Müfredatın çocukların ihtiyaçlarını ne kadar iyi karşıladığını değerlendirmek,
- ✓ Eğitim sürecinde ortaya çıkan sorunların iyileştirilmesi adına aileyle güçlü ilişkiler geliştirmek. Okul öncesi öğretmenlerinin rolleri daha fazla genişletilebilir ancak tüm açıklamalarda ortak bir nokta vardır ki o da öğretmenin müfredattaki rolüdür.

Öğretmenin müfredattaki rolü göz önüne alındığında, bunu etkileyen çeşitli faktörler vardır. Hem kişisel hem de çevresel faktörler, gerçek sınıf ortamlarında müfredat uygulamasını etkiler. Öncelikle öğretmenin özellikleri faktörler arasında olabilir. Öğretmenler sosyal varlıklar olduklarından ve farklı geçmişlerden geldikleri için geçmiş deneyimlerini sınıf uygulamalarına taşırlar. Buna göre kişisel özelliklerin müfredatın uygulanması üzerinde etkisi vardır (Pekdoğan, 2016: 1952). Örnek vermek gerekirse, motive olmuş, sorumlu, organize ve yeni öğrenme fırsatlarına açık olarak nitelendirilen öğretmenler, motivasyonsuz, değişime açık olmayan öğretmenlere kıyasla yüksek müfredat uygulayıcıları bulunmuştur (Dereobalı ve Bilir-Seyhan, 2020: 148). Ayrıca okul öncesi öğretmenlerinin program uygulamalarını etkileyen faktörlerden biri olarak yönetici ve meslektaşlarından destek alma düzeyi açıklanabilir. Fedoravicius vd. (2004), yapmış oldukları araştırmada okul müdürünün desteğinin başarılı müfredat uygulaması için kilit bir faktör olduğu konusuna ısrarla değinmişlerdir. Diğer bir deyişle, işbirlikçi ortam bir zorunluluktur. Yine aynı araştırmada, işbirlikçi ilişki ve ağ kurmanın öğretmenlerin öğretimi kadar tutum ve motivasyonunu artıran olumlu faktörler arasında olduğu tespit edilmiştir (Kazu ve Yeşilyurt, 2008: 177). Birçok araştırma öğretmenlerin eğittikleri çocuklar için belirlenen hedeflere ulaşmalarında, bilgi ve becerilerden daha fazlasına ihtiyaç duyduklarını, teşvik ve yardıma ihtiyaçları olduğunu, başarılı bir müfredat uygulaması için idari desteğin gerekliliğini desteklemiştir (Karamustafaoglu ve Kandaz, 2006: 70).

3. OKUL ÖNCESİ EĞİTİMDE MATERYAL KULLANIMININ ÖNEMİ VE ÖĞRETİM SÜRECİNE ETKİLERİ

Materyal geliştirme ile ilgili bilgi ve becerilerin öğretmenlerin lisans yıllarından okul öncesi sınıfa aktarılması önemlidir. Dolayısıyla, çocukların etrafındaki her şey bir öğrenme aracı olarak düşünülmelidir. Çocuklar meraklı bireylerdir; her şeye dokunmak, hissetmek ve oynamak için doğal bir istekleri vardır. Bu bağlamda okul öncesi öğretmenlerinden çocukların çevresindeki materyallerin kalitesini artırmalarının yanında çocukların öğrenmeleri ve gelişmeleri için materyaller geliştirmeleri beklenmektedir. Literatüre göre öğrenme ortamında materyallerin kullanılması çocukların eğitimine değerli bir katkı sağlamaktadır. Buna göre materyaller öğrencilerin öğrenmelerini kolaylaştırmakta, ilgi ve isteklerini artırmakta ve gerçek yaşam deneyimleri sunmaktadır (Kablan, vd., 2013: 1637). Nitelikli bir eğitim için materyal kullanmanın önemi birçok araştırmada ortaya konulmuştur. Ayrıca, Amerikan Ulusal Küçük Çocukların Eğitimi Derneği, öğretmenlerin çocukların öğrenmesini ve gelişimini teşvik etmek için ilginç ve hassas bir ortam yaratmaları gerektiğini ilan etmiştir (Dursun ve Kuzu, 2008: 162). Bu amaçla dernek, okul öncesi öğretmenlerine, çocukların ihtiyaçları ve ilgileri açısından uygun olanları seçerek çocukların materyalleri keşfedebilecekleri bir öğrenme ortamı hazırlamasını tavsiye etmektedir. Ayrıca öğretmenlerden, materyallerin çocukları belirli etkinliklere ve deneyimlere yönlendirdiği öğrenme ortamları hazırlamaları (Norris, Eckert ve Gardiner, 2004: 107) ve çocuklara yaparak yaşayarak öğrenmeleri için farklı materyaller ve fırsatlar sunmaları beklenmektedir (Epstein, 2007).

Materyaller sadece çocuklar için değil aynı zamanda okul öncesi öğretmenleri için de önemlidir. Öğretmenler, materyallerin yardımıyla müfredatın içeriğini öğrencilerine pragmatik bir şekilde çekici hale getirir (Achola, vd., 2016: 22). Materyallerin olduğu bir öğrenme ortamında öğretmenler onların katılımıyla çocuklara deneyim sağlayabilir ve bu soyut kavramları somutlaştırabilir. Güneş ve Erkan (2017: 21), yapmış oldukları çalışmada çocukların öğrenme stillerinin öğretmenlerce belirlenerek, uygun öğrenme ortamı, öğretici araç ve gereçleri onların stillerine göre seçmelerinin öğrenme sürecinde önemli etkisi olduğunu belirtmiştir. Adewale (2011: 225), öğretmenlerin çocukların dikkatini derse çekmek için materyalleri kullanabileceğini belirtmiştir. Benzer şekilde, Okobia (2011: 305), etkili müfredat uygulaması için materyal kullanmanın önemini belirtmiştir. Öğretmenler materyaller yardımıyla çocukların ilgisini canlı tutabilir. Bu nedenle öğretmenler, eğitimin amaçlarını desteklemek için çocukların değişen ilgilerine ayak uyduracak materyalleri seçmeli ve revize etmelidir. Literatürde okul öncesi eğitiminde müzik materyallerinin kullanımı (Rodriguez ve Alvarez, 2017: 148), okul öncesi dönemde blok oyun ve matematik öğrenimi (Trawick-Smith vd., 2017: 434), akademik öğrenmede blok oyun gibi birçok çalışma bulunmaktadır. Okul öncesi öğretimde (Rasmuson, 2019), oyuncakların okul öncesi çocukların oyun kalitesi üzerindeki etkileri (Trawick-Smith vd., 2017: 433) ve öğretim materyallerinin okul öncesi dönemdeki öğrenciler arasında sözlü beceriler üzerindeki etkileri ifade edilmektedir.

Öğretmenlerin öğretmenlik mesleğinde materyalleri nasıl kullandıkları ve materyal geliştirme derslerinden edindikleri bilgiler sekiz ortak kategori altında toplanır. Bunlar: öğretmenlere kaynak sağlama, materyal geliştirme, çocukların öğrenmesini ve gelişimini destekleme, öğretmenlerin yaratıcılığını destekleme, materyallerden haberdar olma, atık materyalleri kullanma, okul öncesi eğitim programını destekleme ve bir eğitim programı içinde kavramlar ve kazanımlar için materyal kullanma şeklindedir. Öğretmenler arasında özellikle "en deneyimli/deneyimli" öğretmenler materyalleri farklı ve özel amaçlar için kullandıklarını ve bu sekiz kategoride daha fazla yoğunlaştıklarını belirtmektedir (Bakaç ve Özen, 2017: 620). Özel gereksinimleri olan çocuklara destek olmak, özel günleri kutlamak, projelerde kullanmak, çocukların aktif öğrenmelerini ve sorumluluk almalarını sağlamak ve aile katılımını artırmak bu özel amaçlara örnek olarak gösterilmiştir. Bu kategorilere ek olarak "en deneyimli" öğretmenler, çocukların görsel olarak ilgisini çekecek ve sınıfın ihtiyaçlarına cevap verecek materyaller kullandıklarını belirtmişlerdir (Kablan vd. 2013: 1635).

3.1. Okul Öncesi Öğretiminde Materyal Kullanımında Öğretmenlerin Yaşadığı Sorunlar

Okul öncesi öğretmenleri genellikle genç bir yapıya sahip kişilerdir ve idealist bir mesleki sorumluluk duymaktadırlar. Bundan dolayı da okul öncesi öğrencileri yaş grubunun öğrenmesinde önemli yeri bulunan "somutlaştırma" yöntemi ile gerektiği gibi yetiştirmek isterler. Yine söz konusu öğretmenlerinin çoğunluğunun deneyim sürecinde okul öncesi öğretmeni olarak temel niteliklere sahip olmayı arzuladıkları da görülmektedir. Okul öncesi öğretmenlerinin algılarına göre, öğretime yardımcı materyaller dersi tanıtmak sevdirmek için zorunlu kullanılan araçlardır. Öğretmenlerin çoğunluğu öğretim araçlarını kullanmanın önemli olduğuna şiddetle inanmakta ve bu bağlamda öğretim araçlarını çoğu zaman kullanmaktadırlar. Öğretim araçlarını hiç kullanmayan öğretmenlerse, kullanılacak gerçek nesnelere olmamasını gerekçe göstermektedir (Kara ve Çağiltay, 2017: 138).

Öğretmenlerin çoğunluğu en azından seçilen dersler için öğretim araçlarını kullanma eğilimindedirler ve öğretim araçlarının her zaman fayda sağladığı yönünde genel bir görüşe sahiptir. Bu da okul öncesi öğretmenlerinin çocukların öğrenme becerilerinin artırılmasında öğretim araçlarına yönelik olumlu bir algıya sahip olduklarını ortaya koymaktadır (Pekdoğan, 2016: 1950). Öğretme-öğrenme sürecinde öğretmenlerin öğretim araçlarını kullanma amaçları, olguları net bir şekilde tanımlanmalıdır. Okul öncesi öğretmenlerinin en çok kullandıkları öğretim araçları ise sırasıyla resim, kart, fotoğraf, kara tahta ve kitaplar olmakla birlikte en az kullandıkları öğretim araçları ise TV/DVD/CD, ses kasetleridir (Kara ve Çağiltay, 2017: 138-139).

Öğretmenler, öğretim sırasında malzemelerin pahalılığı ve ulaşım zorluğunun kendileri için sorun yarattığını düşünmektedir. Bunun yanı sıra, depolama zorlukları karşılaşılan bir sorun olarak ifade edilse de çok fazla bu görüş dillendirilmemektedir. Okul öncesi öğretmenlerinin öğretim araçları hazırlarken karşılaştıkları temel sorun, her ders için öğretim araçları hazırlayacak zaman yetersizliğidir (Koray vd., 2016). Bu ayrıca öğretmenin, özellikle iş görevlerini yerine getirmek için hazırlanmasında yeterli bir zamanının olmadığı sonucunu doğurmaktadır. Bilgisayar gibi elektronik malzemelerin kullanımı konusunda özel eğitimin olmaması, sınıfta öğretim araçlarını muhafaza edecek yer olmaması ve okullarındaki kaynakların sınırlı olması diğer temel sorunlar olarak ifade edilebilir. Ayrıca tüm çocuklar için yeterli materyal bulunmaması ve öğretim araçlarını dersle ilişkilendirecek bilgi eksikliği de öğretmenlerin karşılaştıkları diğer sorunlar olarak belirtilebilir. Az da olsa çekici olmamak ve düşük standartlar, öğretim araçlarını kullanırken karşılaşılan sorunlar olarak göze çarpmaktadır. Yine de öğretmenlerin nadiren kullandıkları öğretim araçları ve öğretim araçlarını kullanırken karşılaştıkları büyük sorunlar ile karşılaştırıldığında, bu iki unsurla önemli sorunlar arasında bir bağlantı olduğu ifade edilebilir (Dereobalı ve Bilir-Seyhan, 2020: 160). Öğretmenlerin bilgisayar gibi görsel-işitsel öğretim araçlarını kullanma konusunda yeterli eğitime sahip olmadıkları için çok nadiren kullandıkları söylenebilir.

4. OKUL ÖNCESİ ÖĞRETİMDE MATERYAL KULLANIMINA İLİŞKİN SWOT ANALİZİ

Araştırmada, okul öncesi eğitimde materyal kullanımının önemi ve öğretim sürecine etkileri kavramsal çerçevede incelenerek, ikincil kaynaklardan elde edilen veriler SWOT analizi ile değerlendirilmiş ve Tablo 1'de açıklanmıştır.

Tablo 1. Okul Öncesi Öğretimde Materyal Kullanımının SWOT Analizi Sonuçları

Güçlü Yönler	
✓	Öğretimde önemli destek unsuru olması
✓	Okul öncesi için önemli olan somutlaştırmayı sağlaması
✓	Dersi tanıtmada ve sevdirmede önemli etki yaratması
✓	Sözlü beceriler üzerinde olumlu etkisi
✓	Öğrencinin yaratıcılık becerisini desteklemesi
✓	Öğrencinin sorumluluk duygusunu artırması
✓	Öğrencinin problem çözme yeteneklerini geliştirmesi
✓	Öğretmenlerin mesleki yönden verimli olması
Zayıf Yönler	
✓	Dijital olmayan malzemelerin bireyselleştirilememesi
✓	Tasarım ve kullanımının zor olması
✓	Bilgisayar destekli materyallerin eğitim gerektirmesi
✓	Öğretmenlerin bilgi eksikliği

✓ Maliyetlerin yüksek olması
✓ Kolaycılık ve tembelliğe yol açması
✓ Bağımlılık yapması
✓ Yeterli muhafaza alanı bulunmaması
Fırsatlar
✓ Yeni teknoloji sistemlerinin etkili kullanımına olanak sağlaması,
✓ Öğretmenin odaklanmasına yarar sağlaması ve öğrencilerin dikkatinin dağılmasını engellenmesi,
✓ Öğretmenin kendi belirleyeceği sunum teknikleri ile anlatma fırsatı bulması
✓ Katılımcı eğitime olanak sağlanması
✓ Geleceğin eğitim sisteminin değişmez parçası olarak öngörülmesi
Tehditler
✓ Materyallerin özensiz hazırlanması
✓ Çocukların ilgilenmesi gerekene odaklanamaması
✓ Dijital materyallerin uzun süre kullanımda görme bozukluğuna yol açması
✓ Muhafaza edilecek alan yetersizliğinde materyallerin kontrolsüz kullanıma açık olması

5. SONUÇ VE ÖNERİLER

Okul öncesi öğretmenlerinin çoğunluğunun, öğretim araçları ve öğretme-öğrenme sürecindeki önemi konusunda kesin bir algıya sahip olduğu sonucuna varılabilir. Ayrıca okul öncesi öğretmenlerinin öğretim araçlarını kullanmanın işlevlerinin ve öneminin farkında olmalarına rağmen, diğer görsel-ışitsel araçların eğitiminin eksikliğinden dolayı karşılaştıkları sorunlar nedeniyle, öğretim araçlarını çoğunlukla gerçek sınıfta görsel araçlarla sınırlandırdıkları söylenebilir. Eğitim materyallerinin temin sorununun yanı sıra bu materyallerin hazırlanması için zaman eksikliği de üzerinde durulması gereken bir konudur. Ayrıca, eğitim araçlarının hazırlanması ve kullanımı ile ilgili olarak karşılaştıkları sorunlar nedeniyle bu materyallerin kullanımına verilen önemin azalması riski de bulunmaktadır. Bu nedenle, sınıfta farklı türde öğretim araçlarını etkin bir şekilde kullanma konusunda farkındalık yaratılması ve bu yönde eğitimler düzenlenerek eğitim araçlarının kullanımında etkinliğin sağlanması önem taşımaktadır. Diğer taraftan, öğretmenleri çalışma programları içerisinde materyal kullanımına daha fazla zaman ayırmaya ve verimli bir eğitim süreci için alternatif materyalleri kullanarak etkili, yaratıcı ve sürekliliği sağlayan bir eğitim planı uygulamaya teşvik etmek de önerilebilir. Bunun yanında materyal elde etmeye yönelik sorunların üstesinden gelmek için eğitim materyallerinin diğer öğretmenlerle de paylaşılması yöntem olarak seçilebilir. Karşılaşılan sorunları aşmak için, öğretmenlere eğitim araçlarını etkin kullanma konusunda özel eğitimler verilmesi; ayrıca bu araçları dayanıklı kılma ve koruma konusunda bilinçlendirmeye yönelik seminerler ve çalıştaylar düzenlenmesi çözüm önerileri arasında yer almaktadır.

KAYNAKÇA

- Achola, O. R., Gudo, C. O., & Odongo, B. (2016). Implications of instructional materials on oral skills among early childhood learners in central zone, Kisumu County, Kenya. *International Journal of Educational Policy Research and Review*, 3(2), 20-28.
- Adewale, J. G. (2011). Competency level of Nigerian primary 4 pupils in life skills achievement test. *Education 3-13: International Journal of Primary, Elementary and Early Years Education*, 39 (3), 221-232
- Bakaç, E. ve Özen, R. (2017). Öğretmen adaylarının materyal tasarımı öz-yeterlik inanç düzeylerinin teknolojik pedagojik alan yeterlikleri bağlamında incelenmesi, *Ahi Evran Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi* 18 (2), 613-632
- Dereobalı, N. ve Bilir Seyhan, G. (2020). Material Development in the Context of Preschool Teaching Profession . *Journal of Theoretical Educational Science* , 13 (1) , 147-169
- Dursun, Ö. Ö. ve Kuzu, A. (2008). Öğretmenlik uygulaması dersinde yaşanan sorunlara yönelik öğretmen adayı ve öğretim elemanı görüşleri. *Selçuk Üniversitesi Ahmet Keleşoğlu Eğitim Fakültesi Dergisi*, 25, 159-178.
- Epstein, A. S. (2007). *The intentional teacher: Choosing the best strategies for young children's learning*. Washington, DC: NAEYC.
- Erkan, S. (2011). Farklı sosyoekonomik düzeydeki ilköğretim birinci sınıf öğrencilerinin okula hazır bulunuşluklarının incelenmesi. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 40, 186-197.
- Fedoravicius, N., Desimone, L., Payne, B., Henrich, C. C. ve Finn-Stevenson, M. (2004). Comprehensive school reform: An implementation study of preschool programs in elementary schools. *The Elementary School Journal*, 104(5), 369- 389. <https://doi.org/10.1086/499758>.
- Grotewell, P. & Burton R. Y., (2008). *Early childhood education, issues and developments*, New York: Nova Science Publishers.
- Güneş, G. & Erkan, S. (2017). Okul Öncesi Dönem Çocuklarının Öğrenme Stillerinin İncelenmesi. *Mersin Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 13 (1), 13-24.

11. Kablan, Z., Topan, B., & Erkan, B. (2013). Sinif ici ogretimde materyal kullaniminin etkililik duzeyi: Bir meta-analiz calismasi [The effectiveness level of material use in classroom instruction: A meta-analysis study]. *Educational Sciences: Theory & Practice*, 13(3), 1629-1644.
12. Kara, N., & Çağıltay, K. (2017). In-service preschool teachers' thoughts about technology and technology use in early educational settings. *Contemporary Educational Technology*, 8(2), 119-141.
13. Karamustafaoglu, S., & Kandaz, U. (2006). Okul öncesi eğitimde fen etkinliklerinde kullanılan öğretim yöntemleri ve karşılaşılan güçlükler [Using teaching methods in the science activities and difficulties encountered in pre-school education]. *Gazi Üniversitesi, Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 26(1), 65-81.
14. Kazu, H., & Yeşilyurt, E. (2008). Öğretmenlerin öğretim araç-gereçlerini kullanım amaçları. *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 18(2), 175-188.
15. Koray, O., Kaya, B., & Pekbay, C. (2016). Öğretmen adaylarının ders materyali hazırlamada donut-düzeltilme süreciyle ilgili görüşlerinin incelenmesi [An analysis of pre-service teachers' opinions about the feedback and correction process in the preparation of teaching materials]. *Journal of Theory and Practice in Education*, 12(4), 844-862.
16. Norris, D. J., Eckert, L., & Gardiner, I. (2004). The utilization of interest centers in preschool classrooms. Presented at the National Association for the Education of Young Children Conference: Chicago, Illinois.
17. Okobia, E. O. (2011). Social studies teachers' perception of the junior secondary school social studies curriculum in Edo State, Nigeria. *European Journal of Educational Studies* 3(2), 303-309.
18. Rasmuson, K. (2019). Influences of block play on academic learning in preschool (Thesis, Concordia University, St. Paul). Retrieved from https://digitalcommons.csp.edu/teacher-education_masters/12
19. Rodríguez JR, Álvarez RMV. The music materials in early childhood education: A descriptive study in Galicia (Spain). *International Journal of Music Education*. 2017;35(2):139-53
20. Trawick-Smith, J., Swaminathan, S., Baton, B., Danieluk, C., Marsh, S., & Szarwacki, M. (2017). Block play and mathematics learning in preschool: The effects of building complexity, peer and teacher interactions in the block area, and replica play materials. *Journal of Early Childhood Research*, 15(4), 433-448.

1897 Yılında Lord Warkworth'un Anadolu Seyahati

The Anatolian Travel of Lord Warkworth in 1897

Sabit Genç

Dr., Amasya Sosyal Bilimler Lisesi, Amasya, Türkiye

ÖZET

Anadolu coğrafyası tarihi süreç içerisinde farklı dönemlerde gerek yerli gerekse yabancı çok sayıda seyyahın gezi güzergâhlarında yer almıştır. Bu seyyahlar gezdikleri dönemde Anadolu'da gördükleri yerleri, şahit oldukları olayları, ve hatta mutfak kültürüne kadar pek çok konuda günümüz araştırmacıları için geçmiş döneme ışık tutabilecek notlar tutmuşlardır. Seyyahların notları geçtikleri dönem Anadolu'sunun idari, demografik, siyasi, dini yapısında iklimi, bitki örtüsü, folklorü, mutfak kültürü hakkında kıymetli bilgiler ihtiva etmektedir. Anadolu'yu gezen seyyahlardan biri de İngiliz Lord Warkworth'dur. Lord, birincisi 1897 diğeri de 1899 olmak üzere farklı rotalarda iki defa Anadolu turu yapmıştır. Lord'un 1897 yılındaki Anadolu seyahatinde tutmuş olduğu notlar 19. yüzyıl sonları Anadolu tarihi ve coğrafyası açısından önemli veriler içermektedir. Bu çalışmada bir yandan Lord'un seyahat notları takip edilerek 19. yüzyıl sonlarında Anadolu'nun belirli bir coğrafyasında da olsa tarihi bir kesitine ışık tutmak, diğer taraftan da Lord Warkworth örneğinden hareketle seyyahların notlarının tarihi çalışmalara katkısını ortaya koymak amaçlanmıştır.

Anahtar Kelimeler: Lord Warkworth, Seyyah, Anadolu, Osmanlı İmparatorluğu

ABSTRACT

Anatolian geography has taken part in the travel routes of many local and foreign travelers in different periods in the historical process. These travelers kept notes about the places they saw in Anatolia, the events they witnessed, and even the cuisine culture, which could shed light on the past period for today's researchers. The notes of the travelers contain valuable information about the climate, vegetation, folklore and culinary culture, as well as the administrative, demographic, political and religious structure of Anatolia. One of the travelers who visited Anatolia is the English Lord Warkworth. Lord made two tours of Anatolia on different routes, the first in 1897 and the other in 1899. The notes that the Lord kept on her Anatolian trip in 1897 contain important data in terms of Anatolian history and geography at the end of the 19th century. In this study, it is aimed to shed light on a historical section of Anatolia, albeit in a certain geography, by following Lord's travel notes on the one hand, and to reveal the contribution of travelers' notes to historical studies, on the other hand, with the example of Lord Warkworth.

Keywords: Lord Warkworth, Traveler, Anatolia, Ottoman Empire

1. GİRİŞ

19. yüzyılın sonları Anadolu tarihinde 18. yüzyıl başlarından itibaren devam eden reform çabalarına rağmen Osmanlı İmparatorluğu'nun çöküş sürecine sahne olmuştur. Bu dönemde Osmanlı topraklarında emperyalistlerin siyasi, ekonomik ve askeri baskıları zirveye ulaşmış, ülke bütünlüğünü ve kamu güvenliğini sarsan ayrılıkçı etnik hareketler ivme kazanmıştır. İmparatorluğun çöküş sürecinin doğal sonucu olarak siyasi, askeri, sosyal, ekonomik ve demografik anlamda ciddi gelişmeler yaşanmıştır. Farklı boyutlarıyla Anadolu'nun tarihi üzerine çalışanlar için 19. yüzyıl sonları, konu ve kaynak bakımından belki de en az sıkıntı yaşanacak dönemlerin başında gelmektedir. Fakat genel siyasi, sosyal, ekonomik gelişmeler dışında pek bilgi sahibi olmasak ta her köy, kasaba, şehir hatta bir yolun, menzil noktasının bize anlatabileceği, günümüzde insanların ilgisini çekebilecek hikâyeleri vardır. Bu hikâyeler hakkında resmi kaynaklarda yeterli bilgi bulunmasa da en azından bir kısmı ile ilgili olarak daha önce buraları gezmiş seyyahların kayıtlarında bulunabilir. Anadolu, Asya-Avrupa arasında geçiş rotası, Asya-Avrupa ve Afrika kıtalarının kesişim noktasında olması, antik ticaret yollarının güzergâhında bulunması nedeniyle tarih boyunca siyasi ajan, konsolos, doğa bilimci, arkeolog, tarihçi, coğrafyacı, jeolog ve misyoner gibi farklı mesleklerden seyyahların gezi güzergâhında yer almıştır¹. Bu seyyahların kayıtları dönemin diğer kaynakları ile karşılaştırılarak verilerin doğruluğu, seyyahın da özellikleri ve dönemin olayları ve yaygın söylemleri tahlil edildiğinde dikkatli kullanıldığı takdirde geçtikleri dönem Anadolu tarihine ışık tutabilecek değerli veriler ihtiva etmektedir (Yılmaz 2013: 606). Anadolu'da seyahat eden bu kişiler, güzergâhlarında gördükleri idari, demografik, dini, coğrafi, sıhhi gelişmeler yanında şehir ve kasabalardaki mimari özellikleri, halkın örf ve adetlerini, yaşam tarzlarını düzenli bir biçimde

¹ Bu seyyahlardan bazıları ve eserleri şunlardır: Herodotos (2006). Halikarnasosolu Herodotos Tarihi Ya da Her Biri Bir Musa Adını Taşıyan Dokuz Kitabı, (Çev. Müntekim Ökmen), Türkiye İş Bankası Yayınları, İstanbul. / Pliny (1847-48). Natural History, Philemon Holland (Translator), Vol.I, Printed by George Barclay. / Strabon (2000). Antik Anadolu Coğrafyası (Geographiaka: XII, XIII, XIV), (Çev. Adnan Pekman), Arkeoloji ve Sanat yayınları, İstanbul. / İbn-i Batuta (1970).İbn-i Batuta Seyahatnamesinden Seçmeler, (Hazırlayan İsmet Parmaksızoğlu), Ankara: Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları. / Hans, Drernschwam (1992). İstanbul ve Anadolu'ya Seyahat Günlüğü (Çev. Yaşar Önen). Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları. / Evliya Çelebi (1986). Seyahatname 10 Cilt. İstanbul: Üç dal Neşriyat. / Sestini, Dominic (1786). Viaggio Da Constantinopoli A Bassora. İn Yverdun: ? / Mirza Ebu Taleb Han (1814). Travels of Mirza Ebu Taleb Han, C.III, London: Longman, Hirst, Rees ve Orme. /Sir Ouseley, William (1823). Travels İn Various Countries Of The East; More Particular Persia. Vol. III, London Published by Rodwell and Martin. / Cuinet, Vital (1892). La Turquie D' Asie, Volume I, Imprimerie Burdin, Paris. / Texier, C. (2002). Küçük Asya Coğrafyası, Tarihi ve Arkeolojisi, C. III, (Çev. Ali Suat), Enformasyon ve Dökümantasyon Hizmetleri Vakfı, Ankara. / Natanyan, Boğos (2008). Sivas 1877, Çev. Silvert Malhasyan. İstanbul: Bir Zamanlar Yayıncılık. / White, E.George (1918). Charles Chapin Tracy, Missionary, Philanthropist, Boston: Educator, Pilgrim Press.

yazarak Anadolu taşrasının folklorik, coğrafi, tarihi özelliklerinin aydınlatılması için paha biçilmez bilgiler sunmaktadır.

Tuttuğu seyahat notlarıyla Anadolu'nun tarihi kesitine ışık tutan seyyahlardan biri de Lord Warkworth olarak bilinen Henry Algernon George Percy'dir. Lord, birincisi 1897 ikincisi ise 1899 yıllarında olmak üzere iki defa Anadolu'yu gezmiştir. Birinci gezisine İstanbul'dan başlayan Lord, Eskişehir- Samsun- Trabzon- Erzurum- Ecmiyazin- Van- Hakkâri- Musul- Mardin- Diyarbakır- Urfa- Halep ve İskenderun rotasını izlemiştir (Warkworth 1898: 1-265). İkinci seyahatinde ise İstanbul- Eskişehir- Konya- Niğde- Nevşehir- Kayseri- Maraş- Adıyaman- Muş- Bitlis- Van- Hakkâri- Musul ve Bağdat güzergâhını takip etmiştir. Gezileriyle ilgili kayıtlarında dikkatli bir gözlemci olarak güzergâhındaki şehir, kasaba ve köyler, menzil noktaları, evlerin mimarisi, tarihi mekânlar, idarecilerle ilgili değerlendirmeler, etnik yapı, gelenekler, inançlar, giyim, iklim, bitki örtüsü, yolların durumu gibi konularda ayrıntılı bilgiler vermektedir.

Bu çalışmada İngiliz politikacı, diplomat ve seyyah Lord Warkworth'un 1897 yılında İstanbul'da başlayan ve yukarıda zikredilen güzergâhı izleyerek Rodos üzerinden ülkesine döndüğü seyahatinin İstanbul-İskenderun arasındaki kısmı ele alınmıştır. Çalışma sayesinde hem Lord Warkworth ve çalışmaları tanıtılmaya hem de 1897 yılı seyahat notlarından oluşan *Notes from a Diary in Asiatic Turkey* adlı eserden yararlanarak 1897 Anadolu'sunun tarihi kesitine ışık tutulmaya gayret edilmiştir. Lord, zikredilen güzergâh boyunca gördüklerini ayrıntılarıyla kaydetmiş, anlatımlarını desteklemek amacıyla bizzat kendi çektiği fotoğraflara da yer vererek dönemin gelişmelerini objektif bir yaklaşımla bize aktarmaya gayret etmiştir. Anlatımı esnasında tarihlendirme konusunda yeterince titiz davranmamış ise de yeri geldiğinde ayrıntılara girerek ele aldığı konuları detaylı şekilde aktarmaya, okuyucuyu bilgilendirmeye çaba sarf etmiştir. Burada önce Lord'un hayatı ve eserleri hakkında kısa bilgi verilecek devamında Lord'un gezi notları takip edilecektir.

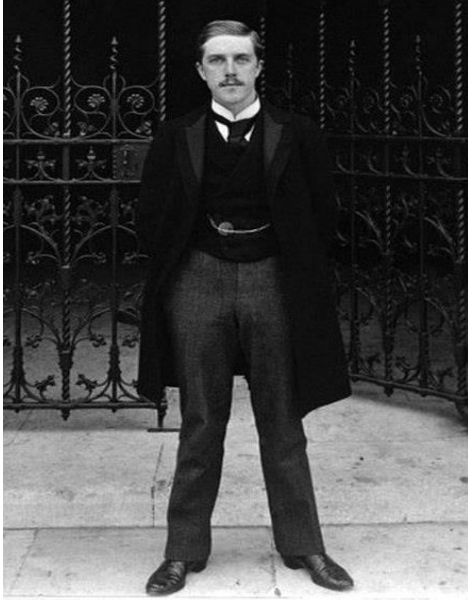
2. LORD WARKWORTH'UN HAYATI

İngiliz politikacı, diplomat, arkeolog ve seyyah Lord Warkworth -Henry Algernon George Percy-, soylu bir İngiliz ailesi olan 7. Nordumberland² Dükü'nün en büyük oğlu olup 21 Ocak 1871 yılında doğmuş, 30 Aralık 1909 tarihinde 38 yaşında iken vefat etmiştir (Tuzcu 2013: 595). 1892 yılında Oxford Üniversitesi'nden mezun olduktan sonra, Muhafazakâr Parti'ye katılmış, 1895 yılında yapılan seçimlerde de aynı partiden milletvekili olmuştur. 1902'de Hindistan parlamentosu devlet sekreterliğine, 1903 yılında da Lodra'da İngiltere dışişleri bakanı sekreterliğine atanmıştır (Tuzcu 2013: 595). Anadolu'yu yakından tanımak amacıyla iki defa Anadolu turuna çıkmıştır. İlk seyahati 1897 yılında gerçekleşmiş, bu seyahatte İstanbul'dan başlayarak iç Anadolu, Karadeniz, doğu ve güneydoğu Anadolu bölgeleriyle kuzey Irak, Suriye ve Lübnan'ı dolaşmış buradan Rodos'a geçerek aynı yıl ülkesine dönmüştür (Warkworth 1898: 1-265). Bu seyahatine ait anılarını *Notes from a Diary in Asiatic Turkey* adıyla kitap haline getirmiştir. İkinci seyahati 1899 yılında yapılmıştır. Bu seyahatte yine İstanbul'dan başlayarak iç Anadolu, doğu ve güneydoğu Anadolu bölgelerini dolaştıktan sonra Irak'a geçmiş Bağdat üzerinden ülkesine dönmüştür (Percy 1901: 1-328). Bu seyahatine ait anılarını ise 1901 yılında *Highlands of Asiatic Turkey* ismiyle kitaplaştırmıştır. 1904-1907 yıllarında İngiltere'nin Rusya ile yakınlaşmasına karşı tavrı aldığı için Osmanlı sempatisini olmakla suçlanmıştır. Gelecekte Muhafazakâr Parti'nin başkanı olması beklenen Lord, 38 yaşında iken resmi açıklamaya göre gribal bir enfeksiyon, söylentiye göre ise cinayet sonucu ölmüştür (Tuzcu 2013: 596).

3. LORD WARKWORTH'UN ESERLERİ

Lord bu kısa hayatında özellikle Türkiye'nin 19. yüzyıl sonları, 20. yüzyıl başlarındaki tarihine ışık tutan iki önemli eser sığdırmayı başarmıştır. Bunlardan birincisi: *Notes from a Diary in Asiatic Turkey'dir*. Lord'un 1897 yılında Asya Türkiyesi'nde yaptığı seyahat notlarının derlenmesiyle ortaya çıkmış bir eserdir.

² Northumberland, İngiltere-İskoçya sınırlarında yer almaktadır. Tarihte İngiltere ve İskoçya arasında çok sayıda çatışmaya şahit olmuştur. 1237 yılından itibaren İngiltere egemenliğine girmiştir. 2009 itibaren yerel idare olarak idare edilen bir yerel idare birimidir. İngiltere'de nüfus yoğunluğu en düşük kontluktur. Arazisi günümüzde milli parktır.

Resim-1-Lord Warkworth³

Çalışmanın da konusu olan bu eserde yazar 1897 başlarında Anadolu'yu gezmek amacıyla İstanbul'dan başlayan ve İskenderun'a ulaşan daha önce de zikredilen rotada yaptığı gezinin ayrıntılarını verir. Çalışmanın ilk baskısı 1898 yılında Edward Arnold Publisher to India Office tarafından Londra'da yapılmıştır. 11 bölümden meydana gelen eser uzun bir önsöz ile başlar. XVI+265 sayfa olan eserin bölümleri içinde anlatımı desteklemek amacıyla -birisi kitap kapağında olmak üzere- 31 resim ve kitap sonuna da gezi güzergâhını gösteren bir harita ilave edilmiştir (Warkworth 1898: I-242). Resimler verilirken numara verilmemiş sadece neyin resmi olduğuna dair altına açıklama eklenmiştir. Ulaşılması zor bölgelerde yapılmış ilgi çekici bir yolculuğun ciddi ve ılımlı açıklamalarını ihtiva eden bu kitap çok içten bir övgüyü hak ediyor (Notes from a Diary in Asiatic Turkey 1999: 557). Lord'un ikinci çalışması ise yine seyahat notlarından oluşan *Highlands Of Asiatic Turkey'dir*. Lord'un 1899 yılında Osmanlı Anadolu'sunda yaptığı seyahat notlarından meydana gelmiştir. Seyyah bu seyahatine 1899 yılında yukarıda bahsi geçen İstanbul-Bağdat güzergâhını izlemiştir (Percy 1901: 1-328). Eserin ilk baskısı 1901 yılında Edward Arnold Publisher to India Office tarafından Londra'da yapılmıştır. Fakat bu sefer yazar eserini Lord Warkworth yerine Early Percy ismiyle yayınlamıştır. Çalışma 338 sayfa ve 16 bölümden ibarettir. Bölümlerin sonuna 329-331 sayfalar arasında Keldani reisi ve piskoposu tarafından verilen belgelerin tercümesini ihtiva eden ekler, ekleri takiben 332. sayfada seyahat güzergâh haritası, 333-338 sayfalar arası bir indeks, ile yeniden sayfa numarası verilerek 31 sayfalık kaynakça ve yayınevinin kitaplarının tanıtıldığı ek bölüm ilave edilmiştir. Bölümlerdeki anlatımı güçlendirmek amacıyla 39 adet resim ve bir harita kullanılmıştır (Percy 1901: 47-332). Bu resimlere her hangi bir numara verilmeden sadece altına neyin resmi olduğunu belirten ifadeler eklenerek kullanılmıştır.

4. LORD WARKWORTH'UN ANADOLU SEYAHATI

4.1. İstanbul-Ankara Seyahati

Lord Warkworth, 1897 yılında Anadolu'da doğu vilayetlerine seyahat için yazılı bir onay almak üzere başvurur. Ancak Osmanlı hükümeti son dönemlerde doğu vilayetlerinde yaşanan huzursuzluklarda İngiltere'nin rolü olduğuna yönelik artan şüpheleri nedeniyle onayı vermez. Buna rağmen yazar İstanbul'a gelir. İzin alamamasına karşılık Haydarpaşa Garı'ndan trenle Ankara'ya hareket eder (Warkworth 1898: 6). Yolda önce içinde tepelerin yamaçlarına kurulmuş küçük köylerin yer aldığı ormanlık alanlardan sonrada alaca renkli bir çöl ovasından geçerek Eskişehir'e, oradan da düz bir ovada yaklaşık beş yüz fit⁴ yüksekliğinde ve üzerinde eski bir kale harabelerinin yer aldığı kayanın kenarında kurulmuş olan Ankara'ya⁵ ulaşır (Warkworth 1898: 7-8).

³ (https://stringfixer.com/tr/Henry_Percy,_Earl_Percy, 14/06/2022, 18:23'de ulaşıldı)

⁴ Feet, 30,48 cm'ye eşit İngiliz uzunluk ölçüsü birimidir.

⁵ Ankara 1882'de merkez liva yanında Çorum, Kayseri, Kozan, Yozgat ve Kırşehir livalarının bağlı olduğu bir vilayet merkezi idi (DS 1315: 427).

Resim-2: Ankara Kalesi'nin 1897 Yılındaki Halinden Bir Görünüm⁶

Şehrin dar dik sokaklarında içinde Avrupa kostümlü ve kırmızı fesli Türkler, samur tunikleri, mor pelerinleri ve uzun siyah şapkalarıyla Ermeniler, Çerkez, Tatar ve Rumeli göçmenlerin de yer aldığı çok farklı etnik unsurlardan türlere rastlar (Warkworth 1898: 8-9). Ankara, tiftik keçileri ve beyaz kedileri ile ünlüdür. Tiftik keçilerinden elde edilen uzun beyaz ipeksi tüyler ticaretinin de ana unsurunu oluşturur. Ancak son dönemlerdeki siyasi gerilimden dolayı bu ürüne yönelik talep azalmıştır. Buna karşılık tahıl ihracatında⁷ artış yaşanmıştır (Warkworth 1898: 9). Yazar, şehirden ayrılmadan önce valiyi⁸ ziyaretinde kendisini yakından tanıma fırsatı bulur: ‘*Plevne kahramanı Osman Paşa'nın subaylarından eski bir asker olan vali*⁹, *düzenin sıkı şekilde sürdürülmesinde başarılıdır. Liberal fikirlere sahip büyük bir adam olarak eğer daha fazla serbest hareket edebilseydi şehri geliştirebilmek için çok şey yapabilirdi. Sivas vilayetine geçiş tezkeresi için yanına gittiğimizde öğleden sonra yapılacak toplantının beklentisiyle canı sıkın halde bulduk. Açıkçası Ankara'nın ötesindeki bölgeler arasında demiryolu ulaşımının bulunmayışından dolayı üzüldü. Ayrıca bu olmaksızın halkın yaşam koşullarında gerçek olumlu gelişmeler olamayacağını belirtti ve yerel gelişmeler için harcanacak hiçbir şey bırakmayan, tüm eyalet gelirlerini hazineye aktaran sistemden şikâyet etti*’ (Warkworth 1898: 9-10). Şehirden ayrılmadan önce şehirdeki antik mekânları da inceleme fırsatı bulur. Önce Hıristiyanlık döneminde bir süre kilise olarak da kullanılan meşhur Augustus Tapınağı'nı ziyaret eder. İnce oymalı bir frizle çevrili olarak avluya çıkan muhteşem kemeri, küçük yeraltı mahzeni de dahil büyük bölümü hala yıkılmamış olan tapınağa hayran kalır. Daha sonra da şehrin eski kalesini ziyaret eder. Kale yakınlarında Frig tarzında kabaca oyulmuş mermer aslanlara, eteklerinde İmparator Julian¹⁰ onuruna dikilmiş bir sütuna rastlar (Warkworth 1898: 10-11)

4.2. Ankara-Samsun Seyahati

Yazar, Ankara'daki mola ve incelemeleri sonrası İngiliz konsolos Mr. Shipley tarafından ayarlanan bir Arnavut kavas¹¹ rehberliğinde güney doğuya doğru yola devam eder. Bir süre yol aldıktan sonra dağınık halde yerleşmiş göçebe Türkmenlerin çadırlarına rastlar. Kafile öğlen yemeğini onlarla yemek için durur. Türkmenler misafirlerine karşı utangaç fakat çok nazik davranırlar. Türkmenlerin yanından ayrılan kafile yol üzerinde benzer birkaç kampa daha rastlar. Bu kamplardaki insanların kendi rızalarıyla yoldan geçen kafileye yaklaşımında manda sütü, kavun, üzüm ve karpuz ikram etmeleri yazarın dikkatini çeker (Warkworth 1898: 11). Kafile Asi Yozgat'a¹² geldiğinde üzerinde üzüm salkımları oyulmuş ilginç altıgen bir sunak, yanında Ankara'daki gibi kabaca yontulmuş bir aslan heykeli ve bir içki teknesinin duvarına baş aşağı inşa edilmiş, okunamayacak kadar tahrip olmuş Grekçe bir yazıt ile karşılaşır. Benzer kalıntılar Selmanköy'de¹³ de karşılırlarına çıkar. Akşam Kılıçlar¹⁴ köyüne ulaşan kafile köyde mola verirken, yazar kendisini nezaketle karşılayan köy muhtarının evinde misafir olur. Fakat ev halkının yemek esnasında merakla kendilerini izlemeleri, yanlarındaki eşyaları incelemelerinden rahatsız olur (Warkworth 1898: 12-13). Ertesi gün yola çıkan kafile öğle vakti Kızılırmak'ı geçerek akşam karanlığında Karabekir Köyüne¹⁵ ulaşır ve köyde yerel bir ağanın

⁶ (Warkworth 1898: 8)

⁷ Yazar 1897 yılında şehirden 395.000 sterlin değerinde buğday, 46.500 sterlin değerinde arpa ihraç edildiğini belirtir (Warkworth 1898: 9)

⁸ Vali bu dönemde vilayet seviyesindeki idari birimlerin mülki amiri idi. Bahsi geçen vali de H.1311-1317 (M.1893/1894-1899/1900) yılları arasında valilik yapan Müşir Tefrik Paşa idi (Ankara Vilayet Salnamesi-AVS 1325: 62).

⁹ H.1311-1317 (M.1893/1894-1899/1900) yılları arasında valilik yapan Müşir Tefrik Paşa (AVS 1325: 62).

¹⁰ Flavius Claudius Iulianus ya da Julianus Apostata 361-363 yılları arasında Konstantin Hanedanı'na mensup Roma imparatoruydu. Kendisi son pagan Roma imparatoruydu ve imparatorlukta çöküşü durdurmak amacıyla geleneksel ibadeti geri getirmeye çalışmıştır.

¹¹ Elçilik veya konsolosluklarda, bankalar vs. bazı resmi kurumlarda çalışan koruma memuru (Fidan vd. 1996: 1589).

¹² Asi Yozgat Ankara vilayeti Bala kazasının bir köyü iken (BCA.30-18-1-1/1-18-18) 1941 yılında şehrin küçük Yozgat ismi Elmadağ olarak değiştirilmiştir. 1960 yılında da aynı isimle Ankara iline bağlı olarak kurulan ilçenin merkezi olmuştur.

¹³ Günümüzde aynı isimle Kırıkkale ili Yahşihan ilçesine bağlı köy.

¹⁴ Günümüzde Ankara ili Kahramankazan ilçesine bağlı bir mahalledir.

¹⁵ Günümüzde Kırıkkale iline bağlı Delice ilçe merkezi. 1960 yılında ilçe merkezi statüsü kazanmıştır.

evinde misafir olurlar. Warkworth, Ağanın savaşın¹⁶ seyri hakkındaki sorularına maruz kalırken, sonuçtan duyduğu memnuniyete şahit olur.

Ertesi sabah yola devam eden kabile harman yerlerinde tahıl yığınları yanında tahıllarını rüzgârda savurarak samanından ayıklayan, bazıları üzerine bir kadın ya da çocuğun oturduğu döğene bağladıkları iki öküz ya da mandayı sürmek için sonsuz daireler çizerek tahılını ezmeye çalışan çok sayıda insanla karşılaşılır (Warkworth 1898: 14-15). Sungurlu'ya¹⁷ yaklaşıklarında yokuş aşağı inerken at arabasının oku kırılır ve kontrolsüz koşan atlar yaklaşık on dakika sonra bir yokuşun denk gelmesi ile kontrol edilebilirler. Meyve bahçeleri arasından geçerek Sungurlu'ya ulaşan kabile hana eşyalarını teslim ettikten sonra kaymakamı¹⁸ ziyarete gider. Lord, kaymakamlık makamını ve kaymakamla ilgili izlenimlerini şu şekilde aktarır: “*Kaymakamlık binası ana meydana cephelidir. Meydanın karşısında ise barakalar bulunmaktadır. Kaymakamı meclis üyeleri ile ve çevre köylerdeki aşarlarını satmaya hazırlanan hizmetkârlarıyla bir masaya oturmuş halde bulduk. Bu hisseler hükümet tarafından satışa çıkarılır ve en yüksek teklifi verene -genelde meseleyi meslektaşları ile önceden halleden meclis üyelerine- devredilirdi. ... Kaymakam beni sıcak şekilde karşıladı ve adamlarından birisini bana kazayı gezdirmesi için görevlendirdi*” (Warkworth 1898: 15-17). Yüksek bir tepeden şehri gözlemleyen Lord, etrafta tahıl, mısır, pamuk, afyon tarlalarını ve üzüm bağlarının uzandığı güzel bir manzara ile karşılaşır. Fakat bu ürünlerin demiryolunun bölgeden geçmemesi nedeniyle dışarıya satışında yaşanan sıkıntılardan dolayı ahali için yeterince kazanç sağlamadığını değerlendirir. Diğer bölgelerde yaşanan Ermeni olayları esnasında Sungurlu'da her hangi bir karışıklık çıkmasa da halk arasındaki endişeyi ve kaymakamın muhtemel bir isyan girişimine karşı ihtiyatlı hareket ettiğini fark eder (Warkworth 1898: 19). Kaza genelinde 1893 yılında 2.843, 1914 yılında 1.863 Ermeni meskûn iken (Karpat 1985: 126, 172) halktaki tedirginliğin ve kaymakamın ihtiyatlı tavrı daha iyi anlaşılır. Ertesi günü arkeolojiye meraklı birisi olarak önceden bazı batılı seyyahların notlarından bilgi edindiği Boğazköy'de¹⁹ incelemelerde bulunmak isteyen Lord, kendileri gibi aynı yöne giden kalabalık bir grup ile şehirden ayrılır.

Kabile, Sungurlu- Boğazköy arasında uzanan tahıl ve kenevir tarlaları, ötede beride görülen küçük köylerle kaplı düz bir ovada ilerler. Boğazköy'e varışlarında geceyi geçirmek üzere dört eşli²⁰ zengin bir toprak ağası olan Ziya Ağa'nın evinde misafir edilirler ve ağanın sıcak ilgisi ile karşılaşılır (Warkworth 1898: 21). Lord, Kral Yolu²¹ ile Ege, Kapadokya ürünlerini Sinop'a taşıyan karayoluyla da Karadeniz'e bağlantısı olan ve aynı zamanda Hitit İmparatorluğu'na da başkentlik yapmış Boğazköy'de Hitit izlerini arar. Ziya Bey ve adamlarının yardımıyla şehrin harabelerinin bulunduğu yere gider. Antik şehrin giriş kapılarında üzerlerinde muhtelif tanrı ve tapınma ritüellerini sembolize eden kabartmalar ve hiyeroglifler bulunan büyük anıt kayalarla karşılaşır. İncelemeleri esnasında büyük kayalardan yapılmış sivri kemerli dar bir girişi bulunan, iç içe geçen odalardan oluşan ve iki üç yüz yard²² uzunluğunda içinde kral mezarlarının olduğu bir galeri keşfeder. Etrafı büyük kaya bloklarıyla oluşturulan birkaç mil uzunluğunda bir duvarla çevrili, giriş kısmında kabaca yontulmuş iki aslan olan iç kalede Hitit sarayını arar. Fakat yüksek bir tepe üzerinde kireçtaşı bloklardan oluşan bir dikdörtgen yardımıyla zemin planı tespit edilebilen saraydan çivi yazılı bazı çanak çömlek parçaları dışında bir şey bulamaz (Warkworth 1898: 26-37). Bu ziyaret esnasında yabancı olmasına rağmen antik şehirdeki kalıntılara ilgi duyan hatta Ramsay, Perrot ve Texier'in Anadolu arkeolojisi konusundaki çalışmalarını²³ okuduğu anlaşılan (Warkworth 1898: 26-30) Warkworth, kendisine incelemelerinde eşlik eden ve sözde köyün en saygın kişisi olan Ziya Ağa'nın cehaletine şahit olur. Ziya Ağa, kalıntılardaki figür ve yazılara Warkworth'un neden çok ilgi gösterdiğini sorar. Lord'un arkeolojik bakımdan ilgi gösterdiğini söylemesine rağmen buna pek inanmaz ve Lord'a bu kalıntıların cinler tarafından şekillendirildiğini, içinde altın ve hazine bulunduğunu, Avrupalıların yazıları inceleyerek hazinenin yerini keşfetmek için buraya geldiklerini belirtir. Bunun yanında kalıntıların bir tür Hıristiyan kilisesi olabileceğini, batılıların da bu idollere tapınmak için gelmiş olabileceklerini de iddia eder (Warkworth 1898: 40-41).

¹⁶ 18 Nisan 1897 – 21 Mayıs 1897 tarihleri arasında yaşanan ve Osmanlı Devleti'nin üstünlüğü ile sona eren Osmanlı-Yunan Savaşı. Savaş, Osmanlıların üstünlüğüyle bitmesine rağmen büyük devletlerin müdahalesi ile sadece küçük bir toprak parçası ve dört milyon lira savaş tazminatı ile yetinmek zorunda kalmıştır (Armaoğlu 2013: 549-550).

¹⁷ Günümüzde aynı isimle Çorum iline bağlı ilçe merkezi. Bu dönemde Sungurlu Ankara vilayetine tabi Çorum livasına bağlı bir kaza merkezi konumunda idi (DS 1315: 427).

¹⁸ Bu dönemde kaymakamlar kaza seviyesindeki idari birimlerin mülki amiri idi. Bahsi geçen kaza kaymakamı ise Said Galip Efendi idi (BOA.İ.HUS.36/26). Kaymakam kibirli ve lakayt tavrı ve kötü idaresi yüzünden kaza ahali tarafından şikâyet edilmiş (BOA.DH.MKT.360/29, 618/46310) ve hakkında soruşturma açılmıştır (BEO.596/44677). Dahiliye Nezareti tarafından görev yerinin değiştirilmesine karar verilmiştir (BEO.631 /47267).

¹⁹ Hitit İmparatorluğu'nun başkenti olan antik şehir. Günümüzde Bağazkale ismiyle Çorum iline bağlı ilçe merkezidir.

²⁰ Burada Lord, Ziya Ağa'yı çok eşli olarak tarif etmesine rağmen çok eşlilik Osmanlılarda yaygın bir uygulama değildi. Birden çok eşli erkeklerin sayısı tek eşli erkeklerle göre oldukça az idi. Osmanlı aile hukukunda birden fazla eşle evlenmenin pek çok şartı vardı. Yani gelişigüzel her isteyen birden fazla eşle evlenemezdi. Bu konuda son dönemlerde farklı yerleşim yerleri üzerine arşiv kayıtları kullanılarak yapılan çalışmalarda çok eşlilerin tek eşlilere oranı % 2 ile % 12 arasında değişmektedir (Süme 2018: 84-86).

²¹ İlk olarak Lidyalılar (MÖ 7.YY-MÖ 546) tarafından yapılan ve Efes'ten Mezopotamya'ya kadar uzanan, Persler döneminde Kral I. Darius (MÖ 552-MÖ 485) zamanında Efes'ten Persepolis'e kadar uzanacak şekilde yeniden düzeltilmiş ve tamir edilmiş olan bir antik anayoldur.

²² Yaklaşık olarak 91 cm'ye denk gelen İngiliz uzunluk ölçüsü birimi (Fidan vd. 1996: 3146).

²³ Perrot, George (1864). Souvenirs D'un Voyage Ex Asia Mineure. Paris: Michel Levy Freres, Librairies Editeurs / Ramsay, Mitchell Ramsay (1960). Anadolu'nun Tarihi Coğrafyası (Çev: Mihri Bektas), Milli Eğitim Basımevi, İstanbul. / Texier, Charles (2002). Küçük Asya Coğrafyası, Tarihi ve Arkeolojisi, C. I,II ve III, (Çev. Ali Suat), Enformasyon ve Dökümantasyon Hizmetleri Vakfı, Ankara.

Resim-3: 1887'de Yazılıkaya Üzerindeki Kutsal Figür²⁴.

Resim-4: 1897 Yılında Amasya Yakınlarındaki Aynalı Mağara²⁵

Boğazköy antik şehrinde incelemesini tamamlayan Lord, Sungurlu'ya döner ve geceyi geçirmek üzere bir Rum'un evinde misafir olur. Ertesi günü öğleden sonra yanında bir zaptiye olduğu halde üzerinde ahşap çerçeve üzerine gerilmiş bir tente bulunan ve küçük bir Tatar çocuğun kullandığı at arabasıyla Alacahöyük²⁶ antik şehrine gitmek üzere Sungurlu'dan ayrılır. Güneşin batmasından kısa süre sonra kerpiç ve topraktan yapılmış bir kulübeye ulaşan kabile içinde at, sığır ve kümes hayvanlarının da bulunduğu uzun bir odaya alınırlar. Ateşin başına çömelen Lord, bahsi geçen kulübede yaşayan ve çorba, yoğurt, pilav ve piliç etinden oluşan akşam yemeğini yemekte pek temiz olmayan köylü ailesine katılarak aynı tabaklardan yemeğini yer. Yemek sonrası uyumaya çalışan Lord, zaptiye ve Tatar çocuğun horlamaları ve sığır kokusundan dolayı zor bir gece geçirir (Warkworth 1898: 42-43). Ertesi sabah yola devam eden kabile 1,5 saatlik yolculuk sonrası düz bir ovanın kenarında yer alan, arkasında Karahisar'ın²⁷ büyük könik tepesi yükselen Alacahöyük'e ulaşırlar. Zaman geçirmeden antik yerleşimde inceleme yapan Lord, Hititlerden kalma olduğu bilinen ve sarayın güney kapısının yanında duran, şimdiye kadar gördüğü en benzersiz, en dikkat çekici bazalt sfenkslerle karşılaşır. Bu sfenksler arka tarafı insan, ön tarafında pençesinde tavşan olan çift başlı kartal şeklinde tasvir edilmişlerdir. Etrafta neyi temsil ettiği pek anlaşılamayan, başında kafatası bulunan birisinin önderlik ettiği, kurbanlar ve müzikal enstrümanlar eşliğinde boynuzlu bir boğanın ayaklarına yaklaşan bir grup yanında tahta oturmuş kübbeli bir kadının ayaklarına içki döken rahibin de tasvir edildiği sağa sola savrulmuş kabartma levhalara rastlar. Köyde yaşayanların bu kalıntıları yüzyıllarca kendi inşaatlarında inşaat malzemesi olarak kullanmalarının tahribatı artırdığını fark eder (Warkworth 1898: 44-47).

Alacahöyük'te incelemelerini tamamlayan kabile, kasvetli bir manzaraya eşlik eden bozuk bir yolda ilerleyerek Çorum'a²⁸ ulaşır. Çorumda mutasarrıf²⁹ tarafından konağa yerleştirilir. Lord, ertesi gün Samsun'a gitmek için araba kiralamaya çalışır. Ancak arabacılar, yolculuk esnasında Teselya'da devam eden Osmanlı-Yunan savaşı için cephane taşımak ve cepheden dönen askerlerin nakli için yetkililer tarafından arabalarına el konulabileceğini düşünerek Lord ile Samsun'a gitmeye razı olmaz. Fakat mutasarrıfın yardımıyla bir araba kiralanır ve eşyalar muhafızlar nezaretinde Samsun'a gönderilirken Lord ve ekibi ziyaret etmek üzere Amasya'ya hareket eder. Amasya yolunda küçük köylerle dolu, resmedilmeye değer alçak tepelerle çevrili, geniş, dalgalı, çok sayıda keklik, mavi karga ve ibibik kuşlarının bulunduğu küçük meşelerle kaplı bir vadide ilerleyerek Merzifon'a³⁰ ulaşır. Amerikalılara ait mektepleri ve güzel bahçeleri ile dikkate çeken Merzifon'da Lord, kaymakamı ziyaret eder. Kaymakam³¹ tarafından nezaketle karşılanan ve konakta misafir edilmek istenen Lord, şafakta yola çıkmak düşüncesiyle geceyi bir handa geçirir. Ancak şehri oldukça kirli ve insana alışkın çok sayıda hayvanın bulunduğu bir yer olarak bulur. Handa kendisine koruma olarak bir Rum zaptiyenin verilmesi, hem de hükümetin gayrimüslimlere jandarma teşkilatında yer vermesinden memnun kalır. Rum zaptiye ile yaptığı sohbetinde aslında hükümetin daha fazla gayrimüslimi istihdam etmek istemesine karşılık gayrimüslimlerin bu konuda isteksiz olduğunu öğrenir. Ayrıca zaptiyelerin atlarını kendilerinin temin etmek zorunda olduklarını ve maaş alamadıklarında geçimlerini sadece köylülerden koparabildikleri gelirlerle idare etmek zorunda

²⁴ Warkworth 1898: 32

²⁵ Warkworth 1898: 54

²⁶ Günümüzde Çorum ili Alaca ilçesine bağlı ve 15 km mesafedeki Alacahöyük köyü yakınlarındaki antik höyük.

²⁷ Günümüzde aynı isimle Çorum ili merkez ilçeye bağlı köy.

²⁸ Çorum bu dönemde Ankara vilayetine bağlı bir liva merkezi olup, merkez kaza yanında İskilip, Osmaniç ve Sungurlu kazaları Çorum'a bağlı idi (DS 1315: 426-427).

²⁹ Bu dönemde liva -sancak- seviyesindeki idari birimlerin mülki amiri idi. Bahsi geçen mutasarrıf ise Asaf Bey'dir (07/09/1896-14/11/1901 tarihleri arasında Çorum Mutasarrıflığı yapmıştır (BOA.BEO.836/62639, BEO.1745/130838).

³⁰ Günümüzde aynı isimle Amasya iline bağlı ilçe merkezidir. Bu dönemde Merzifon Sivas vilayetine tabi Amasya livasının bir kazası konumunda idi (DS 1315: 458).

³¹ Mahmud Bey. 30/06/1897-08/09/1901 tarihleri arasında kaymakamlık yapmıştır (BOA.İ.DH.1387/26, İ.DH.1347/50).

kaldıklarını hatta bazen zaptiye şefinin çevreden ucuz fiyata at satın aldığını ve bu atları zaptiyelere maaşlarına karşılık olarak yüksek fiyattan sattığını üzülen Warkworth (1898: 47-49).

Şafak vakti Amasya³² istikametine yola çıkan Warkworth ve beraberindekiler güzel hava koşullarında ve düz ovada oldukça düzenli bir yolda ilerleyerek muhteşem uçurumlar arasında daralan vadinin girişinde mutasarrıf tarafından gönderilen bir heyet tarafından karşılanır. Nehir kıyıları çevreleyen böğürtlenlerle süslenmiş, çitleri kırılmış mamur meyve bahçeleri arasında yarım saatten fazla ilerleyerek beş köprü ile birbirine bağlanan Yeşilirmak'ın iki yakasına -Lord'a göre hayal edilebilecek en güzel konuma- inşa edilmiş olan şehre girerler. Nehrin sol tarafında zirvesi eski bir kalenin heybetli görüntüsüyle taçlandırılmış, yarı yolda kaya yüzeyine oyulmuş Pontus krallarının³³ mezarlarının bulunduğu bin metreyi aşan bir uçurum, sağ tarafında ise birkaç yüz feet yükseklikteki üzeri kırmızı kiremitlerle kaplı evlerin terasları lordun ilgisini çeker. Uçurumun hemen aşağısında, nehrin de kenarında bulunan mutasarrıf binasının önünde ceviz ağacı altında kahve içen vali³⁴ ile karşılaşılır. Dostça karşılanan lord, valinin aldığı önlemlerle şehirdeki Müslüman ve Ermeniler arasındaki çatışmaları önlediğini fark eder. Öğle yemeğini takiben bir zaptiye nezaretinde kaya mezarlarını ziyarete gider. Kaya yüzeyine oyulmuş kral mezarlarına ve uçurumun zirvesindeki Mithridates³⁵ döneminden günümüze kadar her dönemin izlerini taşıyan kaleye, kaleden aşağıya tatlı su kuyusuna inen bir merdiven ve kalenin zirvesinden izlediği manzaraya hayran kalır. Ayrıca şehirde yaptığı incelemelerde ince minareleri, bol su akan çeşmeleri ve güzel bahçesi ile Bayezid Camii, bal peteği tarzı süslemelerin en mükemmel örneklerinden biri olan Bimarhane'nin harap haldeki giriş kapısı, Aynalı Mağara, Ziya Paşa³⁶ tarafından inşa edilmiş saat kulesi, taştan yapılmış yol gibi her yerde bulunmayan güzellikler dikkatini çeker. Fakat bu nitelikleri olmadan da şehrin sadece konumunun doğal güzelliğinden dolayı Anadolu'nun en çekici ve en güzel şehri olduğunu düşünür (Warkworth 1898: 49-52).

Resim-5: 1897 Yılında Kral Kaya Mezarları ve Amasya³⁷

Resim-6: 1897 Yılında Amasya Saat Kulesi³⁸

Amasya'daki incelemelerini tamamlayan Lord, Samsun'a gitmek üzere Havza³⁹ istikametine yola çıkar. Havza'ya kadar olan yolculuğu esnasında yolun bozukluğunu, köprülerin bakımsız ve çürümüş olduğunu, yolda ilerlemeye çalışan kağı ve kervanların bozuk yol yerine kenarlardaki daha az bozuk yerlerden, yıkılmak üzere olan köprüler yerine nehrin sığ yerlerinden geçmeye çalıştıklarını görür. Kafile kaplıcası ile ünlü olan Havza'ya ulaştığında geceyi Havza'da geçirir. Sabah yola devam eden kafiye, yolda Tesalya'dan dönmekte olan askerleri ve cephaneleri sahilden iç kesimlere taşıyan arka arkaya dizilmiş çok sayıda araba ve kervan görürler. Ancak nakliye yapan araba ve hayvan sahiplerinin hiçbir ücret almadan angarya olarak bu nakliye işine zorlanmaları nedeniyle yüzlerindeki endişe ve memnuniyetsizlik kafilenin dikkatini çeker. Kara Deniz'e paralel uzanan birkaç dağ sırasını geçerek ilerleyen kafiye yol üzerinde bir köyde⁴⁰ geceyi geçirir. Ertesi sabah tekrar yola devam eden Lord ve beraberindekiler yine arka arkaya dizilmiş kervanların yanından geçerek meşe ağaçlarıyla kaplı, keklik ve güvercin sürüleriyle dolu tepeler arasından devam eder. Yolda başlayan şiddetli yağmur, bir yandan zaten pek düzgün olmayan, taşlı yolları daha da kötüleştirirken diğer yandan kafilenin ilerleyişini zorlaştırır. Fakat zor da olsa kafiye gün ortasına doğru yağış ve

³² Amasya bu dönemde Sivas vilayetine bağlı bir liva merkezi olup merkez kaza yanında Merzifon, Köprü, Havza, Mecidözü, Gümüşhacıköy ve Lâdik kazaları da Amasya'ya bağlı idi (DS 1315: 457-459).

³³ Pontus, antik dönemde günümüzdeki orta ve doğu Karadeniz bölgelerine verilen isimdir. Pontus Krallığı ise Amaseia merkez olmak üzere I.Mithradates (MÖ 281-266) tarafından kurulan krallıktır (Genç 2021: 1315, 1324).

³⁴ Mehmet Emin Ali Paşa (BOA.İ.TKS.8/18, İ.TAL.104/90).

³⁵ Anadolu'daki Pontus Krallığının kurucusu olup MÖ 302-266 arası hüküm sürmüştür (Özmenli ve Kuruca 2020: 4417).

³⁶ 1863-1865 yılları arasında Amasya Mutasarrıflığı yapan Tanzimat Dönemi gazeteci ve şair, devlet ve fikir adamı (Uçman, 2013: 475-476).

³⁷ Warkworth 1898: 50

³⁸ Warkworth 1898: 44

³⁹ Günümüzde de Amasya Samsun karayolu üzerinde bulunan ve aynı isimle Samsun iline bağlı ilçe merkezi. Bu dönemde Havza Sivas vilayetine tabi Amasya livasına bağlı bir kaza merkezi idi (DS 1315: 459).

⁴⁰ Yazar köy ismi belirtmemektedir. 1842 yılında Samsun'dan Amasya'ya gelen İngiliz James Philip Fletcher, Samsun-Amasya yolunda ilk konaklama yeri olarak Kazal adlı bir köy ismi vermektedir (Fletcher, 1850: 52). Bu köyün Samsun ili Canik ilçesine bağlı Kızıl Oğlak köyü olduğu değerlendirilmektedir. Lord ve ekibinin de Amasya-Samsun yolunda son olarak bu köyde konaklaması ve köyün Samsun'a yarım günlük mesafede olduğu dikkate alınarak bu köyde konaklamış olması ihtimal dahilindedir.

fırtına eşliğinde uzaktan parıltılı minareleri ve evleri ile güzel görünen Samsun'a⁴¹ ulaşır. Aynı yöne gitmekte olan vatandaşı Sir John Stirling Maxwell ile karşılaşan Lord Warkworth, şehirde fazla zaman kaybetmeden gemiye binerek Trabzon'a gitmek üzere hareket eder (Warkworth 1898: 53-54).

4.3. Samsun-Trabzon Seyahati

Lord, kısa bir deniz yolculuğu sonunda iki yüzyıl Trabzon Rum İmparatorluğu'na başkentlik yapmış olan, ağaçlı tepelerden oluşan ve aşağıya denize doğru uzanan derin vadilerle çevrili, birkaç güzel köprü ile birbirine bağlanmış Trabzon'a⁴² ulaşır. Şehri inceleyen Lord, şehir çevresinde Bizans dönemi surlarının kalıntıları, vadinin dik kenarlarında kale ve tahkimat yıkıntılarına rastlar. Denize doğru çıkıntı oluşturmuş olan uzun bir burunun her iki yakasında, defne, selvi ve incir ağaçları arasında kümelenmiş, suyun kenarına doğru teraslar şeklinde uzanan Beyaz duvarlı, kırmızı kiremit çatılı evler, camiye çevrilmiş Ayasofya Kilisesi Lordun ilgisini çeker. Kiliseyi ziyaret eden Lord'a görevli imam nazikçe yardımcı olurken Türk misafirperverliğinin göstergesi olarak ziyaret sonunda incir ve yöreye özgü kuymak yemeği⁴³ ikram eder. Bu olumlu izlenimlerin ardından kabile şehirde hoş olmayan haberler almaya başlar. Teselya'daki askerler arasında tifo salgını başladığını, Dömeke'de dokuz bin askerin karantinaya alındığını, hükümetinde salgının diğer bölgelere yayılması ihtimali nedeniyle askerlerin tahliye edilmesinden endişeli olduğunu hatta Tokat ve Eğin'de⁴⁴ tifo salgınlarının görüldüğünü öğrenirler (Warkworth 1898: 55-56). Şehirden ertesi sabah ayrılmaya karar veren kabile Değirmen Suyu Deresi'ni takip eden yolda, ötede beride dar şeritler halinde ekilmiş mısır, kenevir ve darı tarlaları, gökyüzü boyunca uzanan dik çıplak tepelerden selvi ağaçları ile çevrili derelere doğru hafifçe eğilmiş tepeler arasında sahilden içeriye doğru ilerler. Yolculuk yoldan geçenlerin gölgelemesi için üzüm, armut ve kavun dallarının kapladığı ya da güneşli duvarlarında kurumaya bırakılmış tütün demetlerinin sallandığı barakalar arasından devam eder. Birkaç mil düz bir zeminde devam eden daha sonra eğimli tabakalar ve bazalt kayalıklar arasında geçişi zorlaştıran bir rakıma yükselen yolu izleyerek nahiyeye merkezi olan Cevizlik Köyü'ne⁴⁵ varırlar (Warkworth 1898: 57). Lord, köyde Sümela yolunda haydutların bulunduğu dair duyular nedeniyle zaptiye aracılığıyla Nahiyeye müdüründen ilave zaptiye talep eder. Olumsuz cevap verilmesi üzerine bizzat kendisi müdürle görüşmek üzere gider. Dindar, aynı zamanda inatçı olan müdür⁴⁶, Lord'a çay ve sigara ikram ederek karşılmasına rağmen zaptiye vermediği gibi kendisinin ileriye gönderilmemesi konusunda talimat aldığını ve geri dönmesi gerektiğini söyler. O geceyi köyde geçiren kabile, etrafı dolaşmak bahanesiyle gizlice dere boyunca ilerleyerek Manastıra kadar gitmek ve gece olmadan dönmek üzere harekete geçer ancak kendilerini gizlice izleyen bir zaptiyenin müdahalesiyle geri dönmek zorunda kalırlar. Sorunu aşmak için Trabzon'a valinin⁴⁷ yanına giden Lord, kabileden casuslar aracılığıyla haberdar olan, Ermenilerin yoğun olduğu iç bölgelere girmelerinden şüphe duyan hükümetin talimatıyla vali tarafından geri dönmesi konusunda ikna edilmeye çalışılır. İzinsiz vilayet sınırları dışına çıkmakta ısrar ederse tutuklanacağını öğrenir. Valilik aracılığıyla tekrar İstanbul'dan izin talebinde bulunan Lord, cevap gelene kadar vilayet sınırları içindeki Sümela Manastırı'nı ziyaret etmek ister. İleri gitmemesi şartıyla isteği kabul edilen kabile, ertesi sabah önce Cevizlik'e oradan da manastıra doğru ilerler (Warkworth 1898: 57-62).

Yolda 3,5 saat at süren kabile, kuzeyden vadiye doğru inen ve tepeleri kaplayan ince bir sis tabakasının eşlik ettiği bozuk bir havada ilerlerken zaman zaman sis tabakasının açıldığı anlarda nadir görebildikleri eşsiz manzara eşliğinde manastıra ulaşır. Kabile, her iki tarafında oldukça yüksek, sık orman kaplı tepelerin arasında ve üzerindeki birkaç küçük ahşap köprü ile geçilen bir derenin oldukça yukarısında, koyu ceviz ve çam ağaçları arasında, kayalık yuvalarından barut rengi çatıları görünen bir dizi beyaz kiliseler topluluğu şeklinde inşa edilmiş Manastır'a hayranlıkla bakar. Kabile manastıra ulaştığında görevli din adamları tarafından karşılanır ve misafir edilir. Lord, manastırda bulunan Aziz Barnabas'a⁴⁸ ait çürümüş bir kemik ve muazzam bir Bizans el yazması İncili, manastır kütüphanesini de görme fırsatı yakalar. Öğle yemeğini takiben kabile Cevizlik'e dönmek üzere manastırdan ayrılır. Öğle üzeri sis dağılmış olduğu için geliş yolunda yeterince göremedikleri yolun kenarındaki orman gülü ve sarı açelya çalılıklarının, büyük mavi ve beyaz çiğdemler, böğürtlen ve kırmızı yapraklı Bektaşi üzümünün muhteşem görüntüsü eşliğinde nefis manzarayı izleyerek Cevizlik'e ulaşır. Fakat kalacakları misafirhanenin Erzurum'dan Sivas

⁴¹ Samsun bu dönemde Canik ismiyle Trabzon vilayetine bağlı bir livanın merkezi olup, bu livaya merkez kaza yanında Bafra, Fatsa, Ünye, Çarşamba ve Terme kazaları tabi idi (DS 1315: 501-502).

⁴² Trabzon bu dönemde merkez liva yanında Canik, Gümüşhane ve Lazistan livaları bağlı idi (DS 1315: 498-503). Vilayetin merkez sancağının da merkezi olan şehirde 1886/1887 yılında 8.000 hane ve 35.000 erkek nüfus bulunmaktaydı (Ali Saib 1304: 181).

⁴³ Mısır unu, tereyağı ve genellikle minci adı verilen tuzlu çökelek (bazı yörelerde telli peynir veya su peyniri) kullanılarak yapılan mısır lapasının adıdır.

⁴⁴ Günümüzde Erzincan iline bağlı Kemaliye ilçe merkezi. Eğin, 1895 yılında Mamuret'ülhamid vilayetinin Harput livasına bağlı bir kaza merkezi idi (Ali Cevad 1313: 115).

⁴⁵ Günümüzde Maçka adıyla Trabzon iline bağlı ilçe merkezidir. Yazarın anlatımından o dönemde Cevizlik adıyla nahiyeye merkezi olduğu anlaşılmaktadır.

⁴⁶ Bu dönemde müdür, nahiyeye seviyesindeki idari birimlerin mülki amiri idi. Bahsi geçen Cevizlik Nahiyesi müdürü ise Ragıp Efendi idi (BOA.DH.MKT.392/72, BOA.İ.TAL.130/8).

⁴⁷ Bu dönemde Trabzon Valisi Kadri Bey idi (BOA.DH.TMIK.S.1/39, BOA.Y.EE.132/38).

⁴⁸ Barnabas ya da Barnaba, Havariler Çağ'ında Pavlus'la anlaşmazlığa düşmüş Hristiyan azizidir. Pavlus'a, Kıbrıs ve Anadolu'ya düzenlenen gezisinde eşlik etmiştir. Kıbrıs Kilisesi'nin kurucusudur.

ve Ankara istikametine gitmekte olan Anadolu Müfettişi Şakir Paşa'nın⁴⁹ maiyetine tahsis edildiğini öğrenir (Warkworth 1898: 64-67).

4.4. Trabzon-Erzurum Seyahati

Geceyi başka bir evde geçiren kabile ertesi gün Trabzon'a dönmek yerine güneye iç bölgelere yönelerek Değirmen Suyu boyunca uzanan yolda ilerleyip uzaktan kırmızı bir kale ve küçük bir Rum kilisesinin harabelerinin de görülebildiği vadideki muhteşem manzaraya hakim bir noktada bulunan Hamsiköy'e⁵⁰ varır. Köyde kısa bir mola sonrası Lord, Zigana Sıradağlarının eğimlerini örten, açelyalar ve orman güllerinin ışıltısıyla parlayan, kızılağaç, kayın, akça ağaç, gürgen, ladin, ceviz, çınar, yabancı kiraz ve üvez ağaçlarının bir arada büyüdüğü ve güzelliğini hiçbir kelimenin ya da resmin anlatamayacağı ormanın içinde zirvedeki geçide doğru tırmanmaya devam eder. Yüksekliğin artışıyla etkisini daha fazla hissettiren sis ve soğuk hava eşliğinde 6.588 feet rakımlı geçide ulaştıklarında kısa mola veren kabile yola devam eder. Ancak geçidin güney tarafında kuzey yamaçlarının aksine bitki örtüsünden tamamen yoksun, çıplak hardal rengi tepeler, dik eğimli, büyük derin ve yaralı vadilerin görüntüsüyle karşılaşılır (Warkworth 1898: 67-70). Geçitten güneye doğru on iki saat at üzerinde ilerleyen kabile, damlarında kadınların mısır soyduğu, könik biçimli fırınların olduğu birkaç köyü geçerek küçük bir nehrin⁵¹ kenarında ve zirvesinde kale harabesi görülen bir dizi sivri uçuruma yaslanmış haldeki Ardossa⁵² Köyü'ne ulaşır. Geceyi köyün penceresiz hanında geçirirler. Ertesi gün Lord ve ekibi aynı vahşi ve çorak manzara içinde yola devam ederken bozuk yolda katırlarından birisini yüküyle dereye yuvarlanması nedeniyle kaybeder. Bu küçük kazaya rağmen yola devam eden Warkworth ve beraberindekiler önce Mağara Han'a⁵³, öğle üzeri de büyük bir tepenin eteklerinde ayva ve kiraz bahçeleri arasındaki küçük bir köyü geçip Gümüşhane'ye⁵⁴ ulaşarak hana yerleşirler. Fakat kısa süre sonra -muhtemelen Trabzon valisi tarafından uyarılan- mutasarrıf⁵⁵ tarafından gönderilen ve Türkiye'de istedikleri gibi dolaşmalarının mümkün olmadığını söyleyen bir binbaşı aracılığıyla çağırılırlar. Warkworth, kendisinin Trabzon valisine verdiği sözün aksine güneye ilerlemesinin valiyi kızdırdığını ve mutasarrıfa engellenmesi konusunda talimat verildiğini anlar. Mutasarrıf ziyarete giderken yolda mutasarrıf yardımcısı olan bir Rum görevli tarafından derhal geri dönmeleri gerektiğini, aksi takdirde kendilerinin şehre girdiklerinde tutuklanmaları konusunda Trabzon valisinden talimat geldiğini öğrenirler. Bu uyarıya rağmen mutasarrıfın huzuruna çıkan Lord, nazik karşılanmasına karşılık kendilerinin geçişlerine izin verilmeyeceğini, önceden hazırlanmış bir evde misafir edileceğini öğrenir. Durumu düzeltmek için İstanbul'daki İngiltere büyükelçiliğine bir telgraf çekerek cevap gelene kadar şehirde kalmaya karar verir (Warkworth 1898: 70-73).

Resim-7: Lord Warkworth 1897 Yılında Gümüşhane Kırsalında Keklik Avlarken⁵⁶

Lord, şehirde kaldığı üç gün süresince çevrede bol bulunan keklik avına çıkarak ve incelemelerde bulunarak zaman geçirmeye çalışır. Ancak uzaktan ötede beride görünen kırmızı ve kükürtlü sarı noktalar, uçsuz bucaksız kayalıklar, nehrin⁵⁷ ortasından geçen derenin her iki yakasına dağılmış birkaç muşmula ağacının izlenebildiği manzaraya sahip şehirde lordun, sadece taş oymacılığının en güzel örneklerinden birisi olan bir Ermeni Kilisesi ilgisini çeker. Elçilik tarafından seyahatine devam edebileceğine dair hükümetten izin alınması ve izin belgesinin telgraf ile mutasarrıfa iletilmesi üzerine zaman kaybetmek istemeyen kabile güneye, Bayburt yönüne yola devam eder. İki günlük yolculuk sonrası öğleden sonra Bayburt'a birkaç mil uzaklıktaki bir düzlüğün ortasında kurulmuş olan Ermeni köyü

⁴⁹ Şakir Paşa (1831-1899). Elçilik, mülki amirlik, müfettişlik gibi muhtelif görevlerde bulunmuştur. 1877-1878 Osmanlı-Rus Savaşı'ndan sonra gündeme gelen Ermeni Sorunu dolayısıyla yapılması kararlaştırılan reformları denetlemek üzere Anadolu ıslahatı umum müfettişi sıfatıyla vilâyât-ı sitteye tayin edildi. Çalışmalarını sürdürdüğü bir sırada geçirdiği kalp krizi sonucu 1899 yılında Sinop'ta vefat etti (Karaca 2010: 307-308).

⁵⁰ Günümüzde de aynı isimle Maçka ilçesine bağlı ve Gümüşhane il sınırına yakın, Zigana Dağı'nın kuzey tarafında konumlanmış köy.

⁵¹ Harşıt Çayı

⁵² Günümüzde Gümüşhane iline bağlı Torul ilçesi merkezidir.

⁵³ Günümüzde Torul ilçesi ile Gümüşhane il merkezi arasında bulunan Karaca Mağarası olduğu değerlendirilmektedir.

⁵⁴ Gümüşhane bu dönemde Trabzon vilayetine bağlı bir liva merkezi olup bu livaya merkez kaza yanında Kelkit, Torul ve Şiran kazaları tabi idi (DS 1315: 503).

⁵⁵ Bahsi geçen Gümüşhane Mutasarrıfı Mehmed Cemal Efendi idi (BOA.DH.ŞFR.227/91, DH.ŞFR.241/18).

⁵⁶ Warkworth 1898: 72

⁵⁷ Harşıt Çayı

Varzahan'a⁵⁸ ulaşır. Köyde 12. yüzyıl mimari tarzının en güzel örneklerinden olan ve aslında vaftizhane olduğu anlaşılan iki Ermeni kilisesi dikkatini çeker. Yola devam eden kabile Çoruh Suyu'nun her iki yakasına kurulmuş, bir taraftan nehre dik olarak inen ve zirvesi bir kale ve tahkimat hattı ile çevrili uçurumun hakim olduğu bir konumdaki Bayburt'a⁵⁹ ulaşır.

Resim-8: Warkworth'un Objektifinden 1897 Yılında Bayburt⁶⁰

Surları içinde bir kilise kalıntısının da olduğu kale Ermeniler tarafından yapılmış ve Selçuklular tarafından da tamir edilerek ve kullanılmıştır. Şehirde kaymakamı⁶¹ ziyarete giden Warkworth, nehrin karşı tarafında bir Rum tüccara ait olan şehirdeki en gösterişli evde misafir edilir. Ertesi günü kaleyi ve yere yatırılarak ayakları birbirine bağlanmış haldeki mandalara nal çakmaya çalışan insanların dikkat çektiği pazar yerini gezen Warkworth ve ekibi, iki saatlik mesafede bulunan Maden⁶² Hanı'na gitmek üzere yola çıkar (Warkworth 1898: 73-77). Yolda Erzurum üzerinden Hint çayı ve Manchester mallarının balyalarını taşıyan İranlı bir ticaret kervanı ile karşılaşılır. Maden'i geçen kabile Erzurum yolunda gece çadırda konaklamak zorunda kalır. Çok soğuk bir gece geçiren kabile sabah yola devam ederek Erzurum'a⁶³ ulaşır.

Erzurum'da gözlem yapan Lord, ilginç tespitlerde bulunur. *“Doğudaki kasabaların çoğunda evlerin çatıları genellikle her yöne kesintisiz görüş imkânı sağlayacak şekilde düz damlardan oluşur. Erzurum'da da bu genel özellik geçerlidir ve evlerin çoğu düz damlı toprak evlerden ibarettir. Şehir ötede beride bir minare ya da kubbe ile kırılmış, düz çamur damlar denizinden ibarettir. Şehir yerleşimi sayısız kale ile taçlanmış kesintisiz bir dağ silsilesi ile çepeçevre sarılmış, geniş bir düzlük içinde kurulmuştur. Düz damlı evler yanında ahşap balkonlarıyla resmedilmeye değer bir kaç ev olsa da bunlar çok kirli ve sık sık soğuk mevsimlerde karlar çözülene kadar çatılardan akan kar altında kalır ve pek ilgi çekici gözükmemektedir. Halkın çoğunluğu hayvan gübrelerinin kurutulmasıyla yapılan tezeleri yakıt olarak kullanmaktadır. Şehir nüfusu Türkler yanında Ermeni ve Kürtlerden oluşmaktadır. Şehirde Ermeniler tarafından açılmış, Alman eğitim modeliyle eğitim veren San Saurian adında bir mektep vardır. Mektepte diğer konular yanında Türkçe, Fransızca, Almanca ile antik ve modern Ermenice eğitim veren, geniş bir yurdu ve sınıfları yanında doğa tarihi müzesi, torna ve marangoz atölyeleri bulunmaktadır. Yüz elli öğretmeni çalışmaktadır. Ayrıca Amerikalı misyonerler tarafından açılan San Saurian ile aynı değerde başka bir okul daha vardır. Bu okulun yanında öğrencilerine ayakkabıcılığın öğretildiği atölyesi de bulunmaktadır. Okulun öğretmenlerinin tamamına yakını farklı ve çoğu zaman uzak kazalardan gelen Ermenilerden oluşmaktadır. Okul, her mezhepten öğrencilere açıktır hatta anaokulunda bir Müslüman çocuk da eğitim almaktadır. Burada dokuz yıl eğitim gören çocuklar mezun olduktan sonra aileleri rıza gösterirse Harput'taki üst dereceli koleje gönderildiğini öğrenir”* (Warkworth 1898: 77-83). Lord, eyalet valisi Rauf Paşa⁶⁴, izinde olduğu için onun yerine vekâlet eden komutanı ziyaret eder. Vali vekili ile yaptığı sohbette ilginç itiraflara şahit olur. Aslen Boşnak olan komutan-veli vekiline göre: *“Türkiye pek çok açıdan geri kalmıştır. Benim anavatanım Bosna bile Osmanlı idaresinden ayrıldıktan sonra hızla ilerleme kaydetmesine rağmen Osmanlı egemenliğindeki topraklarda durgunluk ve gerilik hala devam etmektedir. Devlet görevlilerinden çoğu özel çıkarlarını devletinkinden önde tutmaktadır. Yolsuzluk yaygındır. Devletin idarecileri bu kötülüklere duymaz ve rasyonel ilerlemeye de karşıdır. Çalışanlar yaptıkları hizmetin karşılığı yeterli ücreti alamamaktadır.*

⁵⁸ Günümüzde Bayburt merkeze bağlı Uğrak Köyü.

⁵⁹ Bayburt bu dönemde Erzurum vilayeti merkez livasına bağlı bir kaza merkezi idi (DS 1315: 478). Şemseddin Sami ise 1889 yılında yayınlanan çalışmasında Bayburt'un Bayburt, Asir, Şiran ve Kelkit isimleriyle 4 kaza, 40 nahiye, 505 köyün bağlı 124019 nüfusu olan bir sancak olduğunu belirtmektedir (Şemseddin Sami 1306: 1231).

⁶⁰ Warkworth 1898: 76.

⁶¹ Lord Warkworth kaymakamın ismini zikretmemektedir. Arşiv taramasında da bahsi geçen kaymakamın ismine ulaşamamıştır. 1315 Erzurum Vilayet Salnamesi'ne göre 1897 yılında Bayburt'ta kaymakam vekili Cemil Bey görev yapmakta idi (EVS 1315: 193).

⁶² Günümüzde aynı isimle Bayburt ili merkez ilçeye bağlı olan köy.

⁶³ Erzurum bu dönemde merkez liva yanında Erzincan, Bayezid livalarının da bağlı olduğu bir vilayet merkezi idi (DS 1315: 478-484). Vilayetin merkez sancığının da merkezi olan Erzurum'da 1886/1887 yılında 7.200 hane ve 38.904 erkek ve kadın nüfus bulunmaktaydı (Ali Saib 1304: 194).

⁶⁴ Şerif Mehmed Rauf Paşa (EVS -Erzurum Vilayet Salnamesi-1315: 116). 1838-1923 yılları arasında yaşamış Osmanlı devlet adamıdır. İstanbul'da doğmuştur. Bosna Valisi Şerif Osman Paşa'nın oğludur. Şuray-ı Devlet ve Ayan Meclisi başkanlıkları yanında Beyrut, Bitlis, Elazığ, Şam, Erzurum ve Selanik valiliklerinde de bulunmuş Osmanlı devlet adamıdır.

Ücretini tam olarak almasının tek yolu mazlum köylülerden toplanan, eyaletlerdeki bayındırlık işleri için ayrılmış ödeneklerden gasp veya irtikâp yöntemidir... Normal şartlarda her hangi bir Avrupa ülkesinde halkın toplu isyanını ya da askeri ayaklanmayı kıskırtacak olan bu duruma ülkemizde sessiz kalınmasının nedeni, eğitimsizlik, kökleşmiş kadercilik ve yüzlerce yıl mutlak rejim altında yaşamaktan kaynaklanan ümitsizliktir''(Warkworth 1898: 84-85). İfadelerinden İttihat ve Terakki Cemiyeti üyesi ya da sempatzımanı olduğu tahmin edilen bu görevlinin açıklamaları devlet görevlileri arasındaki uyumsuzluğu, görüş ayrılıklarını göstermesi bakımından ilginçtir. Ziyaret sonrası şehirde gözlemlerine devam eden Lord, şehir kalesini ve çarşılarını gezer. Ön cephesinde çift başlı kartal figürünün işlendiği 12. yüzyılda Selçuklular tarafından yapılan Çifte Minareli Medrese'yi şehrin en güzel yapısı olarak değerlendirir. Medresenin mühimmat deposu olarak kullanılması nedeniyle içeri girip gezmesine müsaade edilmez. Ana ticaret güzergâhında olması nedeniyle antika eşyalar bulmayı ümit ettiği çarşıda da umduğunu bulamaz. (Warkworth 1898: 85-87).

4.5. Erzurum- Eçmiyazın Seyahati

Şehirde incelemelerini tamamlayan kabile Kars istikametine tekrar yola koyulur. Düz Pasinler Ovası'nda ilerleyen kabile bir süre sonra kayaların üzerine taçlanmış bir kalenin eteğinde ve Aras Irmağı kenarında yer alan Hasan Kale'ye⁶⁵ ulaşırlar. Köydeki öğle yemeğini müteakip, Aras Irmağı'nı izleyerek doğuya doğru yola devam eden kabile gece yarısı Köprüköy'e⁶⁶ ulaşır. Lord, geceyi bir Ermeni'ye ait evin tezek ateşinin yanında serilmiş yatakların yakınında atlar, sığırlar ve kümes hayvanları bulunduğu için farklı kokuların birbirine karıştığı bir yer altı mahzenine benzeyen odasında geçirirler.

Resim-9: Warkworth'un Objektifinden 1897 Yılında Pasinler Ovası ve Aras Nehri⁶⁷

Ertesi sabah güneşin yükselmesiyle bulanık ufukta Ağrı Dağı'nın uzaktan görüntüsüyle karşılaşılır. Yola çıkan kabile kuzeydoğuya yönelerek Aras Nehri üzerindeki bir köprüyü geçip ağır dalgalı zeminde bir süre ilerledikten sonra birkaç sefil Ermeni kulübesinden ibaret olan Zanzakh'a⁶⁸ ulaşır. Zanzakh'ın ötesinde geniş bir düzlük, düzlüğün doğu ucunda ise zirvesinde Zivin Kalesi'nin kalıntılarının yer aldığı yüksek bir kaya bulunmaktadır. Kuzey doğuya doğru devam eden kabile gün batımından bir saat önce İssi Su'da⁶⁹ Osmanlı-Rus sınırına⁷⁰ ulaşırlar. Evrak kontrolleri sonunda dokuz yıl öncesine kadar Türk toprağı olan Rus işgal bölgesine geçerler (Warkworth 1898: 87-90). Sınırı güneşin batmasına yakın geçen kabile geceyi geçirmek üzere Kara Urgan⁷¹ Köyü'nde gider ancak köye girdikleri anda kalabalık bir grup tarafından üzerlerindeki giysileri hariç tüm eşyaları gasp edilir. Geceyi de Rus askerlerin gösterdiği çıplak ve çok sayıda haşere olan bir odada aç geçirmek zorunda kalırlar. Ertesi gün görevliler aracılığıyla eşyalarını geri alan kabile Sarıkamış'a doğru yola devam eder. Öğleye doğru uzun tek bir caddeden oluşan ve dağınık bir köy olan Sarıkamış⁷²'a ulaşırlar. Sarıkamış'ta durmadan Kars yönünde yoluna devam eder kabile akşam vakti ahşap evlerde yaşayan küçük bir Molokon⁷³ kolonisinin yanından geçip, ilerleyerek gece Kars Kalesi'nin üzerinde parlayan Ay'ın ışığı altında Rus işgal bölesinin ana merkezi olan ve çok sayıda Rus askeri ile bir askeri kampı andıran Kars'a girer. Şehirde gözlemlerde bulunan Lord, Ruslar tarafından savaş sonrasında güçlendirilen savunma hatlarını ve tek dikkat çekici bina olarak restore edilmiş bir kiliseyi gezer. Daha sonra da

⁶⁵ Günümüzde Erzurum iline bağlı Pasinler ilçe merkezidir. 1895 yılında Hasan Kale adıyla Erzurum vilayeti merkez sancağına tabi bir kaza merkezi idi (Ali Cevad 1313: 60).

⁶⁶ Günümüzde aynı isimle Erzurum iline bağlı ilçe merkezidir.

⁶⁷ Warkworth 1898: 88

⁶⁸ Günümüzde Akçataş adıyla Erzurum ili Horasan ilçesine bağlı köy.

⁶⁹ Günümüzde Kars ili Sarıkamış ilçesine bağlı Süngütaş Köyü

⁷⁰ 1877-1877 Osmanlı Rus Savaşı sonrası imzalanan Ayestefanos Anlaşması ile Kars, Ardahan, Batum ve Doğu Bayezid Rusya'ya verilmişti. Ayestefanos Anlaşması'nın revize edilmiş hali olan 1878 Berlin Anlaşması'nda Doğu Bayezid Osmanlı Devleti'ne iade edilmişse de seyyahın geçtiği 1897 yılında Kars, Ardahan, Sarıkamış ve Batum hala Rusya'nın işgali altında idi.

⁷¹ Günümüzde aynı isimle Kars ili Sarıkamış ilçesine bağlı köy.

⁷² Günümüzde aynı isimle Kars iline bağlı ilçe merkezi.

⁷³ Molokanizm, Ortodoks Kilisesi'nden ayrılmış bir tarikattır. 1682 yılında Ortodoks Kilisesi'nden ayrılan bu insanlar önce Kafkasya'nın kuzeyine daha sonra da Osmanlı ve İran sınırları boyunca Tiflis, Erivan ve Bakü eyaletlerine yerleştirildiler. 1877-78 Osmanlı-Rus Savaşı'nın ardından, Ruslar tarafından Kars'a yerleştirilen bu insanlar uzun yıllar burada kaldıktan sonra başta ABD ve Avustralya olmak üzere diğer ülkelere yerleşmişlerdir. Türkiye'de Bandırma civarında, Kars ve İstanbul'da yaşamaktadırlar.

Kars'ın doğusunda yer alan karışık tarihinin ilginç hatıraları çok sayıda könik çatılı kiliselerde, birinin içinden Arpa Çayı'nın aktığı iki derin boğaz tarafından korunan ve çok sayıda yuvarlak kuleler ile çevrilmiş, 40-50 feet yüksekliğindeki duvar kütesinin üzerinde yaşamaya devam eden Ani harabelerini ziyaret eder. Ani, MS 400'lerden beri bölgede bulunan Bagrat Krallığı'nın⁷⁴ başkenti olmuş, 1046 yılında II. Bagrat (1025-1079) zamanında Bizans, otuz yıl sonra da Selçukluların egemenliğine girmiştir. Ziyaretinde harabe halindeki kiliselerin sorumlusu olarak Ani'de yaşayan bir Ermeni papaz ile de tanışan Lord Warkworth'un çok sayıda bakımsız kilise, özellikle de mezar taşları ve kiliselerin dış yüzeylerindeki çok güzel oymalar ve süslemeler ilgisini çeker (Warkworth 1898: 92-96).

Resim-10: 1897 Yılında Ani'de Ermeni Papaz ve Çocuklar⁷⁵

Resim-11: 1897 Yılında Doğubayazıt'ta Bir Derviş⁷⁶

Lord ve ekibi Kars'tan sonraki hedefleri olan Eçmiyazin'e gitmek üzere kıyıları karabataklar ve pelikanların uğrak yeri olan Kars Çayı'nı takip eden yolda kuzey doğuya doğru ilerlemeye devam eder. Gece şiddetli soğuk eşliğinde yağan kara yakalanan kabile kasabadan altı verst⁷⁷ uzaklıkta bir handa konaklar. Sabah kar yağışının durmasıyla üç imparatorluğun buluşma noktası olan Ağrı Dağı'nın ışıltılı zirvesinin eşsiz manzarası eşliğinde devam eden kabile akşam vakti Gregoryen Ermenilerin en eski ruhani merkezi ve dini liderleri Katolikos'un⁷⁸ ikametgâhı olan Eçmiyazin'e varırlar. Burada konaklayacakları her hangi bir han ya da oda olmadığından efsaneye göre kurtarıcının - Aziz Gregory⁷⁹- görüldüğü yere inşa edilmiş, Ruslar tarafından yapılan restorasyonda orijinallliğini büyük ölçüde kaybetse de kısmen muhafaza etmekte olan manastırda papazın izniyle kendilerine gösterilen bir odada misafir olurlar. Ertesi günü Eçmiyazin'de geçiren Lord, çevreyi inceler ve Katalikos Mıgırdiç Kırımıyan ile de görüşür (Warkworth 1898: 96-98).

4.6. Eçmiyazin-Van Seyahati

Eçmiyazin'de ikinci günün sabahında kabile bir posta arabası ile tekrar yola devam eder. Ağrı Dağı'nın görüntüsü eşliğinde kaba otlar ve uzun sazlarla kaplı ve üzerinde dağınık haldeki siyah Kürt çadırlarının yer aldığı düzlüğü geçip güneye, Iğdır yönünde ilerleyerek önce Margara'ya⁸⁰, sonra Aras Irmağı'nın batı tarafına geçip Tacirli⁸¹ üzerinden bozuk bir zemindeki yolculuk sonrası Türk sınır kapısının olduğu Orgof⁸² köyüne ulaşırlar. Vakit geç olduğu için Rus subayların yönlendirmesiyle geceyi yakınlarda bulunan Kürt köyü Hakveyis'de⁸³ köyün ağası Hamid Bey'in oğlu Ali'nin evinde geçirirler (Warkworth 1898: 98-107). Silah ve eşyalarının bir bölümü gece çalınan kabile sabah çaresizce köyden ayrılarak Orgof'taki Rus kontrol noktasına gelirler. Rus görevliler sınırın Türk tarafında Kürt şakilerin saldırısına karşı Lord'un güvenliğinin sağlanması için o tarafta akrabaları olan Ali Bey'i de kabile ile birlikte gönderirler. Kabile Rus kontrol noktasından sonra Karaburun'daki⁸⁴ Türk kontrol noktasını geçerek

⁷⁴ Bagrathlı Krallığı, Kafkasya'da kurulan Gürcü ve Ermeni krallığın adıdır. IX. yüzyılda kurulmuş ve Kars başkent olmuştur (Kızıtanır 2018: 19,30 ve 31).

⁷⁵ Warkworth 1898: 94

⁷⁶ Warkworth 1898: 110

⁷⁷ Verst, 1,0668 kilometreye eşit bir Rus uzunluk ölçü birimidir.

⁷⁸ Osmanlı Devleti tarafından Gregoryen, Süryani, Asuri, Kıpti, Keldani gibi Osmanlı vatandaşlarının devlet nezdindeki temsilcisi, Gregoryen Ermenilerden bir din adamını Patrik ünvanıyla görevlendirmesine rağmen, Ermeniler dini lider olarak hükümet tarafından atanan patriği değil, ana makam olarak kabul ettikleri Eçmiyazin Kilisesi'nin başında bulunan Katagikos'u dini lider olarak tanımışlardır.

⁷⁹ Aziz Gregor (257-331). Bu günkü Ermenistan coğrafyasında Hıristiyanlığı yayan ve Eçmiyazin Kilisesi'ni ilk inşa eden kişi.

⁸⁰ Günümüzde Iğdır'ın karşısında- Aras Nehri'nin Ermenistan tarafında bulunan kasaba.

⁸¹ Günümüzde aynı isimle Iğdır ili merkez ilçesine ne bağlı köy.

⁸² Günümüzde Iğdır ili merkez ilçeye bağlı Suveren Köyü.

⁸³ Günümüzde Iğdır ili merkez ilçeye bağlı köy.

⁸⁴ Günümüzde aynı isimle Ağrı ili Doğubayazıt ilçesine bağlı köy.

tekrar Türkiye'ye girer. Güneye inmeye devam eden kabile, yaban kuşlarıyla dolu, sazlarla çevrili büyük bir su birikintisinin yanından sisler içinde Ağrı Dağı'nın silüetini izleyerek alacakaranlıkta Bayazıt'a⁸⁵ ulaşır.

Resim-12: Lord Warkworth'un Objektifinden 1897 Yılında Doğubayazıt⁸⁶

Lord Warkworth, şehre geldiğini öğrenen Bayazıt valisi Cebbar Bey tarafından akşam yemeğine davet edilir. Yemekten sonra Lord ve ekibine konaklamak üzere uygun bir ev tahsis eden Cebbar Bey, ertesi sabah da yanında Ermeni bir papaz ile birlikte Lord'un ziyaretine gelir. Valiyi aydın görüşlü ve sancaktaki Ermenilerle Müslümanların güven içinde yaşamasının güvencesi olarak değerlendiren Lord, aynı gün depremlerden önemli ölçüde zarar görse de hala Türkiye'nin en önemli mimari anıtlarından birisi olarak değerlendirdiği İshak Paşa Sarayı'nı⁸⁷ ve yakınında yer alan sarp kayalıkların eteğine inşa edilmiş Asurlulardan kalma Eski Kale'yi inceler. Eski Kale'nin batısında biraz yükseltilmiş bir platform üzerine inşa edilen ve askeri kışla olarak kullanılan Pers mimari tarzında yapılmış olan İshak Paşa Sarayı'na hayran kalır (Warkworth 1898: 107-112).

O gece Bayazıt'ta kalan kabile sabah güneye, Van'a⁸⁸ gitmek üzere şehirden ayrılır. Sınırın her iki tarafında küçük mezralar halinde dağınık yaşayan çok sayıda Kürt ve Ermeni köyü bulunmaktadır. Her iki hükümet de bu mezraları denetlemesine rağmen sık sık yağma olayları görülür. Bu nedenle yolda güvenlik için Ruslar tarafından görevlendirilmiş olan Kürt Ali Bey'e ilave olarak vali de Hamidiye yüzbaşısı olan başka bir Kürdü görevlendirir. Yolda öğleye doğru bastıran şiddetli yağmurda sığındıkları küçük bir kulübede mola verdikten sonra ilerleyen kabile bir zamanlar püskürttüğü kül ve lavlarla etrafa korku salmış, etrafa dağılmış halde katılmış volkanik akıntılarıyla hala korkutucu bir görünüme sahip Tendürek Dağı'nın yanından geçer. Bayazıt Ağa⁸⁹ adında bir Kürt köyüne yaklaştıklarında akşam olduğu için geceyi burada geçirirler. Kaldıkları oldukça geniş oda ile ilgili Lord'un notları yörede dönemin yaygın mimarisi konusunda ipuçları vermektedir (Warkworth 1898: 112-115). *“Dışarısoğuk olmasına rağmen bu taş kulübeler sıcaktır. İçeriye hava sadece küçük kapısı ya da duvarlar delinerek açılmış birkaç delikten girebilmektedir. Giriş kısmı doğal kayalardan ve bitişik tepenin toprağından oluşur. Çatısı düz bir taş tabakasını destekleyen ahşap kirişlerden oluşur. Kirişlerin üzeri kalın bir çamur tabakası ile sıvanmış ve ağır bir taş silindir yardımıyla düzeltilmiştir. İç planları her zaman aynıdır. Toprak zemin boyunca uzanan ve soyulmuş kavak ağaçlarıyla kirişlere tutturulmuş halde yerden yükseltilmiş platformlar vardır. Bu platformun üzerine yataklar ve keçe şeritler serilidir. Diğer tarafta da aile fertlerini ve ailenin hayvanlarını misafirlere ayıran ahşap bir çit vardır. Çitin arkasında yanmakta olan gübrenin keskin kokusu da bu çitlerin arasında diğer bölüme geçerek aynı havalandırma deliklerinden dışarı çıkar”* (Warkworth 1898: 114-115).

Sabah tekrar yola devam eden Lord ve ekibi, parlak yeşil kıyıları arasından akan Bend-i Mahi Çayı'nın sığ yerinden geçerek öğleden sonra Pergrî⁹⁰ kazasına ulaşır. Lord'un geldiğini öğrenen kaza kaymakamı⁹¹ onlar için önce sıcak bir banyo hazırlar sonra da yemeğe davet eder. Yemeği müteakip yola devam eden kabile, on mil uzunluğunda çok sayıda toy kuşunun⁹² beslenme alanı olduğu anlaşılan düz bir arazide ilerleyerek Van Gölü kıyısında sönmüş bir volkan olan Süphan Dağı'nın uzaktan silüetinin görülebildiği yerde kurulmuş olan Kordzot'a⁹³ girer. Köyün Ermeni sakinleri bir yıl önce Van ve çevresinde yaşanan olaylar⁹⁴ nedeniyle silahlı bir kabilenin köye girişi üzerine gelenlerin

⁸⁵ Günümüzde Doğubayazıt ismiyle Ağrı iline bağlı ilçe merkezi. 1897 yılında Bayazıt, Erzurum vilayetine bağlı bir sancak merkezi idi. Sancağa merkez kazası yanında Diyadin, Tutak, Kara Kilise ve Eleşkirt kazaları bağlı idi (EVS 1315: 234-244).

⁸⁶ Warkworth 1898: 108

⁸⁷ Saray günümüzdeki Ağrı ilinin Doğubayazıt ilçesinde şehir hâkim bir tepenin üstünde malikâne olarak kurulmuş bir külliye durumundadır. Bu bölgeye XVIII. yüzyılda hâkim olan Çıldır hanedanından Hasan Paşa'nın oğlu İshak Paşa tarafından 1785 yılında inşa ettirilmiştir (Eyice 2000: 542).

⁸⁸ Bu dönemde Van, Van merkez ve Hakkari sancaklarının bağlı olduğu bir vilayet merkezi idi (DS 1315: 492-497). Şemseddin Sami, Van vilayetine iki sancak, 15 kaza, 103 nahiyeye ve 1580 köyün bağlı olduğunu belirtir (Şemseddin Sami 1316: 4675).

⁸⁹ Günümüzde Çaldıran adıyla Van iline bağlı ilçe merkezi

⁹⁰ Günümüzde Muradiye adıyla Van iline bağlı ilçe merkezi. Bu dönemde Bargiri adıyla Van merkez livaya bağlı kaza merkezi idi (DS 1315: 495).

⁹¹ Kim olduğu tespit edilememiştir.

⁹² Toy, Türkiye'nin en büyük kuş türü olan toy, aynı zamanda dünyada en büyük uçabilen kuşlardan biridir. Kahverengi lekeli, iri bacaklıdır.

⁹³ Urartu literatüründe Kordzot/Körzüt, yerel dilde Arab-ı Zengi/Zengibar Kalesi diye bilinen Muradiye ilçesinin 8 km güneyinde bir kale bulunmaktadır (Tarhan ve Sevin: 1976: 276). Köyünde bu kale civarında olduğu değerlendirilmektedir. Günümüzde Uluşar ismiyle Muradiye ilçesine bağlı köydür.

⁹⁴ 1896 yılında Ermeni komitacıların Van'da başlattığı ve kısa süre sonra bölgeye yayılan ayaklanma sonrası Müslüman halk ve Osmanlı güvenlik güçleri ile Ermeni komitacılar arasında yaşanan çatışmalar. Bu olaylar esnasında Osmanlı birliklerinden 340 ölü 260 yaralı varken; Ermenilerden ise 219 ölmüş ve 69 kişi yaralanmış ayrıca 80 Ermeni'nin evi kullanılamaz hale gelmiştir (Akçora 1984: 118).

kim olduklarını öğrenmek için endişe ve merakla damlarının üzerinden gelenleri izlemeye başlar. Gelenlerin kim olduğunu öğrenen köy halkı rahat bir nefes alır. Lord ile yaptıkları sohbet kısa süre önce gerçekleşen bir yağmadan, yaşadıkları endişe ve korkudan, anarşi ve kargaşa nedeniyle ürettikleri ürünlerinin geçen yıla göre dört kat değer kaybettiğinden bahsederler. Gerçekten de evleri dolaşan Lord, evlerdeki odaların genelde boş, basit bir halı ya da hasırdan bile mahrum olduğunu görür. Benzer olayların çevre köylerde de yaşandığı, köylülerin kışlık tahıllarının, sığırlarının hatta tarım aletlerinin yağmalandığını ve yaklaşan kış mevsiminde açlıkla karşı karşıya olduklarını öğrenir (Warkworth 1898: 115-117).

Şafakta tekrar yola çıkarak küçük bir plato üzerinde güneye ilerleyen Warkworth ve kafilesi birkaç Kürt köyünün geçerek güney kıyıları Erek Dağı'na yaslanmış olan Archag⁹⁵ Gölü'ne varır. Göl kenarından geçen yolun bozuk ve bir kısmının sular altında olmasından dolayı daha yukarıdan bozuk bir patikadan geçmek zorunda kalırlar. Ara vermeden yoluna devam eden Lord, akşama doğru Van'a ulaşır ve geceyi İngiltere'nin Van konsolosluğunda geçirir. Lord, şehre girişte bir yıl önce Van'da yaşanan acı olayların izlerini görür (Warkworth 1898: 115-118). “*Şehre girdiğimizde çok sayıda kurşunlarla delik deşik olmuş, terkedilmiş halde, olaylar esnasında yaşanan şiddet ve tahribatın göstergesi olarak yüksek çamur duvarlarla çevrilmiş, sanki ipe dizilmiş, geniş puslu dalgacıklar gibi görünen sonsuz sefil bir sokak labirentinin siyah görüntüsüyle karşılaştık...*” (Warkworth 1898: 118). Şehirde yaşananlar ile ilgili olarak konsolostan aldığı bilgiler olayların çıkış nedeni ve gidişatı hakkında önemli ipuçları vermektedir. “*...Yaşanan olaylarda hükümetin Kürtler üzerinde tam kontrol sağlayamamasının kısmen etkisi vardır. Fakat en önemli neden bağımsızlık uğruna başkalarının hayatlarını umursamayan, Avrupalı güçlerin müdahalesini sağlamak için isteksiz yurttaşlarını olaylara katılmaya zorlayan, çoğu Rus vatandaşlığına geçmiş ve Rusların talimatlarıyla hareket eden Hınçak ve Taşnak komitelerinin mensupları olan Ermeni ayrılıkçıların kullandığı terör ve şantajdır. Bunlar şantaj ya da cinayet tehdidi ile bir isyan için hazırlık yaparken hain planlarını red eden kendi piskoposlarını dahi öldürdüler. Katalikos'un da bu girişimlerin engellenmesi adına bir etkisi olmadı. Ermeni isyancıların 15 Haziranda Türk askerine ateş açmasıyla başlayan ve galeyan gelen Müslüman ahalinin de katılmasıyla 17 Hazirana kadar süren olaylarda vilayet kargaşa içinde kaldı, her iki taraftan ölenler oldu. Van'da İngiltere konsolosu araya girerek olayların yatışmasını sağlamış. İsyana son vermeyi red eden, teslim olmak istemeyen bazı Ermeniler yakalandı ve öldürüldü. Bunlardan bazıları hala şehrin eteklerinde saklanmaktaydı. 1897 Osmanlı Yunan Savaşı'nda büyük güçlerin Ermeni Sorununa yönelik ilgileri azalmışken Rus silahları ve pasaportu taşıyan 300 Ermeni milliyetçisi bu ilgiyi tekrar bölgeye çekmek için 1897 Temmuzunda sınırı geçmek suretiyle Başkale'de Müslüman Kürtlere saldırarak yüzden fazlasını katlettiler. Olaylar tekrar yayılınca hükümet asker göndererek isyancıları tutukladı, tutukluların bazıları Rusya'ya teslim edilirken bazıları yargılanarak mahkûm edildiler... Her an yeni bir ayaklanma çıkabilir*” (Warkworth 1898: 121-126).

Bu noktada kendi ülkesi adına da öz eleştiri yapan Lord'a göre: İngiltere, Urmiye'ye⁹⁶ bir askeri personeli konsolos olarak görevlendirip sınırdan girip çıkan şüpheli kişileri takip etmelidir. Ayrıca Rusya'nın Ermenileri kışkırtmasıyla⁹⁷ gelişen bu olumsuz gelişmelerle başa çıkması için Türkiye'ye yardım edebilir. Her iki tarafa da dostane yaklaşmalı, reform savunuculuğu yapmak isterken bir ihanet planına da taraftar görünmemelidir (Warkworth 1898: 127-128). Bilindiği gibi 1878 Berlin Anlaşması sonrası İngiltere doğuda Rus tehlikesini, İngiltere güdümünde bir Ermenistan kurarak önleme siyasetine yönelmiştir. Bu siyasetin sonucu olarak Anadolu ahalsinin çeşitli sınıfları, siyasi durum, iktisadi ilişkiler, demografik yapı, antropolojik özellikler, sosyo-kültürel doku gibi alanlarda bilgi toplamak üzere çok sayıda görevli göndermiştir (Turan 2020: 2181-2182). Lord'un seyahatini de bu girişimlerden ayrı tutmak imkânsızdır. Ancak Lord'un Ermeni olayları konusunda tek taraflı, ön yargılı bir değerlendirme yerine objektif bir yaklaşım sergilemesi dikkat çekicidir.

4.7. Van- Musul Seyahati.

Şehirde verilen molayı ve incelemelerini tamamlayan Lord, sonbahar gününde öğleden sonra konsoloslukta karşılaştığı vatandaşı misyoner Mr. Browne'de olduğu halde Asur Nesturilerinin⁹⁸ patriklik merkezi Kochanes'e⁹⁹ gitmek üzere güneye doğru ilerler. Her iki tarafı karlı zirvelerce kapatılmış dar bir vadiyi tırmanan kafiye akşam

⁹⁵ Günümüzde Van Gölü'nün 30 km doğusunda, volkanik bir set gölü olan Erçek Gölü.

⁹⁶ Türkiye ve İran'a ait Urmiye Gölü arasında, Türkiye sınırına 50 km mesafede bulunan İran şehri.

⁹⁷ Bu açıklama Ermeni olaylarında Rusya'nın rolünün yabancı bir diplomat tarafından dile getirilmesi bakımından önemlidir. Warkworth'a göre: “*Şu an kritik soru büyük bir Hristiyan nüfusu kendi çıkarlarımız için kurban etmekte haklı olup olmadığımızdır. Rusya'nın Ermenistan politikasının amacı şüpheye yer bırakmayacak kadar açıktır.... Rusya Ermenisiz bir Ermenistan istemektedir. Ermeniler yönetilmesi zor bir millettir. Ve Rusya'nın ellerinde de olsa büyük ihtimalle Ermeni toprakları katliama sürüklenecektir. Rusya mümkün olduğunca suçlamalara maruz kalmadan Ermenistan'ı topraklarına katmak için büyük ihtimalle Ermenilerin katliama sürüklenmesine göz yummuştur. ... Şunu da göz önünde tutmalıyız ki Anadolu'da Ermenilerle aynı inancı paylaşan binlerce Süryani ve Yakubi her hangi bir komplö ile suçlanmadılar ve her hangi bir saldırıyı da maruz kalmadılar. Kendi adıma Türklere sempati gizlemek gibi bir arzum yok. Onların şahsında en büyük nezaket ve incelikte karşılaştım. Be onlara karşı yöneltilen suçlamaların abartılı, cahilce ve önyargılı olduğuna inanıyorum.*” (Warkworth 1898: XI-XII).

⁹⁸ Nesturilik Hristiyan teolojik akımının adını 428-431 yılları arasında Konstantinopolis Patriği olan Nestorius'tan (381-451) alır. Nestorius, Meryem'in, Tanrı olan İsa'nın değil, insan olan İsa'nın annesi olduğunu söylemiş ve dolayısıyla da, Meryem'e Tanrı'nın annesi denmesine karşı çıkmış ve Tanrı'nın doğurulamayacağını, doğurulmadığını belirtmiştir. Bu görüşünden dolayı Nestorius, Batı ve Doğu Roma kiliseleri tarafından sapkın ilan edilmiş, onun fikirlerini savunanlar da Nesturiler olarak adlandırılmışlardır (Albayrak 2007: 15-17).

⁹⁹ Günümüzde Konak ismiyle Hakkari merkeze bağlı köy. Lord'un ziyareti esnasında köy Nesturilerin patriklik merkezi idi (Warkworth 1898: 2).

gayrimüslimlerin sakin olduğu Archuk'a¹⁰⁰ ulaşarak geceyi orada geçirir. Sabah bir saatlik yolculuk sonrası küçük bir köprüden geçen ve derenin akış yönünü izleyen kabile kısa süre sonra yüksek bir kaya kütlesi üzerine inşa edilmiş sarp kalesi ile ünlü Khoshab'a¹⁰¹ varır (Warkworth 1898: 142). Khoshab Kalesi'ni gezen Lord Warkworth, kalelerin gelini olarak adlandırılan ve dibinden berrak bir derenin aktığı kalenin kapısının üzerinde oyulmuş iki aslan armasına hayran kalır. Bir zamanlar 1.300 hane olduğu tahmin edilen kasabanın son dönemlerde yaşanan çatışmalar nedeniyle nüfusunun iyice azalmış olduğunu görür. Ertesi gün kaza kaymakamını da ziyaret eden Lord, kaymakamın Nesturi bir papazı öldüren Kürt Ağası Şeyh Sadık'a hükümetin tereddütlü davranmasına rağmen karşı çıktığı için Şemdinli'den¹⁰² gönderilmiş cesur ve yetenekli birisi olduğunu öğrenir (Warkworth 1898: 143). Lord, Khoshab'tan itibaren bölgedeki çatışmaların sadece Müslüman ahali ile Ermeniler arasında olmadığını, Müslümanlarla Nesturiler arasında da ciddi çatışmaların yaşandığını fark etmeye başlar ve yolculuğunun ilerleyen kısımlarında da benzer olaylara şahit olmaya devam edecektir. Bölgede uzun yıllar Osmanlı egemenliğinde kimliklerini ve kültürlerini muhafaza etmiş olan diğer gayrimüslim Osmanlı vatandaşları gibi Nesturiler de 19. yüzyıl başlarından itibaren hem misyonerlik faaliyetlerine hem de devlete karşı tavır almaları konusunda kışkırtmalara maruz kalmışlardır.

Resim-13: Lord Warkworth'un Objektifinden 1897 Yılında Khoshab Kalesi¹⁰³

Warkworth'un haberdar olduğu bu çatışmalar aslında kışkırtılan Nesturilerin Avrupalıların desteğine güvenerek önceleri vergilerini veregeldikleri yerel Kürt beylerine vermekten vazgeçmeleri sonucu bu beylerin 19. yüzyıl ortalarından itibaren Nesturilere saldırılarıyla başlayan ve hala devam eden çatışmaların¹⁰⁴ devamı niteliğindedir (Çerme 2005: 60).

Kaymakamla yenilen öğle yemeğini müteakip yola devam eden kabile şiddetli bir kar fırtınası eşliğinde Başet Dağı'nın sol tarafından devam ederek Kası¹⁰⁵ Mezrası'nda mola verir. Mola sonunda şiddetli soğukta ilerleyerek Ağrı Dağı'nın uzak tepeleri ve Süphan Dağı'nın güzel manzarasının bile görülebildiği Güzeldere Geçidi'nde bulunan küçük bir handa dinlenirler. Mola sonrası düz bir arazide yola devam eden kabile, kısa süre sonra bir tepenin eteklerinde kurulu olan Ömer Ağa köyüne ulaşırlar. Van vilayetine bağlı bir sancak merkezi olan Julamerk¹⁰⁶ yakınındaki Ömer Ağa köyünün ağası ve Lord Warkworth'un yol arkadaşı Mr. Browne'un dostu olan Nurullah Bey'in evinde misafir olurlar. Köy yolunda karşılaştıkları bir papazdan Nesturilerin yaşadığı Huzi'ye¹⁰⁷ yerel Kürt grupların saldırdığını, kiliseyi yağmaladıklarını, papazında canını kurtarmak için kaçtığını öğrenirler. Papazı da yanlarına alarak geceyi köyde geçiren kabile, ertesi gün Zap Vadisi'ne doğru yoluna devam eder (Warkworth 1898: 144-145). Güzel bir vadi içinden akan Zap Vadisi'nin kamışlı rotası boyunca devam eden Lord ve ekibi, akşam vakti nehir kenarında olan Zerani'de¹⁰⁸ ince spiral balmumu ile aydınlatılan ve içi odun ateşinin dumanıyla kaplanmış oldukça kirli küçük bir kulübede sığır ve atlarla yan yana konaklar. Şafak vakti köyden ve Zap Vadisi'nden ayrılarak güney batıya yönelen kabile sulu kar yağışı altında tepeler boyunca devam edip önce Kazan Vadisi'nde bulunan Nesturi köyü Kerni'ye¹⁰⁹, sonrada aynı sarp vadide ilerleyerek 6000 fit yüksekliğinde ve üzerinde Kochanes köyünün

¹⁰⁰ Günümüzde Erçek adıyla Van ili İpek Yolu ilçesinin bir mahallesi haline gelmiştir.

¹⁰¹ Günümüzde Güzelsu ismiyle Van ili Gürpınar ilçesine bağlı köy. Lord, Khoshab'tan kaza merkezi olarak bahsetmektedir. Resmi kayıtlara göre 1878 yılında Van merkez sancağına (DS 1295: 384), 1918 yılında ise Hakkari sancağına (DS 1334: 710) bağlı kazalar arasında yer almaktadır.

¹⁰² Şemdinli bu dönemde Şemdinan adıyla Van vilayeti Hakkari livasına bağlı bir kaza merkezi konumunda idi (DS 1315: 497).

¹⁰³ Warkworth 1898: 142

¹⁰⁴ Bu çatışmaların II. Mahmud dönemi ile başlayan merkezileşme çabaları sonucu yerel egemenliklerinin sona erdiğini düşünen, ya da buna inanan Nesturilerin Misyonerlerin desteğine de güvenerek yerel Kürt beylerin egemenliğine dayanan geleneksel statükoyu değiştirmek, Kürt beylerin nüfuz ve kontrolünden kurtulmak istemesi, Kürt beylerin de statükoyu devam ettirme çabalarının bir sonucu olarak (Tamur 2021: 60) çıktığı iddia edilebileceği gibi Nesturilerin misyonerlere güvenerek bölgedeki bazı Müslümanları katlettiğini, bazı köylerde camiye kiliseye çevirecek kadar taşkınlıklarda bulunmalarının da etken olduğu (Dalayan 2009: 106) unutulmamalıdır. Osmanlı Devleti Nesturilerle Kürtler arasındaki çatışmaları önlemek için bazı Nesturi köylerine asker konuşlandırmak gibi tedbirler almış, kısmen etkili olmuşsa da bölgedeki yaylak-kışlak hayatı ve coğrafi koşullar nedeniyle tam anlamıyla olayların kontrol altına alınması mümkün olmamıştır. Bu çatışmalar zaman zaman çok şiddetli olmuş, hatta 1842 yılında Hakkari Emiri Nurullah, Kochanes'e saldırarak Patrikhaneyi yağmalayıp yakmış, patriği de orayı terk etmek zorunda bırakmıştır (Çerme 2005: 60).

¹⁰⁵ Günümüzde Sevindik adıyla Van ili Gürpınar ilçesine bağlı köy.

¹⁰⁶ Günümüzde Hakkari il merkezi olan Şemdinli (Şemseddin Sami 1307: 1852). Bu dönemde Hakkari ismiyle Van vilayetine tabi bir liva merkezi idi (DS 1315: 496).

¹⁰⁷ Günümüzde İlicak adıyla Van ili Başkale ilçesine bağlı köy.

¹⁰⁸ Günümüzde gayrimüslim halde olan ve Hakkari ili merkez ilçeye bağlı Pınarca köyüne tabi Çatdere Mezrası.

¹⁰⁹ Günümüzde Kazan adıyla Hakkari ili Çukurca ilçesine bağlı köy

bulunduğu heybetli zirvenin eteğine ulaşırlar. Köye girişlerinde yol çok dar ve bozuk olduğu için katırlarından birisi daha ayağı kayarak dereye yuvarlanır ve kısa süre sonra da gözden kaybolur. Köylüler tarafından sevinçle karşılanan Lord ve ekibi, mutasarrıf ile görüşmek için Julamerk'e gitmesi nedeniyle köyde olmayan katalikosun evinde misafir edilir (Warkworth 1898: 147-149).

Evdeki misafirligi esnasında yemek öncesi yaşananlar ve yemekler hakkında verdiği bilgiler Nesturilerin mutfak kültürü ve gelenekleri hakkında önemli ipuçları verir: *"Elbiseleri bir sanat eserinden daha çok özgün görünmektedir. Üzerlerinde bol bir gömlek ve anormal derecede geniş bir pantolon vardır. Gömleğin alt kısımları pantolonun içine sokulmuştur. Gömlek ile pantolonun birleştiği bellerine üzerinde uzun bir hançer bulunan bir kuşak sarılmıştır. Gömleğin üzerine de bellerine kadar uzanan kısa bir ceket giymektedirler. Ayaklarında parlak renkli yünden, kalın örme çoraplar, ayak bileklerine uzun iplerle sabitlenmiş, düztabanlı keçe ayakkabıları vardır. Misafir edildiğimiz evde kısa bir çay sohbeti sonrası hizmetkârlar tarafından odanın güzel kokması için gül ağacı dalları yakıldı. Daha sonra tabaklara servis edilmek üzere peçete gibi katlanmış çok sayıda ekmek ile birlikte içinde kaşık-bıçak olmayan bir tepsi içinde akşam yemeği getirildi. Temel yemek içinde çeşitli formlarda - sade, kaynatılmış ve eritilmiş suya batırılmış- koyun eti ve dilimlenmiş tavuk parçaları ile tereyağı, ve baharatlı pilav idi. Tamamlayıcı yemek olarak muhteşem bir bal tatlısı ile yoğurt ve kaymak verildi. Yemek sonrası hizmetçiler tarafından ellerimizi yıkamak için bakır bir leğen getirildi. Leğen üzerinde bakır bir ibrikten dökülen suyla ellerimizi yıkadık. Yemekten sonra kahve ve pipo içtik"* (Warkworth 1898: 150-151).

Resim-14: Lord Warkworth'un Objektifinden 1897 Yılında Kochanes'te Süryani Çocuklar¹¹⁰

Köyde bulunduğu süre içinde yerel Kürt beyleri tarafından hem köydeki hem de çevre kazalarda yaşayan Nesturilere saldırılar düzenlendiğini, hükümetin bu saldırıları önlemekte yetersiz kaldığını öğrenir. Kochanes'e beş yıl önce saldıran ve yağmalayan Kürt grupların geçen yılda hem Kochanes'e hem de Diz'e¹¹¹ saldırdığını ve bu saldırılar nedeniyle Nesturilerin yabancı koruma uğruna Ortodoks kilisesine katılmaya başladıklarını, Ortodoks olanların Rusya'ya gittikleri bilgisini alır. Komşu Gavar¹¹² ve Albeg¹¹³ kazalarının da sakinleri olan Nesturiler tarafından büyük oranda terk edilmiş olduğunu, Kochanes Nesturilerinin de yeni bir saldırı endişesi içinde yaşadıklarını öğrenir (Warkworth 1898: 158-160). Kafile, eşinin evde olmamasına rağmen kendilerini evinde misafir eden Katalikos Mar Şimun'un eşi Surma'ya teşekkür edip ertesi gün Kochanes'in zirvesinden Diz Kalesi ve Cilo Dağları'na kadar görülen güzel bir manzaranın izlenebildiği açık bir havada köyden ayrılır. Yolun solunda yer alan pürüzlü bir uçurumu takip ederek derin, sulu bir kar içinde güneye Julamerk Vadisi'ne doğru ilerler. Bir süre sonra da heybetli bir tepenin eteğinde kurulu Julamerk'e ulaşırlar. Kafile mutasarrıf¹¹⁴ tarafından nezaketle karşılanır ve ağırlanır (Warkworth 1898: 160-163). Geceyi Julamerk'te geçiren Lord, Julamerk yakınından geçen ve kaya yüzeyine oyulmuş kaba basamaklar sayesinde dar bir yarıktan Zap Vadisi'ne inerek Tkhoma¹¹⁵ yönünde güneye doğru tekrar ilerlemeye başlar. Ara sıra sadece bir yarık şeklinde daralan, muazzam yükseklikteki kayalar arasında uzanan vadinin içinde kafile güçlüklerle ilerliyordu.

¹¹⁰ Warkworth 1898: 158

¹¹¹ Günümüzde Yüksekova adıyla Hakkâri iline bağlı ilçe merkezi

¹¹² Yüksekova ilçesinin adı Kürtçede Diz olarak bilinirken Ermenice Gevar/Gavar olarak bilinmektedir (<https://nisanyanmap.com/?yer=36463&haritasi=hakkari>, 03/06/2022, 12:35'de ulaşıldı). Bu dönemde Gevar ismiyle Van vilayetine tabi Hakkari livasının bir kazası konumunda idi (DS 1315: 496).

¹¹³ Albeg/Elbak. günümüzde Başkale adıyla Van iline bağlı ilçe merkezi. Bu dönemde Elbak adıyla Van vilayeti Hakkari livasına bağlı bir kaza merkezi idi (DS 1315: 496).

¹¹⁴ 1897 yılında mutasarrıf Ziya Bey idi (BOA.DH.TMIK.S.9/22, BOA.DH.ŞFR.278/101).

¹¹⁵ Süryanicede kurban, adak anlamına gelen Txub/Txuma günümüzde Hakkari ili Çukurca ilçesine bağlı Çeltik mezasıdır.

Resim-15: Lord Warkworth'un Objektifinden 1897 Yılında Hakkâri Dağları¹¹⁶

Bu kayalar üzerinde gezinen keçilerin yuvarlayabilecekleri bir taşın üzerlerine düşmesi korkusuyla ilerleyen kabile bazen nehrin sığ bir yerinden yürüyerek, bazen de zayıf hasır bir köprü üzerinden geçerek vadide yoluna devam eder. Yolculuk esnasında zaman zaman yüksek tepeler üzerine taş yığınlarından inşa edilmiş küçük ev kümeleri, yapay teraslara ekilmiş darı ve pirinç tarlaları, yanlarında kavak ağaçları dışında medeniyete dair biz iz göremezler. Vadinin sonuna doğru sel atıklarının patikayı kapatmış olması nedeniyle Lord ve ekibi batıya, içinde Mar Audishu Manastırı'nın¹¹⁷ yer aldığı Tal Vadisi'ne¹¹⁸ geçerek yola devam eder. Geceyi Rabbat'ta¹¹⁹ geçiren kabile ertesi gün çıktığı yolculuk esnasında yakalandıkları şiddetli sağanak ve dondurucu soğuktan korunmak için vadi kenarında buldukları doğal bir mağaraya sığınır. Mağaradaki öğle yemeği ve molanın ardından tekrar harekete geçen kabile vadinin genişlediği, çok sayıda iki katlı ev, yapay sulama kanallarıyla sulanan ekili bahçeler ve kavak ağaçlarıyla kaplı bir Nesturi yerleşimi olan Thoma'ya girer (Warkworth 1898: 163-165).

Resim-16: 1897 Yılında Thoma'da Bir Nesturi Evi¹²⁰

Resim-17: 1897 Yılında Thoma'lı iki Nesturi¹²¹

Lord, Thoma'da gördüğü Nesturilerin evleri ve giyim tarzları hakkında ilginç bilgiler verir: “Evler iki katlıdır. İkinci katların tüm ön cepheleri serin olması ve rüzgâr alması için açık bırakılmıştır. Üst katın arka tarafında ise üzeri mısır ve darı yığınları ile dolu yatak odaları vardır. Sıcak havalarda ya yaylalara göç ederler ya da kuru dere yataklarında bulunan dört uzun direk tarafından desteklenen ve dokuma dallardan oluşan ve üzerlerinde mısır istif edilmiş platformların düz çatılarında öğlen uykusuna yatarlar. Evlerin kenarlarında bol miktarda incir ve asma yetiştirilmiştir. Kararmış kırışlerde kuruması için asılmış tütün yaprakları yanan ışıklardan muazzam bir perde gibi görünmektedir. Herkesin başında Robinson Crusoe şapkası vardır... Kulaklarının üzerine bataklık parlak sarı kadife çiçeklerinden asmak yaygın bir alışkanlıktır. Dans ederken sadece köy ağalarının ya da zengin olanların sahip olabileceği püsküllerle süslenmiş çok güzel gümüş işlemeli küçük hasır kalkanlar kullanıyorlar” (Warkworth 1898: 165-166). Kafileyi misafir eden köyün ileri gelenleri akşam yemeğinde Lord Warkworth'un etrafına toplanır ve Türk ve Müslüman Kürtlere karşı İngiltere'nin kendilerine yardımcı olup olmayacağını sorarlar. Konuşmalardan Nesturilerin İngiltere'ye kırgın olup, güvenmediklerini fark eden ve ülkesi adına net cevaplar vermekten kaçınan Lord Warkworth, ertesi günü güneşli bir akşam vakti ekibi ile birlikte Thoma'dan ayrılır (Warkworth 1898: 167-170).

¹¹⁶ Warkworth 1898: 162

¹¹⁷ Hakkari'de Oğul Vadisi'nin orta kesiminde yer alan Mar Abdişo Manastırı.

¹¹⁸ Hakkari merkeze 27 km uzaklıkta günümüzde Oğul Vadisi olarak bilinen vadi.

¹¹⁹ Günümüzde Hakkari merkez bağlı Oğul köyüne tabi Kavak mezarası.

¹²⁰ Warkworth 1898: 166.

¹²¹ Warkworth 1898: 148.

Birkaç saat derenin kenarını kaplamış olan atıklar arasında ilerleyen kabile sonra doğuya dönerek Sarbegan Vadisi'ne girer ve vadide gördükleri iki katlı ve ön cephesi bir dizi dağ keçisi boynuzu ile süslenmiş bir evde mola verirler. Akşam yemeğinde pilav ve üzüm ikram edilen kabile geceyi burada geçirdikten sonra sabah Leezan¹²² istikametinde yola devam eder. Yükleriyle birlikte atların güçlükle geçebildiği dar bir patika üzerinde ilerleyen kabile yaklaşık altı mil sonra ulaştıkları Shurt'un¹²³ küçük bir mezrasında mola verir. Mola sonrası yola devam eden kabile tepelerin zirvesi boyunca uzanan katır yolunu takip ettikten sonra Zap üzerine kurulu kavak ağaçları üstüne gerilmiş hasırlardan oluşan ilkel bir köprü üzerinden geçerek Leezan'a ulaşarak hana yerleşir. Elli yıl önce burada Kürtlerle Nesturiler arasında şiddetli çatışma yaşandığını, çok sayıda kişinin hayatını kaybettiğini öğrenir¹²⁴. Dereye bakan dağların arasında kurulu olan kasaba hanının hemen yanında St. George adıyla bilinen kiliseyi inceler. Daha önce yanından geçtikleri Mar Shalita Kilisesi ile aynı mimari özelliklere sahip olduğunu fark eder. Kafileyi geriden takip eden yük katırlarının kasabaya ulaşmasında sonra Lord Warkworth, Van'dan itibaren kendisiyle birlikte bölgeyi gezen ve geri dönmek isteyen vatandaşı Mr. Browne ile vedalaşarak Hais¹²⁵ ve Amadiyah¹²⁶ üzerinden Musul yönüne gitmek üzere Leezan'dan ayrılır (Warkworth 1898: 170-175). Mr. Browne ile ayrılan Lord bu defa yolculukları esnasında kendilerine yardımcı olmak üzere Leezan'dan üç Nesturi alırlar. Yeni kabile Zap'ın sağ kıyısı boyunca yaklaşık üç mil ilerleyerek zikzaklar çizerek yoğun meşe kaplı yüksek bir tepeye ulaşır. Rehberin yolu şaşırmasıyla Berwari Vadisi'ne giren kabile o gün Hais'e ulaşamayacaklarını anlayınca İmadiye kazasına tabi Eyett¹²⁷ köyünde geceyi geçirir. Lord ile sohbet eden köyün ağası, civarda yaşanan asayişsizlikten ve hırsızlık olaylarından, güvenlik güçlerinin bu olaylara karşı etkisiz kaldığından şikâyet eder. Sabah Hais'e doğru yola koyulan kabile sık ormanlık bir alanı geçtikten sonra Hais'e ulaşır ve önünde ceviz, dut ve hurma ağaçları olan bir evde mola verirler (Warkworth 1898: 175-182). Hais'te Amadiyah yolunun güvenli olmadığı, bir gün önce iki kişinin yolda öldürüldüğü haberini alarak endişelenir. Buna rağmen zaman kaybetmek istemeyen kabile, şiddetli soğuk hava eşliğinde etrafı dikkatlice gözleyerek tehlikeli yamacı geçip önce Amadiyah'ın harap haldeki kalesinin yıkıntılarının uzaktan görülebildiği yüksek bir tepeye ulaşır oradan da geniş dalgalı bir ovada ilerler. Kasabanın girişinde kenarlarında kavak ağaçları olan mısır tarlalarının arasından geçerek içinde harap haldeki bir kaç ahşap ev, büyük bir minare ve idare binalarının bulunduğu Amadiyah Kalesi'ne varır. Kabile Kaza kaymakamı¹²⁸ tarafından misafir edilir. Lord, sıcak bir odada istirahat ettikten sonra Musul istikametine doğru yoluna devam eder. Soğuk hava ve karlı zeminde Ghara bölgesi üzerinde yaklaşık 5.000 feet ilerleyen kabile, Kürtlerin sakin olduğu Spindari'ye¹²⁹ ulaşır ve geceyi burada geçirir.

Resim-18: 1897 Yılında Hais'li Kadınlar.¹³⁰

Resim-19: Warkworth'un Objektifinden 1897 Yılında İmadiye Kalesi.¹³¹

Ertesi gün yola devam eden kabile önce meşe kaplı sonra da zakkum ve karaçalılarla kaplı bir alanı geride bırakarak Atush¹³² nahiyesine ulaşarak nahiyeye müdürünün ayarladığı bir evde geceyi geçirir. Lord, ertesi gün kasaba yakınında

¹²² Leezan/Lizan günümüzdeki Hakkari ili Çukurca ilçesinin Süryanicedeki ismi olup, Kürtçesi Çal olarak bilinir.

¹²³ Günümüzde Çığlı adıyla Hakkari ili Çukurca ilçesine bağlı köy.

¹²⁴ Yukarıda da bahsedildiği gibi misyonerlerin kıskırtmasıyla Nesturilerin yerel Kürt beylerine karşı tavır alması ve yerel Kürt beylerin hakimiyetine dayanan geleneksel statükoyu değiştirmeye çalışmaları Kürt beyleriyle Nesturiler arasında çatışmalara yol açmıştır. Yerel Kürt beylerinden Hakkari Emiri Nurullah Bey, Nesturileri itaat altına almak ve geleneksel statükoyu korumak adına 1841'de Nesturilere karşı harekete geçmiştir. Bu süreçte Kochanes -Patriklik merkezi- başta olmak üzere bölgedeki diğer Nesturi yerleşimleriyle birlikte Leezen'de -Çukurca- saldırıya maruz kalmıştır. Bu çatışmaların nedenleri ve ayrıntıları hakkında bkz.(Dalyan 2009: 106-110).

¹²⁵ Yeri tespit edilememiştir.

¹²⁶ Günümüzde Irak sınırları içinde kalmış olan şehir bu dönemde Musul vilayeti merkez livasına tabi bir kaza merkezi idi (DS 1315: 368).

¹²⁷ Yeri tespit edilememiştir.

¹²⁸ Lord mutasarrıf demesine rağmen bu dönemde İmadiye kaza statüsünde idi. Bu dönemde kaymakam Mustafa Salim Efendi idi (BOA.BEO. 1052/78887).

¹²⁹ Günümüzde aynı isimle Kuzey Irak'ta Dohuk vilayeti, Sayhan ilçesi sınırları içinde kalan bir köy.

¹³⁰ Warkworth 1898: 178.

¹³¹ Warkworth 1898: 182.

¹³² Günümüzde Irak'ın Kürt bölgesel yönetimine bağlı olan ve aynı zamanda petrol kuyularının bulunduğu Atruş kasabası.

Şeyh Adi¹³³ köyünde bulunan Yezidilik mezhebinin kurucusu Şeyh Adi'nin mezarı ve Yezidilerin¹³⁴ tapınağı olan mekânı görmeye gider fakat eski bir Nesturi kilisesinden çevrilme olduğu anlaşılan tapınağın birkaç yıl önce tahrip edilmesinden dolayı harabelerinden başka bir şey bulamaz (Warkworth 1898: 184-186). Şeyh Adi'den sonra doğuya dönen kabile düz bir kumsal alanda ilerleyerek birkaç küçük Arap köyünü geçtikten sonra bir vadinin girişinde ve berrak bir derenin kenarında bulunan Bavian köyüne varır. Güneş batarken buradaki dereyi geçen kabile, nehir kenarında bir saat ilerledikten sonra rastladıkları zengin bir Arab çobanın evinde konaklar. Ertesi gün cılıbıt, kum tavuğu ve kaya güvercinleriyle dolu kurak bir düzlükte güneye doğru iki gün devamlı ilerleyen kabile, bir zamanlar Ninova¹³⁵'nin bir parçası iken şimdi sadece birkaç küçük kulübenin bulunduğu, bataklıklarla çevrili Korsabad'a¹³⁶ ulaşarak geceyi orada geçirir. Sabah yola çıkan kabile öğleye doğru Yunus Peygamber Türbesi yanından geçerek Tigris¹³⁷ üzerine kurulu muhteşem bir köprüyü geçerek Musul'a¹³⁸ girerler (Warkworth 1898: 186-189). Lord, doğruca vatandaşı konsolos yardımcısı Nimrod Rassam'ın evine giderek onun misafiri olur. Ertesi gün şehri gezen Lord, 1897 yılında Musul ile ilgili gözlemlerini şu şekilde aktarır: “Şehir tıpkı Bağdat gibi teknelerden yapılmış köprü ile üzerinden geçilen bir ırmağın iki kenarında kuruludur. Her iki tarafta da Türk, Ermen, Kürt ve Suriyelilerden oluşan canlı bir kalabalık vardır. Nehrin yalnızca bir tarafında binalar vardır. Bağdat'ın aksine Musul'da zarif hurma, nar, palmye kümelerini, uzun bahçeleri, evlerden fırlayan ahşap kafesli çıkıntuları ve balkonları fazla göremezsiniz. Diğer yandan evlerin önemli bir bölümü taşlardan yapılmıştır... İlgi çekici her hangi bir kamu binası ya da diğer camilerle karşılaştırılacak ünlü bir camisi yoktur. En dikkat çekici yapıları şehrin etrafını çeviren yüksek duvarlar ve eğik minaresiyle ünlü Uzun Nurettin Camii'dir. Valinin sarayı şehrin güney kapısına yakın dereye bakan yerdedir” (Warkworth 1898: 189-192).

Resim-20: Warkworth'un Objektifinden 1897 Yılında Musul Şehri¹³⁹.

Resim-21: Warkworth ve Ekibi Musul'da Pazar Yerine Gireken¹⁴⁰

Aynı gün valiyi de ziyaret eden Lord, Musul yakınlarında ve Dicle'nin doğu kıyısında yer alan, taş ve mermerin olmadığı alüvyonlu düz bir ovada kurulmuş olmasına rağmen sarayı ve tapınaklarının oymaları, boyutu ve yüksekliği ile görenleri hayran bırakan Asurlulara başkentlik yapmış antik Ninova şehrini de gezer. Daha sonra güneyde Shergat¹⁴¹ şehrine kadar Dicle Nehri kenarında kurulu olan diğer Asur yerleşimlerini görmek için bir kayık kiralayarak Dicle üzerinde güneye doğru yola çıkar. Yorucu bir yolculuk sonrası muhtemelen eski Asurluların soyundan gelen Arapların yaşadığı ve eski bir Asur yerleşimi olan Nimrud'a ulaşan Lord, burada da incelemelerde bulunur fakat ilgi çekici nesne olarak sadece altında küçük kanatlı bir sfenks gravürü olan eski Mısırlıların kutsal böceğinin tasvirini bulur.

¹³³ Şeyh Adi (1075-1162), 1116'da Mekke'yi ziyaret ettikten sonra Kuzey Irak'a Laliş'e gelip eski bir manastıra yerleşti. Burada Zerdüştlük içeren farklı mahalli Kürt inançlarını İslâm Sufiliği ile kaynaştırmak suretiyle Ezidiliğin temelini teşkil eden Adavviyye tarikatını kurdu. Vefat edince şeyh buraya gömülmüş ve Yezidiler için kutsal bir mekân, ismi de Şeyh Adi olarak değişmiştir (Uludağ 1998: 381).

¹³⁴ Temel esasları 1075-1162 yılları arasında yaşamış Şeyh Adi tarafından Zerdüştlük içeren farklı mahalli Kürt inançlarının İslâm sufiliği ile kaynaştırılmasıyla belirlenmiş inanç sistemidir. Yezidilikte tanrı, Dünya'nın sadece yaratıcısıdır, sürdürücüsü değildir. Tanrısal iradenin vücut bulması için Düşmüş Melek, bir nevi aracılık rolü üstlenmiştir. Düşmüş melek, Melek Tavus olarak adlandırılır ve bir tavus kuşu ile simgelenir. Melek Tavus, en güçlü melek ve aynı zamanda affedilmiş Şeytan'dır. Tanrı, özünde iyilikle dolu olduğundan ibadet edip onun gönlünü kazanmak gerekmez. Aksine ibadetin ona değil, içi kötülüklerle dolu olana, Tavus'a yapılması ile kötülüğün en büyük kaynağından korunulur. İyilik ve kötülüğün kaynağı aslında Melek Tavus'tur. Âhret inancı gibi sonradan hesap verilecek bir yerin varlığı söz konusu değildir (Taşgın 2013: 525-527).

¹³⁵ Asur Devleti'nin başkenti olan antik şehir. Dicle Nehrinin sol tarafında Babil'in 400 km kuzeyindedir (Şemseddin Sami 1316: 4643).

¹³⁶ Korsabad, Musul'un 15 km kuzeydoğusunda olup Asurlular döneminde bir süre başkent olmuştur.

¹³⁷ Dicle Irmağı

¹³⁸ Günümüzde Irak sınırları içinde kalan şehir bu dönemde merkez liva yanında Kerkük ve Süleymaniye livalarının bağlı olduğu bir vilayet merkezi idi (DS 1315: 368-370).

¹³⁹ Warkworth 1898: 192

¹⁴⁰ Frontispiece of Notes from a Diary in Asiatic Turkey.

¹⁴¹ Asurlular döneminin önemli kentlerinden olup günümüzde Kuzey Irak'ta Dicle'nin batı yakasında, Musul'a yaklaşık 11 km uzaklıkta yer alan antik şehir.

Resim-22: Warkwort'un Dicle Nehri Üzerinde Musul-Şhergat Arası Yolculuk Yaptığı Sal¹⁴².

Köyde birkaç saat kalan kabile tekrar yola çıktığında birkaç noktada mola verilen yorucu bir yolculuk sonrası sıcak ve güneşli bir havada Shammar Araplarının geleneksel kamp alanı yakınındaki Shergat'a ulaşır. Fakat hevesle antik şehrin kalıntılarını görmeyi bekleyen Lord, hayal kırıklığı yaşar. Antik şehrin kalıntıları zaman içinde tahrip edildiği için birkaç yıkık duvar, iki tünel, çivi yazılı bir tuğla ve geniş bir alana yayılmış farklı dönemlere ait farklı renklerde çok sayıda cam ve çanak-çömlek parçalarından başka bir şey bulamaz. Fakat bölgedeki Arapların antik bir mezardan zarar vermeden çıkardığı antika sürahi ve leğeni de satın almaktan geri durmaz (Warkworth 1898: 192-208).

Resim-23: Warkwort'un Ekibi Çölde El-Hatr'a Giderken¹⁴³.

Kabile, Shergat'taki incelemeleri sonrası Musul'a dönüşte kara yoluyla dönmeye ve Shergat- Musul yolu üzerindeki çölde bulunan bir başka antik kent El Hatr'a¹⁴⁴ uğramaya karar verir. Saatlerce çorak çöl ve kavurucu sıcakta at üstünde ilerleyen kabile ikinci gün öğleden sonra El Hatr'a varır. Güneşin ışığında bu yalnız ölü şehrin görkemli sarayları ve duvarlarının kalıntılarının sessizliğinin ayrı bir çekicilik kattığı antik şehirde mola verir. Lord, burada tapınağın kuytu köşelerinde yuva yapan ve tepelerinde dönen akbabalar ve mavi güvercinler dışında her hangi yaşam belirtisi bulamaz. Antik şehrin kalıntılarını dikkatlice inceleyen Lord, gezdiği diğer antik kentlerde olduğu gibi burasının da korunmamış olması, zaman içinde harap olmasından dolayı üzülür (Warkworth 1898: 208-212). El-Hatr'da incelemelerini tamamlayan lord ve ekibi yine aynı çorak çöl ve sıcak havada Musul'a ulaşmak üzere kuzeye yönelir. Musul'a altı saatlik mesafeye yaklaşıp kadar hiçbir yerleşim yerine rastlamadan ilerleyerek daha önce Shergat'a gitmek üzere ayrıldıkları Musul'a Aralık ayı başında tekrar ulaşır (Warkworth 1898: 212-213).

4.8. Musul-İskenderun Seyahati

Musul'da kısa bir mola veren Lord, kış mevsiminin etkilerini iyice hissettirmeye başladığı Aralık başında Diyarbakır'a gitmek üzere ilk varış yeri olarak Sincar'a ulaşmak amacıyla tekrar yola koyulur. Islak-nemli havada ilerleyerek Musul vilayeti merkez sancağına bağlı bir kaza merkezi olan (Musul Vilayet Salnamesi- MVS 1312: 155, MVS 1325: 77) Sincar'a ulaşır. Kabile burada verdiği mola esnasında Musul'a yeni atanan vali¹⁴⁵ Sincar'da olduğu

¹⁴² Warkworth 1898: 200

¹⁴³ Warkworth 1898: 206.

¹⁴⁴ Irak'ın Ninova ilinde yer alan bir antik kenti. Musul'un 110 km güneybatısında yer almaktadır. Aramice "çevrilmiş yer" anlamına gelen Hatra şehri, MÖ 1. yüzyılda dini ve ticari merkez olarak Partlar tarafından kurulmuştur. Şehrin ilk sakinleri, şeyh ve rahip sınıfının egemen olduğu çöl Araplarıdır. Sonraki dönemlerde Roma-Sasani çatışmalarına sahne olan şehir bu çatışmalardan dolayı büyük oranda tahrip olmuş, halkı tarafından terk edildikten sonra da çöl kumları altında kalmıştır. 1836 yılına gelindiğinde ilk olarak İngiliz diplomat H. J. Ross tarafından keşfedilmiş ve ardından birçok yabancı gezgin ve bilim insanı tarafından araştırma yapılarak kayıtlara geçirilmiştir (Olbrys 2016: 64-67).

¹⁴⁵ 26 Ekim 1897 öncesi görevde olan Vali Zühtü Bey aynı tarihte görevden alınarak yerine Abdülvahap Bey atandı (BOA. BEO.1029/77114). Burada görev yerine giden valinin Abdülvahap Bey olduğu anlaşılmaktadır.

için o ayrılmadan kafilenin ayrılmasına müsaade edilmez. Valinin ayrılmasıyla yaşadıkları kısa zaman kaybı sonrası tekrar yoluna devam eder.

Resim-24: Warkworth'un Objektifinden El-Hatr'daki Antik Sarayın 1897 Yılındaki Durumu¹⁴⁶.

Kaza ile aynı adı taşıyan Sincar Dağı'nı geçtikten sonra batıya doğru ceylan sürüleri, zehirli yılanların bol olduğu çöl bölgesinde Çil Ağa, Deir, Palmira köylerinin yer aldığı güzergâh boyunca ilerler. Çöl alanın bitiminde zengin kahverengi bir ovaya giren kabile, bir kısmı Arapların yağmalarından dolayı terk edilmiş, Kürt ve Yakubilerin sakin olduğu bazı köylerin yanından geçer. Gece yarısı bu köylerden birisinin yanından geçerken etrafta yağmacılık yapan silahlı, atlı bir Arap eşkıya grubunun kendilerini izlediğini fark ederler. Fakat kafilenin silahlı oluşu ve muhtemel bir saldırıda kendini korumaktan çekinmeyeceği izlenimi vermesi nedeniyle şakiler saldırmaya cesaret edemez. Ertesi gün rastladıkları bir başka köyde öğle yemeği için mola veren kabile Sincar yönünden tüfek ve uzun mızraklarıyla birer ikişer düzlüğün diğer tarafına girmekte olan ve kafileyi takip eden -muhtemelen gece karşılaştıkları- Arap şakileri görürler. Fakat kısa süre sonra Mardin'e bir günlük mesafede Mardin'den gelen ve şakilerin peşinde olan bir grup zaptiye ile karşılaşmaları sayesinde muhtemel bir saldırıdan kurtulurlar (Warkworth 1898: 213-218). Karşılaştıkları zaptiyelerle birlikte Mardin yönüne devam eden kabile Antik Palmira¹⁴⁷ şehrine ulaştığında Lord, antik şehri inceler ve bir krokisini çıkarır. Yolun devamında normalde ateşli silah taşınması yasak olan tüfekli bir grup Arap ile kabile karşılaştığında zaptiyeler bu silahlı Arapları yakalamak için ateş eder ve bazılarını yaralar. Palmira'dan sonra ilerleyen kabile Mardin'e yaklaşık otuz mil mesafede olan geçmişi Asurlulara kadar uzanan fakat Pers ve Romalılar arasında yaşanan mücadeleler esnasında önemli ölçüde tahrip olmuş, şimdi ise kaymakamlık konağı olan antik yapı dışında ufalanan çok sayıda kerpiç evden başka bir şey bulunmayan, Mardin sancağına bağlı Nisibis'e¹⁴⁸ varır. Nusaybin'den kuzey batıya doğru on beş mil ilerleyen kabile Tur Abdin¹⁴⁹ tepelerinin eteğinde Perslere karşı bir karakol görevi görmek üzere Romalılar tarafından yapılmış bir Roma kalesinin kalıntılarının olduğu bir başka antik kent Dara'ya¹⁵⁰ ulaşırlar. Arkeolojiye meraklı bir batılı olarak buradaki kalıntıları da gezen Lord, yoluna devam ederek kayalık bir tepeden adeta Mezopotamya'yı gözetleyen, Diyarbakır vilayetine bağlı bir sancak merkezi olan (DS 1315: 467) Mardin'e ulaşır. Şehrin girişinde Lordun geleceğini önceden haber almış olan Amerikalı misyoner Mr. Andrews, belediye başkanı Abdülgaffur Bey ve bazı sancak meclisi üyelerinin de aralarında olduğu bir grup tarafından karşılanır (Warkworth 1898: 219-224).

Resim-25: Warkworth'un Objektifinden 1897 Yılında Mardin'den Güneydeki Ovanın Görünümü¹⁵¹.

¹⁴⁶ Warkworth 1898: 210.

¹⁴⁷ Şam'ın 260 km kuzeydoğusunda ve Humus'un 145 km doğusunda kurulmuştur. Tedmur, Tedmür, Tadmur veya Tudmur isimleriyle de bilinir. Eskiçağlardan beri yerleşim merkezi olduğu anlaşılan Tedmür, Mezopotamya'yı Suriye'ye bağlayan tarihi ticaret yolunun önemli duraklarından biriydi. Asur Hükümdarı I. Tiglath-Pileser döneminden (m.ö. 1116-1076) kalma kitabeler, Tedmür'ün o devirde bölgenin belli başlı şehirleri arasında yer aldığını göstermektedir. Muhteşem binaları ve büyük mermer sütunlarıyla bilinen şehrin kuruluşu Hz. Süleyman'a nisbet edilmiş, buna benzer görüşler İslâm kaynaklarında da aktarılmıştır (Ağırakça 2011: 264-265).

¹⁴⁸ Nizip bu dönemde Nisibin adıyla Diyarbakır vilayeti Mardin Sancağına tabi bir kaza merkezi idi (DS 1315: 467)

¹⁴⁹ Midyat ve çevresini içine alan tepelik bir bölgedir. Tur Abdin, Süryani Ortodokslar için önemli bir bölge olup dini ve kültürel merkezleridir.

¹⁵⁰ Günümüzde bu antik kent Dara Mardin'in 30 kilometre güneydoğusunda, Artuklu ilçesine bağlı Oğuz Köyü'nde yer almaktadır.

¹⁵¹ Warkworth 1898: 210.

Lord, kendisini karşılayan kabile ile birlikte doğruca hastalığından dolayı yatmakta olan mutasarrıfı¹⁵² ziyarete gider. Ziyaret sonrası şehirde dinlenmek ve incelemelerde bulunmak üzere mola verir. Lord, birkaç gün boyunca belediye meclisi üyelerinden Abdülkadir Çelebi Bey'in geni balkonuyla güneydeki büyük düzlüklerin mükemmel şekilde görülebildiği taştan yapılmış evinde misafir edilir (Warkworth 1898: 226-228). Lord, misafirliği esnasında yaptığı gözlemlerde şehrin demografik yapısı ve Müslim-gayrimüslim ilişkileri üzerine önemli tespitlerde bulunmuştur. "Mardin nüfusu iç bölgelerdeki diğer her hangi bir şehre göre daha az fanatiktir. Nüfusun yarısını oluşturan Hıristiyanlar Müslüman komşularıyla mükemmel bir uyum içinde yaşıyorlar. Ancak çevre kazalarda şehirdeki akrabalarıyla işbirliği yapabilecek çok sayıda Kürt nüfusun bulunması bu uyumu bozabilecek bir tehdit olarak görülüyor. Bu uyum büyük ölçüde garnizon komutanının alacağı etkili önlemlere bağlıydı. Fakat beş mil doğuda saldırganlarının Deir el Zaferan manastırını yağmalamayı başarmaları bu önlemlerin yeterli olmadığını göstermiştir... Mardin'de Arbaim Kilisesi başta olmak üzere muhtelif kiliseler vardır. Fakat Mardin'de ayakta duran en güzel bina yüksek bir çıkıntının üzerinden şehre bakan, giriş kapısı yüzeye oyulmuş güzel desenlerle birlikte Kur'an ayetleriyle süslü bir camidir¹⁵³" (Warkworth 1898: 227-231). Tarihi eserlere de meraklı olan Lord, şehirde iken bir tane Asur dönemine ait silindirik şeklinde bir mühür ve üzerinde çivi yazısı bulunan ördekbaşı şeklinde bir bazalt taşı satın aldıktan sonra Diyarbakır yönünde yoluna devam eder. Mardin'den sonraki iki gün boyunca yağın yağmurlar altında ve çamurlaşmış zeminde güçlüklerle ilerleyen kabile sivri kemerli bir köprü üzerinden Dicle Nehri'ni geçerek ta uzaktan sayısız minareleri ve etrafındaki muazzam surlarıyla görülebilen Diyarbakır'a¹⁵⁴ ulaşır (Warkworth 1898: 231-232). Kafile şehre mezarlık tarafına açılan Mardin Kapısı'ndan girer. Çarşıların arasından geçerek İngiliz konsolosunun evine giderler. Diyarbakır'ı gezen Lord'a göre: "Muhtemelen Diyarbakır'dan başka Dünya'da Roma dönemindeki halini koruyan başka bir kasaba yoktur. Hatta ilk isminin -Kara Amid/Black Amida-bile modern isminin içinde yaşadığı bilinmektedir. Devasa kulelerin yanlarına kazınmış Grekçe, Arapça ve Kufice yazı ve armalardan sonraki dönemlerde yapılan tamiratlarda ustaların surların orijinallikini korumaya çalıştıkları anlaşılmaktadır. Bunlardan bazıları yuvarlak, bazıları kare şeklindedir. Bu büyük kulelerin birisi batı-Karadağ tarafına, ikincisi Muş ve Harput tarafına bakar. Kulelerin sayısı altmış olup İsa'nın öğrencilerine karşılık gelir. Rivayete göre şehri Pers hanedanından Şah Amurath¹⁵⁵ kurmuştur. Fakat nehir tarafındakiler hariç her iki yönde ¼ mil uzunluğundaki surlar İmparator Konstantin dönemine aittir... Harput Kapısı'nın sol tarafındaki surlar boyunca yağmur sularını toplamak için çok sayıda depo yapılmıştır. Uçurumun kenarında hanın penceresinden de görülen nehre cepheli bir medrese vardır. Onun devamında kilometrelerce geniş ve bereketli bir ova uzanır. Güneye doğru uzanan vadi sonbaharda göç eden çulluk kuşlarına muazzam bir örtü sunan dut bahçeleriyle doludur. Aslında şehri gezmek için çok zamanımız olmasına rağmen halkın özellikle Kürt ve Arapların bağnazlığı nedeniyle camilerin içine gezmeyiz mümkün olmadı. Fakat Ulu Camii'nin karşısında yer alan muhteşem Dicle Sarayı'nı görmek için bile Diyarbakır'a gelmeye değer. Bu sarayı ziyarete gittiğimde hemen karşısındaki camiye de gezmek ve insanların Muhammedi hiyerarşi içinde yaptıkları ibadeti kamuoyuna sunmanın iyi bir örnek olacağını düşünerek imamdan toplu ibadet esnasında resim çekmek için izin istedim. Fakat o sadece izleyebileceğimi söyledi. Burada 1895 Kasımında Ermenilerin protesto gösterileriyle başlayan olaylarda Müslümanlarla gayrimüslimler arasında şiddetli çatışmalar yaşanmış, köylere kadar yayılan çatışmalarda bazı gayrimüslim köylere Kürt gruplar tarafından yağmalanmıştır" (Warkworth 1898: 233-238).

Resim-26: Warkworth'un Objektifinden 1897 Yılında Dicle Nehri ve Diyarbakır Surları¹⁵⁶.

Diyarbakır'daki molasını tamamlayan Lord, Urfa'ya gitmek üzere şehirden ayrılır. On saat süren yolculuk yapan kabile, ilk menzil olan Karabahçe'ye¹⁵⁷ ulaşır. Karabahçe'deki mola sonrası devam eden kabile Karaca Dağ'ı

¹⁵² Raif Efendi (BOA.DH.TMIK.M.36/76, BOA.Y.MTV.184/133).

¹⁵³ Ulu Camii (Cami-i Kebir). Bu cami aslında bir kilise iken 639'da Diyarbakır Müslümanlar tarafından fethedildiğinde önce bir bölümü, bir süre sonra da tamamı camiye çevrilmiştir.

¹⁵⁴ Diyarbakır, bu dönemde merkez Diyarbakır, Mardin ve Ergani Madeni sancaklarının bağlı olduğu bir vilayet merkezi idi (DS 1315: 464-467).

¹⁵⁵ Pers hanedanına mensup hükümdarlar arasında bu isimle bir hükümdar bulunamamıştır.

¹⁵⁶ Warkworth 1898: 232.

¹⁵⁷ Günümüzde aynı isimle Şanlıurfa ili Siverek ilçesine bağlı köy.

geçtikten sonra nispeten daha düzgün bir yolda ilerlemeye başlar. Etrafındaki yamaçları bahçeler ve üzüm bağlarıyla kaplı olan ve antik kalesi ile dikkat çeken Siverek'e¹⁵⁸ varır. Kaymakam tarafından konakta misafir edilen lord, ertesi günü Urfa yönüne devam eder. Kafile Diyarbakır'dan ayrıldıktan sonraki dördüncü günü öğleden sonra Nemrud Dağı'nın yüksek sırtlarında uzanan Urfa'ya¹⁵⁹ ulaşır. Kafileden haberdar olan mutasarrıf Dede Paşa'nın gönderdiği bir eskort eşliğinde şehre girerler. Lord, önde gelen bir meclis üyesinin evinde misafir edilir (Warkworth 1898: 238-241). Tarihi Sümerlere kadar uzanan ve ismi Sümerler döneminde Ur olan Urfa, Pers, Büyük İskender ve Roma imparatorlukları başta olmak üzere çok sayıda siyasi teşekkülün egemenliğinde kalmış olarak bu dönemden günümüze bazı izler taşımayı başarmıştır. Lord'un gözlemlerine göre: *"Şehrin batı tarafını çevreleyen surlar evlerin çoğunun üzerine inşa edildiği kuzeydeki çıkıntıda başlar ve dar bir vadiden geçerek güneyde üzerinde kalenin bulunduğu tepenin eteğine kadar uzanır. Derin bir kayaya oyulmuş hendekler onu iki taraftan çevreliyor. Zirvede ise üzerinde Süryanice bir yazıt ve bazı kabartmalar bulunan yere saplanmış halde üç yard yarıçapında iki devasa sütun vardır. Efsaneye göre bu yazıt aşağıda İbrahim Camii yanındaki gölün olduğu yere yakılmış olan ateşe Hz. İbrahim'in nasıl atıldığını, mucize eseri ateşin nasıl suya dönüştüğünü anlatmaktadır... Bu suyun kuzey kıyısında üç kubbeli İbrahim Camii yer almaktadır. Günün her saatinde rengârenk kalabalıkların görüldüğü çarşıları kubbeli çatılarla kapatılmış geniş hanlara açılır. Duvarların dışında Çingenelerin yaşadığı bazı mağaralar bulunmaktadır... Şehrin en büyük camisi tam şehrin merkezinde bulunan ve aslen kiliseden çevrilme Olur Camii'dir"* (Warkworth 1898: 241-243).

Resim-27: 1897'de Şanlı Urfa Balıklı Göl ve İbrahim Camii'160.

Resim-28: 1897'de Urfa Kalesi'nden Şehrin Görünümü'161.

Lord Warkworth, daha önce uğradığı pek çok yerde olduğu gibi Urfa'da da Müslümanlarla Ermeniler arasında çatışmaların yaşandığını, 1895 Kasım ve Aralık aylarında gerçekleşen olaylarda yağma ve ölüm vakalarının olduğunu öğrenir. Urfa halkını da reformları kendilerinin işine yaramayan, sadece Ermeniler için özerklik yönündeki adımlar olarak değerlendirip Ermenilere saldırdığı gerekçesiyle fanatik olarak değerlendirir (Warkworth 1898: 247-248). Urfa'dan sonra batıya doğru yoluna devam eden Lord ve beraberindekiler ıssız ve kayalık bir alanda ilerleyerek ilk menzil noktası Çarmelik'e¹⁶² ulaşır ve geceyi burada, yüksek bir tepe üzerine kurulu kervansarayda geçirir. Buradan hareket eden kafile ikinci menzil olarak arkasındaki yamaçları meyve bahçeleri ile kaplı, devasa antik kalesi ile dikkat çeken ve Fırat Nehri kenarında kurulu Birecik'e¹⁶³ ulaşır. Birecik'teki mola sonrası Halep istikametine kara yolu yerine antik Karkamış kasabasının güneyinde yer alan Cerablus'taki¹⁶⁴ höyükleri görmek için Fırat Nehri üzerinden gitmeye karar veren kafile sal ile altı saat yolculuk sonrası Cerablus'un hizasına ulaşır. Kıyıya çıkarak karayolu ile Cerablus'a giderek antik yerleşim alanını ve çevresindeki çok sayıda höyüğü gezen kafile buraya sahip çıkılmaması nedeniyle tarihi değeri olan eserlerin yağmalandığını, çok sayıda değerli kabartmanın Avrupa'ya götürüldüğünü öğrenir (Warkworth 1898: 257-261). Cerablus'tan Halep yönüne atlarla devam eden kafile iki saat sonra Necip Efendi' adında birisinin çiftliğinde geceyi geçirmek üzere mola verir. Sabah soğuk bir havada yola devam eden Lord, üzerinde bir cami yapılmış yüksek bir tepenin eteğinde kurulmuş, arı kovanını andıran çok sayıda küçük kerpiç kulübelerden oluşan küçük bir Arap kasabası olan Bap'a¹⁶⁵ ulaşarak geceyi Kaymakamlık Konağı'nda geçirir. Halep yolundaki son menzilleri olan Bab'taki mola sonrası yola çıkan kafile altı saat sonra Halep'e¹⁶⁶ ulaşır. Burada iki gün kalan ve şehri gezme fırsatı bulan lord, eski binalardan geriye pek bir şey kalmamasından dolayı Halep'in iç mahallelerinde ilgi çekici bir şey bulamaz. Hatta depremler sonucu yıkılan şehir kalesinin kalıntılarından

¹⁵⁸ Günümüzde Şanlı Urfa iline bağlı ilçe merkezi olan Siverek bu dönemde Diyarbakır merkez livasına bağlı bir kaza merkezi idi (DS.1315: 466).

¹⁵⁹ Bu dönemde Urfa Halep vilayetine bağlı bir sancak merkezi olup, merkez kaza yanında Birecik, Rum Kale, Harran ve Suruç kazaları da Urfa sancağına tabi idi (DS 1315: 376).

¹⁶⁰ Warkworth 1898: 242

¹⁶¹ Warkworth 1898: 239

¹⁶² Günümüzde Büyükhan adıyla Şanlıurfa ili Bozova ilçesine bağlı köy.

¹⁶³ Günümüzde aynı isimle Şanlıurfa iline bağlı ilçe merkezidir.

¹⁶⁴ Günümüzde aynı isimle Suriye'nin kuzeyinde yer alan Suriye kasabası.

¹⁶⁵ Günümüzde El-Bab adıyla Suriye'nin kuzeyinde yer alan kasaba.

¹⁶⁶ Halep bu dönemde merkez sancağı yanında Urfa ve Maraş sancaklarının da bağlı olduğu bir vilayet merkezi idi (DS 1315: 372-378).

kışlalar inşa edildiği için geride pek bir şey kalmadığını görür (Warkworth 1898: 261-264). Halep'ten sonra batıya Alexandretta¹⁶⁷ -İskenderun- istikametine doğru bir gün boyunca ilerleyen Lord, Amanos Dağları'nı aşarak Beilan¹⁶⁸ köyü üzerinden İskenderun'a ulaşarak Anadolu seyahatinin sonuna gelir. İskenderun'dan bindiği buharlı gemi ile Mersin-Beyrut-Rodos üzerinden ülkesine döner.

5. SONUÇ

Seyyahın verilerinden hareketle 1897 yılı Anadolu'su için şunlar söylenebilir: Seyyah, Osmanlı Yunan Savaşı'nın devam ettiği bir zaman diliminde seyahatine başlamıştır. Yer yer bu savaş konusunda halkın ilgisine ve hükümetin asker ve malzeme sevkine yönelik aldığı tedbirler, halk üzerindeki olumsuz yansımalarına şahit olmuştur. Devlet görevlilerinin maaşlarının ödenmesinde gecikmeler ve aksamalar yaşanmaktadır. Batıda yüzyılın başında lokomotif, buharlı gemiler hatta otomobiller kullanılmaya başlanmış iken Anadolu'da seyahatler hala at, katır gibi hayvanlar üzerinde ya da atlar, öküzler tarafından çekilen iki, dört tekerlekli arabalar üzerinde gerçekleştirilmektedir. Seyahat esnasında menzil noktalarındaki konaklama tesisleri ya yetersiz ya da bakımsızdır. Ulaşım amacıyla kullanılan yol ve köprüler genelde bozuk, bakımsız ve hayvanlarla bile ulaşımda güçlük çekilmektedir. Yollar güvenli olmayıp, yolcular için soyulma tehlikesi yüksektir. Evler ve yaşam mekânlarının mimarisi bölgelere göre, ya da halkın maddi durumuna göre değişmektedir. Bazıları çok basit, tek katlı hatta hayvanlarla insanların bir arada yaşadığı evler iken bazıları birden fazla katlı, çok odalı ve kısmen daha konforludur.

Merkezi otorite tam olarak taşraya yansımamaktadır. Mülki amirlerin iyi niyetine rağmen bazı memurlar ekonomik sıkıntılara maruz kalırken, bazıları disiplinsiz tavırlar içinde olup görevlerini suiistimal etmektedirler. Geçmişten bize miras kalmış olan tarihi mekânların değeri bilinmemekte, bu mekânlardaki eserler ya yağmalanmakta ya da bilinçsizlikten tahrip edilmektedir. Etnik ve dini azınlıklar arasında emperyalist kışkırtmalar ivme kazanmış, bu kışkırtmaların sonucu olarak Ermeniler ve Nesturilerin ayrılıkçı hareketlerde bulunmaları, yabancı müdahalesini sağlamak için Müslüman ahaliye saldırımları yer yer Müslim-gayrimüslim çatışmalarına dönüşmüştür. Merkezi hükümet, taşrada bu çatışmaları önlemeye çalışsa da tam anlamıyla kontrol altına alamamıştır.

KAYNAKÇA

I- Devlet Arşivleri Başkanlığı Osmanlı Arşivi (BOA) Belgeleri

1. BEO. (Babıâli Evrak Odası): 836/62639, 1745/130838, BEO. (Babıâli Evrak Odası): 1052/78887, DH.MKT. (Dahiliye Nezâreti Mektubi Kalemî):392/72, DH.TMIK.S. (Dahiliye Islahat): 1/39, 9/22, 36/76, DH.ŞFR. (Dahiliye Nezâreti Şifre Kalemî): 227/91, 241/18, 278/101, İ.DH. (İrade, Dahiliye): 1347/50, 1387/26, İ.HUS. (İrade, Hususi): 36/26, İ.TKS. (İrade, Tekâüd Sandığı): 8/18, İ.TAL. (İrade, Taltifat): 130/8, 104/90, Y.EE. (Yıldız Esas Evrakı): 132/38, Y.MTV. (Yıldız Mütenevvi Maruzat): 184/133

II- Devlet Arşivleri Başkanlığı Cumhuriyet Arşivi (BCA) Belgeleri

2. 30-18-1-1 (Başbakanlık Kararlar Daire Başkanlığı): 1-18-18)

III- Salnameler

A. Devlet Salnameleri

3. Salname (H.1283), Rıza Efendi Matbaası, İstanbul 1295
4. Salname-i Devlet-i Âliyye-i Osmaniye (H.1315), Âlem Matbaası, İstanbul 1315
5. Salname-i Devlet-i Âliyye-i Osmaniye (R.1333/34), Hilal Matbaası, İstanbul 1334

B. Vilâyet Salnameleri

1. Ankara Vilayeti Salname-i Resmîyesi, (H.1325), Matba'a-i Vilayet, Ankara 1325
2. Musul Vilâyeti Salname-i Resmîyesi, (H.1312), Musul Matbaası, Musul 1312
3. Musul Vilâyeti Salname-i Resmîyesi, (H.1325), Musul Matbaası, Musul 1325
4. Salname-i Vilâyet-i Erzurum, (H.1315), Vilâyet Matbaası, Erzurum 1315

IV- Araştırma Eserler

1. Ağırakça, A. (2011). "Tedmür". Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi, (XXXX): 264-265, İstanbul.
2. Ali Cevad (1313). *Memalik-i Osmaniye'nin Tarih ve Coğrafya Lügati*, Mahmud Bey Matbaası, İstanbul.
3. Ali Saib (1304). *Coğrafya-yı Mufasssal Memalik-i Devlet-i Osmaniye*, Matbaa-i Ebuzziya, Konstantiniyye.

¹⁶⁷ Günümüzde Hatay iline bağlı bir ilçe merkezi olan İskenderun bu dönemde yine aynı adla Halep vilayeti merkez livasına bağlı bir kaza merkezi idi (DS 1315: 475).

¹⁶⁸ Günümüzde Belen ismiyle Hatay iline bağlı ilçe merkezi.

4. Akçora, E. (1984). *Van ve Çevresinde Ermeni İsyancıları (1896-1916)*. Türk Dünyası Araştırmaları Vakfı, İstanbul.
5. Albayrak, K. (2007). "Nesturilik". Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi, (XXXIII): 15-17, İstanbul.
6. Armaoğlu, F. (2013). *19. Yüzyıl Siyasi Tarihi (1789-1914)*. Timaş Yayınları: İstanbul.
7. Çerme, T. (2005). Misyonerler: Avrupa Uygarlığının Dünya Geneline Yönelen Taarruzu, Amerikalı Misyonerler ve Nesturiler. *Kebikeç*, (19): 55-64.
8. Dalyan, M. G. (2009). 19. Yüzyılda Nesturiler. Yayınlanmamış Doktora Tezi. Süleyman Demirel Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü: Isparta.
9. Eyice, S. (2000). "İshak Paşa Sarayı". Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi, (XXII): 542-544, İstanbul.
10. Fidan, A.- Kardaş, N.- Önen, S.- Gökdemir, S.- Erkıran, H.- Koç, H. ve Başbuğ, N. (1996). *M.E.B. Örnekleriyle Türkçe Sözlük*, I,II,III ve IV.Cilt, Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara.
11. Fletcher, J. P. (1850). *Notes From Nineveh And Travel İn Mesopotamia, Assyrie And Syrie*. Lea And Blanchard, Philadelphia.
12. Genç, S.(2021). Amasya İli ve Yakın Çevresinin Tarihi Coğrafyası, *Journal Of Social, Humanities and Administrative Sciences*, (42): 1313-1333.
13. Karaca, A. (2010). "Şakir Paşa". Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi, (XXXVIII): 307-308, İstanbul.
14. Karpat, K. (1985). *Ottoman Population (1831-1914)*. Published By University of Wisconsin Press. Ltd., Wisconsin.
15. Kızıtanır, D. (2018). Ermeni Aşot Krallığı ve Bizans İle İlişkileri. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Selçuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.
16. Notes from a Diary in Asiatic Turkey (1899). *Nature*, Volume 59, Issue: 557.
17. Olbrys, M. (2016). Hatra. Güneş tanrısı'nın şehri, *Aktüel Arkeoloji Dergisi*, Özel Sayı: 64-75.
18. Özmen, M. ve Kuruca, N. (2020). Pontus'ta Mitridat Krallığı. *Social Sciences Studies Journal*, 6(71): 4413-4424).
19. Percy, E. (1901). *Highlands Of Asiatic Turkey*. Edward Arnold Publisher to İndia Office: London.
20. Süme, M. (2008). *XIX. Yüzyılda Orta Anadolu'da Bir Osmanlı Kazası Develi Kazası*. Akademisyen Kitabevi, Ankara.
21. Şemseddin Sami (1306). *Kamusü'l-Âlâm*, (XX). Mihran Matbası, İstanbul.
22. Şemseddin Sami (1316). *Kamusü'l-Âlâm*, (VI). Mihran Matbası, İstanbul.
23. Şemseddin Sami (1307). *Kamusü'l-Âlâm*, (XXX). Mihran Matbası, İstanbul.
24. Tamur, E. D. (2012). 19. Yüzyılın İlk Yarısında Doğu Anadolu Asahel Grant ve Nasturi Misyonu. *Toplumsal Tarih Dergisi*, (226): 56-64.
25. Taner, M. T. ve Sevin, V. (1976). Van Bölgesinde Urartu Araştırmaları (I). *Anadolu Araştırmaları Dergisi*, (4): 274-284.
26. Taşgın, A. (2013). "Yezidiye", Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi, (XXXXIII): 525-527.
27. Turan, O. (2020). Erzurum'un Yıllık Ticari Hacmine Dair Bir İngiliz Konsolosluk Raporu(18 Mart 1899). *History Studies*, 12(4): 2177-2197.
28. Tuzcu, A. (2013). *İlk Çağlardan Cumhuriyete Seyahatnamelerde Amasya*. Amasya Belediyesi Yayınları, Amasya.
29. Uçman, A. (2013). "Ziya Paşa", Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi, (XXXXIV): 475-478, İstanbul.
30. Uludağ, S. (1998). "Adi b. Müsafir", Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi (I): 381, İstanbul.
31. Warkworth (1898). *Notes from a Diary in Asiatic Turkey*. Edward Arnold Publisher to İndia Office: London
32. Yılmaz, Ö. (2013). Osmanlı Şehir Tarihleri Açısından Yabancı Seyahatnamelerin Kaynak Değeri, *Tarih İncelemeleri Dergisi*, 28(2): 587-614.

V-İnternet Kaynakları

<https://stringfixer.com>

*EK*EK-1 Lord Warkwort'un 1897 Yılındaki Anadolu Seyahat Güzergâhı¹⁶⁹

¹⁶⁹ Warkworth 1898: 267

Türkiye’deki Uluslararası Müzik Festivalleri: 2012-2022 Programlarında Klarinet Performanslarına Yönelik Bir İnceleme

International Music Festivals in Turkey: A Review of Clarinet Performances in 2012-2022
Programs

Tolga Yüksel

Öğr. Gör. Dr., Hacettepe Üniversitesi, Ankara Devlet Konservatuvarı, Müzik Bölümü, Ankara, Türkiye

ÖZET

Bu araştırmada Türkiye’de gerçekleştirilen ve Avrupa Festivaller Birliği (EFA) üyesi olan Uluslararası müzik festivallerinin 2012-2022 programlarında yer alan klarinet performanslarının çeşitli boyutlarda incelenmesi amaçlanmıştır. Bu amaçla İstanbul Müzik Festivali, Uluslararası Ankara Müzik Festivali, Uluslararası İzmir Festivali ve Mersin Uluslararası Müzik Festivali ile ilgili festival programlarına ulaşılmış ve incelemek üzere betimsel tarama modeli kullanılmıştır. Festival programlarında yer alan 581 müzik performansı doküman incelemesi yapılarak incelenmiştir. Elde edilen verilerin analizinde betimleyici istatistiksel bir analiz olarak frekans ve yüzde dağılımlarından yararlanılmıştır. Araştırma sonucunda; 581 müzik performansının en çok (f:277) İstanbul Müzik Festivali’nde gerçekleştiği anlaşılmıştır. Bu festivali sırasıyla Uluslararası Ankara Müzik Festivali (f:114), Mersin Uluslararası Müzik Festivali (f:108) ve Uluslararası İzmir Festivali (f:82) izlemektedir. Festival programlarında klarinetin yer aldığı müzik performansları incelendiğinde; toplam 581 performansın 27’sinde klarinetin yer aldığı, 554 tanesinin ise farklı çalgılar ile gerçekleştirilen performanslar olduğu belirlenmiştir. Klarinet sanatçılarının festivallere son yıllarda daha çok katılım gösterdiği saptanmıştır. Festival programlarında klarinetin yer aldığı performansların en çok Klasik Batı Müziği türünde, performans türü olarak ise en çok Oda Müziği türünde gerçekleştirildiği saptanmıştır. Son olarak, incelenen yıllarda performans sergileyen toplam 34 klarinet sanatçısının 17’sinin yerli 17’sinin yabancı olduğu tespit edilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Festival, Müzik, Klarinet

ABSTRACT

In this research, it is aimed to examine the clarinet performances in the 2012-2022 programs of the International music festivals held in Turkey and which are members of the European Festivals Association (EFA) in various dimensions. For this purpose, festival programs related to Istanbul Music Festival, International Ankara Music Festival, International İzmir Festival and Mersin International Music Festival were reached and a descriptive survey model was used to examine. 581 music performances in the festival programs were examined by documents analysis and frequency and percentage distributions were used as a descriptive statistical analysis in the analysis of the data obtained. As a result of the research; It was understood that the most (f:277) of 581 music performances took place in Istanbul Music Festival. This festival is followed by the International Ankara Music Festival (f:114), Mersin International Music Festival (f:108) and the International İzmir Festival (f:82). While the clarinet performances are examined in the festival programs; 27 clarinet performances and 554 different instrument performances were determined and clarinet artists have participated in the festivals more in recent years. It has been determined that the performances in which the clarinet takes place in the festival programs are mostly performed in Classical Western Music and in the type of performance Chamber Music. Finally, a total of 34 clarinetists were identified that 17 of them were domestic and 17 were foreigners.

Keywords: Festival, Music, Clarinet

1.GİRİŞ

Festival, hemen hemen tüm kültürlerde karşılaşılan sosyal bir olgudur (Falassi, 1987). Sadler’e (1969, s. 1) göre festival; periyodik bir eğlence sezonu bir şölen ve kutlama zamanı olarak tanımlanmaktadır. Müzik festivalleri ise çok çeşitli grupların ve müzik sanatçılarının çeşitli sahnelerde, geniş bir kitleye, günler boyunca gösteriler yaptığı etkinliklerdir (Gibson ve Connell, 2003). Müziğin, toplumun her kesiminin yaşamında belirli fonksiyonlara sahip olduğu bilinmektedir (Tepeli ve Yüksel, 2020, s. 59). Müzik, her bireyi bir şekilde kendine çekmektedir ve müziğin etrafında toplanan insan sayısı, başlangıçtan bu yana her yıl artmaktadır (Pavilyon ve Zabrovskaya, 2010, s. 1). Farklı insanların Klasik Batı, Caz, Rock, Geleneksel, Hip Hop, R&B, Folk, Pop vb. gibi farklı müzik türlerine duydukları ilgi ile birlikte müzik festivalleri sayıları giderek artan etkinlikler haline gelmiştir. Frey (2014, s. 29) günümüzde çoğu şehir veya bölgenin bir tür müzik festivaline sahip olduğunu ve bu tür festivallerde bir yenilik olmamasına rağmen, sayılarındaki büyük artışın şaşırtıcı olduğunu belirtmiştir. Ayrıca müzik festivallerinin geçmişinin, Fransız ozanların lonca şenliklerinde yer aldığı 11. yüzyıla kadar uzandığını, en eski çağdaş müzik festivali’nin ise Gloucester, Hereford ve Worcester’daki 1724 yılına dayanan Three Choirs Festivali olduğunu ve bu festivali Westminster Abbey’deki Handel Festivalleri’nin (1784-87 ve 1791) takip ettiğini aktarmıştır. 19. yüzyılın başlarından itibaren, büyüyen orta sınıflar yeni yüksek kültür ve iyi eğitim kavramlarını geliştirirken, büyük bestecilere olan ilgi artmış ve Avrupa çapında belirli bestecilerin eserlerine adanmış bir müzik festivalleri dönemi gelişmeye başlamıştır (Garcia, 2014). Benzer nitelikteki festivaller günümüzde de sürdürülmektedir. Botelho-Nevers ve Gautret’e (2013, s. 1) göre Dünya çapında toplam 858 müzik festivali kaydedilmiştir. Bunlar arasında müzik türleri bakımından kapsayıcı bir yaklaşıma sahip olan müzik festivalleri sayısı oldukça fazladır. Bu festivaller,

yüksek sanatsal standartlarda senfonik müzik, oda müziği, halk müziği, caz ve benzeri çok çeşitli müzik türleri sunan, program açısından iddialı ve büyük organizasyonlar olarak karşımıza çıkmaktadır (Aldskogius, 1993, s. 60).

Bu anlamda ülkemizde yer alan en köklü müzik festivali; Dr. Nejat Eczacıbaşı öncülüğünde kurulan *İstanbul Kültür Sanat Vakfı* (İKSV) tarafından düzenlenen ve ilki 1973 yazında *İstanbul Festivali* adıyla gerçekleştirilen *İstanbul Müzik Festivali*'dir. "Başlangıç yıllarında pek çok sanat alanını kapsayan festival, 1994 yılında *Uluslararası İstanbul Müzik Festivali* adını almış ve sadece müzik alanında faaliyet göstermeye başlamıştır" (Şenürkmez, 2006, s. 2011). "1973'ten bu yana yereli ve küreseli, geçmiş ve bugünü aynı potada eriten müşterek bir platform oluşturan İstanbul Festivalleri ve Bienalleri, ırk, etnik köken, din veya inanç ayrımı gözetmeksizin tüm toplumlar ve kültürler arasındaki diyalogu güçlendirme hedefiyle kültürel çeşitlilik ve ifade özgürlüğü gibi değerleri pekiştirmek için çaba sarf ediyor" (İKSV, t.y.) Festival, düzenlendiği ilk günden bugüne kadar kesintisiz devam etmiş ve 2022 yılında 50'ncisi gerçekleştirilmiştir. İstanbul Müzik Festivali'nin ardından ilerleyen yıllarda Ankara'da da bir festival gerçekleştirmek üzere Kültür Bakanlığı girişimlere başlamıştır. Günümüzde Sevda-Cenap And Müzik Vakfı'nın bünyesinde gerçekleştirilen *Uluslararası Ankara Müzik Festivali*'nin birincisi 1985 yılında düzenlenmiştir. "Bugünkü adı ile Uluslararası Ankara Müzik Festivali'nin ilki, müzik etkinlikleri ile sınırlı kalmış, fakat ileriki yıllar için Festival'e hem uluslararası bir nitelik kazandırmak hem de sanatın tüm dallarını kapsayacak bir şekilde devamını sağlamak amaçlanmıştır" (Ünal, 2012, s. 7). "Türkiye'nin ilk çok sesli müzik hareketinin başladığı, ilk müzik kurum ve okullarının kurulduğu kültür başkenti Ankara'nın müzikal kapasitesinin yansıtılması ve Ankaralı sanatçıların programda her yıl yer alması" (Sabancı Vakfı, t.y.) festivalin gelenekleri arasında gösterilmektedir. Festival 2019 yılına kadar kesintisiz devam etmiş ve 36'ncısı aynı yıl gerçekleştirilmiştir. Ancak 2020 ve 2021 yılında Pandemi nedeni ile gerçekleştirilememiştir. Festival'in 4-30 Nisan 2022 tarihinde yapılması planlanan 37'ncisinin ise Kasım 2022 tarihine ertelendiği bilinmektedir. 1985 yılında Ankara'da bir festival düzenlenirken, daha önce *İstanbul Kültür Sanat Vakfı*'ni kuran Eczacıbaşı ailesi bu kez İzmir'de *İzmir Kültür Sanat ve Eğitim Vakfı*'nin (İKSEV) kurulmasına öncülük etmiştir. Vakıf, ilki 1987 yılında olmak üzere *1. İzmir Uluslararası Kültür ve Sanat Festivali* adıyla gerçekleştirilen *Uluslararası İzmir Festivali*'ni ülkemiz sanat hayatına kazandırmıştır. Işıklı'ya (2021, s. 58) göre Uluslararası İzmir Festivali, her yıl farklı mekanlarda, benzer sosyal sınıflara mensup bireyleri bir araya getiren ve izleyicilerine zevkle takip ettikleri Klasik Batı Müziği, Dünya Müziği ve Çağdaş Dans performanslarını sunan önemli bir etkinliktir. Festival, Pandemi nedeni ile 2020 yılında iptal edilmesi haricinde düzenlenmeye başladığı tarihten bugüne kadar devam etmiş ve 2022 yılında 35'ncisi gerçekleştirilmiştir. Ülkemizde gerçekleşen bir diğer müzik festivali ise *Mersin Uluslararası Müzik Festivali*'dir. İlki, 2002 yılında Mersin Devlet Opera Balesi'nin 10. Kuruluş yılı etkinlikleri kapsamında başta Kültür ve Turizm Bakanlığı, Valilik, Büyükşehir Belediyesi, ilçe belediyeleri, Mersin Üniversitesi olmak üzere çeşitli Meslek Odaları, dernekler ve firmaların desteği ile gerçekleştirilmiştir. Günümüzde *Sanat Etkinlikleri Derneği* tarafından sürdürülen festivalin amacının kent, bölgenin, ülkenin ve tüm insanlığın evrensel müzikle buluşturulması olduğu belirtilmektedir (Mersin Uluslararası Müzik Festivali, t.y.). Festival'in Pandemi nedeni ile 2020 yılında gerçekleştirilemediği bilinmektedir. 2020 yılı hariç düzenlenmeye başladığı tarihten bugüne kadar devam eden festivalin 20'ncisi 2022 yılında gerçekleştirilmiştir.

Bahsi geçen festivallerin ülkemizin sanat ve müzik hayatına önemli katkılarda bulunduğu düşünülmektedir. Bu katkılardan biri de izleyicilerin festival programlarındaki müzik türlerine bağlı olarak ortaya çıkan zengin enstrüman çeşitliliği ile buluşması olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu noktada araştırmaya konu olan *klarinet* çeşitli müzik ve performans türlerindeki kullanımı ile dikkat çekmektedir. "klarinet, her geçen yüzyılda kullanım alanını geliştirmiş ve çok sevilen bir çalgı haline gelmiştir" (Keskin, 2017, s. 825). Bunun yanı sıra "klarinet, geniş bir aileye sahip olması sebebiyle çok farklı müzik türlerinde bestelenmiş eserleri kapsayan renkli bir repertuvara sahiptir" (Kınıklı, 2022, s. 3). Ülkemizde gerçekleştirilen müzik festivallerini inceleyen çalışmalara yönelik literatür tarandığında; Şenürkmez (2006) klasik müzik etkinliklerine, üretim ve tüketim ilişkilerine geniş bir perspektifte bakarak, bu alanda çeşitli öneriler getirmeyi amaçladığı çalışmada, İstanbul Müzik Festivali'ni inceleyerek, çalışmanın alanıyla ilgili örnek bir model incelemesi yapmaya çalıştığından bahsetmektedir. İlgili literatüre ait bir başka çalışmada Ünal (2012) Sevda-Cenap And Müzik Vakfı'nın düzenlediği Uluslararası Ankara Müzik Festivali programlarında Çağdaş Türk Bestecilerin ve yorumcuların yer alma sıklığını ortaya koymayı amaçlamaktadır. Bir diğer çalışmada Işıklı (2021) Uluslararası İzmir Festivali kapsamında kentsel belleği incelediği etnografik araştırmasında, yerel kimliğin temsili için bir araç haline gelen tarihi alanların 'kültürel miras' olarak yeniden değerlendirilmesini ve geçmişe olan özlem ile çelişen kopukluğun nedenlerini incelemeyi amaçladığından bahsetmektedir. Es Yılmaz (2015) ise katılımcı motivasyonlarının belirlenmesini amaçladığı çalışmada, Mersin Uluslararası Müzik Festivali 2013 katılımcılarının, demografik özelliklerini ve katılım motivasyonlarını incelemiştir. Bu çalışmada ise festival programlarında yer alan performans çeşitliliğinin çalgıların tanıtımına olumlu katkıda bulunduğu varsayımından yola çıkarak, festival programlarında yer alan klarinet performanslarının bazı boyutlarda incelenmesi amaçlanmıştır. Bu amaç doğrultusunda aşağıda belirlenen araştırma sorularına cevap aranmıştır.

Programlarda yer alan müzik performanslarının festivallere ve yıllara göre dağılımı nedir?

Festival programlarında klarinetin yer alma sıklığı nedir?

Klarinetin yer aldığı performansların müzik türlerine göre dağılımı nedir?

Klarinetin yer aldığı performansların performans türüne göre dağılımı nedir?

Performanslarda yer alan klarinet sanatçılarının yerli ve yabancı olma durumu nedir?

2. YÖNTEM

Araştırma, 2012-2022 yılları arasında ülkemizde düzenlenen uluslararası müzik festivallerinde klarinetin yerini incelemeye dayalı olduğundan bu çalışmada, araştırmanın amacına ilişkin durumu kapsamlı bir şekilde incelemek üzere, betimsel tarama modeli tercih edilmiştir. Karasar (2014, s. 77) tarama modellerini: geçmişte ya da halen var olan bir durumu var olduğu şekliyle betimlemeyi amaçlayan araştırma yaklaşımları olarak tanımlamaktadır. Bu kapsamda 2012-2022 yılları arasında ülkemizde gerçekleşmiş ve Avrupa Festivaller Birliği (EFA) üyesi olan Uluslararası Ankara Müzik Festivali, İstanbul Müzik Festivali, Uluslararası İzmir Festivali ve Mersin Uluslararası Müzik Festivali'ne ait tüm festival programlarına ulaşılmıştır. EFA üyesi bir diğer festival olan Bodrum Müzik Festivali ise ilgili programlara ulaşılamaması nedeni ile örnekleme dahil edilememiştir. Programlarda yer alan bale, dans, tiyatro, opera vb. sahne sanatları performansları örnekleme dışı bırakılmış, klarinet performansları incelenirken ise senfoni orkestralarına ait orkestra üyelerini gösteren ayrıntılı konser programlarına ulaşılamaması nedeni ile tutti klarinet performansları örnekleme dahil edilememiştir. Belirtilen yıllara ait 581 müzik performansı doküman incelemesi yoluyla incelenmiştir. Yıldırım ve Şimşek'e (2021, s. 189) göre doküman incelemesi: araştırılması hedeflenen olgu ya da olgular hakkındaki yazılı materyallerin analizini kapsamaktadır. Elde edilen veriler betimleyici istatistiksel bir analiz olarak frekans ve yüzde dağılımları ile analiz edilmiştir. Çözümlenen veriler araştırma soruları kapsamında tablo ve şekiller ile gösterilerek açıklanmıştır.

3. BULGULAR

3.1. Festival programlarında yer alan müzik performansları

Programlarda yer alan müzik performanslarının festivallere ve yıllara göre dağılımı Tablo 1.'de gösterilmektedir.

Tablo 1. Programlarda yer alan müzik performanslarının festivallere ve yıllara göre dağılımı

Yıllar	Uluslararası Ankara Müzik Festivali		İstanbul Müzik Festivali		Uluslararası İzmir Festivali		Mersin Uluslararası Müzik Festivali		Toplam	
	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%
2012	21	31,82	23	34,85	12	18,18	10	15,15	66	100
2013	22	34,92	25	39,68	7	11,11	9	14,29	63	100
2014	17	29,31	26	44,83	8	13,79	7	12,07	58	100
2015	18	26,46	27	39,71	9	13,24	14	20,59	68	100
2016	8	13,79	30	51,72	9	15,52	11	18,97	58	100
2017	10	16,67	30	50	8	13,33	12	20	60	100
2018	10	17,86	26	46,43	9	16,07	11	19,64	56	100
2019	8	14,55	24	43,64	9	16,36	14	25,45	55	100
2020	-	-	20	100	-	-	-	-	20	100
2021	-	-	20	60,61	5	15,15	8	24,24	33	100
2022	-	-	26	59,09	6	13,64	12	27,27	44	100
Toplam	114	19,62	277	47,68	82	14,11	108	18,59	581	100

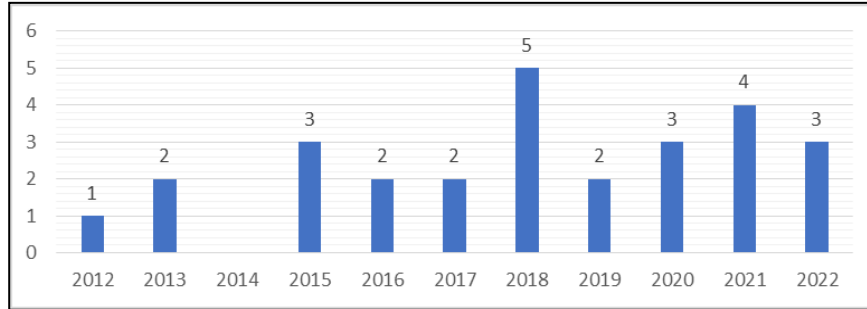
Tablo 1'e göre 2012-2022 yılları arasında ülkemizde gerçekleşen müzik festivallerinde toplam 581 müzik performansı gerçekleştirilmiştir. Bu müzik performanslarının festivallere göre dağılımına bakıldığında sırasıyla %47,48'inin (f:277) İstanbul Müzik Festivali'nde, %19,62'sinin (f:114) Uluslararası Ankara Müzik Festivali'nde, %18,59'unun (f:108) Mersin Uluslararası Müzik Festivali'nde ve %14,11'inin (f:82) Uluslararası İzmir Festivali'nde gerçekleştirildiği görülmektedir. İstanbul müzik Festivali toplam performans sayısının neredeyse yarısı ile en çok performansın sergilendiği festival olarak dikkat çekmektedir. Ayrıca müzik performanslarının yıllara göre dağılımına bakıldığında İstanbul Müzik Festivali'nin 2012'de %34,85 (f:23), 2013'de %39,68 (f:25), 2014'de %44,83 (f:26), 2015'de %39,71 (f:27), 2016'da %51,72 (f:30), 2017'de %50 (f:30), 2018'de %43,43 (f:26), 2019'da %43,64 (f:24), 2020'de %100 (f:20), 2021'de %60,61 (f:20), 2022'de %59,09 ile her yıl en çok performansa ev sahipliği yapan festival olduğu görülmektedir. En çok performansın (f:66) 2012 yılında, en az performansın (f:20) ise 2020 yılında gerçekleştiği anlaşılmaktadır. 2019 yılına kadar kesintisiz devam eden festival etkinliklerinin İstanbul Müzik Festivali dışında Pandemi nedeni ile iptal edilmesi 2020 yılına ait verinin sebebi olarak açıklanabilir. Yine aynı sebeple 2021 ve 2022 yılı için Uluslararası Ankara Müzik Festivali'ne ait herhangi bir veriye rastlanmamaktadır. Bu nedenle bu yıllara ait toplam performans sayısının (f:33, f:44) ortalamasının altında kaldığı anlaşılmaktadır.

3.2. Festival programlarında klarinetin yer alma sıklığı

Tablo 2. Festival programlarında klarinetin yer alma sıklığı

Performanslar	f	%
Diğer Çalgıların Yer Aldığı Performanslar	554	95,35
Klarinetin Yer Aldığı Performanslar	27	4,65
Toplam	581	100

Festival programları klarinetin yer aldığı müzik performansları açısından incelendiğinde toplam 581 performansın 27'sinde (%4,65) klarinetin yer aldığı, 554 tanesinin (%95,35) ise farklı çalgılar ile gerçekleştirilen performanslar olduğu anlaşılmıştır. Klarinetin festival programlarında görüldüğü performansların yıllara göre frekans dağılımı ise Şekil 1'de gösterilmektedir.

Şekil 1. Festival programlarında yer alan klarinet performanslarının yıllara göre durumu

Buna göre; klarinetin yer aldığı performanslar sırasıyla en fazla 2018 (f:5), 2021 (f:4) yıllarında izleyici ile buluşmuştur. Buna ek olarak 2020, 2022 ve 2015 yıllarında üç performansta, 2019, 2017, 2016 ve 2013 yıllarında 2'şer performansta, 2012' de ise yalnızca 1 performansta klarinetin yer aldığı belirlenmiştir. Bulgulara göre klarinet sanatçılarının farklı performanslarla festivallere son yıllarda daha çok katılım gösterdiği söylenebilir.

3.3. Klarinetin yer aldığı performansların müzik türlerine göre dağılımı

Tablo 3. Klarinetin yer aldığı performansların müzik türü

Müzik Türü	f	%
Klasik Batı Müziği	13	48,15
Türk Müziği	3	11,11
Çağdaş Müzik	3	11,11
Klezmer	3	11,11
Caz	2	7,41
Balkan Müziği	2	7,41
Flamenko	1	3,70
Toplam	27	100

Diğer bir araştırma sorusunda ise klarinet ile gerçekleştirilen performansların hangi müzik türlerinde gerçekleştirildiği incelenmiştir. Bulgulara göre festival programlarında klarinetin yer aldığı performanslar en çok Klasik Batı Müziği (f:13) %48,15 türünde gerçekleştirilmiştir. Klarinetin yer aldığı diğer performansların ise Türk Müziği (f:3) %11,11, Çağdaş Müzik (f:3) %11,11, Klezmer (f:3) %11,11, Caz (f:2) %7,41, Balkan Müziği (f:2) %7,41 ve Flamenko (f:1) %3,70 türlerinde olduğu anlaşılmıştır.

3.4. Klarinetin yer aldığı performansların performans türüne göre dağılımı

Tablo 4. Klarinetin yer aldığı performansların performans türü

Performans Türü	f	%
Oda Müziği Grubu Üyesi	13	48,16
Topluluk (Ensemble) Üyesi	9	33,33
Topluluk (Ensemble) Eşliğinde Solist	3	11,11
Resital	1	3,70
Senfonik Orkestra Eşliğinde Solist	1	3,70
Toplam	27	100

Festival programlarında klarinetin yer aldığı performansların, performans türü incelendiğinde ise 5 farklı kategoriye ulaşılmıştır. Tablo 4 'te görüldüğü şekilde klarinet en fazla %48,16 (f:13) Oda Müziği performansları içerisinde yer almıştır. Klarinetin yer aldığı performansların diğer türleri ise %33,33 (f:9) Topluluk Üyesi, %11,11 (f:3) Topluluk Eşliğinde Solist, %3,7 (f:1) Resital ve Senfonik Orkestra Eşliğinde Solist olarak belirlenmiştir.

3.5. Performanslarda yer alan klarinet sanatçılarının yerli ve yabancı olma durumu

Tablo 5. Performanslarda yer alan klarinet sanatçılarının yerli ve yabancı olma durumları

Klarinet Sanatçısı	f	%
Yerli Sanatçı	17	50
Yabancı Sanatçı	17	50
Toplam	34	100

Araştırmada son olarak festival programlarına göre klarinet performanslarını gerçekleştiren sanatçıların yerli veya yabancı olma durumu incelenmiştir. Buna göre incelenen yıllarda performans sergileyen klarinet sanatçıların %50'si (f:17) yerli %50'si (f:17) ise yabancıdır. Bulgulara göre festivallerde yerli ve yabancı sanatçıların eşit bir şekilde festivallerde performans sergilediği söylenebilir.

4. SONUÇ

Araştırmada ilgili festivallerin programları incelenmiş; tüm festivallerdeki müzik performanslarının festivallere ve yıllara göre dağılımı, müzik performanslarında klarinetin kullanılma durumu ve sıklığı, klarinetin yer aldığı performansların müzik türleri, klarinetin yer aldığı performansların performans türleri, performansları gerçekleştiren klarinet sanatçıların yerli ve yabancı olma durumu, doküman incelemesi yoluyla çözümlenmiştir.

Araştırma sonuçlarına göre; 2012-2022 yılları arasında ülkemizde gerçekleşen müzik festivallerinde toplam 581 müzik performansı gerçekleştirilmiştir. Bu müzik performanslarının festivallere göre dağılımı incelenmiş ve festivaller arasında en çok müzik performansının (f:277) İstanbul Müzik Festivali'nde gerçekleştiği anlaşılmıştır. Bu sayıyı Uluslararası Ankara Müzik Festivali (f:114), Mersin Uluslararası Müzik Festivali (f:108) ve Uluslararası İzmir Festivali (f:82) izlemiştir. En çok performansın (f:66) 2012 yılında, en az performansın (f:20) ise 2020 yılında gerçekleştiği anlaşılmıştır. 2019 yılına kadar kesintisiz devam eden festival etkinliklerinin İstanbul Müzik Festivali dışında Pandemi sebebi ile iptal edilmesi 2020 yılına ait verinin sebebi olarak açıklanabilir. Yine aynı sebeple 2021 ve 2022 yılı için Uluslararası Ankara Müzik Festivali'ne ait herhangi bir veriye rastlanmamıştır. Bu nedenle bu yıllara ait toplam performans sayısının (f:33, f:44) ortalamasının altında kaldığı anlaşılmıştır. Müzik performansları açısından İstanbul'da gerçekleştirilen müzik performanslarının, sayıca diğer festivallerden yüksek olması, İstanbul'un uluslararası niteliği sağlamada sahip olduğu konum, erişim imkânları ve kültür-turizm bakımından en çok bilinen şehirler arasında yer almasından ileri geliyor olabilir. Alvarez ve Yarcın (2010, s. 266) kültürel ve ekonomik açıdan son yıllarda yaşanan gelişmelerle, İstanbul'un bir dünya kentine dönüştüğünden ve çok kültürlülüğü, tarihi ve coğrafi konumunun İstanbul'a önemli avantajlar sağladığından bahsetmektedir. Bu nedenle araştırmada belirlenen sonuç beklendik bir sonuç olarak değerlendirilmiştir.

Festival programlarında klarinetin yer aldığı müzik performansları incelendiğinde toplam 581 performansın 27'sinde klarinetin yer aldığı, 554 tanesinin ise farklı çalgılar ile gerçekleştirilen performanslar olduğu belirlenmiştir. Klarinetin yer aldığı performanslar en fazla 2018 (f:5) ve 2021 (f:4) yıllarında izleyici ile buluşmuştur. Buna ek olarak 2020, 2022 ve 2015 yıllarında üç performansta, 2019, 2017, 2016 ve 2013 yıllarında 2'şer performansta, 2012' de ise yalnızca 1 performansta klarinetin yer aldığı belirlenmiştir. Klarinet sanatçıların festivallere son yıllarda daha çok katılım gösterdiği saptanmıştır.

Festival programlarında klarinetin yer aldığı performanslar en çok Klasik Batı Müziği (f:13) türünde gerçekleştirilmiştir. Özellikle klasik esitiler taşıyan klarinet müziğinin hem geçmişten hem de çağdaş müzik tarzlarından müzikal öğeler barındırması bakımından oldukça ilgi çekici olması (Chin, 2014, s. 1) bu sonucu açıklayan sebepler arasında yer alabilir. Klarinetin yer aldığı diğer performansların ise Türk Müziği (f:3) Çağdaş Müzik (f:3) Klezmer (f:3) Caz (f:2) Balkan Müziği (f:2) ve Flamenko (f:1) türlerinde olduğu anlaşılmıştır. Klarinetin Türk Müziği'ndeki yaygın kullanımının yanı sıra Blues, Caz, Klezmer, Rock gibi pek çok alternatif müzik icrasında da yer alabilen bir çalgı olması (Çağrı, 2006, s. 33). festival programlarında klarinetin yer aldığı performanslar arasındaki çeşitliliği açıklayabilmektedir. Festival programlarında klarinetin yer aldığı performansların, performans türü incelendiğinde ise 5 farklı kategoriye ulaşılmıştır. Klarinet en fazla (f:13) Oda Müziği performansları içerisinde yer almıştır. Oda müziği literatürünün zenginliği, çeşitliliği ve ulaşılabilirliği (Kay, 1989, s. 1) bu sonucu desteklemektedir. Klarinetin yer aldığı performansların diğer türleri ise (f:9) topluluk üyesi, (f:3) topluluk eşliğinde solist, (f:1) Resital ve (f:1) senfonik orkestra eşliğinde solist olarak belirlenmiştir.

Araştırmada son olarak, incelenen yıllarda performans sergileyen klarinet sanatçıların yerli (f:17) ve yabancı (f:17) olmak üzere iki kategoride açıklanabildiği görülmüştür. Karma grup performansına rastlanmamıştır ancak festivallerde yerli ve yabancı sanatçıların sayısal anlamda eşit bir şekilde performans sergilediği görülmüştür. Bu anlamda festivallerin uluslararası olma durumunu belirlenen yıllar içerisinde yerli ve yabancı klarinet sanatçısı dağılımını dengeleyerek sürdürdükleri belirlenmiştir.

KAYNAKÇA

1. Aldskogius, H. (1993). Festivals and Meets: The Place of Music in 'Summer Sweden. *Geografiska Annaler. Series B, Human Geography*, 75(2), 55-72 . doi:10.2307/490700

2. Alvarez, M. & Yarkan, Ş. (2010). Istanbul as a world city: a cultural perspective. *International Journal of Culture, Tourism and Hospitality Research*, 4(3), 266-276. doi:10.1108/17506181011067646
3. Botelho-Nevers, E. & Gautret, P. (2013). Outbreaks associated to large open air festivals, including music festivals, 1980 to 2012. *Euro Surveill*, 18(11). doi:10.2807/ese.18.11.20426-en
4. Chin, C. (2014). *Tracing neoclassical influences in selected solo and chamber music for the clarinet*. [Yayımlanmamış Doktora Tezi], University of Maryland.
5. Çağrı, S. (2006). *Avrupa'da ve Türkiye'de klarnetin tarihsel gelişimi, Türk müziği icrasında klarnet çeşitlerinin ses sahaları ve parmak pozisyonları bakımından uygunluğunun incelenmesi*. [Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi]. Haliç Üniversitesi.
6. Es Yılmaz, B. (2015). *Bireylerin kültürel etkinliklere katılım motivasyonları: Mersin Uluslararası Müzik Festivali 2013 katılımcıları üzerinde bir araştırma*. [Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi]. Mersin Üniversitesi.
7. Falassi, A. (1987). Festival: Definition and morphology. *Time out of Time: Essays on the Festival*.
8. Frey, B. S. (1994). The Economics of Music Festivals. *Journal of Cultural Economics*(18), 29-39. <https://link.springer.com/article/10.1007/BF01207151> adresinden alındı
9. Garcia, L.-M. (2014, temmuz 15). A pre-history of the electronic music festival. <https://ra.co/features/2104> adresinden alındı
10. Gibson, C. & Connell, J. (2003). Bongo fury: Tourism, music and cultural economy at Byron Bay, Australia. *Tijdschrift voor Economische en Sociale Geografie*, 94(2).
11. İKSV. (t.y.). Haziran 7, 2022 tarihinde <https://muzik.iksv.org/>: <https://muzik.iksv.org/tr/festival-hakkinda/tarihce> adresinden alındı
12. Işıklı, H. (2021). *Awareness of the Place : an ethnographic research into Izmir as a place of urban memory in the context of the International Izmir Festival*. [Yayımlanmamış Doktora Tezi].Universiteit Gent.
13. Karasar, N. (2014). *Bilimsel Araştırma Yöntemi*. İstanbul: Nobel Yayıncılık.
14. Kay, R. (1989). *Chamber music repertoire studies for clarinet* [Yayımlanmamış Doktora Tezi]. University of Miami .
15. Keskin, H. (2017). Çağdaş Türk klarnet edebiyatının durumu: sanatçılar, eğitimciler ve besteciler yönünden değerlendirilmesi. *İdil Sanat ve Dil Dergisi*, 6(30), 823-846. doi:10.7816/idil-06-30-14
16. Kınıklı, N. E. (2022). *20. yüzyılda yeni tını arayışları ile başlayan çalın tekniklerinin 21. yüzyılda klarinetteki gelişimi*. [Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi]. Anadolu Üniversitesi.
17. Mersin Uluslararası Müzik Festivali. (t.y.). Haziran 7, 2022 tarihinde <https://www.merfest.org.tr/kurulus-amaci/> adresinden alındı
18. Pavilyon, M. & Zbrovskaya, Y. (2010). *Revenue determinants of music festivals*. [Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi]. Jönköping University.
19. Rudolph, K. F. (2016). *The importance of music festivals: An unanticipated and underappreciated path to identity formation*. Georgia Southern University. <https://digitalcommons.georgiasouthern.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=1209&context=honors-theses> adresinden alındı
20. Sabancı Vakfı. (t.y.). Haziran 7, 2022 tarihinde <https://www.sabancivakfi.org/>: <https://www.sabancivakfi.org/tr/kultur-sanat/uluslararasi-ankara-muzik-festivali> adresinden alındı
21. Sadler, A. W. (1969). The form and meaning of the festival. *Asian Folklore Studies*, 28(1), 1-16. <https://www.jstor.org/stable/1177777> adresinden alındı
22. Şenürkmez, K. Y. (2006). *Tarihsel, toplumsal, ekonomik ve yasal perspektifte klasik müzikte kurumsallaşma ve Türkiye örneği*. [Yayımlanmamış Doktora Tezi]. Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi.
23. Tepeli, H. ve Yüksel, G. (2020). Ankara'da Özenen Müzik Eğitimi Veren Kurumlara Yönelik Çok Yönlü Bir İnceleme. H. Şahin (Dü.) içinde, *Eğitim Bilimleri Teori, Güncel Araştırmalar ve Yeni Eğilimler* (s. 59-77). Iype.
24. Ünal, S. L. (2012). *Sevda-Cenap And Müzik Vakfı'nın Düzenlediği "Uluslararası Ankara Müzik Festivali"nde Çağdaş Türk Bestecilerinin ve Yorumcularının Yeri (1985-2011)*. [Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi]. Hacettepe Üniversitesi.
25. Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2021). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*. (12 b.). Ankara: Seçkin Yayıncılık.

Kutsalın Taşıyıcısı Olarak Anadolu’da Türbe ve Yatır Sahibi Kadınlar

Women Saints in Anatolia Entombed and Enshrined as the Bearer of the Holy

Hamza Karaoğlan

Doç. Dr., Kahramanmaraş Sütcü İmam Üniversitesi, İlahiyat Fakültesi, Felsefe ve Din Bilimleri Bölümü, Kahramanmaraş, Türkiye

ÖZET

Dinler tarihi sadece kadın hükümdarların, kadın savaşçıların, kadın gazilerin ve kadın şehitlerin varlığından değil, aynı zamanda kadın peygamberlerin, kadın velilerin, kadın mistiklerin ve kadın vaizlerin varlığından da söz eder. Türk tarihine bakıldığında, evliya kadınlar ile savaşçı kadınları bir arada görmek mümkündür. Örneğin, Anadolu’nun Türkleşmesi ve İslamlaşması süreciyle bağlantılı olarak Anadolu Bacılarından (Bacıyân-ı Rüm) söz edilir. Anadolu Bacılarının eşleri ve kardeşleriyle birlikte savaşta katıldıkları, tekke ve zaviyeleri yönettikleri bilinen bir gerçektir. Esasında Türk kültüründe her iki durumda da kadın ya da erkek olmanın bir önemi yoktur. Anadolu insanı, kadın erkek ayrımı yapmaksızın topluma yararlı olan, kendilerini doğru yola sevk eden Anadolu Bacıları gibi gönül erbabı bireyleri Şehit, Eren, Ermiş, Evlâd-ı Resul, Pir, Sahabe, Ana, Bacı, Şeyh, Derviş gibi çeşitli isim ve sıfatlarla anarak yüceltmıştır. Manevi güce sahip olduklarına inanılan, haklarında çeşitli efsaneler, menkıbeler ve mucizeler anlatılan bu gönül erbabının yardım ve duaları talep edilmiş ve kendilerine ciddi bir saygı ve hürmet gösterilmiştir. Ancak bunların öldükten sonra da insanlara yardım etmeye, harikalar göstermeye devam ettiklerine inanılmıştır. Bizi bu çalışmaya teşvik eden şey, bazı mezar ve türbelerin, kimlikleri hakkında kesin bir bilgi bulunmamasıyla birlikte, kadınlara ait olduğuna inanıldığı öğrenmemiz oldu. Akabinde türbe, mezar, yatır, makamlar ile onlarla irtibatlandırılan ağaç, taş, kaya, su kaynağı, mağara gibi tabiat unsurlarının bir erkek, kadın, eş veya kıza ait olup olmadığına bakılmaksızın ziyaret edildiğini tespit ettik. Ziyaret yeri olarak kabul edilen bu mekânlar, halk tarafından kutsal olarak görülmüş, farklı dilek ve istekler için ziyaret edilmiş ve hala da edilmektedir. Bu makalede, Anadolu topraklarının Türkleşmesi ve İslamlaşması sırasında şehit olduğuna inanılan, ancak haklarında efsanevi bilgiler dışında bir bilgi bulunmayan ve halk tarafından evliya oldukları düşünülen kadınlara yer verilmiştir. Bunun yanında tarihsel olarak Anadolu topraklarına geldikleri sabit olmasa da, buralara geldiklerine inanılan kadın sahabe, onlara ait yatırlar, türbeler, makamlar ile onlarla irtibatlandırılan kutsal kayalar, taşlar, sular üzerinde durulmuştur. Ancak bu çalışmanın kapsamı dışında kalan başka kadın ziyaret yerleri de vardır. Bunlar, İstanbul ve Bursa gibi şehirler yanında Anadolu’nun farklı illerinde türbeleri olan ve tarihsel kişilikleri bilinen hanedana mensup kadınlardır. Halka yaptıkları yardımlarla insanların gönüllerini fetheden bu kadınların, vefatlarından sonra türbeleri kutsal mekân haline getirilmiştir. Ayrıca ülkenin farklı şehirlerinde tarikat şeyhleri, emir, vezir ya da devlet büyüklerinin eşleri ve kızları; yine Peygamber eşleri, yakın geçmişte vefat eden ve kendilerine kerametler atfedilen kadınlar da vardır. Ancak bunların tamamı, bu çalışmanın kapsamı dışında tutulmuştur.

Anahtar Kelimeler: Kadın, Evliya, Keramet, Şehit, Türbe

ABSTRACT

The history of religions speaks not only of the existence of female rulers, female warriors, female veterans, and female martyrs, but also of female prophets, female saints, female mystics, and female preachers. When one looks at Turkish history, one can see women saints and warriors together. For instance, Anatolian Sisters (“Bacıyân-ı Rüm”) are mentioned in connection with the process of Turkification and Islamization of Anatolia. It is a known fact that Anatolian Sisters participated in the war with their husbands and siblings and administered the dervish lodges and zaviyahs (small Islamic monasteries). In fact, in Turkish culture, being a woman or a man did not matter in either case. Without distinction between men and women Anatolian people glorified the individual connoisseurs of hearts like the Anatolian Sisters, who were beneficial to the society and guided them to the right path, by referring to them with various names and adjectives such as Martyr, Canonized, Saint, Son of the Prophet, Patriarch, Companion, Mother, Sister, Sheikh, and Dervish. The help and prayers of these individual connoisseurs of hearts were requested by people and they were shown serious esteem and respect, since they were believed to have spiritual strength, and about whom various legends, parables and miracles were told. However, it was believed that they continued to help people and perform wonders and miracles even after their death. What encouraged us to this study was that we found out that some tombs and shrines were believed to belong to women, although there was no definite information about their personal identities. Subsequently, we found out that the mausoleums, tombs, shrines, locations and associated natural elements such as trees, stones, rocks, water springs, caves were visited regardless of whether they belonged to a man, woman, wife, or girl. These places, which are accepted as places of visit, were seen as sacred by the people, were visited for different wishes and requests, and they are still being visited. This study deals with women who are believed to have been martyrs during the Turkification and Islamization of Anatolian lands, but for whom there is no information other than legendary information, and who are seen saints by the public. In addition, the study deals with the so-called women companions (of the Prophet) believed to have come to Anatolian lands, though historically not certain, and with their shrines, tombs, location and the sacred rocks, stones and waters associated with them. However, there are other visiting places peculiar to the women outside the scope of this study. These are the women belonging to the dynasty whose historical personalities are known and who have tombs in different cities of Anatolia as well as in cities such as İstanbul and Bursa. The shrines of these women, who conquered people’s hearts thanks to their helpful personalities, were turned into a sacred place after their death. In addition, there are the shrines of the wives and daughters of sect sheikhs, emirs, viziers, or statesmen in different cities of the country; the shrines of the wives of the Prophet, and the shrines of those women died in the recent past and to whom some wonders and miracles are attributed. However, all of them are excluded from the scope of this study.

Keywords: Woman, Saint, Wonder, Martyr, Shrine

1. GİRİŞ

Din ve kültürlerde erkekler kadar kadınlar da kutsalın ve kutsal değerlerin taşıyıcısı olarak görülür. Dinler tarihi büyücü, hekim, kraliçe, rahibe, mutasavvıf kadınlardan söz eder. Kur’an-ı Kerim, Âdem’in eşinden, Firavun’un karısı Âsiye’den, İsmail’in annesi Hacer’den, İsa’nın annesi Meryem’den övgüyle söz eder. Züleyha ve Belkıs’ı anlatır. Çeşitli din ve milletlere göre atfedilen değerlerinde değişiklik görülebilir. Bazı din ve kültürlerde kadın, yüksek hürmet görürken, bir kısmında da baskı ve hakaretlere maruz kalabilir.

İslam'a göre kadınlar, Allah'ın gösterdiği yolda yürüyerek, derece olarak en yüksek makama yükselebilir. İslam dini mükellefiyeti erkeklere olduğu gibi, kadınlara da yükler. İslam öncesine göre, miras, mülkiyet ve evlilikte haklar verilir. Hz. Peygamber, "Müminlerin Annesi" unvanı verilen Hz. Hatice'nin yardımlarını hep minnetle anmıştır. Kızı Fatıma'ya olan sevgi ve hürmeti büyüktür. Zaman içerisinde geleneksel yapıların kadınlar aleyhine olan etkileri ve yorumları, onların haklarını geriye itmiş, gelişmesine imkân vermemiştir. Sosyal ve dini hayatta geriye itilmeleri İslam tarihindeki menfi gelişmeyi gösterir. Sosyal hayatta geriye itilmeleri dini hayatta da öne çıkılmalarının önüne engel olmuştur. Rabi'atü'l Adeviyye, Kurtubalı Fatıma, Maroka'da Lalla Mimuna gibi evliya oldukları varsayılan¹ birkaç kadın dışında özellikle Arap dünyasında kadınların öne çıkarılmadığı görülmektedir. Türklerde ise kadınlarla erkekler başlangıçtan itibaren eşit görülmüş ve bu durum Müslüman olduktan sonra da değişmemiştir. Nitekim İslam öncesinde kadınlar toplumun içerisinde olmuş ve hatta Şamanlık da yapmışlardır. Bu anlayış Müslüman olduktan sonra da değişmemiştir. Esasında yaptıkları Şamanlık olan Doğu Türkistan Bakı'ları bu mesleği kendilerine Hz. Fatıma'nın öğrettiğini söyleyerek onu pirleri olarak kabul etmişlerdir.²

Destanlarda da kadın, ilâhî bir varlık, dışı bir kutsal gibi düşünülmüştür. Oğuz'un annesi Ay Kağan da böyle, mukaddes bir kadındır. Gene Oğuz Kağan'ın ilk karısı ışık'tan; ikinci karısı ağaç'tan doğmuş mukaddes kadınlardır.³ Diğer bir kısım Müslüman ülkelerde olduğu gibi Türklerde kadınlar, ülke yönetimlerinde söz sahibi olmuş ve hatta ülkelerini yönetmişlerdir.⁴ Sonraki dönemlerde de kadının yeri fazlaca değişmemiştir. Bunlardan biri de Anadolu Bacıları'dır. Osmanlı Devleti'nin kuruluşunda büyük emeği geçen üç zümre (Gâziyân-ı Rûm, Âhiyân-ı Rûm, Abdalân-ı Rûm) ile birlikte zikredilen Bâciyân-ı Rûm tabiri, tarikat ehli kadınlara aynı tarikat mensubu erkeklerin verdikleri bir isimdir.⁵ Aşıkpaşazâde'nin Anadolu'da tasavvuf yoluna giren kadınları ayrı bir zümre halinde ele alması o devirde bunların çokluğunu ve nüfuzlarını göstermektedir. Nitekim Selçuklular zamanında kadınların bilhassa Konya'da şeyhlere intisap ettikleri ve örtülü olarak tekkelerde buldukları bilinmektedir.⁶ Fuad Köprülü, Bektaşî ananesinde tarikattan olan kadınlara genellikle "bacı" lakabının verilmesinden söz etmiştir.⁷ Bektaşîlik geleneğinde Kadıncık Ana'nın önemli bir şahsiyet olduğunu ve Hacı Bektaş'ın onun evine yerleştiği bilinmektedir.⁸ Mevlevîlik'te de kadın yöneticilerin önemli rollerinin olduğu ve farklı tarikat kollarında faaliyet gösterdikleri anlatılmaktadır.⁹ Ömer Lütfi Barkan, Trakya ve Balkanların fethi sırasında kolonileştirici derviş ve zaviyeleri üzerinde dururken, arşiv belgelerinde, Bacı veya Ana lakaplı birçok zaviye sahibi kadın şeyhten söz eder. Bunlar arasında Kız Bacı, Ahi Ana, Sakari Hatun, Hacı Fatma gibi kadınlar bulunmaktadır. Kütahya evkafı içinde "Od Yakan Baba" ismindeki bir dervişin bina ettiği tekke, zaman içinde dini bir merkez haline gelir. Bu tekke ve zaviyeye "Hacı Bacı" adında bir hatun, sonrasında yerine geçen "Hundi Hacı" adındaki kadın en sonunda ise "Sume Bacı" adındaki aziz, salih ve bakire bir Hatun'un büyük hizmetleri olduğu anlatılır.¹⁰ Tekke ve zaviye yöneten bu kadınların aynı zamanda tekkelerinin şeyhleri oldukları söylenir. Anadolu'da başında kadınlar olan başka Bektaşî ocakları da vardır. Tokat'taki "Anşa Bacılılar" buna en güzel örnektir.¹¹ 1900'lü yıllarda Afyon Emirdağ'ın Karacalar köyündeki "Hüseynî" adlı topluluk Zöhre Bacı'ya bağlıdır. Hacı Bektaş dergâhındaki "kutsal emanetler" bir sandık içerisinde "ana-bacı"lar tarafından korunmuşlardır. Bunlardan Güzide Ana, söylediği nefeslerle en çok bilinenler arasındadır. Muhterem hatun, Celal Hatun, Rabia Hatun, Zeynepçik Hatun ve Baş açık ana Kırşehir'de medfundur.¹²

Moğollar 1243 Köseadağ Savaşı'nda Selçukluları yendiklerinde, Anadolu içlerine Kayseri'ye kadar gelmişler, karşılarında Ahi Evren'in kızı olan Fatma Bacı tarafından bu bölgede kurulmuş olan bacı teşkilatını bulmuşlardır. Moğollar, ancak günlerce süren muhasara sonucunda Kayseri'deki bacı teşkilatını dağıtabilmişlerdir.¹³ Aşık Paşazâde'nin, "Tarih-i Âl-i Osman" adlı eserinde "Bâciyân-ı Rûm" tabiri ile uç beyliklerindeki Türkmen kabilelerinin silahlı ve cengâver kadınlarından bahsetmiş olabileceği ihtimalinden söz edilmektedir.¹⁴ XV. asırda Türkiye'ye gelen Fransız elçisi B. dela Broquere, Kahramanmaraş-Elbistan merkezli Dulkadir Beyliğine bağlı 30.000 kadın süvari gördüğünü ve bunların erkek gibi silâh taşıyıp savaştıklarını söyler.¹⁵ Her ne kadar bu savaşçı kadınların akıbetleri konusunda bir bilgiye ulaşılamasa da Kahramanmaraş ve çevresinde olduğu gibi Anadolu'nun diğer bölgelerinde de kutsal kabul edilerek ziyaret yeri haline getirilen "Kadın Ziyaret Yerleri"nin bu dönemde şehit

¹ Ekrem Sarıçioğlu, Din fenomenolojisi (Dinlerin Mahiyeti ve Tezahür Şekilleri) Fakülte Kitabevi, Isparta 2011, s. 214

² Müslüman olan bu Şamanlar, başka sanat erbabı gibi, kendilerine mahsus lonca teşkil etmiş, bunun tüzüğü olarak bir de risale yazmışlardır. Bu risaleye "Risale-i perihan" yahut "Peri hanlık risalesi" adını vermişlerdir. Bu isim, eski Budizmdeki "Burhan" (Buda) adının kitaba uydurulmasından başka bir şey değildir. "Purhan"ı Perihan şekline sokmuş ve gûya böylece İslâmî bir şekil vermişlerdir. Abdulkadir İnan, Makaleler ve İncelemeler, C. I, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara 1987, s. 466-467

³ Nihat Sami Banarlı, Resimli Türk Edebiyatı Tarihi, İstanbul 1971, s. 33

⁴ Kadın hükümdarlar hakkında geniş bilgi için bkz. Bahriye Üçok, İslam Devletlerinde Türk Naibeler ve Kadın Hükümdarlar, Ankara 1993, s. 9 vd.

⁵ Süleyman Demir, Uluslar Arası Ahilik Sempozyumu, Bildiri Kitabı, Kayseri 2011, s. 201 vd.

⁶ Nuri Akbayar, vd. "Bâciyânı Rûm" Türk Dili ve Edebiyatı Ansiklopedisi, C. I, İstanbul 1977, s. 280

⁷ Orhan F. Köprülü, "Bacyan-ı Rum", DİA, C.IV, İstanbul 1991, S. 415

⁸ Ethem Rûhi Fırlı, Türkiye'de Alevilik Bektaşîlik, Ankara 1991, s. 151

⁹ Orhan F. Köprülü, a.g.m., s. 415

¹⁰ Ömer Lütfi Barkan, Kolonizatör Türk Dervişleri, Hamle yay, Basım Yeri?, Basım Tarihi?, s. 52

¹¹ Ali Selçuk, Anşa Bacılı Ocağı, Çizgi Kitabevi, Konya 2017, s. 15 vd

¹² Osman Eğri, Alevi Bektaşî Yolu Hak Muhammed Ali, İstanbul 2011, s. 68-70

¹³ Orhan F. Köprülü, a.g.m., s. 415

¹⁴ Mikail Bayram, "Bacıyan-Rum (Anadolu Bacıları) ve Fatma Bacı" Türkler Ortaçağ, C. 6, Yeni Türkiye Yayınları, Ankara 1999, s. 368

¹⁵ Osman Turan, Türk Cihân Hâkimiyeti Mefkuresi Tarihi, C. I, Boğaziçi Yayınları, İstanbul 1993, s. 130

olan kadın savaşçılara ait olabileceğini düşündürmektedir. Zira söz konusu ziyaret yerlerinde medfun bulunan ve halk tarafından kutsal mekânlar olarak görülen türbe ve yatırlarda yatan kadınların ne zaman yaşadıkları veya vefat ettiklerine dair bir bilgi bulunmamaktadır. Genellikle söz konusu kadın ziyaret yerleri ile ilgili verilen bilgi, bunların bölgenin İslamlaşma ve Türkleşmesi sırasında şehit olan kadınlara ait oldukları yönündedir. Bu topraklarda şehit olan kadınların isimlendirilmesi de bölgelere ve buradaki yaşayanların kadın algısına göre farklılıklar göstermektedir. Mesela Anadolu Türkmen Alevi ve Sünnilerinde şehit ya da veli olduğu düşünülen kimseler Dede-Baba/Ana-Bacı şeklinde isimlendirilirken doğu ve güney doğuda Anadolu bölgesinde kadınlar, Allah dostu oldukları düşünülen Şeyhlerin kız kardeşleri olarak görülmüş ve genellikle “Hatun” şeklinde adlandırılmıştır. Bu çalışmada genellikle kadın ziyaretçilerin çeşitli amaçlarla ziyaret ettikleri ülkemizdeki bu yatır ve türbelerin¹⁶ hangi şehirlerde olduğu ve hangi amaçlar için ziyaret edildikleri konusu üzerinde durulacaktır.

2. KADIN TÜRBE VE YATIRLARI

Anadolu'nun farklı coğrafyalarında bulunan ve insanların çeşitli amaçlar için ziyaret ettikleri türbe ve yatırlar rastgele sıralanmıştır. Türbe ve yatırlar anlatılırken öncelikle hangi il ve ilçe sınırları içerisinde oldukları belirtilmiş daha sonra ilgili mekânların yerleşim yerlerindeki konumları yerel isimleriyle ifade edilmiş ve son olarak ziyarete konu olan mekânların maddi yapısı üzerinde durulmuştur.

3. KIRMIZI EBE TÜRBE

Kırgız Ebe olarak da bilinen Kırmızı Ebe türbesi Kızılcahamam'ın Taşlıca (Taşlı Şeyhler) köyünde küçük bir tepe üzerinde bulunmaktadır. İnanışa göre Kırmızı Ebe'nin de köyün diğer sakinleri gibi Moğol istilası ya da Anadolu'nun Türkleşmesi ve İslamlaşması sırasında bölgeye gelenlerden olduğu sanılmaktadır.

Anlatılanlara göre; Selçuklu Sultanı Alaaddin Keykubat (1220-1237) ordusuyla, şimdiki Başköy yakınlarındaki Rum kalesini fethetmek üzere giderken Gazian-ı Rum veya Horasan erenleri yaşadığı Yabanabat'ın Taşlıca köyünde konaklar. Bu sırada köyün eli silah tutanları başka bir cephede savaşmaktadır. Köylüleri temsilen Bacıyan-ı Rum temsilcilerinden olan Kırmızı Ebe, Selçuklu Sultanı ve ordusunu karşılar. Babası şehit olan oğlunu sırtına, eline de bir bakraç dolusu ayranı alarak askerlerin yanına gider. Ayranı, oradaki taştan yapılma oluğa döker ve elindeki maşrapa ile askerlere ikram etmeye başlar. Askerler ayrandan hem içer hem de yanlarındaki su kaplarını doldururlar. Buna rağmen taş oluktaki ayrandan hiçbir eksilme olmaz. Ebe ısrarla askerlerin ayran almalarını istediğinde onlar, yanlarındaki su kaplarının dolu olduğunu ifade etmek için “Ana dolu” diye karşılık verirler. Bir keramet olgusu içerisinde gerçekleşen bu durum, askerler arasında sevinç ve mutluluk vesilesi olur. Günümüzde Kırmızı Ebe'yi ziyarete gelenler taş oluğu da ziyaret etmektedir.¹⁷

4. EŞATMA ÇALISI

Kahramanmaraş Elbistan'ın Karaelbistan beldesi yolu üzerinde “Mezere mevki”nde bir mezar ziyaretidir. Mezarda Eşatma (Ayşe-Fatma) adında ermiş olduğuna inanılan bir kadın yatmaktadır. Rivayete göre Eşatma, Battal Gazi'nin ordusunda savaşan bir kadın askerdir. Bir küffarın saldırısı sonucunda şehit olmuş ve günümüzdeki mezarına gömülmüştür. Belde halkına göre mezarda bazı geceler ateş yanmaktadır. Anlatıldığına göre bir yıl yöreye öyle çok yağmur yağar ki sonunda Ceyhan Nehri taşar. Selin kendi beldelerine doğru geldiğini gören halk, telaş içerisinde beldeyi terk etmeye başlar. Ancak sel Eşatma'ya kadar ulaştığında o ayağını gelen sele doğru uzatır, su yön değiştirir ve belde kurtulur. Sair zamanlarda da nehrin yakınlarındaki yerleşim yerleri selden zarar görse de onun mezarının olduğu belde zarar görmez.

Afşin-Elbistan eski yolu üzerinde olan Eşatma'nın mezarı başındaki iğde ağacı (çalı) da kutsal kabul edilmekte ve buradan geçen yolcular çeşitli dilekleri tutarak çaput bağlamaktadır. Çocuğu olmayan kadınlar da ziyarete gitmektedir. Dilekleri kabul olan kadınların kız çocukları doğduğunda isimleri Eşatma (Ayşe-Fatma) konulmaktadır. Beldede nüfusa kayıtlı Eşatma adının yaygın olduğu ifade edilmektedir.¹⁸

5. ÇİÇEK ANA

Çiçek Ana, Kırşehir-Çiçekdağı Korkorlu Köyü'nün doğusunda “Yağmur Dede Dağı”nın sekiz on kilometre batısında kendi adıyla anılan dağın zirvesinde bir yatır ziyaret yeridir. Çiçek Ana'nın evliya ve Yağmur Dede'nin kız kardeşi

¹⁶ Türkiye'nin farklı şehirlerindeki ziyaret yerlerinden bir kısmı Peygamber Eşleri (Viran şehir'de Eyüp a.s eşi Rahime Hatun gibi); bir kısmı tarikat şeyhinin eşi (İskilip'de Şeyh Yavsi'nin eşi Sultan Hatun Türbesi); bir kısmı emir, vezir ya da devlet büyüklerinin eşleri (Kemah'da İlhanlı Harbende'nin eşi Tugay Hatun Kümbeti, Amasya merkez ilçede Divitdar Ahmet Paşanın kızı Ehli Hatun Türbesi Tercan Mama Hatun Türbesi, Kahramanmaraş Hatuniye Türbesi, İklim Hatun Türbesi, Kayseri Hunat Hatun Türbesi gibi); bir kısmı ise yakın dönemde yaşayıp ölmüş, ancak halk tarafından kendilerine kerametler atfedilen kadınlara aittir ki Türkiye'nin birçok ilinde bunları görmek mümkündür.

¹⁷ Zeynep Erdem Ağaoğlu, Dini Ziyaret Yerleri ve Halk İnanışları Açısından Kızılcahamam-Çamlıdere, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dinler Tarihi Ana Bilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, Ankara 2009, 33-34

¹⁸ Hamza Karaoğlan, Kahramanmaraş ve Çevresinde Ziyaret Yerleri, Araştırma Yayınları, Ankara 2014, s.161-162

olduğuna inanılmaktadır. Anlatılanlara göre iek Ana, yemek pişirir ve mesafe çok uzak olmasına rağmen yemek hiç soğumadan onu Yağmur Dede'ye getirir birlikte yerlermiş. iek Ana yatırına yağmur duası için gidilmektedir.¹⁹

6. ŐEHİRIBAN

Kahramanmaraş Pazarcık-Seyrantepe köyünün kuzey doğusunda ‘‘Ziyaret Tepesi’’ olarak bilinen tepenin üzerinde bir mezardır. Etrafı briket duvarla çevrili mezarın Şehriban adında evlenmemiş genç bir kıza ait olduğuna ve onun, Hz. Peygamber soyundan geldiği ve burada Şehit düştüğüne inanılmaktadır. evrili alanın içerisinde köy halkı tarafından korumaya alınan ve hiçbir Şekilde zarar verilmeyen dört meşe ağacı bulunmaktadır. Ağaçlara zarar verenin çocuğunun öleceği, hatta ağaca yuvalanmış arıların balının alınmasının bile bir zararla sonuçlanacağı kabul edilmektedir. Şehriban'a Mayıs ayı içerisinde tüm köy halkının katılımıyla bir ziyaret gerçekleştirilmektedir. Gücü yeten her evin bir kurbanlık hayvanla katıldığı ziyarette kurban etiyle yemekler yapılıp sofralar serilmekte ve yemekler topluca yenilmektedir.

Ayrıca Şehriban'a hiç çocuğu olmayanlar ile özellikle çocuğunun kız olmasını isteyen kadınlar gitmektedir. Ziyaretin akabinde kız çocuğu olanlar ismini Şehriban koymaktadır. Burası gelin ve damat adayları tarafından da ziyaret edilmektedir. Köyü dolaşan düğün konvoyu, Şehriban'a uğramakta burada mutlu bir evlilik için dua ve niyazda bulunmakta mezarın başındaki palamut ağacına apat bağlanmaktadır.²⁰

7. HATE SULTAN

Hatçe Sultan yatırı, ankırı merkez Handırı (Dereatı) köyünün en yüksek tepesindedir. Yatırın bulunduğu alan açıktır ve etrafı demir parmaklıklarla çevrilmiş durumdadır. Yöredeki inanişa göre Hatçe Sultan, Hacı Murad-ı Veli'nin annesidir ve Hacı Murad-ı Veli de Şeyh Şaban-ı Veli ve Hacı Bektaş-ı Veli'yle kardeştir. Yatır, başta yağmur duası olmak üzere çeşitli dilek ve istekler için ziyaret edilmektedir.²¹

8. KIRK KIZLAR

Kırk Kızlar, Çorum İskilip ilçe merkezi ‘‘Erenler Tepesi’’ndedir. Anlatılanlara göre İskilip yöresinde kffarla meydana gelen bir savaşta tüm erkekler ölür. Sonrasında kızlar da düşmanla savaşır ancak onlar da tek tek Şehit olurlar. Diğer kızlar arkadaşlarının üstüne düşman eziyet etmesin diye taş yığarlar. En son kalan kız ise kendisini diri diri bu taşların arasına gömer. Günümüzde de Kırk Kızlar, yöre halkı tarafından ziyaret edilir ve su ile yoğrulmuş sac mayası yapılıp yenilir.²²

9. ÖKSÜZ GLL

Bir mezar olan ziyaret yeri, Kahramanmaraş Pazarcık-Karabıyıklı köyünde bir evin avlusundadır. Betonarme bir yapı içerisinde, yerden yarım metre kadar yükseklikte olan sandukanın üzeri yeşil tlbent, ipekli kumaş ve seccadelerle örtülüdür. Duvar kenarlarında minderler ve onun yanında tespihler, pencere önünde ise Kur'an-ı Kerim bulunmaktadır. Kahramanmaraş-Gaziantep eski karayolunun elli metre aşağısında olan bu mezarın hiç evlenmemiş ksz Gll'ye ait olduğu ve onun yakınlardaki diğer ziyaretlerin kız kardeşi olduğuna ve burada kffarla savaşırken kardeşleriyle birlikte Şehit düştüğüne inanılmaktadır. Öksüz Gll'nn mezarı ocuk isteyen, cilt hastalığı olan, kadın hastalıkları gibi dertlerine are arayan kadın ziyaretçiler tarafından ziyaret edilmektedir. Ziyaretçiler buraya Şeker, lokum, bisküvi veya madeni para bırakmaktadır. Tutulan dileğin kabul olup olmayacağını öğrenmek için sandukanın baş tarafındaki mezar taşına, kk taş parçası yapıştırılmaktadır. Dileklerin gerçekleşmesi için Allah'a dua edilmekte ve Gll'ye mum adanmaktadır. Adanan mumlar cuma akşamları veya kandil gecelerine denk getirilmekte ve yakılmaktadır. Mumlar genellikle Gll'ye komşu olan evlere verilmekte ve onlardan akşam olduğunda mumları yakmaları rica edilmektedir. Dileğin kabul olması durumunda ise etli pilav pişirilip komşulara ikram edilmektedir. Karabıyık ve evre köylerde Gll isminin yaygın olduğu bilinmektedir.²³

10. HAZAL ZİYARETİ

Erzurum Hınıs Karaköprü bucağı Yeşilova köyünün Cevizlidere semtindedir. Hazaltepe'nin zirvesinde yan yana yatan iki mezardan birinin Hazal Hatun'a ait olduğuna inanılmaktadır. Etrafı moloz taşlarla çevrili mezarların bir kitabesi yoktur. Mezarlardan biri dört metre uzunlukta diğer i ondan biraz daha uzun gözükmektedir. Anlatılanlara göre Hazal, Seyit Ömer Halil'in kız kardeşidir ve birlikte İslam ordularına katılarak buralara kadar gelmiştir. Anlatılanlara göre Hazal, kendi adını taşıyan tepenin üstünde iken kardeşinin halen yatmakta olduğu Erence Köyü'nde Şehit edildiği haberini aldığında kendisini yerlere atarak tepenin yamacından aşağıya kadar yuvarlanır ve bu sırada şuraya buraya ilişip kalan sa telleri rzđarla dereye doğru sürüklenir ve tutunup kaldıkları yerlerde ceviz ağaçları biter. Diğer bir anlatıya göre ise Hazal, kardeşinin Şehit edildiği haberini aldığında derededir ve bu acı haber

¹⁹ Metin Yurteri, Kırşehir ve çevresinde Ziyaret ve Ziyaret Yerleri zerine Fenomenolojik Morfolojik ve Tipolojik Araştırma, Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, kayseri 1999, s. 22

²⁰ Hamza Karaoğlan, Kahramanmaraş ve çevresinde Ziyaret Yerleri, 181-182

²¹ Bengisu Kolcu, Çankırı Türbeleri, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türk Halkbilimi Anabilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, Ankara 2007, S. 34,99

²² Gülenay Pınarbaşı, Anadolu Efsanelerinde Ermiş Kadın Dindar Kadın, Marmara Sosyal Bilimler Enstitüsü İlahiyat Anabilim Dalı İslam Sanatları ve Tarihi Bilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul 2010, s. 119

²³ Hamza Karaoğlan, Kahramanmaraş ve çevresinde Ziyaret Yerleri, 241-242

üzerine saçlarını yolarak tepeye doğru koşmaya başlar ve yolup attığı saçların tellerinden şimdi o yerde görülen ceviz ağaçları yetişir. Sayılarının iki yüz kadar olduğu söylenen ceviz ağaçları yöre halkı tarafından kutsal kabul edilmektedir. Yörede cevizleri sahiplenme, kurumuş dallarını yakma veya meyvelerinden yemenin cevizleri kurutacağı ya da meyve vermeyeceği inancı hâkimdir.

Hazal'ın, özellikle kutsal gecelerde elinde ışık olduğu halde tepenin zirvesinde görüldüğü söylenmektedir. Burası baş ağrısı, yüz felci olanlar ile bayılma nöbetleri geçirenler tarafından ziyaret edilmektedir. Ziyaretçiler burada iki rekât namaz kılmakta ve kurban kesmektedir. Ayrıca dilek tutularak Hazal'a ait mezarın üzerindeki kurumuş çalı dallarına çaput bağlanmaktadır.²⁴

11. KÜPELİKIZ

Kahramanmaraş merkez Küpelikız köyünün 750 m. güneyinde aynı isimle anılan tepede yer alan bir mezar ziyaretidir. Uzunluğu 3 m. yerden yüksekliği 1,5 m. olan mezar siyah taşlarla örülmüştür. Küpelikız'ın da içerisinde olduğu 5.000 m² alanın etrafı beton duvarlarla çevrilmiştir. Kulaklarında uzun küpeleriyle köylülere gözükken kızın, hiç evlenmediğine inanılmaktadır. Ne zaman yaşadığı ve kimliği konusunda kesin bir bilgi olmasa da onun, Adana yolu üzerinde Malik Ejder tepesinde medfun Hz. Ali'nin ordu komutanı Malik bin Eşter'in kız kardeşi olduğu kabul edilmektedir. Malik Eşter kendi adıyla anılan tepede, kendisi de burada şehit düşmüştür.

Küpelikız'ın bir sahabe olduğunu düşünen yöre halkı onu fert ve aile olarak ziyaret ettiği gibi köy halkının katılımı ile topluca da ziyaret etmektedir. Her yıl Mayıs ayının ilk haftası pazar günü Küpelikız köylüleri, takip eden haftalar içerisinde de her hafta bir başka köy olmak üzere çevre köyler de topluca burasını ziyaret etmektedir. Burada kurban edilecek hayvan henüz anasından doğduğunda "Bu kuzu Küpeli Kız'ındır." denilerek ona adanmakta ve ana ile kuzu ayrılmayarak yavrunun ihtimamla büyümesi temin edilmektedir. Kuzu yeterince büyüdüğünde kurban edilmekte gelenlere ikram edilmektedir. Küpeli kız her türlü dilek ve istek için özellikle kadınlar tarafından sıklıkla ziyaret edilmektedir.²⁵

12. PEYAM HATUN (BADEM HATUN) TÜRBESİ

Urfa Halfeti Balaban Köyü, Badem Hatun Mezrası'nın kuzeyinde tepe üzerinde bir türbe ziyaretidir. Peyam Hatun'a ait mezar bir buçuk metre uzunlukta olup üzeri yeşil ve beyaz renkli örtülerle kapatılmıştır. Türbenin bir kadına ait olduğunu belirtmek için mezar taşına başörtüsü bağlanmıştır. Peyam Hatun'un kimliği ve yaşadığı dönemle ilgili net bir bilgi bulunmazken; onun Suruç İlçesine bağlı, Ziyaret köyünde türbesi olan Şeyh Müslüm'ün kız kardeşi olduğuna ve günümüzde mezarlarının olduğu yerlerde şehit olduklarına inanılmaktadır. Erkeklerin türbesine gelmesini istemediğine inanılan Peyam'ın ziyaretine yalnızca kadınlar gitmektedir.

Yörede türbeye farklı dilek ve istekler için gidilmektedir. Bunlar arasında evlenmek isteyen genç kızlar ağırlığı teşkil ederken çeşitli hastalıklara sahip olanlar burada yatarak şifa aramaya devam etmektedir. Ayrıca buradan alınan ve şifalı olduğuna inanılan toprak, sulandırılıp hastaya içirilmekte ağrıyan yerlerine sürülerek ya da yedirilerek şifa aranmaktadır. Bunun yanında sütleri azalan koyun ya da büyük baş hayvanların türbenin etrafında yedi defa döndürülmesiyle sütlerinin çoğalacağına inanılmaktadır.²⁶

13. MÜSLÜMAN ANA

Bolvadin şehri ve Kalesi fethedilirken gazilere su ve ayran dağıttığına inanılan Müslüman Ana, aynı savaşta şehit düşmüştür. Sonrasında Ana'nın ayran dağıttığı yere türbesi yapılmıştır. O türbeden geriye sadece tek mermer sütun kalmıştır. Müslüman Ana'nın, günümüzdeki mezarı taşlarla çevrilmiş olup Müslümanlı mahallesindedir. Mezarın üzerinde bodur çalılar yanında yaban gülleri de bulunmaktadır. Burası çocuğu olmayan kadınlar tarafından ziyaret edilmektedir. Kadınlar buraya gelmeden önce abdest alır ve Ana'ya ulaşınca kadar yolda sadakalar dağıtır, ulaştığında ise mezarın etrafında üç kere döner ve bu sırada üç ihlas ve bir Fatiha okur, ayrıca iki rekât namaz kılar. Dileğinin kabul olmasından sonra horoz ve koyun keserek yemek yapılarak burada bulunanlara ikram edilir.²⁷

14. KIZLAR KALESİ

Kahramanmaraş Elbistan'ın Karaelbistan beldesi Mekân ziyaretinin yüz elli metre aşağısında, Ekinözü ilçesine giden eski yol üzerinde bir mağara ziyaretidir. En fazla üç kişinin sığabileceği genişlikte olan mağara kutsal kabul edilmektedir. Anlatılanlara göre mağara Hz. Fâtıma için bir süre barınak olmuştur. O, bu mağarada hamur yoğurmuş, ekmek yapmıştır. Mağaranın iç kaya duvarında bulunan iki elin parmakları adedince izin de Hz. Fâtıma'ya ait olduğu düşünülmektedir. Mağaranın zemininde ise ayağının izi bulunmaktadır. İnanmaya göre Fadime Ana (Hz. Fâtıma) namaz kıldığı sırada tahiyata oturduğunda sağ ayağının ve kaval kemiğinin geldiği yerdeki taş oyulmuştur.

²⁴ Bilge Seyidoğlu, Erzurum Efsaneleri, Dergâh Yayınları, İstanbul 2005, s. 51-53

²⁵ Hamza Karaoğlan, Kahramanmaraş ve Çevresinde Ziyaret Yerleri, s. 92-93

²⁶ Bünyamin Borazan, Şanlıurfa ve Çevresinde Ziyaret ve Ziyaret Yerleri, Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Kahramanmaraş 2005, s. 60-61

²⁷ Münevver Karanfil Güldemir, Afyon-Bolvadin ve Çevresi Halk İnanışları ve Uygulamaları, Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Felsefe ve Din Bilimleri Anabilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, İzmir 2008, s. 48,102

Kızlar Kalesi Mağarası, daha çok kadınlar tarafından ziyaret edilmektedir. Mağara bahtı bağlanan genç kızlar, sevdiği ile evlenmek isteyenler ve çocuğu olmayan kadınların sıklıkla ziyaret ettikleri bir mekândır. Ziyaretçiler, Fadime Ana'nın (Hz. Fâtıma) namaz kıldığı kabul edilen yerde namaz kılmakta ve bunu yaparken ayaklarının Fadime Ana'nın ayak bastığı yere gelecek biçimde olmasına gayret göstermektedir. Ayrıca duvarın yüzeyindeki Fadime Ana'nın elinin izleri üzerinde kendi ellerini bir süre tutmakta sonra da onu yüzlerine ve vücutlarında ağrıyan yerlerine sürmektedir. Mağaraya ayrıca kırk bastığına inanılan çocuklar da götürülmektedir. Bu çocuklar, mağaranın içerisinde bir süre uyutulmakta sonra da mağaranın içerisinde üç kere dolaştırılmaktadır. Böylece kırk basmasının geçeceği düşünülmektedir. Çocuğu olmayan kadınlar, ziyaretin akabinde bir kız çocuğuna sahip olurlarsa adını Fadime koymaktadır. Yörede Fadime adının yaygın olduğu belirtilmektedir.²⁸

15. ÖLÇEN EBE YATIRI

İlçeye uzaklığı yirmi beş kilometre olan Yatır, Antalya Gazipaşa Yenigüney Mahallesi, "Ölçen Deresi" meydanındadır. Yatırın etrafı taşlarla çevrilmiş ve hemen başucunda büyük bir çam ağacı bulunmaktadır. Ebe'nin kimliği ya da ne zaman yaşadığı konusunda bir bilgi olmasa da onun ermiş ve şehitlerden biri olduğu kabul edilmektedir. Ölçen Ebe Yatır, çocuğu olmayan kadınların sık sık ziyaret ettiği yerlerden birisidir. Çocuğu olmayan kadınlar, yatırın etrafında yedi defa dönerek dua etmekte arkasında da yatırın hemen yanındaki ağaca çaput bağlamaktadır. Sonra da tavuk keserek dağıtmaktadır. Duası kabul olduğunda da yine aynı yerde küçükbaş ya da büyükbaş bir hayvan getirilerek kesilmekte ve bununla yapılan yemekler çevredeki insanlara ikram edilmektedir.²⁹

16. TÛLİCE HANIM

Çorum Mecitözü'nün Söğütyolu, (Zenun, Danun) Köyü'nde bulunan Zenun Dede'nin bulunduğu tepenin karşısında olan tepelik alandır. Tülice Hanım'ın Zenun Dede'nin eşi olduğuna inanılmaktadır. Anlatılanlara göre Cuma akşamları Zenun Dede'nin Tülice Hanım'a, onun da Dede'ye ziyarete gittiğine inanılmaktadır. Bu yatırların tarihi ve kim oldukları ile ilgili söylenceler dışında net bir kayıt bulunmamaktadır. Yatırlar ve yakınlarıdaki ağaçlar yöre halkı tarafından kutsal kabul edilmekte ve farklı amaçlar için ziyaret edilerek madeni para bırakılmaktadır. Anlatılanlara göre buradaki şimşir ağaçlar başka bir yere götürüldüğünde kendiliğinden yanarak yok olmaktadır. Hatta kuruyan şimşir ağacı kesilip camiye getirildiğinde kendi kendine yanmış ve ertesi gün sabah bakıldığında geriye bir şey kalmamıştır.³⁰

17. BACIM SULTAN

Bacım Sultan'ın türbesi Ankara Nallıhan'ın Tekke Köyünde, çevreye hâkim bir mevkide olup yörenin en yüksek tepesi üzerinde etrafı ağaçlarla çevrili bir ziyaret ve adak yeridir. Bir kitabesi olmamasına rağmen Bacım Sultan'ın, Taptuk Emre'nin kızı olduğuna inanılmaktadır. Bacım Sultan Türbesi'nde tek çatının altında Sultan'ın dışında üç ayrı oda vardır. Kapıdan girildiğinde üç hizmetçi kabri, sağdaki odada dört erkek, soldaki odada üç kadın, olmak üzere toplam on kişi yatmaktadır. Yörede herkesin bildiği ve anlattığı menkıbeye göre "Bacım Sultan, Hamza Sultan'ın oğlu Ulvi Sultan'a gelin giderken yolda, erenler mevkiinde onu kaybederler. Sonra dönüp babası Taptuk Emre'ye durumu anlatırlar. O da "Gidin, gelin orada, yeredir." der. Geldiklerinde Sultan'ın bir ardıç ağacına dayanmış olduğunu görürler. Sultan, kocası olacak kişi için, ben buraya kadar geldim, o da buraya kadar gelsin, der ve böylece evlenir buluştuıkları yerde kalırlar ve zaman içerisinde orası bir köy haline gelir. Bacım Sultan oradan gelip geçenlerin yemesi, içmesi, barınması için odalar yaptırdığından köyün de adı Tekke olur."

Bacım Sultan'ın türbesinin iki yüz metre kadar aşağısında olan tuzlu su kuyusu da kutsal kabul edilmektedir. Anlatılanlara göre Bacım Sultan hamur yoğururken ona, babasının geldiği haber verilir. Bunun üzerine Sultan sevinçle fırlayıp tarlalara doğru koşmaya başlar. Bu sırada elinin hamurlu olduğunu gördüğünde babasına karşı saygısızlık olacağını düşündüğü için birden diz çöker ve toprağa eğilip: "Çık ya mübarek" diye Allah'a dua ettiğinde hemen oradan su çıkar ve Bacım Sultan da ellerini yıkar ve babasını karşılar. Kuyunun suyunun bundan dolayı tuzlu olduğuna inanılır.³¹

Bacım Sultan türbesine Ankara ve çevresi yanında Bolu, Eskişehir gibi yakın illerden de ziyaretçiler gelmektedir. Burası özellikle akıl ve ruh hastalığı olanlar, kara sevdaya tutulanlar, çocuğu olmayan kadınlar tarafından ziyaret edilmektedir. Gelen kadın ziyaretçiler, türbenin içerisinde yedi defa dolandıktan sonra türbe odasında bulunan Bacım Sultan'ın baş kısmını öpmekte ve sonra da iki rekât namaz kılmaktadır. Erkekler kadınların mezarlarının olduğu odaya, aynı şekilde kadınlar da erkeklerin olduğu odaya girmemektedir. Erkekler erkeği, kadınlar ise kadınları

²⁸ Hamza Karaoğlan, Kahramanmaraş ve Çevresinde Ziyaret Yerleri, s. 324

²⁹ Mustafa Şaban Merdin, Doğu Antalya Yöresindeki Belli Yerlere Bağlı Ziyaret ve Adak Yerleri Üzerine Bir İnceleme, Süleyman Demirel Üniversitesi Türk Dili Ve Edebiyatı Bölümü, Yüksek lisans Tezi, Isparta 2016, s.92-93

³⁰ Yakup İlhan, Mecitözü İlçe Merkezi ve Çevresinde Dini Ziyaret Yerleri, Hitit Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Felsefe ve Din Bilimleri, Yüksek Lisans Tezi, Çorum 2019, s. 34-35

³¹ Cahit Öztelli, Yunus Emre ve Şikâri Tarihi, Türk Dili, XIV, 165, 1 Haziran 1965. S. 618-621

ziyaret ederek dilek ve adakta bulunmaktadır. Dilekleri kabul olan ziyaretçiler Bacım Sultan'a yeniden gelerek koyun, keçi ya da büyükbaş bir hayvan kurban edilerek yakınlardaki köylülere dağıtılmaktadır.³²

18. FADIME ANA'NIN TANDIRI

Kahramanmaraş Elbistan-Kalealtı köyünde Balıklı Göl'ün 100 m. doğusundadır. Göl suyunun geldiği düşünülen istikamette dağın batı eteğinde yöre halkı tarafından "Fadime Ana'mızın (Hz. Fatıma) Tandırı" olarak bilinen ve tahminen 7 m² kadar olan ve yapılı gibi gözükten düzgün taşlar bulunmaktadır. Bu taşlar arasında derinliği 1 m. olan (düzgün bir oyuk halindeki) taş, Fadime Ana'nın ateş yaktığı tandır olarak bilinmektedir. Tandırın doğusundaki izlerin ise Fadime Ana'ya ait olduğu söylenmektedir. Tandırın yan tarafında üstünde üç hamur yumağı bulunan ekmek tahtası, onun yanı başında ise Fadime Ana'ya ait olduğu düşünülen 1 m. uzunluğunda evirgeç şeklinde bir taş çıkıntısı bulunmaktadır.

Tandırın birkaç metre güneyinde pürüzsüz beyaz kayalara ise "Fadime Ananın Tarhana Serdiği Kayalar" denilmektedir. Kayalar üzerine tarhana serilmesinden dolayı beyazladığı görüşü hâkimdir. Halk arasında "Derma otu" olarak bilinen otun, bölgede yalnızca tandırın çevresinde yetiştiği, toplanan otun söz konusu tandırda yakılıp yaraya sürülmesiyle yaraların iyileşeceği düşünülmektedir. Köyden kadınlar ve gençler, sıklıkla tandıra gidip dilek tutmakta ve başta ekmek tahtası olmak üzere Fadime Ana'yla ilgili olan yerleri süpürüp temizlemektedir. Bunu yaparken yaşlıların gençlere: "Fadime Anamızın elleri ve ayakları değmiştir; buraları kirletmeyin; buraları temiz tutun." şeklinde tembihatta bulunulduğu anlatılmaktadır.³³

19. ŞİH ZELİHA

Şih Zeliha Türbesi, Hatay Arsuz Avcıarsuyu Köyü'nde "Bayraktepe" adında bir tepenin üzerinde bir türbe ziyaretidir. Patika bir yolla ulaşılan türbe kare planlı olup üstü kubbe ile örtülüdür. Türbenin içerisinde bir insan boyunu aşan büyüklükte bir mezar bulunmaktadır. Etrafına ise buhur kâseleri, zeytinyağı şişeleri ve şifa taşları yer almaktadır. Hakkında yeterince bilgi olmasa da Şih Zeliha'nın yörede yaşamış evliya bir kadın olduğu yönündedir. Ayrıca onun, Arpagedik Köyünde türbesi bulunan Şeyh Abdullah el-Muğavre'nin kardeş olduğuna inanılmaktadır. Türbe hastalar ve dilekleri olanlar tarafından ziyaret edilmektedir.³⁴

20. FATMA ZİYARETI

Fatma mezar ziyaret yeri, Hatay Kırıkhan'ın Kaletepe Köyü'nün yakınında yüksek bir tepenin üzerindedir. Burada yatan kişinin kim olduğu bilinmemekle beraber onun Hz. Peygamberin kızı Hz. Fatıma olduğuna ve burasının kutsallığına inanılmaktadır. Yöre halkı sütlerin çoğalması, doğan yavruların ölmemesi ve çoğalması için bahar aylarında sürülerini (koyun, keçi, inek) buraya getirmekte ve mezarın etrafında yedi defa dolaştırmaktadır. Akabinde sürüden bir koyun kesilerek köydeki fakir ailelere dağıtılmaktadır. Yatırda kan akıtmayanların başlarına türlü musibetlerin geleceğine inanılmaktadır. Sabah geline ziyaret yerinde dört rekat namaz kılınp dua edilmektedir.³⁵

21. ARİFE ANA TÜRBESİ

Arife Ana Türbesi, Yozgat Yerköy Yukarı Elmahacı Köyünün 1 km. güney doğusunda "Ziyaret Tepesi" denilen tepenin üzerindedir. İki binli tarihlerin başında Mermerden yaptırılan Türbenin tarihi geçmişi ile ilgili bir bilgi bulunmamakla beraber onun, Yerköy Kaplıcası'nı çıkaran pir olduğu söylenerek ziyaret edilmektedir. Türbenin mezar taşı üzerinde, babasının Veysel Karani, annesinin Sultan Ana, soyunun ise Ehl-i Beytten geldiği yazılıdır. Türbesinde genellikle ışık yandığını görenler olduğu söylenmektedir. Türbe genellikle çevre köylerin de katılımıyla bahar aylarında topluca ziyaret edilmekte ve burada adaklar yerine getirilmektedir. Türbenin etrafındaki ağaçlar kutsal sayıldığından onlara dokunulmamaktadır.³⁶

22. PİR HÜSNIYE ANA

Pir Hüsnüye Ana, Yozgat'ın Tayip köyünün batısında "Höyük Tepesi"nin üzerindedir. Hüsnüye Ana'nın IV. asırda Yemen'den gelip buraya yerleşen Şah Hüseyin'in torunu Ali Asker'in kızı olduğu söylenmektedir. Ana'nın mezarının etrafı demir parmaklıkla çevrilmiştir. Ancak mezarın da içerisinde yer aldığı kutsal alan yirmi beş dönüm kadar olup etrafı tel örgülerle çevrilmiştir. Yatıra olan saygı nedeniyle köy halkı, hayvanlarını burada olatmamakta ve alana girmelerine izin vermemektedir. Ayrıca bu ziyaret yerinin bulunduğu alandan, gerek o köyde yaşayanlar gerekse çevreden gelen diğer ziyaretçilerin herhangi bir ağaç parçası, hatta bir çöp dahi olsa dışarı çıkaramadıkları veya evlerine götüremedikleri nakledilmiştir. Aksi durumda Pir Hüsnüye Ana'nın ilgili şahsı rüyasında rahatsız ettiği ve götürdüğü şeyi geri getirmek zorunda kaldığı anlatılmaktadır.

³² Hikmet Tanyu, Türkiye'de Adak ve Adak Yerleri, Elips Kitap, Ankara 2007, 156-162

³³ Hamza Karaoğlan, Kahramanmaraş ve Çevresinde Ziyaret Yerleri, s. 336-337

³⁴ Zeynep Gül Küçük, Ziyaret Fenomeni Açısından Hatay Ve Çevresi Örneği, Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Felsefe Ve Din Bilimleri Ana Bilim Dalı, Doktora Tezi, Adana 2016, s.192

³⁵ Zeynep Gül Küçük, Ziyaret Fenomeni Açısından Hatay Ve Çevresi Örneği, s.193 Ebubekir Koçaker, Yozgat Yöresindeki Ziyaret Yerleri İle İlgili Bir İnceleme, Cumhuriyet Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Sivas 2004, s.151-152

³⁶ Ebubekir Koçaker, Yozgat Yöresindeki Ziyaret Yerleri İle İlgili Bir İnceleme, Cumhuriyet Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Sivas 2004, s.151-152

Pir Hüsniye Ana'ya elinde siğil bulunan kişiler gelmekte kutsal alanın içerisindeki bir ağacı kırıyor ancak onu koparmayıp dalında kalmasını sağlıyorlar. Kırılan ağaç dalı kurduğunda siğilinde kuruyacağı kabul edilmektedir. Pir Hüsniye Ana'ya yağmur duası için de gidilmektedir. Bu amaçla gidildiğinde yatırın yanında kurban kesildiği ve halka namazı kılındığı anlatılmaktadır.³⁷

23. ŞİH ŞEHRİBAN NİNE TÜRBESİ

Bolu Dörtdivan'ın Çalköy kasabası merkezinde yer alan bir türbe ziyaret yeridir. Ahşap bir kapıdan girilen türbenin içerisinde tek bir mezar, gelen ziyaretçilerin namaz kılması için de küçük bir alan bulunmaktadır. Türbe girişine asılan tabelada Şehriban Nine'nin on yedinci yüzyılda yaşadığı sanılan Ümmî Kemal ile Himmet Dede'nin ablaları olduğu yazılıdır. Diğer kardeşleri gibi Nine'nin de evliya olduğu ve ziyaretlerine gelenleri boş çevirmeyeceğine inanılmaktadır.

Şehriban Nine daha çok bayram arifeleri ve bayram sabahlarında köy halkının katılımıyla topluca ziyaret edilmektedir. Askere gidecek gençler de gitmeden önce Nine'yi ziyaret edip dua etmektedir. Ayrıca burası çocuğu olmayan kadınlar ile epilepsi hastaları, uykusuzluk vb gibi hastalıkları olanlar tarafından da ziyaret edilmektedir.³⁸

24. EMETİ NİNE TÜRBESİ

Emeti Nine Türbesi Bolu Göynük'ün Arıkçayırı Köyü'nde küçük bir tepenin üzerinde yer almaktadır. Üzeri kapalı olan türbenin içerisinde Nine'ye ait olduğu söylenen bir sanduka bulunmaktadır. Emeti'nin tarihi kişiliği hakkında herhangi bir bilgi bulunmamaktadır. Ancak onun geyiklere binerek yörede yaşayan diğer erenlere gittiği, geyiklerle dolaştığı ve onların sütünü sağdığı ile ilgili menkıbeler anlatılmaktadır. Yöre halkına göre bölgedeki her tepede bir eren yatmakta ve yöre bu erenler tarafından korunmaktadır. Dolayısıyla buralarda uygunsuz davranışta bulunmak, özellikle de koruyucusu erenler olan ormanlardaki geyikleri avlamanın yasak olduğu anlatılmaktadır.

Yörede bolluk bereket anlamında kullanılan bir sözcük olan "Emeti" isminin medfunun bir özelliği olarak kabul edildiğinden ziyaretçiler de daha çok hanelerinde bolluk bereket olması düşüncesiyle ziyaret etmektedir.³⁹

25. MERYEM TÜRBESİ

Aydın ili, Bozdoğan ilçesi, Olukbaşı köyünde bir tepenin üzerindedir. Ne zaman yaşadığı ve gerçekte kim olduğu fazlaca bilinmese de Meryem'in sol göğsünden yaralanarak şehit olduğuna inanılmaktadır. Meryem türbesi çeşitli istekler özellikle çocuk dileği için ziyaret edilir. Köyden askere giden gençler öncelikle Meryem türbesini ziyaret etmektedir. Meryem'in türbesine zarar verenlerin rüyasına girerek onları ikaz ettiğine inanılır.⁴⁰

26. SİTTİ ZEYNEP TÜRBESİ

Türbe, Antalya-Alanya çarşısı mahallesi Kale Yamaç mevki Kuyularönü Camisi'nin batı yakasında "Kale Yamacı" denilen yerdedir. Türbenin iki kubbesi ve iki odası bulunmaktadır. Odalardan biri mescit olarak kullanılırken diğeri Sitti Zeynep'e aittir. Burada Zeynep'e ait olduğuna inanılan uzun ve geniş bir sanduka yer almaktadır. Sitti Zeynep'in gerçekte kim olduğu, ne zaman yaşadığı ve nasıl vefat ettiği bilinmese de onun Peygamber'in torunu Hz. Hüseyin'in torunlarından olduğu ve Alanya'yı koruduğuna inanılmaktadır. Diğer bir inanışa göre o, ya bir evliyanın kızı, ya da Alanya'ya gelen altı evliyanın sonuncusudur. Diğer erkek evliyadan ikisinin Konya Bozkır ilçesinde olduğu, Seydi Mahmut, Musa Kazım, Mahmut Yusuf Nârâbî'nin ise Alanya'da medfun olduğu söylenmektedir. Burası ruhsal hastalıkları olan ve çocuk dileyen aileler tarafından ziyaret edilmektedir. Türbeyi gelenler ona dua eder ve şefaht dilerler.⁴¹

27. ÇIFTE SULTANLAR TÜRBESİ

Türbe İstanbul Fatih'te Ali Fakih Mahallesi Koca Mustafa caddesindedir. Türbede Hz. Hüseyin'in kızları Fatma ve Sakine hanımların yattığına inanılmaktadır.⁴² Anlatılanlara göre Çifte Sultanlar, Emevîlerin zulmüne daha fazla tahammül edemeyerek memleketlerini terk etmeye karar verirler. O sırada İstanbul'u fethetmek için yola çıkan bir orduya katılırlar ve fetihten sonra bugün türbelerinin bulunduğu mekânda yaşamaya başlarlar. Dönemin tekfuru bu iki sultanı iki oğluna almak ister ve onlara cevap vermeleri için kırk gün süre tanır. Sultanlar ise bu işe râzı olmaz ve bu süre içerisinde ruhlarını kabzetmesi için Allah'a yakarır ve sürenin sonunda duaları kabul olur ve günümüzdeki mezarlarına defnedilirler. Diğer bir anlatıya göre ise onlar, Kerbelâ Savaşı'ndan sonra esir düşerler, köle pazarında satılarak İstanbul'a kadar gelirler. Sonra onların İslam büyüklerinin kızları olduğu anlaşılır ve manastıra konurlar.

³⁷ Ebubekir Koçaker, Yozgat Yöresindeki Ziyaret Yerleri İle İlgili Bir İnceleme, s. 48-49

³⁸ Haktan Kaplan, Bolu ve Düzce Halk Kültüründe Türbeler ve Ziyaret Yerleri, Necmettin Erbakan Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türk Dili Ve Edebiyatı Ana Bilim Dalı, Doktora Tezi, Konya-2021, S. 249

³⁹ Haktan Kaplan, Bolu ve Düzce Halk Kültüründe Türbeler ve Ziyaret Yerleri, s. 262

⁴⁰ Yaşar Kalafat, Anadolu'da Ulu Kadın Kişiler ve Halk İnançları" Hacı Bektaş Veli Araştırma Dergisi, 2004/32 s. 42

⁴¹ Mustafa Şaban Merdin, Doğu Antalya Yöresindeki Belli Yerlere Bağlı Ziyaret ve Adak Yerleri Üzerine Bir İnceleme, Süleyman Demirel Üniversitesi Türk Dili Ve Edebiyatı Bölümü, Yüksek lisans Tezi, Isparta 2016, s. 74; Kalafat, Anadolu'da Ulu Kadın Kişiler ve Halk İnançları, s. 42

⁴² Yaşar Kalafat, "Anadolu'da Ulu Kadın Kişiler ve Halk İnançları" s.46

İmparatorun kızı Katerina'nın Müslüman olmasını sağlayan bacılar vefat ettiklerinde aynı yere gömülürler. Türbenin, İstanbul'da farklı amaçlar için en fazla ziyaret edilen yerler arasında olduğu belirtilmiştir.⁴³

28. SEYDİYYE HANIM

Seydiyye Hanım, Hz. Peygamber soyundan olduğu kabul edilen Seyyid Kasım'ın kız kardeşidir. Diğer kardeşleri ise Harput'ta medfun Hasan Baba ve Osman Baba'dır. Seyyid Kasım'ın türbesi Elazığ merkez ilçe Hüseyin Mahallesinde kendi adıyla anılan sokaktadır. Anlatılanlara göre Kasım gayr-ı Müslimlerle savaşırken şehit düşmüştür. Aynı savaşta Seydiyye Hanım da vardır. O da düşmanla savaşırken düşman tarafından sıkıştırılır. Düşman eline düşmemek için dua eden Seydiyye Hanım, şimdiki Seyyid Kasım'ın türbesinin alt tarafında, "Ziyaret Kayalığı" adı verilen yerde bir duman halinde kaybolur. Halk arasında "Çamaşırhane" olarak da isimlendirilen Seydiyye'nin kaybolduğu yerdeki çeşme suyu ve kayalık yöre halkı tarafından kutsal kabul edilmektedir. Oldukça berrak, tatlı ve soğuk olan suya zemzem karıştığı ve suyun sekizde birinin zemzem olduğuna inanılmaktadır. Burası genellikle ağır hastalığı olanlar tarafından ziyaret edilmektedir. Gelen hastalar, tıpkı zemzem içerken olduğu gibi ayakta durur, kibleye döner ve sudan üç avuç içerek şifa dilerler. Ayrıca bu şifalı suyun iç hastalıkları giderdiğine, ölüm döşeginde olan hastalar içtiğinde ise ruhlarını kolay teslim edeceklerine inanılmaktadır.⁴⁴

29. KARYAĞDI HATUN TÜRBESİ

Üzeri kubbe ile örtülü türbe, Ankara'nın Ulus semtinde işlek bir cadde üzerinde bir sokağın başında yer almaktadır. Türbenin bulunduğu geniş sokak işyerlerinin arasında kalmıştır. Türbenin bulunduğu alan yol seviyesinden biraz daha aşağıda olduğu için birkaç merdivenle inilmektedir. Önceden bakımsız olduğu söylenen türbenin Vakıflar Genel Müdürlüğü ve belediye işbirliği ile çevre düzenlemesi yapıldığı ve bakımlı bir görünüm arz ettiği belirtilmektedir.⁴⁵ Kitabesinde türbenin (H. 985) 1577 yılında yapıldığı yazılmaktadır. Kapısı üzerindeki Türkçe kitabe "Gülü Nazikter" yazısından türbede yatanın bir kadın olduğu anlaşılmaktadır. Karyağdı Hatun hakkında yazılı kaynaklarda bir bilgiye rastlanmasa da onun duaları kabul olan genç bir kadın olduğuna inanılmaktadır. Türbedarın anlattığına göre o, "Bir sevgi ile gelin olmuş, çok güzel ve faziletli bir kızmış, hamile kalıp aşerdiği zaman kar yemek ister, ancak bu sırada aylardan Ağustosur ve Ankara'nın en sıcak ayıdır ve dağlarda da kar yoktur. Gelin bir gece bahçeye çıkıp Tanrı'dan kar muradında bulunur. Bu dileği kabul edilir, kar yağmaya başlar. Gelin avuç avuç kar yer. Gün ağardığında şehir halkı hayret eder. Bu gelinin dileğinin kabul olduğu her yana yayılır. Fakat hamile gelin hastalanır ve ölür. Yaşlı türbedar, türbe hakkında ayrıca şu bilgiyi vermiştir: "Türbenin üstüne her gece cemî cümlelerin derin uykuya vardığı saatlerde bir şey yağar, kar mı yağar, nur mu yağar bilmem artık, yere değmeden kaybolur gider."⁴⁶

Anadolu'nun genelinde kadın şehit, eren ve evliyalara ait türbeleri daha çok kadınların ziyaret ettikleri gibi Karyağdı Hatun türbesini de genellikle kadınlar ziyaret etmektedir. Daha çok Perşembe, Cuma ve kandil günlerinde ziyaret edilen türbeye çocuğu olmayan genç gelinler, evlenme çağına gelmiş kızlar, sıkıntı ve hastalıklarından kurtulmak isteyenler, sınavlara girmek isteyenler ile dertli ve çileli analar rağbet etmektedir. Burada dilekte bulunanlar şeker, bisküvi, tatlı gibi şeyler getirmekte ve burada bulunanlara dağıtmaktadır. Önceleri türbenin penceresi önünde mum yakma, çaput bağlama gibi uygulamaların olduğu bilinse de günümüzde bu türden uygulamalara rastlanılmamaktadır.⁴⁷

30. FADİME ANANIN TANDIRI

Kahramanmaraş Afşin-Eshab-ı Kefh külliyesi içerisinde, mağaranın 200 m. kadar batısında bulunmaktadır. Bir metre derinliğe ve yarım metre ağız genişliğine sahip ve kendiliğinden oyuk olduğu anlaşılan taş, "Fadime Anamızın (Hz. Fatıma) Tandırı" diye isimlendirilmektedir. Tandırın yanı başında düz kayanın üzerindeki iki taş oyuğun onun dizlerini koymasıyla oluşan izler, aynı kayanın üzerindeki oklava, evirgeç ve hamur yumağı şeklindeki kaya oluşumlarının da onun ekmek yapmakta kullandığı malzemeler olduğuna inanılmaktadır. Rivayete göre Hz. Fatıma Eshab-ı Kefh'e kadar gelmiş, tandırda ekmek yapmış ve Yedilere ikram etmiştir.

Eshab-ı Kefh'te uzun yıllar bekçilik yapan kişinin anlattığına göre, burayı ziyarete gelenler "Bir de Fadime Anamızın makamını ziyaret edelim." der ve Fadime Ana'nın tandırını da ziyaret ederler. Ziyaretçiler Fadime Ana'nın oturduğu düşünülen yere oturup onun dizlerini koyduğu yere kendi dizlerini koyar, başta hamur yumağı olmak üzere Fadime Ana tarafından kullanıldığı düşünülen eşyalara elleriyle dokunur sonra da ellerini, yüzlerine

⁴³ Gülenay Pınarbaşı, Anadolu Efsanelerinde Ermiş Kadın Dindar Kadın, Marmara Sosyal Bilimler Enstitüsü İlahiyat Anabilim Dalı İslam Sanatları ve Tarihi Bilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul 2010, 97-98

⁴⁴ Abdulkadir Kıyak, Elazığ ve Yöresinde Ziyaret Fenomeni Üzerine Bir Din Bilimi Araştırması, Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, Kayseri 2010, s. 106

⁴⁵ Serife Akıncı, Dini Ziyaret Yerleri açısından Ankara, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Felsefe ve Din Bilimleri, Yüksek Lisans Tezi, Ankara 2008, s. 109- 112

⁴⁶ Hikmet Tanyu, "Ankara'da Adakla İlgili Sözler ve Adaklar", Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi, C.IX, Ankara 1961, s. 171

⁴⁷ Serife Akıncı, Dini Ziyaret Yerleri açısından Ankara, s. 112

veya ağrıyan yerlerine sürerler. Ziyaretçilerden bazıları da burada iki rekât namaz kılıp dileklerinin gerçekleşmesi için dua ederler.⁴⁸

31. CENNET ANA

Cennet Ana'nın Makamı, Dörtüol "Ziraat Bahçesi"nin içinde bulunmaktadır. Cennet Ananın Karabıyık Dede ve Murtaza Dedenin kız kardeşleri olduğuna inanılmaktadır. Rivayete göre Dörtüol Fransızlar tarafından işgal edilince askerler evleri yağmalamaya başlar. Bir gurup Fransız askeri de genç ve güzel bir kız olan Cennet Ananın peşine düşerler. Cennet Ana "Allah'ım düşmanın eline düşmektense yer yarılınsın da içine gireyim, kaybolayım" diye dua eder. Allah o anda duasını kabul eder ve yer yarılar. Cennet ana tam da günümüzde ağaçların olduğu noktada yarılan yere girer ve gözden kaybolur. Askerler onu ararlar ancak bulamazlar. Olay halk arasında duyulduğunda Cennet Ana'nın ermiş bir kişi olduğu anlaşılır. Yöre halkı Cennet Ana'nın kaybolduğu yeri kutsal mekân olarak görmektedir. Önceleri hastaların bir süre yatırıldığı küçük bir oda olduğu, ancak burayı alan kişi tarafından yıktırıldığı anlatılmaktadır. Burada bulunan iki büyük ağaç kutsal kabul edilmekte ve ziyaret edilmektedir. Etrafı briket duvarla çevrili olan ağaçlar çocuğu olmayan kadınlar tarafından ziyaret edilmektedir. Bu amaçla gelen kadınlar burada dua etmekte ve çevrili alanın içerisine bezden bebek ve beşik maketleri koymaktadır.⁴⁹

32. SUKAYASI

Kahramanmaraş Ekinözü-Maarif Mahallesi sınırları içerisindedir. Salavan Dağı'nın ilçeye bakan batı kısmında "Ağ Toprak" olarak bilinen yerin üzerinde bir mağara ziyaretidir. Yediler veya Üçlerin yaşadığına inanılan mağaraya giriş batıdaki dar bir delikten sağlanmaktadır. İnanışa göre Fadime Ana (Hz. Fâtıma) da mağarada bir süre kalmıştır. O geldiğinde ikinci namazının da vakti girer, abdest almak için çevrede su arar ancak yakınarda su bulamaz. Yeniden mağaraya dönen Fadime Ana, teyemmümlerle abdest almak ister. Bunun için kollarını sıvar ve ellerini mağaranın temiz duvarına sürer. Dokunduğu mağara duvarında parmaklarının izi çıkar ve aynı anda da izlerden su sızmaya başlar, ayağını bastığı mağaranın zemininde ise Fadime Ananın iki ayak parmakları ve topuğunun izi çıkar. İçerisi havuz şeklinde olan küçük kaya parçası ile içerisinde toplanan su yöre halkı tarafından kutsal kabul edilmekte ve içilmesi dışında başka amaçlar için kullanılmamaktadır. Üzerinden alınmakla tükenmeyeceği söylenen suya temiz olanların dokunmaları, erkek ve kadınların namaza mani hallerinde iken suya dokunmamaları gerektiğine inanılmaktadır. Nitekim köyden birisi buradaki su ile gusül abdesti aldığı anda o yıl su kuruyuverir. Sonra Allah dostu olarak bilinen kişilerin dua etmesiyle yeniden sızmaya başlar. Sukayası Mağarasına abdestsiz gidilmemesi gerektiğine inanılır. Zira bu durumdaki kimselerin mağara kapısından içeri geçemeyeceklerine, geçseler bile kapının onları sıkacağına inanılmaktadır. Taşın içerisine biriken su, yöre halkı tarafından "Ziyaret Suyu" olarak isimlendirilmekte ve mağarayı ziyaret edenler tarafından şifa amaçlı olarak içilmektedir. Dönüşte eve de götürülen su, oraya gidemeyenlere ikram edilmektedir. Zemzem gibi telakki edilen su, içilmeden önce kibleye dönülmekte ve besmele çekilerek ayağa kalkılarak içilmektedir.

Kadınlar su kayasını ziyaret ettiklerinde ellerini ve ayaklarını Fadime Ana'nın el ve ayak izleri üzerine koyup ellerini yüzlerine sürüp dua etmektedir. İnanışa göre kadınlar izlere sürdükten sonra hiçbir şeye dokunmadan ellerini un, bulgur, pirinç gibi zahire çuvallarının içerisine daldırdıklarında veya şıra tahtasını ayakları ile tepeleyip: "Bu el ve ayak Fadime Anamızın eli ve ayağına dokundu geldi; bereketini nasip eyle." diye dua ettiklerinde dut ve üzüm pekmezlerinin bereketli olacağını düşünmektedir. Kış ayları dışında her zaman ziyaret edilebilen Sukayası'na, günahların affedilmesi, kötü alışkanlıklardan kurtulma, bahtın açılması, gelecek kaza ve belaların defedilmesi için gidilmektedir. Ziyaretçiler, dileklerinin gerçekleşmesi için dua edip namaz kılmaktadır. Ayrıca eskiden mağara çıkışında yer alan ve adına "Kıtmir Çanağı" denilen bir çanağa (çanak yerinden söküldüğü için günümüzde uygulanmamaktadır) ziyaretçiler para atmaktadır. Dualarının kabul olduğunu düşünenler, burada adak kurbanı kesmektedir.⁵⁰

33. SONUÇ

Ermiş kabul edilerek ziyaret edilen Ana, Bacı, Ebe, Hatun gibi isimlerle anılan kadınların şehit ya da evliyadan kimseler oldukları düşünülmektedir. Bu kadınların mezarları genellikle yörelerin en yüksek tepeleri üzerindedir. Aynı zamanda bu kadın velilerin, kendileri gibi etrafa hâkim yüksek tepelerde yatan erkek veliler ile kardeş olduklarına inanılmaktadır. Kadınlara göre erkek velilerin daha fazla tanınır olduğu ve ziyaret edildiğini söylemek mümkündür. Erkeklerle ait bu ziyaret mekânları, erkeklerle beraber kadınların da ziyaret ettikleri yerler olurken, kadın ziyaret yerlerinin müdavimleri genellikle kadınlardan oluşmaktadır. Ziyarete konu olan kadınların, genellikle evlenmemiş genç kızlardan oluştuğuna inanılmaktadır. Başlangıçtan itibaren ermiş kadınların türbe ve yatırırlarının yakını ve çevresinde ikamet eden yöre halkı, bu kadınların kim oldukları, ne zaman yaşadıkları ve ne şekilde vefat ettiklerine dair bir bilgiye sahip olmadıklarını aktarmaktadır. Bunlar hakkında verdikleri bilgilerin de atalarının kendilerine aktardıkları şifahi bilgilerden öteye geçmediği şeklindedir. Ancak emin oldukları şey, atalarının da bu

⁴⁸ Hamza Karaoğlan, Kahramanmaraş ve Çevresinde Ziyaret Yerleri, s. 336-337

⁴⁹ Zeynep Gül Küçük, Ziyaret Fenomeni Açısından Hatay Ve Çevresi Örneği, s.192

⁵⁰ Hamza Karaoğlan, Kahramanmaraş ve Çevresinde Ziyaret Yerleri, s. 319-322

türbe ve yatırları ziyaret ettikleri, burada yatan kadınların evliyadan kişiler oldukları, onlar sayesinde köyleri ve vatanın emin ellerde olduğudur. Türbe ve yatırda yatan kişi ile ilgili bir işaret bir keramet var mı? diye sorulduğunda da “türbe ve yatırda yeşil ışık yandığı, zikir sesine benzer sesler duydukları, türbede bir kadın gördükleri ve onun diğer tepelerdeki erkek kardeşlerini ziyarete gittiklerini, onların da aynı şekilde kız kardeşlerini ziyarete geldikleri” anlatılmaktadır.

Bize göre kadın ziyaret yerleri, Anadolu'nun Türkler tarafından fethedilmesi sırasında erkeklerle birlikte fethedilen ve “Bacıyan-ı Rum” olarak adlandırılan Anadolu bacılarıdır. Zira şehitlik ve şehit olma kadınlara kapalı olan bir durum değildir. Bunlar da kocaları, babaları, kardeşleri ve oğulları ile beraber savaşa katılmışlar ve günümüzde türbe ve yatırlarının buldukları yerlerde şehit olmuşlardır. Olağanüstülükleri olan ve vatani için canlarını feda eden bu kişiler, köy ya da şehir mezarlıklarından ziyade mümkünse yörenin her yerinden görülebilecek tepelik bir alana gömülmüşlerdir. Esasında Anadolu topraklarında şehit olan ya da evliyadan kabul edilen kişilerin mezarlıklardan ayrı olan bir yerde gömülmesi geleneği bulunmaktadır. Zaman içerisinde, Anadolu'da bu şekilde gömülen ermiş kişilerin yanına gömülme vasiyeti ve isteği neticesinde buraların, şehir mezarlıkları haline dönüştüğü de olmuştur. Ama günümüzde ermişlerin mezarları genellikle mezarlıklardan uzak bölgeye hâkim en yüksek tepeler üzerindedir.

Anadolu topraklarındaki kadın ziyaret yerleri ile ilgili bir diğer husus da onların sahabe eşleri ya da kızları olarak kabul edilmeleridir. Ama özellikle de Ehl-i Beyt'ten olduklarının söylenmesidir. Bilindiği gibi Türkler İslam'ı kabul ettiklerinde Ehl-i Beyt'e yapılan zulmü öğrenmiş, bu durum Türk ve Türkmenleri derinden üzmüş ve onların isimleri doğan çocuklara verilmiştir. Bu da yetmemiş Peygamber yakınları önce Türkistan coğrafyasına getirilmiş, gördükleri el, ayak ve parmak izlerinin Ehl-i Beyt'e ait olduğu düşünülmüştür. Bu anlayış aynıyla Orta Asya'dan Anadolu'ya taşınmıştır. Şunu da ilave etmek gerekir ki Türk ve Türkmenlerde Hz. Ali, eşi Hz. Fatıma, oğulları Hz. Hasan ve Hz. Hüseyin ve onlarla irtibatlandırılan kadınların yerleri hep ayrı olmuştur. Esasında tarihi kayıtlarda onların nerede yaşadıkları ve nerede vefat ettikleri ki genellikle de Arap coğrafyasında olduğu bilinse de onların, en azından gönüllerde de olsa bu topraklara getirilmelerine mani olmamıştır. Günümüzde Anadolu toprakları Hz. Ali ve Fatıma başta olmak üzere sahabe yatır, türbe ve makamlarıyla doludur. Bu durum Anadolu topraklarının kutsallaştırılmasına, her karış toprağının şehit kanıyla sulandığı gerçeği de Türkleşmesini beraberinde getiren en önemli unsur olmuştur.

KAYNAKÇA

1. AĞAOĞLU, Zeynep Erdem, Dini Ziyaret Yerleri Ve Halk İnanışları Açısından Kızılcahamam-Çamlıdere, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Ankara 2009
2. AKBAYAR, Nuri vd., “Bâciyânî Rûm” Türk Dili ve Edebiyatı Ansiklopedisi, C. I, İstanbul 1977
3. AKINCI, Şerife, Dini Ziyaret Yerleri açısından Ankara, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Ankara 2008
4. BANARLI, Nihat Sami, Resimli Türk Edebiyatı Tarihi, İstanbul 1971
5. BARKAN, Ömer Lütfi, Kolonizatör Türk Dervişleri, Hamle yay, Basım Yeri?, Basım Tarihi?
6. BAYRAM, Mikail, “Bacıyan-Rum (Anadolu Bacıları) ve Fatma Bacı” Türkler Ortaçağ, C. 6, Yeni Türkiye Yayınları, Ankara 1999
7. BORAZAN, Bünyamin, Şanlıurfa ve Çevresinde Ziyaret ve Ziyaret Yerleri, Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Kahramanmaraş 2005
8. DEMİR, Süleyman, Uluslar Arası Ahilik Sempozyumu, Bildiri Kitabı, Kayseri 2011
9. EĞRİ, Osman, Alevi Bektaşî Yolu Hak Muhammed Ali, İstanbul 2011
10. FİĞLALI, Ethem Rûhi, Türkiye'de Alevilik Bektaşilik, Ankara 1991
11. GÜLDEMİR, Münevver, Karanfil Afyon-Bolvadin ve Çevresi Halk İnanışları ve Uygulamaları, Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, İzmir 2008
12. İLHAN, Yakup, Mecitözü İlçe Merkezi ve Çevresinde Dini Ziyaret Yerleri, Hitit Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Çorum 2019
13. İNAN, Abdulkadir, Makaleler ve İncelemeler, C. I, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara 1987
14. KALAFAT, Yaşar, Anadolu'da Ulu Kadın Kişiler ve Halk İnançları” Hacı Bektaş Velî Araştırma Dergisi, 2004/32
15. KAPLAN, Haktan, Bolu ve Düzce Halk Kültüründe Türbeler ve Ziyaret Yerleri, Necmettin Erbakan Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, Konya 2021
16. KARAOĞLAN, Hamza Kahramanmaraş ve Çevresinde Ziyaret Yerleri, Araştırma Yayınları, Ankara 2014

17. KIYAK, Abdulkadir, Elazığ ve Yöresinde Ziyaret Fenomeni Üzerine Bir Din Bilimi Araştırması, Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, Kayseri 2010
18. KOÇAKER, Ebubekir, Yozgat Yöresindeki Ziyaret Yerleri İle İlgili Bir İnceleme, Cumhuriyet Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Sivas 2004
19. KOLCU, Bengisu, Çankırı Türbeleri, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Ankara 2007
20. KÖPRÜLÜ, Orhan F, “Bacyan-ı Rum”, DİA, C.IV, İstanbul 1991
21. MERDİN, Mustafa Şaban, Doğu Antalya Yöresindeki Belli Yerlere Bağlı Ziyaret ve Adak Yerleri Üzerine Bir İnceleme, Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek lisans Tezi, Isparta 2016
22. ÖZTELLİ, Cahit, Yunus Emre ve Şikârı Tarihi, Türk Dili, XIV, 165, 1 Haziran 1965
23. PINARBAŞI, Gülenay, Anadolu Efsanelerinde Ermiş Kadın Dindar Kadın, Marmara Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul 2010
24. SARIKÇIOĞLU, Ekrem, Din fenomenolojisi (Dinlerin Mahiyeti ve Tezahür Şekilleri) Fakülte Kitabevi, Isparta 2011
25. SELÇUK, Ali, Anşa Bacılı Ocağı, Çizgi Kitabevi, Konya 2017
26. SEYİDOĞLU, Bilge, Erzurum Efsaneleri, Dergah Yayınları, İstanbul 2005
27. TANYU, Hikmet, “Ankara’da Adakla İlgili Sözler ve Adaklar”, Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi, C.IX, Ankara 1961
28. Türkiye’de Adak ve Adak Yerleri, Elips Kitap, Ankara 2007
29. TURAN, Osman, Türk Cihân Hâkimiyeti Mefkuresi Tarihi, C. I, Boğaziçi Yayınları, İstanbul 1993
30. ÜÇOK, Bahriye, İslam Devletlerinde Türk Naibeler ve Kadın Hükümdarlar, Ankara 1993
31. YURTERİ, Metin, Kırşehir ve Çevresinde Ziyaret ve Ziyaret Yerleri Üzerine Fenomenolojik Morfolojik ve Tipolojik Araştırma, Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, kayseri 1999

Radikalizmin Kadın Versiyonu: Fetullahçı Terör Örgütü (FETÖ) Ablaları Örneği

The Female Version of Radicalism: The Example of Fetullah Terrorist Organization
(FETO) Elder Sisters

Hüseyin Arslan

Doç. Dr., Polis Akademisi, Güvenlik Bilimleri Enstitüsü, Güvenlik Stratejileri ve Yönetimi Anabilim Dalı, Ankara, Türkiye

ÖZET

Radikalleşen, şiddete ve teröre bulaşan kadın kimliği tarihsel bir olgudur. Bu gerçeklik modern dönem terör örgütleri için fazlasıyla geçerlidir. Kadın kimliği, özellikle ideolojik pek çok terör örgütünde kurucu ve lider pozisyonundadır. Ancak din motifine ve istismarına dayanan terör örgütlerinde durum farklıdır. Bu tür örgütlerde kadın militanlar sadece erkek militanların gölgesinde kalmazlar aynı zamanda isimsizdirler ve liderin izin verdiği ölçüde görünürler. Aynı durum Fetullahçı Terör Örgütü (FETÖ) ablaları için geçerlidir. Aslında FETÖ'nün kuruluş yıllarında kadının adı ve kimliği hiç yoktu. Ancak bu durum daha sonra değişmiş ve kadın kimliği birden bire keşfedilmiş gibi örgütsel amaçlar için araçsallaştırılmıştır. Bunun için örgüt ablalık sistemini ve katalog evlilik sistemini kurmuştur. Bu iki sistemle hem kadın kimliği hem de evlilik müessesesi örgütsel çıkarlar için istismar edilmiştir. FETÖ kadın militanları yıllarca aktif olarak kullanmış ve pek çok işte çalıştırmıştır, ancak onlardan hiçbirini üst düzey yönetici ve idareci olarak atamamıştır. Buna rağmen FETÖ'nün radikalleşmiş militan kadınları örgütsel çıkarlar için pek çok görevi üstlenmişlerdir. Bu nedenle FETÖ ile sürdürülen mücadelede örgütün kadın militanlarının gözardı edilmemesi çok önemlidir. Bu çalışmada, FETÖ'nün baştan yok saydığı ancak daha sonra keşfettiği kadın militan kimliğini nasıl kurduğu analiz edilmektedir. İlk olarak FETÖ'nün kadın kimliğine tarihsel bakışı tartışılmaktadır. Daha sonra ablalık sistemi ile katalog evlilik sisteminin niçin kurulduğu üzerinde durulmakta ve son olarak da FETÖ'nün militan kadın kimliğiyle mücadelenin önemine değinilmektedir.

Anahtar Kelimeler: Radikalizm, Şiddet, Terör, FETÖ, Ablalık Sistemi

ABSTRACT

The identity of women, which has become radicalized and involved in violence and terrorism, is a historical phenomenon. This reality is very valid for modern period terrorist organizations. Women's identity is the founder and leader of many ideological terrorist organizations. However, the situation is different in terrorist organizations based on religious motives and exploitation. In such organizations, female militants are not only overshadowed by male militants, they are also anonymous and appear to the extent permitted by the leader. The same is true for the Fetullah Terrorist Organization (FETO) elder sisters. In fact, the name and identity of the woman did not exist during the founding years of FETO. However, this situation changed later and it was instrumentalized for organizational purposes as if the identity of women was suddenly discovered. For this, the organization has established the elder sisterhood system and the catalog marriage system. With these two systems, both the identity of women and the institution of marriage have been exploited for organizational benefits. FETÖ has actively used female militants for years and employed them in many jobs, but has not appointed any of them as senior managers or administrators. Despite this, the radicalized militant women of FETO undertook many tasks for organizational interests. For this reason, it is very important that the women militants of the organization are not ignored in the fight against FETO. In this study, it is analyzed how FETÖ established the identity of a female militant, which it initially ignored but discovered later. Firstly, the historical perspective of FETO on female identity is discussed. Afterwards, it is focused on why the elder sisterhood system and the catalog marriage system were established, and finally, the importance of combating FETO's militant female identity is mentioned.

Keywords: Radicalism, Violence, Terror, FETO, Elder Sisterhood System

1. GİRİŞ

Radikalleşme, şiddete varan aşırılık ve terör öteden beri güvenliği tehdit eden unsurların en başında gelmektedir. Dolayısıyla bir bireyin ya da içinde yer aldığı kitlenin/grubun belirlediği amaçları gerçekleştirmek için radikalleşerek şiddete varan aşırılığa kayması, şiddete başvurmayı kabul etmesi ve sonunda teröre evrilmesi güvenlik açısından önemli bir sorundur. Literatürdeki genel kabul radikalleşme fenomeninin şiddetten önce geldiği yönündedir. Ancak herhangi bir terör örgütüne katılmanın radikalleşmenin bir aşaması olup olmadığı halen tartışma konusudur. Bu nedenle cinsiyet ya da yaş farkı olmaksızın radikalizm, radikalleşme ya da radikallik konusunda kafalar tam olarak net değildir ve dolayısıyla bu durum mevcut sorunu daha da içinden çıkılmaz hale sokmaktadır.

Bu çalışmanın konusu olan kadın radikalizmi, şiddete varan aşırılığı ve terörü de böyledir. Yapılan çalışmalar kadınların radikalleşerek şiddete ve teröre karışma olasılığının erkeklere nazaran daha az olduğunu göstermekle birlikte bu durum kadınların radikalleşmediği, şiddete ve teröre karışmadığı anlamına gelmemektedir. Aksine kadınlar çok eskilerden beri terörist faaliyetler içinde yer almaktadır. Öyleki tarihe mal olmuş pek çok terör örgütüne bakıldığında kadınların gerek kurucu lider kadrosunda gerekse de önemli pozisyonlarda ve görevlerde yer aldığı, en az terör örgütü mensubu erkekler kadar kadınların da tehlikeli olduğu ve kan döktüğü görülmektedir. Bu realitenin arka planında ise kadınları motive eden ideolojik, etnik ve dini saikler, intikam alma, keder, öfke vb. duygular bulunmaktadır.

İfa ettikleri görevlere ve sağladıkları faydalara bakıldığında terör örgütlerinin kadın militanları kullanmayı gözardı etmesi düşünülemez. Kadınların yaratılış gereği sahip oldukları bazı özellikler örgütler için kullanışlı olabilmektedir.

Tüm bunlar radikal kadın teröristlerin içinde yer aldıkları terör örgütlerine hatırı sayılır manada çeşitli avantajlar sağladığını ortaya koymaktadır. Dolayısıyla kadın radikalliği, şiddeti ve terörü var olan bir gerçeklik olarak apaçık bir şekilde varlığını sürdürmektedir. Bu nedenle toplumsal cinsiyet klişelerinin aşılması ve bir kenara bırakılarak kadınların radikalleşmesini, şiddet içeren aşırılığa ve teröre kaymasını sağlayan koşulların ve etmenlerin incelenmesi ve bu konuda tedbirler alınması güvenlik açısından önemli bir konudur.

Bu çalışmanın amacı da din istismarına dayanarak yıllarca büyük bir gizlilikle devletin kılcal damarlarına kadar sızan ve belirledikleri amaca ulaşmak için zamanın geldiğine kanaat getirerek 15 Temmuz 2016'da Türkiye'yi ele geçirmek için darbe teşebbüsüne kalkışan FETÖ'nün içinde yer alan kadın militanların/ablaların nasıl radikalleştiğini ve örgüte verdiği desteği ortaya koymaktır. Yıllardır FETÖ'ye hizmet eden FETÖ'cü erkek militanlardan pek çoğunun ismi artık kamuoyunca bilinmekte, bu hainlerin ismi hafızalara kazınmış ve pek çoğunun ismi bir çırpıda sayılabilecek durumdadır. Buna karşın, yıllardır FETÖ'ye hizmet eden kadın militanlar/ablalar için durum farklıdır. İsmi kamuoyuna mal olmuş olan ve sokaktaki normal bir vatandaşı bir kenara bırakın, konuyla ilgili olanların bile bir çırpıda isimlerini sayabileceği, yakından tanıdığı FETÖ'cü kadın militan hemen hemen hiç yoktur. Bu da FETÖ'ye mensup kadın militanların/ablaların ne kadar tehlikeli olduğunu ve FETÖ ile mücadelede örgütün kadın yapılanmasının gözardı edilemeyeceğini ve ciddi bir şekilde üzerine gidilmesi ve ihmal edilmemesi gerektiğini göstermektedir.

Literatürde FETÖ konusunda akademik anlamda pek çok bilimsel kitap, makale ve analiz vardır ve her geçen gün bunlara yenileri eklenmektedir. Ancak direkt olarak FETÖ'nün kadın militanlarını/abla yapılanmasını konu edinen ve örgüt içindeki pozisyonlarını irdeleyen ve analiz eden yeterli çalışma bulunmamaktadır. Bu nedenle makalenin belirtilen alandaki eksikliği giderme ve literatüre bu yönde katkı sağlama gibi bir amacı da bulunmaktadır.

2. RADİKALİZM, ŞİDDET VE TERÖRİZM BAĞLAMINDA KADIN KİMLİĞİ

İnsan unsuru terör örgütlerinin en önemli eleman kaynağıdır. Bu nedenle yaş ve cinsiyet farkına bakmaksızın militan/terörist devşirmek terör örgütlerinin varlık sebeplerinden en başında gelmektedir. Her ne sebeple olursa olsun terör örgütleri insan kaynağını erkek militanlar kadar kadın militanlardan gidermektedir. Kadınlar da tıpkı erkekler gibi çeşitli nedenlerle terör örgütlerine katılmakta ve örgütsel operasyonlara aktif olarak destek vermektedirler. Dolayısıyla terör örgütleri için kadın militanların gözardı edilmesi, verilen kayıpların telafisi ve örgütsel mücadelenin devamı için faydalı ve avantajlı bir kesimin yok sayılması anlamı taşımaktadır.

Günümüzdeki terör örgütleri için kadın militan kimliği böylesine önemli bir insan kaynağı olmasına rağmen klasik dönem terör örgütleriyle ilgili ilk elden ve bunlara dayandırılarak yapılan çalışmalarda radikalleşmiş, şiddete ve teröre bulaşmış kadın kimliği hakkında kayda değer bilgi bulunmamaktadır. Örneğin tarihin ilk terörist gruplarından biri olan ve ilk dönem Yahudi mezheplerinden Zealotlar olarak da bilinen (Hudson,1999, s.12; Albayrak, 2014, s. 51) ve ismini elbiselerinin altına sakladıkları "sica" denen kısa kılıçtan/haçerden alan MS. 1. yüzyıldaki "Sicarii"ler (Grimland, Apter & Kerkhof, 2006, s. 108; Arslan, 2017, s. 51-52) hakkında aktarılan bilgilerde direkt kadın kimliği konusunda herhangi bir bulguya rastlanmamıştır. Ancak Sicariilerden yaklaşık bir asır sonra gelen Haşhaşiler hakkındaki menkıbevi anlatılarda en azından sahte cennetteki huriler dolayısıyla kadın kimliğine vurgu yapılmaktadır. Amin Maalouf, *Semerkant* isimli eserinin "Haşhaşiler Cenneti" isimli ikinci kitabında Hasan Sabbah'ın kurduğu sistemden bahsetmekte ve bu sistemi batıya Marco Polo'nun duyurduğu bilgisini paylaşmaktadır. Sabbah'ın kurduğu "Haşhaşiler" terör örgütüne mensup erkek fedailer, süt, bal ve haşhaş karışımı bir içki içirilerek sarhoş bir haldeyken Alamut kalesinde kurgulanan ve içinde köle pazarından satın alınarak huri kılığına büründürülmüş kadınların bulunduğu sahte/yalancı cennet bahçesinde dolaştırıldıktan ve orada her türlü zevki tattıktan sonra suikastlara gönderilmekteydi (Yayla, 1999, s. 343; Arslan, 2016, s. 179). Bu şekilde kurgulanan mizansenlerle ödül olarak cennete gideceğine ve hurilere kavuşacağına inan(dırıl)an erkek militanlar bu amaç için kendilerini Hasan Sabbah'ın yolunda feda etmekteydiler. Akademik anlamdaki çalışmalara göre Sabbah'a dayandırılarak aktarılan bu menkıbevi anlatıların gerçeklikle ilgisi yoktur. Ancak Sabbah'ın akıllıca kurduğu bu sistemle kendisine biat ettirdiği fedailerin gerçekleştirdiği suikastların yarattığı korku ve etki klasik dönemde olduğu kadar modern anlamdaki terör örgütlerine de ilham kaynağı olmuştur. Sabbah'ın iyi örgütlediği, gizli ve disiplinli küçük bir grupla uzun vadeli terör eylemleriyle amacına ulaşmayı hedeflemesi, güçlü düşmanlarıyla yüzyüze ve göğüs göğüse savaşılamayacağını bilen bugünkü pek çok terör örgütü için örnek olmuştur.

Kadın radikalizmi, şiddete varan aşırılığı ve terörizmi konusunda çalışma yapan pek çok araştırmacıya göre kırılma noktası ise Fransız Devrimidir. Kadınların devrimdeki rolü kadın hareketlerinin oluşmasında, kadının siyasallaşmasında ve modern anlamda kadın terörizminin doğuşunda etkili olmuştur. Dünya tarihinin önemli dönüm noktalarından biri olan Fransız Devrimi dünya çapında ideolojik, siyasal, toplumsal, ekonomik vb. dönüşümler yaşanmasına sebebiyet vermiştir. Devrimden hemen sonra iktidarı ele geçiren jakobenlerin yönetim tarzının tarihe "reign of terror (terör dönemi)" olarak kaydedilmesi ise pek çok araştırmacıya göre Fransız Devriminin aynı zamanda modern terörün başladığı dönem olarak kabul edilmesini sağlamıştır. Devrimde rol oynayan Maximillian Robespierre, Georges Danton, Jean- Paul Marat, Louis de Saint- Just ve Camille Desmoullings gibi erkek aktörler herkes tarafından bilinmektedir. Buna karşın açıktan ya da perde arkasından devrime katkı yapan ve devrim için

önemli roller üstlenen kadın aktörler ise aynı ölçüde bilinmezler. Ancak Fransız Devrimi, olumlu ya da olumsuz manada rol oynamış olsun, kadınların tarihinde yeni bir sayfa açmıştır. Dolayısıyla Fransız Devrimi kadınların her şartta, tüm zaman ve mekânlarda var olma mücadelesinin bir örneğini gösterdiği bir devrim olarak tarihe geçmiştir (Çakmak, 2007, s. 742).

Kadınların radikalleşerek şiddet ve terörizme meyletmesi ve kendilerine göre devrimci mücadelelere katılımları 19. ve 20. yüzyılda artan bir ivmeyle devam etmiştir. Bu açıdan 19. yüzyıl kadınların şiddet ve terör içeren aşırılıkçı örgütlerde kilit roller üstlendikleri bir yüzyıl olmuştur. 20. yüzyıl ise modernleşmeyle beraber kadın militan kimliğinin yüksek seviyede terör örgütlerine daha etkin bir şekilde destek verdiği ve daha görünür hale geldiği bir asır olmuştur. 20. yüzyılın ikinci yarısından itibaren de kadınlar öğrenci ve işçi hareketleri içinde daha sık görünmeye, radikalizme, siyasal şiddete ve hatta teröre daha çok yönelmeye başlamışlardır.

Tarihsel olarak Anarşizme, Marksist-Leninist ideolojiye, self determinasyoncu hareketlere kayan kadınların kamusal alana çıkması ve bunların öğretisiyle kavuştukları imkanlar, kadın ve terörist ismini ayrılmaz bir ikili olarak yanyana getirmiş ve kadınların çeşitli terör örgütlerindeki varlığını pekiştirmiştir. Bu realiteyi başka bir ifadeyle kadın radikalizminin, şiddetinin ve terörist kimliğinin izlerini, David Rapaport'un terörizmin tarihi seyri hakkında tasnif ettiği dört terör dalgasında görmek mümkündür. Çarlık Rusya'sında ortaya çıkan I. terör dalgası Anarşizm üzerine inşa edilmiştir. Bu dalgada ortaya çıkan ve Anarşizm doktrini üzerine kendini tanımlayan Narodnaya Volya (Halkın İradesi) örgütüne mensup Vera İvanovna Zasluch isimli kadın, siyasi tutuklu Arkhip Bogolyubov'un kırbaçlanmasını emrini verdiği gerekçesiyle 24 Ocak 1878'de Petersburg valisi General Trepov'u odasında, insanların gözü önünde vurmuştur. Ardından da silahını bırakarak teslim olmuştur. Trepov suikast girişiminden kurtulurken Zasluch tutuklanarak cinayete teşebbüsten yargılanmıştır. Zasluch, halka açık olarak yargılandığı mahkemenin kürsüsünde kendisine yöneltilen cinayete teşebbüs suçlamalarına karşı çıkmış ve terörist olduğunu ancak katil ve amacının cinayet işlemek olmadığını ifade etmiştir. Bu beyanlarından sonra Zasluch beraat etmiş ve toplanan kalabalık onu mahkeme salonundan dışarı çıkarıp zaferle omuzlarında taşımıştır. Ancak Vera, üzerindeki yoğun polis baskısı nedeniyle arkadaşlarının tavsiyesine uyup yurt dışına kaçmak zorunda kalmıştır (Gaido & Alessio, 2015, pp. 93-95). Bu olay anarşistlerin "şiddete başvurmanın" toplum içinde meşru temeli olduğu algısını yaratmış ve terörist kelimesinin pejoratif anlam yerine olumlu anlamda kullanılmasını sağlamıştır (Şahin, 2015, s. 150). Terörist ifadesinin günümüzdeki anlamda yani olumsuz anlamda kullanılmaya başlanması ise yukarıda ifade edildiği üzere David Rapaport'un tasnifindeki ikinci terör dalgasından itibaren dir.

İkinci terör dalgasından itibaren olumsuz anlamda kullanılmaya başlanan terörizmin uygulayıcısı olan terör örgütleri kadın militan kimliğini ve katılımını başlangıçta destekleyici rollerle sınırlasa da zamanla kadınlar, şiddet ve terör içerikli eylemlerin gerçekleştiricisi, hatta liderlik pozisyonlarında ve karar alma mekanizmalarında etkili olmaya başlamışlardır (Ekiz, 2020, s.571). Bu durumu farklı motivasyon kaynağını kullanan pek çok terör örgütünde müşahede etmek mümkündür. Özellikle 1960'lı yılların sonlarından ve 1970'li yılların başından itibaren kadınlar, Avrupa'da ortaya çıkan sol görüşlü Marksist-Leninist ve Ortadoğu'da Arap-İsrail anlaşmazlığının yarattığı kaotik ortamdan beslenen milliyetçi hareketler başta olmak üzere çok geniş yelpazedeki terör örgütlerinde kurucu kadro dahil olmak üzere görünür olmuşlardır. Örneğin İtalya'da Kızıl Tugaylar (İtalyanca: Brigate Rosse, kısaca BR), 1970 yılında Alberto Franceschini ve kız arkadaşı olan Mara Cagol ile Renato Curcio ve Mario Moretti tarafından kurulmuş Marksist-Leninist solcu militan bir örgüttür (Bosi, 2013, p.1). Bir başkası Almanya'daki Kızıl Ordu Fraksiyonu (Red Army Faction kısaca: RAF)'dur. Bu fraksiyonun ileri gelen yöneticilerinden ve Baader-Meinhof grubunun bilinen iki isminden biri Bernd Andreas Baader'dir, diğeri de kadın yönetici Ulrike Marie Meinhof'tur. Ulrike Meinhof (1934-76), RAF'ın kurucu üyesi olduğu kadar saygın bir radikal gazeteci ve kampanyacı olarak bilinmekteydi (Preece, 2010, p. 152). ABD'de ortaya çıkan Kara Panter Partisi (Black Panther Party: BPP) ise geniş çaplı siyasi bir harekettir. BPP 15 Ekim 1966'da California'nın Oakland kentinde Huey P. Newton ve Bobby Seale tarafından kurulmuştur. Başlangıçtan itibaren bu partinin en çok vurgulanan özelliği, erkeklerin sayısını aşacak kadar ileri giden kadın aktivistlerin sayısıdır. Nitekim BPP'nin önemli ve lider kadrosundaki isimlerden biri olan Eldridge Cleaver'ın hukuk profesörü olan eşi Kathleen Neal Cleaver kadınların sözcüsü gibi hareket etmiş ve kadınların partideki rolleriyle ilgili çeşitli açıklamalar yapmıştır (Güven, 2020, s. 59). Kadınların aktif olarak yer aldığı bir diğer örnek Japon Kızıl Ordusu (Japanese Red Army: JRA)'dur. Japon Kızıl Ordusu (JKO), Kızıl Ordu Grubu'ndan ayrılmış bağımsız bir örgüt olarak Fusako Shigenobu ve Tsuyoshi Okudaira tarafından yeniden yapılandırılmıştır. Küresel bir devrim gerçekleştirmeyi amaçlamıştır. JKO, 1970'li yıllarda uluslararası alanda faaliyet gösteren en aktif ve kadın bir lider tarafından yönetilen nadir terör örgütlerinden biri olarak kabul görmüştür. Bu açıdan Shigenobu Fusako, JKO'nun lideri ve 1970'lerde uluslararası terörizmin en bilinen yüzü olarak bilinmekteydi (Box&McCormack 2004, p. 6).

1980'li yıllar ise artık kadın terörist kimliğinin hemen hemen tüm terör örgütlerince kabul edildiği, kadın terörist kimliğinin terör örgütlerinde destek unsuru olmaktan çıktığı, kadın teröristlerin aktif savaşçı olarak sıcak çatışmalara girmeye başladıkları ve çoğu terör örgütünün de kadın militanlara faaliyet alanı açmaya başladığı yıllar olarak tarihteki yerini almıştır (Çebi, 2010, s. 103). Dolayısıyla terör örgütlerinin stratejik ve taktiksel donelerle belirledikleri çeşitli hedeflere ulaşmak için kadın terörist kimliğini kullanmaları artık kanıksanan ve etkili yollardan

biri olmuştur (Altun, 2021, s. 115). Kadın militanlar da bağlı oldukları örgütlerin kendilerine biçtiği role ve kimliğe uygun bir şekilde terörle ilgili suçların işlenmesine aktif ve gönüllü olarak katılmaya başlamışlardır. Bu meyanda kadın militanların ETA (The Euskadi Ta Askatasuna), PKK ve LTTE (The Liberation Tigers of Tamil Eelam: Tamil Elam Kurtuluş Kaplanları) gibi birçok terörist grubun kurucuları ve lider kadrosunda yer aldığı ve aktif rol oynadıkları, bazı gruplarda da savaşçı olarak operasyonel görev yaptıkları ve yapmaya devam ettikleri bilinmektedir (Handbook on Gender Dimensions of Criminal Justice Responses to Terrorism, p. 1). Son zamanlarda yapılan araştırmalar bu realiteyi doğrulamakta ve bir terörist örgüte mensup üyelerin tahminen %10-15'ini kadınların oluşturduğunu ortaya koymaktadır (Gender Dimensions of the Response to Returning Foreign Terrorist Fighters: Research Perspectives, 2019, p. 6).

Tarihsel ve teorik perspektiften hareketle motivasyon kaynağı ister ideolojik ister etnik isterse de din motifi olsun terör örgütlerindeki kadın militan kimliğinin sadece yönetici ya da operasyonel görevlerde değil bazı örgütlerde de cinsel istismar objesi ya da cariyeye olarak kullanıldığı bilinmektedir. Kadın militanların bağlı oldukları örgütler için üstlendikleri başka görevler de vardır. Bu görevlerin başında silah ve mühimmat sevkiyatı yapmak gelmektedir. Toplumsal yapı içerisinde kadınların görece daha pozitif ve barışçı olduklarına dair bir algı bulunmaktadır. Bu algı yüzünden kadınlar güvenlik amacıyla kurulan kontrol noktalarından daha kolay geçebilmekteydi. Özellikle kendilerine hamile imajı veren kadın militanların çoğu zaman üzerleri dahi aranmıyordu. Bunu fırsata çeviren kadın militanlar giysilerinin altına silah, mühimmat ve patlayıcı madde gizleyerek güvenlik noktalarından ciddi anlamda üstleri aranmadan geçmişler ve bağlı oldukları örgütler için sevkiyat yapmışlardır (Erdem, 2017, s. 10; Bayraklı ve Alkanat, 2021, s. 150). Bu durum güvenlik güçlerince tespit edilip gerekli tedbirler alınana kadar devam etmiştir.

Terör örgütlerinin yine kadın militan kimliğini sıkça kullandığı ve kullanmaya devam ettiği bir başka eylem tarzı intihar bombacılığıdır. Yukarıda da ifade edildiği gibi güvenlik noktalarında kadınların başlarda üzerlerinin ciddi anlamda aranmaması terör örgütlerini kadın militanları bu tür eylemlerde kullanmaya itmiştir. Ayrıca kadın teröristlerin toplumdaki erkek egemen bakış açısını geriletme, kadın-erkek ilişkilerindeki eşitsiz yapıya dikkat çekmek ve bağlı oldukları terör örgütü içerisindeki erkeklere kendilerini ispat etmek için gönüllü olarak intihar bombacısı eylemcisi olmayı kabul ettikleri bilinmektedir (Bayraklı ve Alkanat, 2021, s. 150). Örneğin Boko Haram terör örgütü 11 Nisan 2011'den 30 Haziran 2017'ye kadar 434 bomba eylemi gerçekleştirmiş, 247 farklı hedef için 238 canlı bomba saldırısı yapmıştır. Bu canlı bombacıların en az %56'sı ise kadındır (Matfess and Warner, 2017, p. IV). İntihar eylemi saldırılarında hamile süsü verilen ya da gerçekten hamile olan kadın teröristlerin kullanıldığı yaşanan acı tecrübelerle de kayıt altına alınmıştır. Bu durumun acı örneği, Türkiye'de 8 Ocak 2015 tarihli Sultanahmet saldırısını gerçekleştiren Rus uyruklu Diana Ramazova isimli kadın teröristin iki aylık hamile olduğunun tespit edilmesiyle yaşanmıştır (Arslan, 2017, s. 59).

Küresel terör ya da din motifli terör olarak bilinen dördüncü terör dalgasında etkin olan terör örgütleri ilk başlarda kadın militan kimliğine katılım ve operasyonel görevler bakımından bir sınırlama getirmiştir. Ancak ilerleyen süreçte kadın militanların operasyonel görevlerdeki avantajlarının farkına vardıkta sonra bu stratejiyi değiştirerek onlardan azami ölçüde faydalanma yoluna gitmiştir. Bu stratejik değişiklik din motifli terör dalgasında adına "kadın intihar bombacıları" denilen yeni bir fenomeni ve konseptini terörizm literatürüne kazandırmıştır. Bu konsept kadın intihar bombacılarını eğiten ve yetiştiren kadın kimliğini de karşımıza çıkarmıştır. Bu konuda araştırmalar yapan Debra Zedalis "Kadın İntihar Bombacıları" isimli çalışmasında Hiba isimli bir kadın intihar bombacısı eğitimciden bahsetmekte ve onun bir sözünü nakletmektedir. Zedalis'in aktardığı bilgiye göre, 28 yaşında ve beş çocuk annesi olan Hiba, kadınlar olarak köşeye sıkıştırıldıkları ve zorda kaldıkları zaman, ellerindeki tek silah olan vücutlarını intihar bombacısı olarak kullanmaktan asla çekinmeyeceklerini belirtmiştir (Zedalis: 2004, s. 1; Arslan 2017: s. 58).

3. FETÖ'DE KADIN MİLİTAN KİMLİĞİNİN TARİHİ SEYRİ

Hizmet hareketi maskesiyle din istismarı üzerine kurulan FETÖ, çok uzun bir zaman diliminde militanlarını radikalleştirmiştir. Bu süreçte FETÖ'cüler takıyyeyi en önemli silah olarak kullanmışlar ve büyük bir gizlilik içinde hareket etmişlerdir. Çocukluk çağlarından itibaren ışık evlerinde altın nesil ismini verdikleri nesilleri biat usulüyle beyinlerini yıkayarak yetiştirmişler ve devletin kılcal damarlarına kadar sızdırıp zamanı gelince devleti ele geçirmek için 15 Temmuz 2016'da harekete geçirmişlerdir. Ancak FETÖ'cüler Türk Milleti'nin meşru iradesine sahip çıkmasıyla amaçlarına ulaşamamıştır.

Böylesine büyük bir gizlilik ve sinsilikle hareket eden, amaçlarına ulaşmak için herşeyi mubah gören ve legalleştiren FETÖ'nün tarihsel olarak kadın kimliği konusundaki yaklaşımına bakıldığında, birbiriyle tezat olan davranış tarzlarını görmek mümkündür. FETÖ'nün ilk yıllarında tabir caizse kadının adının hiç olmaması, kadın kimliğinin görünür değil de hep arka planda kalması bunun bir göstergesidir. Örgüt daha sonraları kadın kimliğini birdenbire keşfetmiş gibi bir hareket tarzına evrilmiştir. Kurdukları ablalık sistemiyle çocukluktan itibaren devşirilen kız çocukları tıpkı erkek militanlar gibi ailelerinden koparılıp biat usulüyle beyinleri yıkanarak örgütün ve elebaşı Gülen'in amacı uğrunda endoktrinasyona tabi tutulmuşlardır. Sonuçta örgütün ilk yıllarında ötekileştirilen ve yok sayılan kadın kimliği, bir yerlerden ilham gelmişçesine aniden keşfedilmiş ve yeni bir stratejinin ürünü olarak ihdas edilen ablalık sistemi, katalog evlilikleri, kadın toplantıları, kermesler vb. yollarla örgütün ve elebaşı Gülen'in

amacına hizmet eden bir yapıya evriltirmiştir. Bu sefer de örgüte mensup kadın militanlar yüceltmeye, kendilerinden olmayan kadın kimliği ise ötekileştirilmeye başlanmıştır.

3.1. Kuruluş Yıllarında FETÖ'nün Kadın Kimliğine Bakışı

Yukarıda belirtildiği gibi FETÖ'nün ilk yıllarında kadının adı hiç yoktu ve kadın kimliği görünür değildi. Kadınlar haremlik-selamlık bir uygulama ile arka plana itilmişti. FETÖ'nün ilk yıllarında kadın kimliğine olan bu yaklaşım tarzının izlerini gerek Fetullah Gülen'in sohbetlerinde ve adına neşredilen kitaplarda gerekse de yıllarca Gülen'e hizmet ettikten sonra örgütten kopanların kaleme aldıkları eserlerde ya da ifşa ettikleri bilgiler ile akademik alanda yapılan çalışmalarda apaçık görmek mümkündür.

FETÖ elebaşı Fetullah Gülen, Hz. Peygamber'in kadın fitnessi hakkındaki bir kaç hadisinden hareketle, kadın kimliğinin fitnenin başı olduğu ve pek çok geçmiş milletin yerle yeksan olmasında kadın fitnessinin başrolü oynadığı sonucuna kolaylıkla ulaşmaktadır. Roma ve Bizans'ın şehvet ve şehevani duygular yüzünden ezildiğini iddia eden Gülen'e göre el-Hamra Sarayı'nın hamamlarındaki utanç verici resimleri gören herkesin de Endülü'sün bu nedenle yıkıldığından şüphesi olmayacaktır (Gülen, 2011, s. 152). Hilmi Demir, zamanında hoşgörü timsali olarak gösterilen FETÖ elebaşının kadın hakkındaki bu söylemlerini ve kadına yönelik nefret söylemini tam bir akıl tutulması olarak değerlendirmiştir (Demir, 2017, s. 120).

FETÖ'nün ilk yıllarında kadın kimliğinin olmadığına önemli şahitlerinden birisi yıllarca Fetullah Gülen'in yanında yer alan ve daha sonra yapıdan ayrılan Nurettin Veren'dir. Bu meyanda Veren'in FETÖ'nün ilk yıllarında kadına bakışı konusunda aktardığı bilgiler yukarıdaki tezimizi doğrulamaktadır. Veren, "*Kuşatma ABD'nin Truva Atı Fethullah Gülen Hareketi*" isimli kitabının çeşitli sayfalarında bu realiteye işaret etmektedir. Veren, 1966'dan 1986'ya kadarki 20 yıllık dönemde FETÖ'nün kızlara ve kadınlara yönelik hiçbir faaliyetinin bulunmadığını, Gülen'in bu dönemde kadınları insandan bile saymadığını, hatta 40 yaşına kadar kimsenin evlenmesini istemediğini, çünkü evlenmenin ve askere gitmenin kendilerini asıl işlerinden koparacağını söylediğini aktarmaktadır (Veren, 2007, s. 20-21). Veren'in verdiği bilgilere göre FETÖ'nün ilk yıllarında kadınlarla tokalaşmak, yüz yüze gelmek, konuşmak abesti. Bu nedenle örgüt içinde haremlik-selamlık uygulaması vardı ve misafirlige gidildiğinde bile kadınlar çayı kapının arkasına bırakırlardı. Bu durum öylesine abartılıydı ki o dönemde yapıya mensup yeni kaymakamlara kadınlarla tokalaşmamak için ellerine bant sararak yaralı oldukları imajı vermeleri önerilirdi (Veren, 2007, s. 26; Arslan, 2016, s. 71). Kadının kalktığı koltuğa oturmak da yasaktı. Çünkü Gülen'e göre onun sıcaklığı insanı günaha sokardı. Gülen, kadınların kendi vaaz kasetlerini izlemesine bile karşı çıkar ve bundan rahatsızlık duyduğunu ifade ederdi (Veren, 2007, s. 38). Kadına tahammülsüzlük o düzeydeydi ki Veren, Gülen'in "*Kadın sesinden Kur'an dinlenmez*" dediğini ve bir defasında da arabasında Malezyalı bir kadının okuduğu Kur'an kasetini dinlediği için o kaseti kendisine attırdığını ifade etmektedir (Veren: 2007, s. 54).

TBMM tarafında kurulan araştırma komisyonunun hazırladığı FETÖ raporu da bu realiteyi göz önüne sermektedir. Raporda, örgütün kurulduğu 1970'li yıllarda Fetullah Gülen'in son derece katı bir dindarlık içerisinde mutaassıp bir görüntü çizerek kadınlara çarşaf giydirilmesi ve peçe takılması yönünde tavsiyelerde bulunduğu yer almaktadır. Yine raporda dikkat çekici ve ilginç bir durum olarak aktarılan bir başka gerçeklik ise aynı Gülen'in "*kadınlara çarşaf giydirip peçe taktıracak*" noktadan "*başörtüsü furuattır*" noktasına gelmesidir (TBMM FETÖ Raporu, 2017, s. 50-51).

Görüldüğü üzere FETÖ'nün ilk yıllarında ve elebaşı Gülen'in beyanatlarında örgüt içinde kadının adı yoktur anlayışı hakimdi. Zamanla bu anlayış yerini birden bire kadın kimliğinin önemini keşfedilmesine ve ihdas edilen ablalık sistemine bırakmıştır. Dolayısıyla FETÖ'deki ablalık sistemi, radikalleşmiş kadın militan kimliğinin vücut bulduğu yeni bir anlayışın adı olarak kullanıma sokulmuştur.

3.2. Kadının Adı Yoktur Anlayışından Radikalleşmiş Militan Kadın Kimliğine Geçişin Adı: Ablalık Sistemi

FETÖ'nün kurduğu ablalık sistemini ister din motivasyonlu isterse etnik ya da ideolojik motivasyonlu olsun başka hiçbir örgütte görmek mümkün değildir. İlk yıllarında kadın kimliğini ötekileştiren ve geri planda tutan FETÖ ve elebaşı Gülen daha sonrasında geliştirdiği strateji ile kurduğu ablalık sistemiyle kadın militanları işlevsel hale getirmiş ve onları pek çok iş ve alanda kullanmıştır.

FETÖ elebaşı Gülen'in örgüt içindeki kadın kimliği konusundaki fikirlerinin tarihsel olarak birbiriyle çelişen tezatlıklar içermesi, örgüt içi ve örgüt dışı kadın kimliği yaklaşımında da kendini göstermektedir. Gülen örgüt içi ve örgüt dışı kadın kimliği konusunda yine bir ayrıma gitmiş, örgütüne bağlı kadın militanları yüceltirken, kendilerine destek vermeyen kadınları ötekileştirmiş ve onlar için farklı bir yaklaşım tarzı sergilemiştir. Bu durumu Gülen'in "*Ölçü veya Yoldaki Işıklar 3*" isimli kitabında açıkça görmek mümkündür. Gülen söz konusu kitabın belirli yerlerinde özetle sokak kadını, zevk kadını, ev ve hizmet kadını şeklinde üç çeşit kadın kimliğinden bahsetmektedir. Gülen ilk iki kategorideki kadın tipini tabir caizse zelil duruma düşürürken, örgütün kadınlarıyla özdeşleştirdiği ev ve hizmet kadın tipini ise yüceltmektedir. Satırlarında hafifmeşrep sokak kadınına çamura düşmüş bir cevhere, zevk kadınına ise gözbağcı iblislere benzeten Gülen, ev ve hizmet kadınına sonsuzluk soluklayan Cennet hurilerine benzeterek onlara büyük bir paye vermektedir (Gülen, 1998, s. 55-63). Yine Gülen, vaazlarında kadınlara iltifat

etmek istediği zaman sözü Hz. Aişe'ye getirir ve arkasından tevazuyla söylenmesi mümkün olmayan cümleleri derin bir tevazu üslubuyla ifade ederdi (FETÖ. Örgütlenmiş Din İstismarının Tahlili, 2017, s. 53). Her ne kadar Gülen kendi örgütündeki kadın militanlar için övücü ifadeler kullanmış olsa da ne kadar faydalı işler yaparlarsa yapsınlar kadın militanların örgüt içindeki yeri erkek militanların hep gerisinde ve gölgesinde kalmak olmuştur.

Katı bir cinsiyetçi yapının olduğu FETÖ'nün kurduğu sistemde abla, abi tabirinin kadınlardaki karşılığı olarak geliştirilmiştir. Bazı ablalar eş durumundan dolayı abla statüsünü kazanırdı. Abi ya da imam statüsündeki bir militanın eşi yetkin biriyse o da abla konumuna çıkardı. Bazıları da eşlerinin durumundan bağımsız bir şekilde kendi nüfuzlarına dayanarak ablalık makamına yükselirdiler. Ancak ne olursa olsun ablalar örgüt içinde tamamen abilerin denetimindeydiler. Ablalık sisteminde bir hiyerarşi vardı ve üst düzeye çıkmış bir ablanın altında başka ablalar da bulunurdu. Bir ablanın pozisyonu diğer ablalara göre ne kadar üst düzeye çıkarsa çıksın ve altında ne kadar abla bulunursa bulunsun, nihayetinde örgütteki makam ve hiyerarşisi bulunduğu il veya ilçedeki abiye bağlı olmaktan öteye geçemezdi (Çaha, 2016, s. 103; TBMM FETÖ Raporu, 2017, s. 626). Bu nedenle FETÖ kurduğu sistematik yapı gereği kadın militanları aktif olarak kullanmasına ve çalıştırmasına rağmen kadınları hiçbir zaman üst düzey yönetici ve idareci olarak atamamıştır (Arslan, 2021, s. 182).

FETÖ ilk andan itibaren çocuk yaşlardan itibaren devşirdiği kız ve erkek çocuklara, Gülen'in hedefleri doğrultusunda verilen biat usulü eğitimle yeni bir örgütsel kimlik kazandırmak için çalışmıştır. Bir aile havası süsüyle verilen bu kimlikte abilerin ve ablaların büyük etkisi ve rolü olmuştur. Bu nedenle FETÖ'ye yeni katılan çocuk yaştaki kızlar ve erkekler abilere ve ablalara teslim edilmekteydi. Abiler ve ablalar bu çocukların eğitiminden başlayarak meslek ve eş seçimine kadar tüm hayatlarını şekillendirmekte, onların kişiliklerini silerek verdikleri yeni kimlikle örgüte kayıtsız ve şartsız bir şekilde itaat etmelerini sağlıyorlardı. Bu amaçla örgüt, üyelerini küçüklükten itibaren içinde birtakım sembollerin ve ritüellerin bulunduğu dar bir alana hapsederek, aralarındaki duygusal bağı sürekli arttırmaya ve böylelikle adeta yeni bir aile yapısı inşa etmeye gayret etmiştir. Bilindiği üzere bir ailede anne ve babadan sonra en yakın aile bireyleri abiler ve ablalardır. Bu nedenle örgüt kendi aralarındaki hitaplarda abi ve abla tabirlerini özellikle seçmiş ve militanlarına bir aile olduğu algısını aşılamaya çalışmıştır. FETÖ'nün bu hareket tarzının arka planında ise duygusal bağı ön plana çıkararak ailedeki anne ve babanın yerini almayı hedeflemesi vardı (Yeni Nesil Terör: FETÖ'nün Analizi, 2017, s. 10). FETÖ bu yöntemle sıkı ve disiplinli bir endokrinasyona tabi tutarak, biat usulüyle yetiştirip yeni bir kimlikle militanlaştırdığı ablaları tıpkı militan abiler gibi kendi kontrollerindeki kız ve erkek çocuklarını örgütün ideolojisi doğrultusunda yetiştirmek için kullanmıştır. Bu meyanda militan abiler ve ablalar Gülen'in olağanüstü özelliklere sahip, keramet sahibi yüce bir kişilik olduğu algısını kontrollerindeki çocuklara benimsetmek için çeşitli mizansenler kurgulamışlardır. Bu mizansenlerde sıkça başvurulan yöntemler arasında, abilerin ve ablaların terliklere gizlice gül suyu dökmesi ve gül suyu kokmaya başlayınca da çocuklara Gülen'in evlere geldiğinin söylenmesi vardı (Yeni Nesil Terör: FETÖ'nün Analizi, 2017, s. 11). Bu yöntemle kız ve erkek çocuklarının Gülen'e bağlılığının güçlendirilmesi hedeflenirdi. Uygulanan çeşitli mizansenlerle, tiyatral yöntemlerle kadın militan kimliği için örgütsel bağın ve dolayısıyla Gülen'e olan sorgusuz sualsiz itaatin sağlandığının en büyük göstergesi de örgütün stratejisi doğrultusunda kadın militanların daha önce hiç tanımadığı erkek militanlarla evlenmek dahil verilen her görevi gözü kapalı bir şekilde kabul etmesidir.

3.3. FETÖ'nün "Katalog Evlilik" Sistemiyle Evlilik Müessesesini İstismarı

FETÖ elebaşı Gülen, yetiştirdikleri militanları elde tutmak ve onları kendi hallerine bırakmamak için çeşitli aparatları araçsallaştırmaktan ve hatta bunları istismar etmekten hiç çekinmemiştir. Bu meyanda örgütsel çıkarlar için militanların zorunlu olarak tabi tutulduğu uygulamalar geliştirilmiştir. Bunlar arasında; örgütten ayrılmamak, tayin edilen yere gitmek, örgütün belirlediği görevleri yapmak, belirlenen kişiyle evlenmek, örgüte sürekli maddi katkı sağlamak, elde ettiği bilgileri abi, abla ya da imama ulaştırmak için nikahı üzerine söz vermek ve diğer ağır yemin şekillerini devreye sokmak, örgüt kanunlarına göre suç sayılan eylemleri cezalandırmak için fetvalar vermek sayılabilir (TBMM 15 Temmuz Darbe Girişimi Raporu, 2017, s. 141; Arslan, 2020, s. 296).

Örgütün çıkarları için FETÖ'nün diğer pek çok örneğinde olduğu gibi istismar ettiği konulardan birisi de yukarıdaki listede yer aldığı üzere evlilik müessesesi olmuştur. FETÖ evlilik müessesesini öylesine istismar etmiştir ki uygulamaya koyduğu katalog evliliği sistemiyle birbirini hiç tanımayan ancak örgütün çıkarları adına her istenileni yapmak için yetiştirilen kız ve erkek militanları birbirleriyle evlendirmiştir. Bu sistem evlenen taraflar için belki bir vazifeyi yerine getirmek olarak görülse de aslında asıl amacı nesli korumak ve sürdürmek olan evlilik müessesesinin bir terör örgütünün amacı uğruna istismarından başka bir şey değildi. Dolayısıyla belirli bir disiplin içinde katı uygulamalara tabi tutularak örgütün stratejisi ve ideolojisi için çocukluktan itibaren biat usulüyle beyni yıkanarak yetiştirilen bir FETÖ militanının dilediği zaman kendi isteğiyle örgütten ayrılması, kendi iradesiyle bir tasarrufta bulunması söz konusu olamazdı. Buna ilk başta örgütsel bağ ve ettiği yemin izin vermezdi. Yemin ritüeli de örgüt içinde özellikle imamlığa kadar yükselen militanların Gülen'e olan bağlılıklarını zorunlu kılmak için uygulanırdı. Bu ritüele göre Gülen imam pozisyonundaki militanları "üç talak" üzerine yemin ettirirdi. Bu yemine göre imam Gülen'e ya da örgüte ihanet ederse eşinden boşanmış sayılır ve dolayısıyla karısı kendisine haram hale gelirdi. Başka bazı durumlarda da imam ya da abi konumundaki militan örgüt aleyhinde yanlış bir hareket yaparsa FETÖ'nün müdahalesine gerek kalmadan, örgüte ait bir emanet olarak kabul edilen karısı tarafından terkedilirdi. Çünkü kadının

nazarında öncelik kocası değil örgütün kendisidir. FETÖ'nün katalog evlilik sistemi diye tabir ettiği uygulamanın böyle bir işlevi vardı ve bu sisteme göre eşler birbirlerinin denetçisi ve aynı zamanda jurnalcisi olurlardı (Öztürk, 2016, s. 59; Çaha, 2016, s. 104).

Yine Nurettin Veren, FETÖ'nün ihdas ettiği katalog evliliği sisteminin asıl amacının ne olduğu hakkında önemli bilgiler paylaşmıştır. Veren'in aktardığı bilgilere göre, yurt dışına gidildikten sonraki evlilikler de örgüt tarafından yönlendirilmekte, birbirini hiç görmeyen adayların fotoğrafları birbirine gönderilerek örgütün hedefleri doğrultusunda evlilikler gerçekleştirilmekteydi. Tanzanya'da beş yıldır hizmet eden bir erkek öğretmene, Azerbaycan'da üç-beş yıl çalışıp sadakatini göstermiş bir kadın öğretmenin takdir edilip fotoğraflarının birbirine gönderildiğini ve bu şekilde, birbirini hiç görmeyen damat ve gelin adayının dünyada emsali olmayan bir bağımlılık ilişkisi içinde anlaştıklarını ve evlenmek için ilk olarak havaalanında buluşturularak evlenmek üzere bir araya getirildiklerini buna örnek olarak nakleden Veren, böylece ne tercih hakkı ne de beğenme olmadan çiftin nikahlarının kıyıldığını belirtmektedir. Veren'e göre örgüt böylesine diktatörce bir yapıdır ve ailesinden çok örgüte itaat eden, abilerine ve Gülen'e bağımlı olan bu insanlar hayatlarının gelecek dönemlerinde de her an aforoz edilme tehlikesi içindeydiler. Gülen'in gizli bir sistematik yapılanma içinde olduğu, yüzde yüz itaat ve kesinlikle bağlılık istediği, bir yere atanan örgüt mensubunun atandığı yere gitmediği ya da kendi başına karar alarak başka bir iş yapmaya kalktığı zaman örgüt tarafından ihanetle suçlanarak aforoz edildiği bilgilerini paylaşan Veren, bu durumdaki militanın yıllardır kendi ailesiyle de irtibatı kesildiği ve ailesinden de yüz bulamadığı için geriye de dönemediğini, dolayısıyla örgüt vasıtasıyla evlendirildiği için eşinin de elinden alınarak boşanmasının sağlandığını belirtmektedir. Veren'in FETÖ'nün evlilik sistemi hakkında aktardığı bilgilerin en can alıcı noktası ise kendi evliliği ile ilgili olan kısım. Evlendikten tam 33 yıl sonra örgütün talimatıyla eşinin ve altı çocuğunun elinden alındığını ve ayrılmaya zorlandıklarını, bunun için paralar vaat edildiğini ve tek bir duruşmayla 33 yıllık evliliğini bitirmek durumunda kalıp boşandığını ifade eden Veren, sadakatinden hiçbir zaman endişe etmediği bir aileye sahip olmasına rağmen örgütün gücünün galip gelerek 33 yıl sonra eşinin ve üniversiteyi bitirmiş çocuklarının kendisinden ayrıldığını ve ayrıldıklarından beri onlardan ne bir telefon ne de bir mesaj bile almadığını belirtmektedir (Veren, 2007, s. 85-86).

Kısaca detaylandırılmaya çalışıldığı gibi FETÖ'nün kurduğu katalog evlilik sistemi, normal bir evliliğin ve bu müessesenin gerçeklerinin, amacının çok ötesinde, örgütsel kimlik altında birbirini hiç tanımadan bir araya getirilen kadın ve erkek militanların yine örgütün hedefleri için evlendirilmesi ve toplum tarafından önemsenen bir kurumun istismar edilmesinden başka bir şey değildi. Dolayısıyla bu sistemde eşlerin ve ailelerinin ne isteklerinden çok örgütün hedefi önemliydi. Bunun içindir ki evlenen militanlar örgüt adına eşini jurnal etmekten de hiç çekinmemiştir.

4. FETÖ'NÜN RADİKALLEŞMİŞ MİLİTAN KADIN KİMLİĞİYLE MÜCADELENİN ÖNEMİ

FETÖ çeşitli yöntemlerle devşirdikleri çocuklara yıllarca imamların, abilerin ve ablaların gözetiminde ışık evleri, kamplar, pansiyonlar, dershaneler ve okul ağları üzerinden sıkı ve disiplinli eğitimler vermişlerdir. FETÖ bu sayede takiiyeyi çok iyi kullanan altın nesil ismini verdiği binlerce kadın ve erkek militan yetiştirmiştir. Örgüt bu militanları, soru hırsızlığı da yaparak, rüyaların, fetvaların, kerametlerin, olağanüstü özelliklerin araçsallaştırdığı bir sistem üzerinden akın akın başta emniyet, yargı, TSK olmak üzere devletin bütün kurumlarına, kılcal damarlarına kadar büyük bir gizlilikle sızdırmıştır (Yavuz, 2005, s.298; Arslan, 2020, s. 295).

Bu açıdan günü gelince bu sızıntı militanların harekete geçirilmesi için sayılan tüm aparatların birer endoktrinasyon aracı olarak kullanılması örgüt için olağan bir durumdu. Çünkü FETÖ elebaşı Gülen, militanlarına amaca ulaşmak için her şeyi mubah saymış, takiiye denen gizliliği en büyük silah olarak kullanmayı öğretmiş, haram olan, meşru olmayan şeyleri verdiği fetvalarla helal ve meşru göstermiştir. Bunun en bariz örneklerinden birisi soru hırsızlığıdır. Aslında dinimize göre kul hakkına girmenin bir göstergesi ve en büyük günahlardan biri olarak kabul edilmesine rağmen soru hırsızlığı FETÖ tarafından meşru gösterilmiştir. FETÖ, bu hırsızlığını meşru göstermek için "abiniz/ablanız bu gece istihareye yattı ve sınavda çıkacak soruları gördü" kılıfını kullanmış, sınav öncesinde çıkacak soruları çözdürmüş ve böylelikle militanlarının sınavlardan yüksek puan almalarını ve devletin çeşitli kurumlarına sızmalarını sağlamıştır (Yeni Nesil Terör: FETÖ'nün Analizi, 2017, s. 33; İtiraflarda FETÖ'nün Devlete Sızması, 2018, s. 48). Dolayısıyla FETÖ'nün militan ablaları tıpkı militan abiler gibi soru hırsızlığında da büyük rol oynamışlardır. FETÖ'nün abla yapılanması ve ablaların örgüt içerisindeki rolleri, ifa ettikleri görevler ve örgüt tarafından çalınan soruları sorumlulukları altındakilere nasıl bellettiklerine dair tüm detaylar yargı tarafından hazırlanan iddianamelerde yer almaktadır.

FETÖ'nün kadın militanlarının örgüt içinde ifa ettiği bir başka görev ise 15 Temmuz darbe teşebbüsünden sonra yakalanıp hapse atılan FETÖ militanlarının maneviyatlarını yüksek tutmak ve örgüt içindeki dağılmaların önüne geçmek için görüldüğü söylenen kurtuluş rüyalarının hem hapisteki ve hem de örgüt içindeki diğer militanlarla paylaşılmasıdır. Kadın militanların paylaştığı rüyalarda kurtarıcı olarak Hz. Muhammed ve Hz. Yusuf gibi peygamberlerin yanı sıra Kasım 2016 ABD seçimlerini kazanacağına inandıkları Hilary Clinton, o kazanamayınca Donald Trump vardı. Bu anlamda paylaşılan rüyalarda Hilary Clinton'ın, o tutmayınca seçimi kazanan Trump'ın hapisteki FETÖ'cülerin kurtarıcısı olarak paylaşılmasını, aslında örgütün en başından itibaren "hizmet"i kime yaptığının açık bir göstergesi olarak okumak mümkündür (Arslan, 2017, s. 43-45). FETÖ'cü kadın militanlar yine

örgüte destek sağlamak için farklı mekân ve zamanlarda bir ablanın organizatörlüğünde ve yönetiminde genelde gündüz icra edilen toplantılar yapıyorlardı. Ayrıca örgüte himmet toplamak ve para kazandırmak amacıyla kermes faaliyetlerinde öncü rolünü üstlenmekteydiler (Arslan, 2018, s. 277). Yine henüz deşifre olmamış, hukuken herhangi bir suçta iştirak etmemiş olan örgütün kadın militanlarının örgüt lehine algı, manipülasyon ve propaganda yaptıkları bilinmektedir. Bunun amacı, yakalanan örgüt elemanlarının masum olduklarına ve yargının elinde delil olmadan suçsuz yere hapsedildiklerine dair toplumsal bazda algı yaratmak ve kafalarda soru işaretleri oluşturarak destek sağlamaktır.

Tüm bu olgu ve olaylar değerlendirildiğinde FETÖ'nün elindeki en önemli gücün devletin kılcal damarlarına kadar yerleştirdiği sızıntı militanlar olduğu aşıkardır. Bu açıdan 15 Temmuz 2016 darbe teşebbüsü, FETÖ'nün Türkiye'yi ele geçirmek için son hamlesi olarak tarihe geçmiştir. Aslına bakmak gerekirse bu kalkışma, FETÖ'nün kendisini besleyip büyüten yabancı servislere ve ülkelere "hizmet" eden küresel bir örgütten başka bir şey olmadığını tüm dünyaya aleni bir biçimde ilan edilmesi olmuştur. Bu sebeple ilan edilen OHAL süreçleri kapsamında alınan acil tedbirlerle yakalanan örgüt militanları devletten tasfiye edilmiştir. Kamu kurumlarında, başlarındaki amirlerin dışında FETÖ'nün abi ve ablalarından gelen emirlere göre hareket eden militanların kamudan atılması ya da ve açığa alınması OHAL hükümleri bağlamında gerçekleştirilmiştir (İtraflarda FETÖ'nün Devlete Sızması, 2018, s. 21). Bu nedenle örgütle bağlantısı olan kadın ya da erkek yakalanan tüm militanlar, hukuken terörist olarak kabul edilmiş olup terör örgütü üyesi olmaları dolayısıyla da terörist muamelesi görerek kamudaki görevlerinden ihraç edilmişlerdir. Dolayısıyla adalet önünde hesap vererek işledikleri suçun niteliğine göre çeşitli cezalara çarptırılmışlardır. Ancak mücadele devam etmektedir. Henüz tespit edilemeyen ve kendilerini gizlemeye devam eden militanların güvenlik güçleri tarafından yakalanıp adalete teslim edilmesi çalışmaları sürdürülmektedir.

Yürütülen bu mücadelede çok önemli bir nokta vardır ki o da özellikle ablaların tezgahından geçen ancak kamu görevlisi olmadıkları için tespiti zor olan kadın militanların yakalanıp adalete karşı çıkarılmasıdır. Bilindiği gibi kadınlar erkeklere göre daha duygusaldır. Örgütsel bağ konusunda erkek militanlara göre daha katı olabilen ve duygusallıklarıyla erkekleri de yönlendirmede etkin olabilen kadın militanların tespiti ve onlarla daha etkin şekilde mücadele edilmesi için iyi bir istihbarat ağına ve çeşitli kesimlerin işbirliğine ihtiyaç vardır. Bunun için toplumsal bir mutabakat içinde örgüt militanlarına karşı şiddet içermeyen bir "mahalle baskısı" oluşturulmalıdır. Örgütün kadın militanlarının etkin olduğu kermes, toplantı vb. görev alanları, ışık evleri tarzında örgüte eleman kazandırmak için kirialanan yerler göz hapsine alınmalı ve tespit edilen bu tür etkinlik ve yerler hızlıca yetkililere bildirilmelidir. Tüm bunlar örgütün kadın ya da erkek militan yapılanmasına karşı sürdürülen mücadelenin başarısında ve örgütün çökertilmesinde önem taşımaktadır (Arslan, 2016, s. 208).

5. SONUÇ

Radikalleşerek şiddete varan aşırılığa kaçan ve teröre bulaşmış kadın kimliği tarihi bir vakiydir. Bu gerçeklik klasik dönem terör örgütlerinde pek olmasa da modern dönem terör örgütlerinde fazlasıyla görülmektedir. David Rapaport'un tarihsel olarak tasnif ettiği anarşist, bağımsızlıkçı, devrimci ve din motifli dört terör dalgasında kurulan terör örgütlerinin pek çoğunun bir ayağını militan kadın kimliği oluşturmuştur. Özellikle İkinci Dünya Savaşından sonra başlayan soğuk savaş döneminin kutuplaştırdığı dünyada 1960-1970'li yıllarda Marksist-Leninist ideoloji üzerine kurulan pek çok terör örgütünde militan kadın kimliği, kurucu ve lider kadro başta olmak üzere katıldıkları aktif operasyonel görevlerle karşımıza çıkmaktadır. Militan kadın kimliği terörün küreselleşmesiyle beraber ortaya çıkan din motifine ve istismarına dayanan terör örgütleri için de geçerlidir. Ancak ideolojik terör örgütlerinin aksine din motifli örgütlerde şiddete ve teröre bulaşmış militan kadın kimliği, lider kadroda yer almadığı gibi erkek militanlara göre ikincil pozisyonda kalmıştır. Bu tür örgütlerde kadın militanlar her ne kadar erkek militanlara göre daha geri planda, erkek militanların gölgesinde, isimsiz ve lider kadronun izin verdiği ölçüde görünür olsalar da başta intihar bombacılığı eylemleri olmak üzere, silah ve mühimmat nakliyatı, eylemlere aktif olarak katılma vb. yönünden ifa ettikleri görevler bakımından bağlı oldukları terör örgütleri için erkek militanlardan hiç de geri kalmayan işlevselliğe sahip olmuşlardır.

Radikalleşmiş militan kadın kimliğinin neşvü nema bulduğu örgütlerden birisi de hiç kuşkusuz ki din istismarı üzerine kurulan FETÖ'dür. Aslında FETÖ'nün kuruluş yıllarında kadının adı ve kimliği hiç yoktu. Fetullah Gülen ilk başlarda işlerin aksamaması için erkek militanların genç yaşlarda evlenmesine de pek taraftar olmamıştır. Ancak bu algı sonrasında terkedilmiş ve kadın kimliği birden bire keşfedilmiş gibi örgütsel amaçlar için araçsallaştırılmıştır. Bu açıdan kurulan ablalık sistemi ve evlilikleri dizayn için geliştirilen katalog evlilik sistemi, aslında örgütün kadın kimliğine biçtiği değer ve kadın kimliğinin kendi amacı için nasıl sömürüldüğünün ve toplumca değer verilen evlilik müessesesinin nasıl istismar edildiğinin açık bir göstergesi olmuştur. Dolayısıyla FETÖ çocuk yaşlardan itibaren devşirdiği kız çocuklarını ablalık sistemi üzerinden kurguladığı mizansenlerle dolu eğitim sistemiyle kendisine biat ettirmiş ve onları radikalleştirerek verdikleri yeni kimlikle örgütsel çıkarlar için kullanmış ve yine bu amaç için onları katalog evlilikler yapmaya zorlamıştır. Birbirlerini hiç tanımadan katalog evlilik sistemiyle evlendirilen çiftlerden örgütün devşirmek istediği asıl amaç ise yine örgütün kendisi yani örgütsel çıkarın önceliği olmuştur. Bunun için eşler birbirinin denetçisi ve gerekirse jurnalleyicisi olmaktan hiç imtina etmemiştir.

Ablalık sistemi FETÖ'nün kadın militan kimliğine biçtiği rolün adı olsa da örgütsel pozisyonda kadının yeri hep ikinci planda olmaktan öteye geçememiştir. Bir abla diğer ablalara göre ne kadar üst düzeye çıkarsa çıksın, altında ne kadar abla bulunursa bulunsun örgüt içindeki makam ve hiyerarşisi her zaman bulunduğu il veya ilçedeki abiye bağlı olmakla sınırlı kalmıştır. İfadelenildiği gibi FETÖ kadın militanları aktif olarak kullanmış ve pek çok işte çalıştırmıştır, ancak kadın militanlardan hiçbirini üst düzey yönetici ve idareci olarak atamamıştır. Bu nedenle FETÖ ablalarının erkek militanlara göre kamuoyundaki tanınırlıkları neredeyse yok mesabesinde. Fakat kadın militanlar örgüt içinde ne kadar geri planda olsalar da devşirilen kız çocuklarının örgütün ideolojisine göre yetiştirilmesinde, çalınan soruların öğretilmesinde, düzenledikleri kermes, toplantı vb. yöntemlerle himmet toplanmasında, verilen fetvaların uygulanmasında, kurtuluş rüyalarının paylaşımında, örgüt lehine algı, propaganda ve manipülasyon vb. pek çok görevin yapılmasında aktif rol oynamışlardır. Kadın militanlar ayrıca yaratılış olarak daha duygusal oldukları için örgüt için erkekleri yönlendirmekten de geri durmamışlardır.

Tüm bu açılardan bakıldığında FETÖ ile mücadelede bütüncül bir yaklaşım takip edilmeli, örgütün hareket tarzı iyi çözümlenmeli ve örgütü besleyen ekosistem doğru bir şekilde analiz edilmelidir. Başarının anahtarı düşmanı her yönüyle tanımaktan ve toplanan doğru istihbaratla onu iyi çözümlenmekten geçmektedir. Bu nedenle ilk andan itibaren örgüt içinde üstlendikleri görevlere bakıldığında hiç de azımsanmayacak işler gören FETÖ'nün radikalleşmiş kadın militan ayağına vurulacak başarılı her darbe, aynı zamanda erkek militanlar da dahil olmak üzere örgütteki moral motivasyonu düşürmeye ve örgütteki dağılma sürecini hızlandırmaya yarayacaktır. Bu yüzden FETÖ ile verilen mücadelenin, kadın ya da erkek militan ayrımı yapılmadan topyekün olarak ve hiçbir bahaneye sığınmadan, büyük bir kararlılık ve azimle sürdürülmesi önem arz etmektedir.

KAYNAKÇA

1. Albayrak, K. (2014). "Diğer Semavi Dinlerde Şiddet", Şiddet Karşısında İslam, Ed.: Bünyamin Erul, Ankara: DİB. Yayınları.
2. Altun, A. (2021). Kadınlar ve Terörizm: Çeçenya'nın Kara Dulları, Avrasya Uluslararası Araştırmalar Dergisi , C. 9, S. 29, ss. 100-118.
3. Arslan, H. (2016). Dini Gruplar ve Siyaset-2 FETÖ/PDY, Ankara: Ankara Okulu Yayınları.
4. Arslan, H. (2017). Kamu Güvenliğinin Önemli Bir Tehdidi Olarak İntihar Bombacılığı Fenomeni ve Mücadele Yöntemleri, Güvenlik Çalışmaları Dergisi, C. 19, S. 1, Ankara, ss. 47 - 66.
5. Arslan, H. (2017). Rüya Metaforu Üzerinden Din İstismarı: FETÖ Örneği, Liberal Düşünce, Yıl: 22., S. 87, 33-47.
6. Arslan, H. (2020). İnsan Hakları İhlalleri Bağlamında FETÖ'nün Analizi, Idea Studies Journal, Volume: 6 / Issue: 17, Mayıs, ss. 288-301.
7. Arslan, O. (2021). 15 Temmuz FETÖ ile Mücadele Bilinci, Ankara: Anadolu Ay yayınları.
8. Bayraklı, E. ve Alkanat, A. (2021). PKK'da Kadın Teröristlerin Rolü ve Örgüt İçi Cinsel İstismar, Güvenlik Stratejileri Dergisi, C. 17, S. 37, ss. 119-156.
9. Bosi, L. (2013). Red Brigades (Italy), The Wiley-Blackwell Encyclopedia of Social and Political Movements, Edited by David A. Snow, Donatella della Porta, Bert Klandermans, and Doug McAdam, Blackwell Publishing Ltd., pp. 1-2.
10. Box, M. and McCormack, G. (2004). Terror in Japan, The Asia-Pacific Journal, Vol. 2, Is. 6, Jun 25, pp. 1-17.
11. Çaha, Ö. (2016). Cemaatten Terör Örgütüne Gülen Hareketinin Anatomisi, Liberal Düşünce Dergisi, S. 83, ss. 91-114..
12. Çakmak, D. (2007). Fransız Devrimi'nde Kadın:Eksik Yurttas, Ege Akademik Bakış Dergisi, C. 7, S. 2, ss. 727-745.
13. Demir, H. (2017). Gülen Örgütü Ezoterik Bir Kült Cemaatin Radikalleşmesi, Ankara: Ay Yayınları.
14. Ekiz, Z. (2020). Sempatizan, Fail?: Dört Dalgada Kadın Teröristler, Güvenlik Bilimleri Dergisi, C. 9, S. 2, ss. 555-576.
15. Erdem, N. (2017). Kadın Terörist Kimliğinin Psiko-Sosyal Kökenleri ve Sosyal Politikalar, Güvenlik Çalışmaları Dergisi, C. 19, S. 3, ss. 8-26.
16. Fethullahçı Terör Örgütünün (Fetö/Pdy) 15 Temmuz 2016 Tarihli Darbe Girişimi İle Bu Terör Örgütünün Faaliyetlerinin Tüm Yönleriyle Araştırılarak Alınması Gereken Önlemlerin Belirlenmesi Amacıyla Kurulan Meclis Araştırması Komisyonu Raporu, Ankara 2017. <https://i.tmgrup.com.tr/fikriyat/arsiv/2017/05/darbe.pdf>, Erişim Tarihi: 25 Ağustos 2022.

17. FETÖ. Örgütlenmiş Din İstismarının Tahlili (2017). Ankara: TDV Yayınları.
18. Gaido, D. and & Alessio, B. C. (2015). Vera Zasulich's Critique of Neo-Populism, Historical Materialism, V. 23, November, pp. 93-125.
19. Gender Dimensions of the Response to Returning Foreign Terrorist Fighters: Research Perspectives, CTED Trends Report, February 2019, https://www.un.org/securitycouncil/ctc/sites/www.un.org.securitycouncil.ctc/files/feb_2019_cted_trends_report_0.pdf, Erişim Tarihi: 17.05.2022.
20. Grimland, M., Apter, A. & Kerkhof, A. (2006). "The Phenomenon Of Suicide Bombing A Review Of Psychological And Nonpsychological Factors", Crisis, Hogrefe & Huber Publishers, Vol. 27 (3), pp. 107-118.
21. Gülen, M. F. (2011). Asrın Getirdiği Tereddütler 4, İstanbul: Nil Yayınları.
22. Gülen, M. F. (1998). Ölçü veya Yoldaki Işıklar 3, İstanbul: Nil Yayınları.
23. Güven, E. (2020). Amerika Birleşik Devletleri'nde Sosyalist Afro-Amerikan Bir Yapılanma Olarak Kara Panterler Partisi ve Partinin Sesi "The Black Panther Intercommunal News Service", Global Media Journal, Güz, C. 11, S. 21, ss. 53-74.
24. Handbook on Gender Dimensions of Criminal Justice Responses to Terrorism (2019), United Nations Office on Drugs and Crime, United Nations Vienna, https://www.unodc.org/documents/terrorism/Publications/17-08887_HB_Gender_Criminal_Justice_E_ebook.pdf. Erişim Tarihi: 17.05.2022.
25. Hudson, Rex A., (1999). The Sociology And Psychology Of Terrorism: Who Becomes A Terrorist And Why?, The Library Of Congress, Ed.: Marilyn Majeska, Washington, D.C., September.
26. İtirafalarda FETÖ'nün Devlete Sızması (Askeriye, Mülkiye, Adliye) (2018). İstanbul: SETA Yayınları.
27. Matfess, H. and Warner, J. (2017). Exploding Stereotypes: The Unexpected Operations and Demographic Characteristics of Boko Haram's Suicide Bombers, Combatting Terrorism Center, August.
28. Öztürk, M. (2016). Din Sermayesinden İktidar Devşirmek FETÖ, Ankara: Ankara Okulu Yayınları.
29. Preece, J. (2010). The Lives of the RAF Revisited: The Biographical Turn, Memory Studies, V. 3 (2), pp. 151-163.
30. Şahin, Y. (2015). Terörizm: Tanım(lanamamas)ı, Tarihsel Dönüşümü, Uluslararası Hukuktaki Yeri ve Mücadele Yöntemleri, Güvenlik Çalışmaları Dergisi, C. 17, S. 3, ss. 145 - 176.
31. Veren, N. (2007). Kuşatma ABD'nin Truva Atı Fethullah Gülen Hareketi, Siyah Beyaz Yay., İstanbul.
32. Yavuz, M. H. (2005). "Neo-Nurcular: Gülen Hareketi" (Der.: Tanıl Bora, Murat Gültekingil), Modern Türkiye'de Siyasî Düşünce İslamcılık, C. VI, İletişim Yay., İstanbul, 295-307.
33. Yayla, A. (1999). Terörizm: Kavramsal Bir Çerçeve, SBF Dergisi, C. XLV, Ankara, ss. 335-385.
34. Yeni Nesil Terör: FETÖ'nün Analizi, Polis Akademisi Yay., Ankara 2017.
35. Zedalis, Debra D., Female Suicide Bombers, Strategic Studies Institute, June 2004

Eğirdir Halkının Yavaş Şehir Modeline Yönelik Algısı ve Desteği

Perception and Support of the People of Eğirdir to the Slow City Model

Betül Garda

Dr. Öğr. Üyesi., Selçuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Meslek Yüksekokulu, Pazarlama ve Reklamcılık, Konya, Türkiye

ÖZET

Günümüz toplumlarında küreselleşmenin bir sonucu olarak çeşitli dış faktörlerle etkileşime giren şehirler zamanla kendi öz kimliklerini kaybederek başta yörenin mimari dokusu ve yerel halkın kültürel özellikleri olmak üzere birçok açıdan birbirine benzeşmeye başlamışlardır. Bu benzeşmenin turizm sektöründe getirebileceği olumsuz sonuçlara karşı sürdürülebilirliği sağlamak için bazı alternatif modeller ve kavramlar tartışılmaya ve uygulanmaya başlanmıştır. Bu tartışmalarda kabul gören modellerin arasında, çevresel politikalarla uyumlu, yaşam kalitesini yükselten, sürdürülebilir bir şehir ağı olan 'Yavaş Şehir' modeli de bulunmaktadır. Ancak turistik destinasyonun farklılaştırılması için tercih edilen alternatif turizm yaklaşımının, yerel halkın olumlu algısı ve desteği olmadan başarıya ulaşması mümkün değildir. Bu bağlamda çalışmanın amacı, Isparta'nın Eğirdir ilçesinde yaşayan yerel halkın "yavaş şehir" olgusunu nasıl algıladıkları, destekleme biçimlerini ve ekonomik boyutuna ilişkin düşüncelerini incelemektir. Araştırma tanımlayıcı türde tasarlanarak, Eğirdir'de yerel yüzüze uygulanan anketlerin incelenmesi sonucunda 150 geçerli anket değerlendirilmiştir. Toplanan veriler sınıflandırılarak tanımlayıcı istatistikler, frekanslar ve çapraz tablolarda Ki kare, bağımsız örneklem t Testi, Tek yönlü varyans Analizi için Anova yöntemleri uygulanarak değerlendirilmiştir. Araştırma sonuçları Eğirdir'de yerel halkın yavaş şehir konseptini genellikle olumlu algıladığını ve desteklediğini göstermektedir. Bu araştırma yerel halkın yavaş şehir algısının incelenmesinin önemini tekrar vurgulayarak diğer turistik destinasyonlara ve gelecekte yapılacak olan çalışmalara örnek teşkil etmesi açısından değer taşımaktadır.

Anahtar Kelimeler: Yavaş Şehir, Yavaş Hareketi, Hız, Yerel Halk, Algı

ABSTRACT

In today's societies, cities that interact with various external factors as a result of globalization have lost their own identity over time and have begun to resemble each other in many respects, especially the architectural texture of the region and the cultural characteristics of the local people. Some alternative models and concepts have been started to be discussed and implemented in order to ensure sustainability against the negative consequences that this similarity may bring in the tourism sector. Among the accepted models in these discussions is the 'Slow City' model, which is a sustainable city network that is compatible with environmental policies and improves the quality of life. However, it is not possible for the alternative tourism approach, which is preferred for the differentiation of the touristic destination, to be successful without the positive perception and support of the local people. In this context, the aim of the study is to examine how the local people living in Eğirdir district of Isparta perceive the "slow city" phenomenon, their support forms and their thoughts on its economic dimension. The research was designed as descriptive and 150 valid questionnaires were evaluated as a result of the examination of the local face-to-face questionnaires in Eğirdir. The collected data were classified and evaluated by applying Chi-square, independent sample t-Test and Anova methods for One-way Analysis of variance in descriptive statistics, frequencies and cross tables. The results of the research show that the local people in Eğirdir generally perceive and support the slow city concept positively. This research is valuable in that it sets an example for other touristic destinations and future studies by emphasizing the importance of examining the slow city perception of the local people.

Keywords: Cittaslow, Slow City, Speed, Local People, Perception

1. GİRİŞ

"Yavaş felsefe" ve "yavaş yemek" akımı, "yavaş şehir hareketi", "sakin şehir" olarak bilinen, yaşanabilirlik, yaşam kalitesi ve sürdürülebilirlik gibi kavramlarla bağlantılı tartışmasız en geniş ve en temel ilkelerin uygulanmasıyla ortaya çıkan küçük kasaba ağları için ideolojik bir platform oluşturmuştur (Çakıcı, Yenipınar, & Benli, 2014). Yavaş şehir hareketi, yavaş yemek hareketi ile yakın bir ilişki içindedir ve iki hareket birbirilerini tamamlar niteliktedir. Geniş manada, her iki oluşumda yerelliği, geleneksel kültürleri, sakin düşüncüyü, zevkli ve keyifli bir yaşamı desteklemektedir. Bu iki hareket, her ne kadar uygulanma isteği, çevresel ve insani olarak yeterince politik değilse de karmaşık iş yaşamına ve küreselleşmeye karşıdır (Budak & Kavanoz, 2019).

Küreselleşme ve modernite olgularının toplumların yaşam biçimlerini etkileyen en önemli sonuçlarından birisi de "hız" kavramının günlük yaşam tarzlarında ön plana çıkması olmuştur. Modernite kavramı "hemen hemen her şeyin hızlanması" ile özetlenebilir duruma gelmiştir (Akman, Akman, & Karakuş, 2018). Küresel rekabetin şiddetlenmesi ve yağınlaşması beraberinde hızlı yaşam tarzını da getirmiş, bu durum insanların geleneksel ekonomik, kültürel ve sosyal yaşamlarından kopmalarına ve yaşam tarzlarının birbirine benzemesine neden olarak, stresli ve tek tip bir birey olmalarının önünü açmıştır. Hız kavramı, FOMO olarak adlandırılan (Fearing of Missing out)-gelişmeleri kaçırma duygusu ve online sosyal medya başta olmak üzere internet kullanımı nedeniyle içerik olarak farklılaşmış, hızın yanında yalnızlaşma ve stres olgusunu da beraberinde getirmiştir (Erdoğan, Yılmaz, & Hocoğlu, 2021, s. 218) FOMO, birinin yokluğu durumunda diğerlerinin deneyimle ödüllendirilebileceğini ifade eden yaygın bir endişe duygusudur (Buglass, Binder, Betts, & Underwood, 2017). Bu durum bireyin özellikle internette online olmadığı zaman birçok online faaliyetin getireceği mutluluk durumundan yoksun kaldığını, bu faaliyetleri yapan online

katılımcıların ise bu mutluluk durumunu yaşadıklarını düşünmesine sebebiyet vererek, kişinin sürekli online internet faaliyetlerini kaçırma endişesi taşımasına neden olmaktadır. Doğal olarak bu duyguyu yaşayan kişi devamlı online olma zorunluluğu hissetmekte, akabinde gerçek sosyal yaşamdan uzaklaşarak *modern yalnızlık* ve stres durumuyla karşılaşmaktadır. Bilgiye hızlı erişim, sosyal medyada devamlı aktif kullanıcıların bulunması, yiyecek-içeceklerin dahi gerekirse online ya da telefon siparişi ile kişiye getirilmesi geleneksel yaşam tarzlarını olduğu gibi değiştirmektedir. Zamanla birbirine benzeyen bireyler, kültürler ve davranış biçimleri ortaya çıkmakta, farklılıkların getirdiği zenginlikler kaybolmaktadır. Bu bağlamda özellikle FOMO'nun itici gücü olan *sosyal ağ* kişiyi gerçek sosyalleşmeden uzaklaştırmaktadır. Günümüzde başta gençler ve öğrenciler olmak üzere insanların büyük bir çoğunluğunun artık vakitlerinin büyük bir kısmını iş ve sosyal ağda geçirdikleri artık bilinen bir gerçek haline gelmiştir (Tanhan, Özok, & Tayiz, 2022).

Bu gelişmelere karşı *yavaşlık* olarak adlandırılan karşı akım başlamıştır (Ünal & Zavalı, 2016). İnsanlar arasındaki farklılıkların azaltılarak tek tip bir insan modeli oluşturmaya doğru gidildiği ve sonunda monotonluğun etkin olacağı bir yaşam tarzının oluşabileceği kaygısı ile "Yavaş Şehir (Slow City)" hareketi ortaya çıkmıştır. Yavaş şehir kavramı, şehrin yerel halkının, doğal çevresi ve sosyo-kültürel yapısı bozulmadan bir ortamda, çevre veya gürültü kirliliğinden uzak günlük rutinlerini alışkın olduğu konfor alanında sürdürmesine imkân sağlamak için günümüzün modern şehir kavramına alternatif olarak türetilmiştir. (Mayer & Knox, 2010). Günümüzün metropol şehirlerinde çalışanların yoğun iş temposundan dolayı boş zamanının sınırlı olması, gidilen mekânda harcanan zamanın ulaşım süresi nedeniyle daha da kısalması, günlük yaşamın monotonluğu ve stres insanlar üzerinde baskı yaratmakta, çevre ve gürültü kirliliği ortaya çıkmaktadır (Kayacan & Özmen, 2021, s. 296). Bu bağlamda insanların yaşam kalitesi düşmektedir. Yaşam kalitesi, bir insanın hayatının tamamından elde ettiği deneyim sonucu ortaya çıkan ve kişinin yaşamında kendisini öznel olarak iyi hissetmesi hali olarak tanımlanmaktadır. Buradan hareketle, yavaş şehir olgusunun, küçük beldelerde yerel halkın kentsel yaşam kalitesi üzerindeki etkisi araştırıldığında, artan turizm hareketliliği ile yerel halkın ekonomik anlamda kazanç sağlamaya başladığı ve bu nedenle halkın yavaş şehir uygulamasına sıcak baktığı da görülmektedir (Coşar, 2014).

2. LİTERATÜR TARAMA

Yaygın kitlesel turizmin olumsuz etkileri, turistik destinasyonlarındaki çekicilik unsurlarının benzeşmesi, turizm gibi pek çok sektörü etkileyen COVID-19 salgını gibi sebepler, sektörden elde edilen faydaların azalmasına neden olmuştur. Bu bağlamda sürdürülebilir bir turizm için yerel halkın turizm alanındaki gelişmelere ve faaliyetlere katılımının önemi, literatürde yaygın bir şekilde kabul görmeye başlamıştır. Bu sebeple yerel halkın beklenti, algı, tutum, niyet ve davranışlarındaki değişimi açıklamak gerekmekte ve çeşitli argümanlara ihtiyaç duyulmaktadır. Dolayısıyla araştırmacılar, davranış psikolojisinde kullanılan çeşitli teorileri turizme uyarlamıştır.

1970'lerde başlayan yerel halkın turizmle ilgili algı, davranış ve desteklerini açıklamaya dair ileri sürülen teori ve çalışmalar (Sirakaya, Teye, & Sönmez, 2002), sosyal psikoloji alanındaki gelişmelerle birlikte gruplar arası ilişkileri ve toplum davranışlarını anlamada güçlü teoriler oluşturmuştur. Bu teorilerin en iyi uygulanacağı alanlardan birisi uluslararası turizm hareketlerinden kaynaklanan ilişkiler ağı olarak görülmektedir (Buzlukçu & Avcıkurt, 2021). Büyüme Makinesi Teorisi (Canan & Hennessy, 1989) (Madrigal, 1995), (Harrill, 2004), Değer İnanç Norm (DİN) teorisi (Andarabi & Hassan, 2022), Sosyal Mesafe Teorisi (Çelik, 2019), Duygusal Dayanışma Kuramı (Erul & Uslu, 2022), Bütünleşik tehdit teorisi (Saatçi & Avcıkurt, 2016), Samimiyet Teorisi (Trauer & Ryan, 2005), Turistik Alan Gelişim Eğrisi (Butler, 2011), Sosyal Taşıma Kapasitesi (Bayram, Bulut, & Yaylı, 2020), Kültürel Kimlik Olgusu (Albayrak & Özmen, 2018), Planlı Davranış Teorileri (Doğan, 2022) kaynağını sosyoloji ve psikoloji disiplinlerindeki gelişmelerden alan turizm alanına uyarlanmış teorilerden bazılarıdır. Bu teoriler turistik alanlardaki gelişmelerin aşamalarına göre yerel halkın gösterdikleri davranış ve destekleri açıklamaktadır. Davranış Psikolojisi üzerine oluşturulan teorilerden 1975 ve 1980 yıllarında Ajben ve Fishbein'nin temellerini attığı Sebep Eylem Teorisi ile onun uzantısı olan 1991 yılında Ajben'nin ileri sürdüğü Planlı Davranış Teorisi, birçok disiplinde insan davranışlarını açıklamak için faydalı birer model olarak kabul görmüştür (Chang, 1998) (Armitage & Conner, 2001). Bu teorilerden planlı davranış teorisi, ziyaretçiler ve yerel halkın birbirlerine, turizm alanındaki gelişmelere ve turistik faaliyetlere karşı olan algı, tutum ve davranışları da açıklamayı amaçlamaktadır (Lam & Hsu, 2006) (Hsu & Huang, 2012).

Jurowski vd. (1997) tarafından oluşturulan yol analizi modelinde, turizmin ekonomik, sosyokültürel ve çevresel etkilerinin yerel halk tarafından algılanmasını şekillendiren dört önemli faktör olduğu öne sürülmektedir. Yerel halkın ekonomik kazanç, kaynaklara ulaşma derecesi, ekosentik tutumları ve bulunduğu yer ve topluluğa olan aidiyet duygusu, halkın ekonomik, sosyokültürel ve çevresel algılamalarını, sonuç olarak da turizmi faaliyetlerine katılma ve destekleme derecelerini belirlemektedir. Yerel halkın turizmin etkilerini algılamasını içsel ve dışsal boyut olarak iki grupta ele alan bir diğer yaklaşımda, turizmin gelişme aşamaları ve kültürel farklılıklar gibi unsurların makro seviyede yerel halkın turizme ilişkin algılamalarını şekillendirdiği, yerel halkın heterojenlik seviyesi, turizm faaliyetlerine katılma durumu ve demografik özellikleri turizme ilişkin algılamalarını oluşturan içsel boyutu oluşturmaktadır (İnanır & Uçar, 2021)

Butler (2011) 1980’de temellerini attığı “Turizm Alanının Yaşam Eğrisi” modelinde, turistik bir bölgenin başlangıç/keşfetme, gelişme, sağlama, durgunluk ve durgunluk sonrası da yeniden ivme kazanma ya da düşüş dönemlerine sahip olduğunu belirtmiştir. Yerel halkın turizm faaliyetlerine ilişkin algı, tutum ve davranışları yaşam döngülerinin her birinde birçok faktöre bağlı olarak değişmektedir. Yapılan çalışmalar turizm alanlarının yaşam döngülerinin başlangıcında ve gelişme aşamasında yerel halkın hoşgörülü ve destekleyici tavır ve tutumlarının, yaşam döngüsünün ilerleyen aşamalarında, turizmin ekonomik, sosyal, kültürel ve çevresel etkilerinin özellikle güçlü hissedildiği, negatif algılama sonucu olumsuzla dönüştüğünü göstermektedir. Nitekim Doxey’in sosyal taşıma kapasitesini (Bayram, Bulut, & Yaylı, 2020) gösteren tolerans veya sabır teorisi de bu görüşü desteklemektedir (Boğan & Sarıışık, 2016).

Sosyal taşıma kapasitesini (Bayram, Bulut, & Yaylı, 2020) gösteren, Doxey’in Tolerans teorisi, yerel halkın turistik alanın yaşam eğrisindeki başlangıç ve bunu izleyen gelişim dönemlerinde farklı tutum ve davranışlara sahip olacağını öne sürmektedir. Bu davranışlar turistik alanın yaşam eğrisinin gelişimine paralel olarak mutluluk, ilgisizlik, kızgınlık ve düşmanlık olarak değişecektir (Özel, 2014). Turistik alan eğrisinin ilk dönemlerinde yerel halk turistlere hoşgörülü davranmakta; zira gelen turist sayısının az olması, hissedilebilir seviyede rahatsızlık oluşturmaması ve ekonomik beklentiler başta olmak üzere çeşitli kültürel ve sosyal beklentilerin ön plana çıkması dolayısıyla turistik faaliyetlerin gelişimi yerel halk tarafından olumlu ve coşkuyla karşılanmaktadır. Ancak zaman içinde turistlerin sayısının artması ile turistlerin çevresel, kültürel ve sosyal olarak oluşturduğu rahatsızlığın boyutu hissedilebilirlik seviyesine ulaştığı ve arttığı zaman yerel halkın ilk başlardaki olumlu algısı olumsuzla dönüşmekte, sabırları taşmakta bunun sonucu olarak negatif tutum ve davranış sergilemektedirler. Bu noktada artık fayda-maliyet analizi yapan yerel halk, elde ettiği faydadan daha fazla maliyete katlandığını düşünmeye başladığı an, turistik alanda düşüş dönemine girmeye başlamaktadır. Sosyal değişim teorisine göre yöre bireylerin gelişmelere olumlu bakması için değişimin fayda getirmesi, fayda getirmeye devam etme olasılığının olması ve algılanan maliyetin algılanan faydadan yüksek olmaması gerekir (Lam & Hsu, 2006). Bireyler turizmin kendilerine ve topluma yarar getireceğini düşünürlerse ilk başta destekler, ne zamanki algılanan maliyetler faydaya eşitlenir veya aşarsa, o durumda destekler düşüşe geçer (Hsu & Huang, 2012). Sosyal değişim mübadelesi değişimin başlaması, gerçekleşmesi, değerlendirilmesi ve sonuçlarının analizi olarak dört aşamada ortaya çıkarken, yerel halk bu aşamalarda turizmin etkilerini algılamasına bağlı olarak sırasıyla benimseme, tolere etme, uyum sağlama ve geri çekilme olarak cevap vermektedir (Özel, 2014). Yerel halkın turizme yönelik tutumları ve yerel halkın turizmi desteklemeleri turizmin gelişme aşamalarına ve her aşamada ortaya çıkan sonuç ve etkilerin yerel halk tarafından algılanan değerine göre değişkenlik gösterecektir. Boğan ve Sarıışık (2016) yerel halkın turizme yönelik tutumlarının bölgede yaşam süresi, ikametgahın turizm bölgesine olan uzaklığı, ekonomik olarak turizme bağımlılık, bireyin yerli olup olmadığı, demografik faktörler gibi değişkenlere bağlı olduğunu ifade etmişlerdir.

3. ARAŞTIRMA METODOLOJİSİ

3.1. Araştırmanın Amacı ve Önemi

Günümüzde küreselleşmenin etkisiyle farklı sosyo-kültürel, politik, teknolojik vb. dış çevre faktörleriyle etkileşime giren turistik çekiciliklere sahip şehirler zamanla kendi öz kimliklerini oluşturan özelliklerini kaybederek başta mimari ve yerel halkın kültürel özellikleri olmak üzere birçok açıdan birbiriyle benzeşmeye başlamışlardır. Bu benzeşmenin turizm sektöründe getirebileceği olumsuz sonuçlara karşı sürdürülebilirliği sağlamak için bazı alternatif modeller ve kavramlar geliştirilmeye başlanmıştır. Bu tartışmalarda kabul gören modellerin arasında, çevresel politikalarla uyumlu, yaşam kalitesini yükselten, sürdürülebilir bir şehir ağı olan ‘Yavaş Şehir’ modeli oldukça kabul görmüştür. Ancak turistik destinasyonun farklılaştırılması için tercih edilen herhangi bir alternatif turizm yaklaşımı gibi yavaş şehir olgusunun da yerel halkın olumlu algısı ve desteği olmadan başarılı olması mümkün değildir. Bu bağlamda çalışmanın amacı, Isparta’nın Eğirdir ilçesinde yaşayan yerel halkın Eğirdir’in “yavaş şehir” kimliğini nasıl algıladıkları, destekleme biçimlerini ve ekonomik boyutuna ilişkin düşüncelerini belirlemektir. Bu araştırma yerel halkın yavaş şehir algısının incelenmesinin önemini tekrar vurgulayarak diğer turistik destinasyonlara ve gelecekte yapılacak olan çalışmalara örnek teşkil etmesi açısından değer taşımaktadır. Bu sebeple çalışmada aşağıdaki sorulara cevap aranmaktadır:

- ✓ Eğirdir halkı şehrin Yavaş Şehir Kimliğini ne derecede desteklemektedir?
- ✓ Eğirdir halkı Yavaş Şehir Hareketinin sonuçlarını olumlu olarak değerlendirmekte midir?
- ✓ Eğirdir Halkı Turizm Etkinliklerinin artışına yönelik katkı sağlamak istemekte midir?

3.2. Araştırmanın Kapsamı ve Kısıtlılığı

Bu araştırma kapsamı Eğirdir ilçesinin yerel halkından oluşmaktadır. Yavaş şehir algısının sorgulandığı anketin sadece Eğirdir yerel halkına uygulanması araştırmanın kısıtını oluşturmaktadır. Sonuçlar turizm endüstrisi kapsamında yavaş şehir konseptine sahip şehirlere genellenebilir. Diğer illerde yerel halkın yavaş şehir hareketine olan tutum ve davranışlarının sorgulanması durumunda anket uygulamasının tekrarlanıp sonuçların birlikte yorumlanması gerekmektedir.

3.3. Araştırmanın Evreni ve Örneklemi

Isparta'ya bağlı Eğirdir ilçesi, Eğirdir Gölü kıyısında yer almakta ve Isparta'ya 34 km uzaklıktadır. İlçenin Altınkum Mahallesi ve Bedre Koyu yaz turizmi ile ön plana çıkarken; 1 Belde ve 28 köyün bağlı olduğu ilçede dünyada nadir bulunan Kasnak Meşesi Ormanı, Sığla ormanları, yöreye özgü Apollon kelebeği, Kovada Gölü Milli Parkı, Davraz Dağı gibi çekicilik kaynakları ile kültür, tarih, doğa ve kış turizmi potansiyeli de dikkat çekicidir. Eğirdir'in Nüfusu 2020 Türkiye İstatistik Kurum verilerine göre 31.435 civarındadır (Vikipedi, 2022). Eğirdir 2017 yılında Cittaslow organizasyonu tarafından Türkiye'nin 12. "Yavaş Şehir" sertifikasına sahip ilçesi olarak kabul edilmiştir (Cittaslow, 2017). Araştırma kapsamına, Eğirdir'de yaşayan yerel halk dâhil edilmiştir. Verilerin toplanmasında birincil verilerden anket yöntemi tercih edilmiştir. Anket çalışması 18-24 Haziran 2022 tarihleri arasında Eğirdir sakinlerinden rastgele seçilen yerel halka uygulanmıştır. Yapılan ayıklama ve incelemeler sonucunda 150 geçerli anket araştırmaya dahil edilmiştir. Araştırmada bağımsız değişkenler yerel halkın "cinsiyet", "yaş", "eğitim durumu", "medeni durum", "meslek", "aylık gelir" ve "yöredeki yaşama süresi" özellikleri olarak belirlenmiştir.

Anket soruları 2 bölümden oluşmaktadır. İlk bölümde demografik özellikler ve "sakin şehir" modeline yönelik destek ve tutumlara ilişkin sorular yer almaktadır. İkinci bölüm ise beşli likert ölçeği ile oluşturulmuş "sakin şehir"le ilgili 26 sorudan meydana gelen yerel halkın Yavaş Şehir Hareketi hakkındaki algı, tutum ve davranışlarını belirleyen ölçek, Özgen'in (2012) çalışmasından geliştirilmiştir. Anket sorularının belirlenmesi esnasında literatür taranmış, benzer çalışmalar incelenmiş, akademisyenlerin görüşleri de göz önünde bulundurularak taslak bir anket oluşturulmuştur. Taslak anket 15 kişilik bir gruba ön test olarak uygulanmış, ankette kullanılan "Yavaş Şehir" kavramı katılımcılar tarafından olumsuz algılanmış bu nedenle katılımcıların istekleri ve 'yavaş' kelimesinin 'yavaş gelişim' algısı yaratmasının önüne geçilebilmesi gibi nedenlerle "Yavaş Şehir" ibaresi daha sonra bastırılan anketlerde "Sakin Şehir" olarak değiştirilmiştir. Araştırmada, yerel halkın 'Sakin Şehir' algısının belirlenmesi için sorulan soruların değerlendirilmesinde öncelikle 5'li likert (1. Hiç katılmıyorum, 2. Az katılıyorum, 3. Orta düzeyde katılıyorum, 4. Çok katılıyorum, 5. Tamamen katılıyorum) ölçeği kullanılmıştır. Ön test sonrası katılımcıların istekleri doğrultusunda bu ölçek 'Yavaş Şehir' ibaresinin 'Sakin Şehir' ibaresiyle değiştirilmesiyle birlikte; 1) Kesinlikle yanlış, 2) Biraz yanlış, 3) Orta düzeyde doğru, 4) Biraz doğru, 5) Kesinlikle doğru, şeklinde değiştirilmiştir. Ön test sonuçları gözden geçirilerek anket maddelerine son hali verilmiştir.

4. ARAŞTIRMA BULGULARI

Araştırmada Eğirdir ilçenin yerel halkına uygulanan anketler kanalıyla 150 geçerli veri elde edilmiştir. Verilerin analizinde tanımlayıcı istatistikler, frekanslar ve çapraz tablolarda Ki kare, bağımsız örneklem t Testi, Tek yönlü varyans Analizi için Anova yöntemleri kullanılmıştır. Veriler SPSS 22 paket programıyla analiz edilerek aşağıdaki sonuçlar elde edilmiştir.

Psikolojik özelliklerin ölçülmesinde kullanılan ölçeklerin güvenilirliğinin belirlenmesinde yaygın olarak "Cronbach alfa güvenilirlik katsayısı" kullanılmaktadır. Tüm maddeler için elde edilen α değeri o anketin toplam güvenilirliğini gösterir ve genel kabul bu değer 0,7 ve büyük olmasıdır Yapılan güvenilirlik analizinde Cronbach alfa katsayısı 0,894 bulunmuştur.

4.1. Katılımcıların demografik özellikleri

Ankete katılan 150 katılımcı hakkında demografik değişkenlere göre yapılan incelemelerde elde edilen veriler aşağıdaki grafik ve tablolarda verilmiştir.

Tablo 1- Katılımcıların bazı demografik değişkenlere göre % dağılımları

Değişken	Alt Grup	%
Cinsiyet	Erkek	52,0
	Kadın	48,0
Yaş	18 yaş altı	22,7
	18-25 yaş	12,7
	26-35 yaş	21,3
	36-45 yaş	26,7
	46 yaş ve üzeri	16,7
Öğrenim Durumu	İlköğretim	8,0
	Lise	57,3
	Üniversite	30,7
	Yüksek Lisans/Doktora	4,0
Medeni Durum	Evli	47,3
	Bekâr	48,7
	Boşanmış	4,0
Gelir Durumu	Asgari ücret ve altı	42,7
	Asgari ücretten fazla ve Asgari ücretin 2 katından az	27,5
	Asgari ücretin 2 katından fazla	29,8

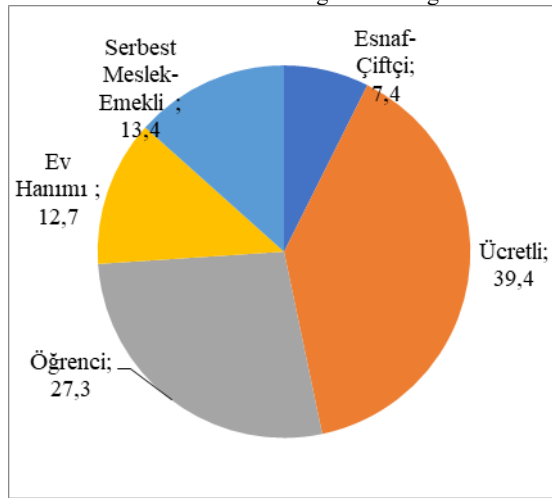
Tablo 2’de ankete katılan yerel halkın özellikleri verilmiştir. Katılımcılarda erkek kadın oranı dengelidir (%52’si erkek, %48’i kadın). Yaş gruplarına göre %26,7’lik oran ile en en büyük grubu 36-45 yaş arasındakiler oluşturmaktadır. Bu oranı %22,7’lik oran ile 18 yaş altı katılımcılar izlemektedir. Yaş gruplarında yeterli sayıda katılımcı bulunmaktadır. Katılımcıların %57,3’ü lise mezundur. Bu oran yerel halkın ortalama eğitim seviyesini temsil etmektedir. Evli ve Bekar katılımcıların oranları birbirine yakın iken Boşanmış katılımcıların oranı oldukça düşüktür. Bu nedenle medeni durumu Boşanmış olan katılımcılar analize dahil edilmeyecektir. Katılımcıların aylık gelirleri asgari ücretle kıyaslanarak hesaplanmış, katılımcılardan en büyük gelir grubu %42,7 ile asgari ücret ve altı gelir aralığında olanlardır.

Tablo 2- Katılımcıların yöredeki yaşama süresine göre oluşturduğu alt gruplar

Değişken	Alt Grup	%
Yıl	0-5yıl	15,3
	6-10yıl	6,7
	11-15 yıl	8,7
	16-20 yıl	17,3
	20yıldan fazla	52,0

Yörede 20 yıldan fazla yaşayan katılımcıların oranı yarıdan fazladır. Bu oranın anket sonuçlarının yörede uzun süre yaşayanların algılarını yansıtması açısından önemli bir katkı sağlayacağı düşünülmüştür.

Grafik 1: Katılımcıların meslek grubu % dağılımları

Meslek gruplarında analizlerde yeterli olacak sayıda katılımcı bulunmaktadır.

Yörede 20 yıldan fazla yaşayan katılımcıların oranı yarıdan fazladır. Bu oranın anket sonuçlarının yörede uzun süre yaşayanların algılarını yansıtması açısından önemli bir katkı sağlayacağı düşünülmüştür.

4.2. Demografik değişkenlere göre yapılan analizler

Katılımcılara Evet-Hayır türünde “Eğirdir’in turistik gelişimi için üstüme düşen görevi yaparım” sorusu sorularak bu konudaki istekleri sorgulanmıştır. Elde edilen verilerin analizi aşağıdaki tablodadır.

Tablo 3- Katılımcıların “Eğirdir’in turistik gelişimi için üstüme düşen görevi yaparım” sorusuna yanıtları

Değişken	Alt Grup	Evet %	Hayır %
Cinsiyet	Erkek	79,5%	20,5%
	Kadın	94,4%	5,6%
Yaş	18 yaş altı	88,1%	11,9%
	18-25 yaş	57,7%	42,3%
	26-35 yaş	93,9%	6,1%
	36-45 yaş	87,4%	12,6%
	46 yaş ve üzeri	95,8%	4,2%
Öğrenim Durumu	İlköğretim	75,0%	25,0%
	Lise	87,3%	12,7%
	Üniversite	86,9%	13,1%
Medeni Durum	Yüksek Lisans/Doktora	100,0%	0,0%
	Evli	87,4%	12,6%
	Bekâr	84,9%	15,1%
Gelir Durumu	Asgari ücret ve altı	87,4%	12,6%
	Asgari ücretten fazla ve Asgari ücretin 2 katından az	92,1%	7,9%
	Asgari ücretin 2 katından fazla	88,8%	20,1%

150 katılımcının 130’u bu soruya “Evet” yanıtı verirken 20 katılımcı “Hayır” demiştir. Evet oranının tüm katılımcılar arasında %86,6 gibi yüksek bir oranda çıkması Eğirdir halkının yörenin turistik gelişimi için üstüne düşen görevi

yapma konusunda oldukça istekli olduğunu göstermektedir. Demografik gruplara göre yapılan analizlerde elde edilen sonuçlar şu şekilde olmuştur:

Cinsiyet gruplarına göre yapılan anlamlılık testinde anlamlılık ölçüsü olan p değeri $p < 0,05$ bulunduğundan kadınların erkeklerden anlamlı olarak üzerine düşen görevi yapma konusunda istekli oldukları belirlenmiştir. Yaş gruplarına göre yapılan analizde anlamlılık ölçüsü olan p değeri $p < 0,05$ bulunmuştur. 18-25 yaş arası katılımcıların diğer yaş gruplarına göre isteklerinin anlamlı olarak az olduğu belirlenmiştir. Öğrenim durumuna göre yapılan analizde anlamlılık ölçüsü olan p değeri $p < 0,05$ bulunmuş, İlköğretim mezunlarının diğer eğitim gruplarına göre isteklerinin anlamlı olarak az olduğu belirlenmiştir. Gelir gruplarına göre yapılan analizde anlamlılık ölçüsü olan p değeri $p < 0,05$ bulunmuş, asgari ücretten fazla ama 2 katından az gelire sahip katılımcıların üstüne düşen görevi yapma konusunda diğer gelir gruplarına göre isteklerinin anlamlı olarak fazla olduğu belirlenmiştir. Medeni duruma göre, Meslek gruplarına göre ve yöredeki yaşam süresine göre yapılan analizlerde anlamlılık ölçüsü olan p değeri $p > 0,05$ bulunmuştur. Bu veri katılımcıların evli ya da bekar olmalarının, mesleklerinin farklı olmasının ya da yörede yaşam süresinin uzun ya da kısa olmasının “Eğirdir’in turistik gelişimi için üstüne düşen görevi yaparım” konusunda farklılık yaratacak bir değişken olmadığını göstermiştir.

Katılımcılara Eğirdir’in turistik gelişimine ne şekilde destek verebilecekleri sorulmuş, alınan yanıtların analizi aşağıdaki tabloda verilmiştir.

Tablo 4- Anket Katılan Katılımcıların Destek Durumları (%)

Destek Biçimi	Katılımcı % si
El işi ürünler satışı	11,3
Turizm tesisinde çalışma	34,0
Tarımsal ürünler pazarlama	22,7
Ev pansiyonculuğu yapma	9,3
Yöresel yemekleri pazarlama	4,0
Diğer	12,0
Hiçbiri	6,7

Katılımcıların destek biçimleri analizlerine göre turizm tesisinde çalışma beklentisi %34 ile en yüksek oranda çıkmıştır. Tablodaki veriler yavaş şehir olma durumunda katılımcıların turizmde büyük bir hareketlenme beklentisine sahip olduğunu yansıtmaktadır. Diğer veya Hiçbiri yanıtlarını veren katılımcıların %20 den az olması Eğirdir’de yaşayanların turizmden ek gelir beklentilerinin olmasını umdukları, birçoğunun iş değişikliğine de gidebileceği şeklinde yorumlanmıştır.

4.3. Anket Puanlarına göre yapılan analizler

Katılımcıların anket maddelerine verdikleri yanıtlar 1,2,3,4,5 şeklinde puanlanarak her bir maddede aldıkları puanlar hesaplanmış ve ortalamaların anlamlılığı analiz edilmiştir. Tüm katılımcıların anket maddelerinde aldıkları puan ortalamaları aşağıdaki tabloda verilmiştir.

Tablo 5- Katılımcıların anket maddelerinde ortalama puanları

Madde No	Anket Maddeleri	Ort.
1	Yavaş Şehir olmak, yöredeki turist sayısının artışında etkilidir	3,50
2	Yavaş Şehir, yörenin kalkınma ve gelişmesi için iyi bir modeldir	3,65
3	Yavaş Şehir olmak bölgenin tanıtımına katkı sağlamıştır.	3,72
4	Yavaş Şehir olmak, yörede yeni iş sahaları ve istihdam sağlamıştır	3,57
5	Yavaş Şehir olmak, yörede pahalılık yaratmıştır.	2,87
6	Yavaş Şehir olmak, yörede ikinci el konut satışının artışına sebep olmuştur.	3,29
7	Yavaş Şehir olmak, bölgede yöresel ürünleri ve el sanatlarını teşvik etmiştir.	3,71
8	Yavaş Şehir olmak, yöredeki tarihi-kültürel mirasların korunmasını sağlamıştır.	3,76
9	Yavaş Şehir modeli sayesinde yöredeki kültür ve sanat faaliyetlerini artırmıştır.	3,71
10	Yavaş Şehir olmak, yöredeki alkol vb. zararlı alışkanlıkları artırmıştır	2,24
11	Yavaş Şehir olmak, yerel halkın geleneksel yeme içme alışkanlıklarını değiştirmiştir.	2,31
12	Yavaş Şehir olmak, yerel halkın kendi öz dilinden uzaklaştırmıştır.	1,98
13	Yavaş Şehir olmak, yöredeki parklar, sahiller ve piknik yerlerinin kirliliğini artırmıştır.	2,29
14	Yavaş Şehir yörenin kentsel dokusunun korunmasına yardımcı olmuştur.	3,82
15	Yavaş Şehir olmak, yörede alt yapı standartlarının yükseltmiştir.	3,55
16	Yavaş Şehir olmak bölge halkı için önemli bir gelir kaynağıdır.	3,71
17	Yavaş Şehir olmak, yerel halkın bölgeye daha fazla yatırım yapmasına sebep olmuştur.	3,77
Ortalama		3,26

Tablodan görüldüğü üzere katılımcıların anketin tümünden ortalama puanları 3,26 olmuştur. Bu ortalamadan fazla ortalamaya sahip anket maddeleri incelendiğinde katılımcıların Yavaş Şehir olmanın turist sayısında artışa, yörenin kalkınmasına, tanıtımına, yeni iş sahaları açılmasına ve diğer olumlu sonuçlara yüksek puanlar verdikleri görülmektedir. Diğer yandan Yavaş Şehir olmanın getirdiği pahalılık, alkol vb. zararlı alışkanlıkların artışı, öz

dilinden uzaklaşma gibi olumsuz yargılara düşük puanlar vererek olumlu algılarının oldukça yüksek olduğunu ifade etmişlerdir.

Puanların demografik gruplar arasında anlamlı olarak farklılaşıp farklılaşmadığını test etmek için öncelikle puanların normal dağılıma uygunluğu Kolmogorov-Smirnov testi ile sorgulanmış, dağılımın normal dağılım sınırlarında olduğu belirlenmiştir. Bu nedenle analizlerde parametrik testler tercih edilmiştir. İkili gruplarda anlamlılık t-Testi ile, 3 veya daha fazla gruplarda ise tek yönlü Anova testi ile analiz edilmiştir. Anlamlılık %95 düzeyinde incelenmiş, bu nedenle $p < 0,05$ bulunduğu gruplar arasında anlamlı farklılıklar olduğu sonucuna varılmıştır.

Cinsiyete göre ve medeni duruma göre puanların kadın ve erkekler arasında; evli ve bekarlar arasında anlamlık göstermediği uygulanan t-Testi ile ortaya çıkmıştır ($p > 0,05$) Bu veri kadın ve erkeklerin; evli ve bekarların Eğirdir'in yavaş şehir sertifikasından benzer beklentilere sahip oldukları şeklinde yorumlanmıştır. Öğrenim durumuna göre yapılan analizde elde edilen sonuçlar tablodadır

Tablo 6- Öğrenim durumuna göre tek yönlü Anova testi sonuçları

Eğitim Durumu Grupları	N	Ort.	Std. Sap.	p
İlköğretim	12	3,34	0,878	0,031
Lise	86	3,19	0,750	
Üniversite	46	3,33	0,746	
Yüksek Lisans/Doktora	6	3,51	0,676	

Tablodan görüldüğü üzere ölçeğin tümünde eğitim durumuna göre yapılan incelemede anlamlılık göstergesi olan p değeri $p < 0,05$ olduğundan ortalamaların anlamlı olarak farklılaştığı, eğitim düzeyine göre katılımcıların algılarında farklılık olduğu belirlenmiştir. Bu veri ölçek puanları üzerinde eğitim düzeyinin anlamlılık oluşturan bir değişken olduğunu ortaya çıkarmıştır. Tablodan lise mezunlarının diğer gruplara göre beklentilerini daha düşük tuttukları görülmektedir.

Yaş gruplarına göre yapılan analizde elde edilen sonuçlar tablodadır.

Tablo 7- Yaş gruplarına göre tek yönlü Anova testi sonuçları

Yaş Grupları	N	Ort.	Std. Sap.	p
18 yaş altı	34	2,98	0,911	0,047
18-25 yaş	19	3,19	0,866	
26-35 yaş	32	3,73	0,906	
36-45 yaş	40	3,29	0,993	
46 yaş ve üstü	25	2,98	0,941	

Tablodan görüldüğü üzere yaş grupları arasında yapılan Anova testine göre $p < 0,05$ olduğundan ortalamalar arasında anlamlı farklılık olduğu belirlenmiştir. Yaş gruplarının algı düzeyi üzerinde anlamlı bir değişken olduğu belirlenmiştir. Tablodan beklentilerini en yüksek tutan katılımcıların 26 ile 45 yaş arasındaki halk olduğu görülmektedir. Bu veri orta yaş grubunun diğer yaşlardaki katılımcılara göre beklentilerinin daha yüksek, olası olumsuz gelişmelere daha az ihtimal verdiği şeklinde yorumlanmıştır.

Gelir gruplarına göre yapılan analizde elde edilen sonuçlar tablodadır.

Tablo 8- Gelir gruplarına göre tek yönlü Anova testi sonuçları

Gelir Grupları	N	Ort.	Std. Sap.	p
Asgari ücret ve altı	64	3,42	0,753	0,026
Asgari ücret ve asgari ücretin 2 katı arası	41	3,18	1,004	
Asgari ücretin 2 katından fazla	45	3,12	0,988	

Tablodan görüldüğü üzere gelir grupları arasında yapılan Anova testine göre $p < 0,05$ olduğundan ortalamalar arasında anlamlı farklılık olduğu belirlenmiştir. Gelir gruplarının algı düzeyi üzerinde anlamlı bir değişken olduğu belirlenmiştir. Tablodan beklentilerini en yüksek tutan katılımcıların Asgari ücret ve altı gelire sahip Yöre halkı olduğu görülmektedir. Bu veri bu gelir grubunun diğer gelir gruplarındaki katılımcılara göre beklentilerinin daha yüksek, olası olumsuz gelişmelere daha az ihtimal verdiği, ekonomik olarak beklentilerinin diğer gruplardan daha yüksek olduğu şeklinde yorumlanmıştır.

Yörede yaşama yılına ve meslek gruplarına göre yapılan analizlerde $p > 0,05$ olarak hesaplandığından gruplar arasında anlamlı farklılıklar olmadığı belirlenmiştir. Bu veri katılımcıların ölçekteki algıları üzerinde meslek farkı ve yörede yaşama yıl farkının bir değişken olmadığı belirlenmiştir.

5. SONUÇ VE ÖNERİLER

Eğirdir'de 150 katılımcıya Yavaş Şehir kavramına yerel halkın bakış açısını ve beklentilerini belirlemek için uygulanan anket çalışması sonuçlarına göre;

Katılımcıların Eğirdir'in Yavaş Şehir hareketiyle artan turizm etkinliklerinin geliştirmesi için üstlerine düşen görevi yapmaya %86,6 evet yanıtı vererek oldukça istekli oldukları belirlenmiştir. Bu veri halkın turizm olayına olumlu bakış açısına sahip oldukları şeklinde yorumlanmıştır. Kadınların erkeklere göre üstlerine düşen görevi yapmakta anlamlı olarak daha istekli; 18-25 yaş arası katılımcıların diğer yaş gruplarına göre isteklerinin anlamlı olarak az olduğu; İlköğretim mezunlarının diğer eğitim gruplarına göre isteklerinin anlamlı olarak az olduğu; asgari ücret ile asgari ücretin 2 katından az gelire sahip katılımcıların üstlerine düşen görevi yapma konusunda diğer gelir gruplarına göre isteklerinin anlamlı olarak fazla olduğu belirlenmiştir. Katılımcılara "Eğirdir'in turistik gelişimi için üstüme düşen görevi yaparım" sorusu sorulmuş, elde edilen verilere göre katılımcıların turistlere yönelik gelir getirici faaliyetlerle bu konuda destek olma fikirleri %80'lere yakın oranlara ulaşmıştır. Bu veri katılımcıların destek olma konusunu gelir getirici ekonomik faaliyetler olarak algıladıklarını göstermiştir.

Katılımcıların anket maddelerinden aldıkları puanların analizinde ortalama puanlarının 5 üzerinden 3,26 (%65) gibi olumlu düzeyde olduğu belirlenmiştir. Katılımcılar en yüksek ortalama puanı "Yavaş Şehir olmanın yörenin kentsel dokusunun korunmasına yardımcı olmuştur" sorusuna vererek yörenin doğasının korunmasına verilen önemi vurgulamıştır. Katılımcıların yavaş şehir olduktan sonra Eğirdir'in tarihi-kültürel mirasların daha iyi korunduğu, tanıtımına katkı sağladığı, kültür sanat faaliyetlerini artırdığı gibi yöreye yapılan katkıların, ekonomik beklentileri kadar yüksek olduğu belirlenmiştir. Bu veriler katılımcıların Eğirdir'in şu anki güzelliklerinin korunarak kültür sanat, turizm ve ekonomik canlılığını artıran bir Yavaş Şehir olduğu şeklinde bir algıya sahip olduklarını göstermektedir.

Lise mezunlarının algı ve tutumlarının, diğer eğitim gruplarından daha düşük olduğu belirlenmiştir. Bu verinin gerekçelerinin belirlenmesi için anket maddeleri üzerinde yapılan incelemede Lise mezun grubunun Yavaş Şehir kimliğinin sonuçlarını, diğer gruplara göre daha olumsuz değerlendirdikleri ortaya çıkmıştır. Yaş grupları arasından 26 ile 45 yaş arasındaki yerel halkın olumlu algısını en yüksek tutan yaş grubu katılımcılar olduğu belirlenmiştir. Yapılan ileri analizde bu grubun kentin sahip olduğu doğal, tarihi ve kültürel değerlerin yavaş şehir hareketiyle birlikte daha fazla önem kazandığı algısına diğer gruplardan daha fazla sahip olduğu belirlenmiştir.

Gelir gruplarına göre ise asgari ücret ve altı gelire sahip yerel halkın en olumlu bakış açısına sahip katılımcılar olduğu belirlenmiştir. Bu verilerin gerekçelerini belirlemek için yapılan analizlerde asgari ücret ve altı gelire sahip katılımcıların ekonomik getiri beklentisini yansıtan anket maddelerine daha yüksek puanlar verdikleri, yavaş şehir hareketinden diğer gruplara göre daha fazla ekonomik beklentilerinin olduğu belirlenmiştir.

Araştırmamızda ortaya çıkan sonuçlara göre yavaş şehir kavramının "Sakin Şehir" olarak ifade edilmesinin, halkın konuya olan sempatisini artıracığı, beldelerin doğal, tarihi ve kültürel değerlerini koruyup geliştirecek bir yapılanma modeli ile Yavaş Şehir olmanın halk tarafından benimsenip, turistik etkinliklerin artışının daha fazla desteklenebileceği görülmüştür.

KAYNAKÇA

1. Akman, E., Akman, Ç., & Karakuş, M. (2018). Yavaş Şehir Kriterleri Çerçevesinde Seferihisar Belediyesinin Faaliyetlerinden Yerel Halkın Memnuniyet Düzeyi . *Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi* , 20(2), 65-84.
2. Albayrak, A., & Özmen, Ö. N. (2018). Turizm Gelişimi ile Kültürel Kimlik Olgusu Arasındaki İlişki: Alaçatı Örneği. *Dokuz Eylül Üniversitesi İşletme Fakültesi Dergisi* , 19(1), 129-150.
3. Andarabi, F. F., & Hassan, A. (2022). Değer İnanç Norm Teorisi Temelinde Çevresel Duyarlılık Davranışlarının Ölçümü. *Anatolia: Turizm Araştırmaları Dergisi* , 33(1), 81-93.
4. Armitage, C. J., & Conner, M. (2001). Efficacy of the theory of planned behaviour: A meta-analytic review. *British journal of social psychology* , 40(4) , 40(4), 471-499.
5. Bayram, M., Bulut, Z., & Yaylı, A. (2020). Sosyal Taşıma Kapasitesi: Doğu Karadeniz Bölgesi Üzerine Bir Değerlendirme . *Journal of Tourism and Gastronomy Studies* , 4(Special Issue), 347-365.
6. Boğan, E., & Sarıışık, M. (2016). Yerel halkın turizm faaliyetine yönelik görüş ve algılamalarının belirlenmesi üzerine Alanya'da bir araştırma. *Kastamonu Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi* , 12(2), 325-342.
7. Budak, S., & Kavanoz, S. E. (2019). Küçük Yerleşimlerin Yerel ve Özgün Değerleriyle Öne Çıkarılma Süreci: Küreselleşme Çağında Kent Turizmi. *SİYASAL: Journal of Political Sciences* , 28(2), 117-140.
8. Buglass, S. L., Binder, J. F., Betts, L. R., & Underwood, J. D. (2017). Motivators of Online Vulnerability: The Impact of Social Network Site Use and FOMO. *Computer in Human Behavior* , 66, 248-255.
9. Butler, R. (2011). *Tourism Area Life Cycle, Contemporary Tourism Reviews*. Oxford: Goodfellow Publishers Ltd.
10. Buzlukçu, C., & Avcıkurt, C. (2021). Yavaş Şehirlerde Yerel Halkın Yer Kimliği ve Topluluğa Bağlılıklarının Sürdürülebilir Turizm Tutumlarına Etkisi: Seferihisar'da Bir Araştırma. *Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*(43), 117-138.

11. Canan, P., & Hennessy, M. (1989). The Growth Machine, Tourism, and the Selling of Culture. *Sociological Perspectives*, 32(2), 227-243.
12. Chang, M. K. (1998). Predicting unethical behavior: a comparison of the theory of reasoned action and the theory of planned behavior. *Journal of Business Ethics*, 17(16), 1825-1834.
13. Cittaslow. (2017, April 19). *Turkish Cittaslow Member Egirdir turns waste into work of art*. Cittaslow: <https://www.cittaslow.org/search/node/e%C4%9Firdir> adresinden alındı
14. Coşar, Y. (2014). Yavaş Şehir Olgusunun Kentsel Yaşam Kalitesi Üzerindeki Algılanan Etkisi. *Anatolia: Turizm Araştırmaları Dergisi*, 25(2), 226 - 240.
15. Çakıcı, A. C., Yenipınar, U., & Benli, S. (2014). Yavaş Şehir Hareketi: Seferihisar Halkının Tutum ve Algıları İle Yaşam Doyumları. *Seyahat ve Otel İşletmeciliği Dergisi*, 11(3), 26-41.
16. Çelik, S. (2019). Does tourism reduce social distance? A study on domestic tourists in Turkey. *Anatolia*, 30(1), 115-126.
17. Doğan, M. (2022). Araştırmalarda Teori Kullanımı: Ulusal Turizm Araştırmaları Bağlamında Bir İnceleme. *Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 23(1), 55-70.
18. Erdoğan, A., Yılmaz, Y., & Hocaoğlu, Ç. (2021). The New Disease of the Modern Age: What Is the Fear of Missing Out "FOMO"? A Review. *Cyprus Turkish Journal of Psychiatry & Psychology*, 3(3), 217-222.
19. Erul, E., & Uslu, A. (2022). Yerel Halkın Turizm Gelişmelerini Destekleme Niyeti: Manavgat Örneği . *Journal of Tourism and Gastronomy Studies*, 10(1), 610-626.
20. Harrill, R. (2004). Residents' Attitudes toward Tourism Development: a Literature Review with Implications for Tourism Planning. *Journal of Planning Literature*, 18(3), 251-266.
21. Hsu, C. H., & Huang, S. (2012). An extension of the theory of planned behavior model for tourists. *Journal of Hospitality & Tourism Research*, 36(3), 390-417.
22. İnanır, A., & Uçar, Ö. (2021). Yerel Halkın Kişilik Özelliklerinin Turizm Etkilerini Algılama Düzeylerine Etkisi: Antalya Örneği. *OPUS Uluslararası Toplum Araştırmaları Dergisi*, 17(38), 5161-5185.
23. Jurowski, C., Uysal, M., & Williams, D. R. (1997). A theoretical analysis of host community resident reactions to tourism. *Journal of travel research*, 36(2), 3-11.
24. Kayacan, T., & Özmen, E. (2021). Kentsel Stres Kavramı ve Kentsel Stresi Azaltmak. *Avrupa Bilim ve Teknoloji Dergisi*(25), 295-305.
25. Lam, T., & Hsu, C. H. (2006). Predicting behavioral intention of choosing a travel destination. *Tourism Management*, 27(4), 589-599.
26. Madrigal, R. (1995). Residents' Perceptions and the Role of Government. *Annals of Tourism Research* , 22(1), 86-102.
27. Mayer, H., & Knox, P. (2010). Small-Town Sustainability: Prospects in the Second Modernity. *European Planning Studies*, 18(10), 1545-1565.
28. Özel, Ç. H. (2014). Turizmin sosyo-kültürel boyutta ortaya çıkardığı etkilerin incelenmesi: Marmaris örneği. *Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 42, 57-68., 42, 57-68.
29. Özgen, Ö. (2012). Seferihisar: A sustainable Place in a Fast World. *Milli Folklor*, 24(95), 135-146.
30. Saatçi, G., & Avcıkurt, C. (2016). Cross-Cultural Tourist Attitudes: A Search Within The Scope Of Integrated Threat Theory. *Journal of the Human and Social Sciences Researches*, 5(8), 2541-2563.
31. Sirakaya, E., Teye, V., & Sönmez, S. (2002). Understanding Residents_ Support for Tourism Development in the Central Region of Ghana. *Journal of Travel Research*, 41(1), 57-67.
32. Tanhan, F., Özok, H. İ., & Tayız, V. (2022). Gelişmeleri Kaçırma Korkusu (FoMO): Güncel Bir Derleme. *Psikiyatride Güncel Yaklaşımlar*, 14(1), 84-95.
33. Trauer, B., & Ryan, C. (2005). Destination image, romance and place experience—an application of intimacy theory in tourism. *Tourism Management*, 26, 481-491.
34. Ünal, M., & Zavalsız, Y. S. (2016). Küreselleşme Karşıtı Bir Hareket: Yavaş Hareketi. *İnsan ve Toplum Bilimleri Araştırmaları Dergisi*, 5(4), 889-912.
35. Vikipedi. (2022, Haziran 11). *Eğirdir*. Wikipedia: <https://tr.wikipedia.org/wiki/E%C4%9Firdir> adresinden alındı